

แนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง
เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

วิทยานิพนธ์
ของ
ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

กรกฎาคม 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

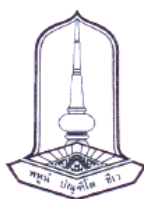

แนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง
เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

วิทยานิพนธ์
ของ
ดวงมณี เพชรสุวรรณรัมย์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
กรกฎาคม 2551
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางดวงมณี เพชรสุวรรณรังสี
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทจร) (กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.บุญสม ขอดมาลี) (ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุนทร โพธิสาร) (กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

..... กรรมการ
(รศ.สุภาพ บุญไชย) (อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.เทอดชัย พันระไชย) (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ผศ. ดร.ทรงคุณ จันทจร)
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

.....
(รศ.ดร.ไพฑูรย์ สุขศรีงาม)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 30 เดือน พ.ศ. 2551

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาจากอาจารย์ ดร.บุญสม ยอดมาลี ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สุเนตร โพธิสาร กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์สุภาพ บุญไชย กรรมการสอบ อาจารย์ ดร.เทอดชัย พันระไชย กรรมการสอบ และ ประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร ซึ่งช่วยแนะนำสิ่งที่เป็น ประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการแนะนำ การทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จตามความประสงค์ของผู้วิจัย

ขอกราบขอบน้อมรำลึกถึงผู้มีพระคุณ คือ บิดา มารดา ผู้ให้กำเนิดและครูอาจารย์ที่ให้ความรู้ในการเรียนการสอนเสมอมา ทำให้ผู้วิจัยสำนึกในบุญคุณที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ ทุกด้านเมื่อมีปัญหาใด ๆ

ในหนังสือวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ทุ่มเทเวลาและให้ความช่วยเหลือตลอดเวลาจนสามารถเป็นหนังสือวิทยานิพนธ์ขึ้นมาได้ผู้วิจัยจะจดจำคำสั่งสอนของ คณาจารย์ทุกท่านเสมอ ตลอดไป

ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี

ชื่อเรื่อง	แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
ผู้วิจัย	นางดวงมณี เพชรสุวรรณรัมย์
กรรมการควบคุม	อาจารย์ ดร.บุญสม ยอดมาลี และอาจารย์ ดร. สุนทร โพธิสาร
ปริญญา	ศศ.ม. สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2551

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวจังหวัดมุกดาหาร และแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวเป็นจำนวนมาก การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแข่งเรือสองฝั่งโขง ศึกษาลักษณะการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันแข่งเรือสองฝั่งโขง ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยศึกษาประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง ได้แก่ ประเพณีแข่งเรือในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร และประเพณีแข่งเรือที่เมืองไคสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ การตรวจสอบข้อมูลใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Technique) และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของการแข่งเรือสองฝั่งโขงในอดีต บรรดาหัวเมืองน้อยใหญ่แถบลุ่มน้ำโขงต่างนัดหมายมารวมกันที่หัวเมืองใหญ่ เพื่อประกอบพิธีค้ำน้ำพืพัฒนัสตยา โดยในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปีเป็นวันประกอบพิธี เมื่อขบวนเรือมารวมกันเป็นจำนวนมาก จึงเกิดความคิดให้มีการประกวดแข่งขัน จัดประดับตกแต่งเรือที่เป็นพาหนะในการเดินทางให้มีความสวยงาม ทั้งด้านความสวยงามของขบวนแห่และลำเรือ รวมทั้งการประกวดแข่งขันความเร็ว ถือเป็นปฏิบัติเป็นประเพณีสืบทอดต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาได้มีการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านพี่เมืองน้อง ทางจังหวัดมุกดาหารร่วมกับแขวงสะหวันนะเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้มีการส่งคณะผู้แทนและเรือแข่ง เดินทางมาร่วมงานประเพณีแข่งเรือออกพรรษาของทั้งสองฝ่าย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นไว้ ด้วยพื้นฐานของขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน พิธีกรรมและการจัดงานประเพณีแข่งเรือจึงไม่แตกต่างกันมากนัก

ลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงทั้งฝั่งสะหวันนะเขตและฝั่งมุกดาหาร มีลักษณะการบริหารจัดการที่คล้ายกัน คือ ด้านนโยบายได้มีการตกลงร่วมกันทั้งฝั่งแขวงสะหวันนะเขต และจังหวัดมุกดาหาร เริ่มจากการเตรียมงานจนกระทั่งเสร็จงาน ได้มีการวางแผนร่วมกัน ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม ได้มีการดำเนินการที่ใกล้เคียงกัน เช่น มีการวางแผนป้องกันโรคระบาด เตรียมการเรื่องการรักษาพยาบาลภายในงาน การจัดเตรียมแพทย์ พยาบาล ด้านความปลอดภัยก็ได้มีการวางแผนรักษาความปลอดภัยทั้งทรัพย์สินและอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นสามารถแก้ปัญหา ให้ความช่วยเหลือตลอดเวลา เพื่อความปลอดภัยของประชาชนของแต่ละเมืองด้วย ด้านการบริการมีการวางแผน โฆษณาประชาสัมพันธ์งานให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลการจัดงาน เพื่อเผยแพร่ประเพณีอันดีงามให้ชาวโลกได้พบเห็นวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่เรารักษาไว้ให้ลูกหลาน ได้สืบทอดต่อไปเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร วิถีชีวิตความเป็นอยู่ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถานที่น่าสนใจและทรงคุณค่าเพื่อให้เกิดความประทับใจ ด้านศิลปะการแสดงแต่ละฝ่ายมีการจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง อย่างอ่อนช้อยและงดงาม

แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงมีดังนี้ ควรมีการส่งเสริมโดยการปรับปรุงภูมิทัศน์และจัดสภาพแวดล้อม การรณรงค์ประชาสัมพันธ์งานประเพณีแข่งเรือออกพรรษาสองฝั่งโขงใช้จุดเน้นเรื่องการข้ามฝั่งโขงชมประเพณีแข่งเรือที่แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยจัดร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกระทรวงการท่องเที่ยวประจำแขวงสะหวันนะเขต การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำมีเรือสำราญล่องชมธรรมชาติบรรยากาศสองฝั่งโขง ส่งเสริมให้มีตลาดน้ำจำหน่ายสินค้าและอาหารทางเรือ ส่งเสริมการท่องเที่ยวท่องเที่ยวชมธรรมชาติสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบทัวร์ธรรมชาติในวันสำคัญทางศาสนาแนวทางการจัดการเรื่องความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การจัดให้มีตลาดในตอนกลางคืน ลักษณะคล้ายตลาดไนท์บาร์ชาที่เชียงใหม่หรือตลาดมืดที่หลวงพระบาง โดยมีการจำหน่ายสินค้า OTOP เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้เป็นการกระจายรายได้ในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง

โดยสรุป แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงเพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณีแข่งเรือเป็นประเพณีที่มีความสำคัญ เป็นมรดกทางวัฒนธรรม จึงสมควรอย่างยิ่งให้มีการอนุรักษ์ส่งเสริม เพื่อให้ลูกหลาน ได้สืบทอดประเพณีอันดีงามต่อไป

TITLE A study of Guidelines for Management of Boat Race Tradition of the two Mekhong Banks for Cultural Truism Promotion

AUTHOR Mrs. Duangmani Phetsuwannarangsi

ADVISORS Dr.boonsom Yonmalee and Dr. Sunatr Photisan

DEGREE M.A. **MAJOR** Cultural Science

UNIVERSITY Mahasarakham University **DATE** 2008

ABSTRACT

Tourisms, particularly cultural truism, is currently being promoted as conservation of traditions, cultural, and indigenous knowledge which are outstanding identities of the people in Changwat Mukdahan, Thailand, and Khwaeng Sawannakhet, the Lao People's Democratic Republic. A large number of tourists visit the races every year. The purposes of this qualitative study were to examine the history and background of boat race tradition of the two Mekhong banks, to examine characteristics of management of boat race tradition of the two Mekhong banks, and to investigate guidelines for management of boat race tradition of the two Mekhong banks, for cultural truism promotion. The study was conducted by examining boat race tradition of the two Mekhong banks which included boat race tradition in Mukdahan municipal area and boat race tradition in Mueang Kaison Phomwihan, Khwaeng Sawannakhet, and the Lao People's Democratic Republic. The instruments used for collecting data were a survey form, an observation form, and an interview form. The results of the study were presented by means of a descriptive analysis.

The results of the study revealed that for the history and background of boat race tradition of the two Mekhong banks in the Mekhong basin made an appointment to come to get together in a large provincial town to perform a ceremony of taking the oath of allegiance to the king. They have upheld the fifteenth of the Waxing Moon in the eleventh lunar month every year as the day of performing the ceremony. When the procession of a large number of boats comes together, an idea occurred that there should be boat competitions. Decoration of boats as traveling vehicles to be beautiful in beauty of the processions and boats including boat speeds. This tradition has been upheld from relationship between brothers' tow. Changwat Mukdahan has cooperated with Khwaeng Sawannakhet, the Lao People's Democratic Republic in sending a delegation and race boats to participate in the boat race tradition on the day at the end of Buddhist Lent of boats sides as

conservation and promotion of local good custom, tradition, and cultural. Due to similar foundations of cultural and tradition, the ritual and organization boat race tradition were not much different.

For the characteristics of management of boat race tradition of the two Mekhong boats, Khwaeng Sawannakhet and Changwat Mukdahan had these similar characteristics of management. In terms of policy, boat Khwaeng Sawannakhet and Changwat Mukdahan had mutual agreements beginning from preparation of the festival to the end of the tradition. Boat sides made plans together. In terms of health and environment, they had such close operation to each other as planning for preventing epidemics, and preparing available physicians and nurses. In terms of safety, there was planning for keeping safety of properties and preventing accidents which might occur. They could solve problems and give help all the time for safety of people in each town. In terms of services, there were planning, announcements, and tourist tradition of the festival to disseminate this good tradition to people of the world the see this old cultural preserved by us for our children to adhere for cultural truism promotion as our identity such as language, costumes, foods, the way of life, tourist attractions as old and valuable places to organized performance on art and cultural as its own identity which was graceful and beautiful.

For guidelines for management in terms of cultural tourism promotion at the festival of boat race tradition of two Mekhong banks: there should be promotion by improving landscapes, arranging environments, campaigning and publicize the boat race tradition of the two Mekhong boats on the day of the end of Buddhist Lent by using on emphasis on crossing the Mekhong river to visit boat race tradition in Khwaeng Sawannakhet, the Lao People's Democratic Republic by organizing jointly with Tourisms Authority of Thailand and Ministry of Tourisms and Sports in Khwaeng Sawannakhet. For water tourisms promotion, there should be pleasure boat race nature and atmospheres on the two banks, promotion of floating markets to sell goods and food on boat, and promotion of dharma tourism for tourists who liked dharma on religious important days. For guidelines for management of safety of tourists, there should be night bazaar like that in Chiang Mai or the dark market in Luang Phra Bong by selling OTOP goods to promote villagers to earn incomes as distribution of incomes to local places thoroughly.

In conclusion, for the guidelines for management of the boat race tradition of the two Mekhong banks for cultural tourism promotion, the boat race tradition is an important tradition. It is a cultural heritage. There fore, it is greatly appropriate to conserve and promote the tradition for our children to adhere to this good tradition in the future.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
คำถามของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
กรอบแนวคิดของการวิจัย	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
ความรู้เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมสองฝั่งโขง	8
ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ	18
ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแข่งเรือ	36
บริบทของพื้นที่จังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขต	48
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	73
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	88
งานวิจัยในประเทศ	88
งานวิจัยต่างประเทศ	100
3 วิธีดำเนินการวิจัย	102
ขอบเขตของการวิจัย	102
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	106
การเก็บรวบรวมข้อมูล	108
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	109
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	110

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	111
ประวัติความเป็นมาของประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง	111
ลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแข่งขันเรือสองฝั่งโขง	137
แนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	146
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	152
ความมุ่งหมายของการวิจัย	152
สรุปผล	152
อภิปรายผล	155
ข้อเสนอแนะ	164
บรรณานุกรม	168
ภาคผนวก	179
ภาคผนวก ก รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	180
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์	185
ประวัติย่อของผู้วิจัย	221

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดมุกดาหาร	52
2 จำนวนประชากรจังหวัดมุกดาหาร	53

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดของการวิจัย	7
2 ตราสัญลักษณ์จังหวัดมุกดาหาร	48
3 แผนที่จังหวัดมุกดาหาร	54
4 ภาพตลาดอินโดจีนบริเวณเขื่อนริมโขง จังหวัดมุกดาหาร	57
5 ภาพการค้าขายในตลาดอินโดจีนบริเวณเขื่อนริมโขง จังหวัดมุกดาหาร	58
6 ภาพหอแก้วมุกดาหารเฉลิมพระเกียรติกาญจนาภิเษก จังหวัดมุกดาหาร	59
7 ภาพอุทยานแห่งชาตมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร	59
8 ภาพแก่งกะเบา จังหวัดมุกดาหาร	61
9 ภาพสัที่สร้างจากไม้เก่าแก่ที่วัดมโนภิรมย์ จังหวัดมุกดาหาร	62
10 ภาพสักการะสถานพระมรดาแห่งมรณะสักขีวัดสองคอน จังหวัดมุกดาหาร	63
11 ภาพเขมปัตตเจดีย์ วัดบรรพตคีรี (ภูจ้อก้อ) จังหวัดมุกดาหาร	64
12 แผนที่แขวงสะหวันนะเขต	65
13 ภาพตลาดสิงคโปร์ แขวงสะหวันนะเขต	68
14 ภาพพระธาตุอิงฮัง แขวงสะหวันนะเขต	71
15 ภาพปราสาทเรือนหิน แขวงสะหวันนะเขต	72
16 การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม	76
17 รูปของบาราเดีท (Baradat)	79
18 การจัดระเบียบทางสังคมจากรูปที่ได้ดัดแปลงมาจากเทอร์เนอร์	80
19 พานบายศรีและเครื่องบวงสรวง	115
20 ภาพเครื่องบวงสรวง ประเพณีแข่งเรือประจำปี	116
21 ภาพการตกแต่งเรือประเพณี	117
22 ขบวนแห่ถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯในงานแข่งเรือประเพณีเข้าพรรษา จังหวัดมุกดาหาร	119
23 ภาพพิธีเบิกน่านน้ำ ประเพณีแข่งเรือจังหวัดมุกดาหาร	120
24 แผนผังการจัดพาเหรดเรือและแห่อัญเชิญถ้วยพระราชทานทางน้ำ	121
25 ภาพเรือมณฑลซึ่งเป็นเรือโบราณมีอายุกว่า 100 ปี	122
26 พิธีชี่ข่างน่านอง	123

ภาพประกอบ	หน้า
27 ภาพขบวนพ็อนประเพณี (ฝั่งไทย) ของชาวกุ่มต่าง ๆ	124
28 ภาพเรือแข่งในวันงานประเพณี	126
29 คณะตัวแทนจากไทยเดินทางไปร่วมงานฝั่งสะพานเขต ฝั่งองฝั่งสะพานเขต ให้การต้อนรับ	127
30 พิธีเปิดงานบุญประเพณีแข่งเรือออกพรรษาไทย – ลาว ณ แขวงสะพานเขต	127
31 การตั้งกองบุญ และพิธีทางศาสนา ก่อนวันแข่งเรือ	131
32 กิจกรรมวันงานประเพณีแข่งเรือ แขวงสะพานเขต	134
33 ภาพบรรยากาศงานประเพณีแข่งเรือ แขวงสะพานเขต	135
34 นายประณีต บุญมี ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหารและคณะเข้าร่วม ในงานแข่งเรือที่แขวงสะพานเขต 27 ตุลาคม 2550	136
35 ภาพการจัดสภาพห้องน้ำที่ได้รับมาตรฐาน	139
36 ภาพการจัดสภาพห้องน้ำที่ได้รับมาตรฐาน สะอาด สวยงาม	139
37 ภาพเรือปัก (เรือแพขนานยนต์)	140
38 ภาพการประชาสัมพันธ์การจัดงานแข่งเรือ	143
39 ภาพขบวนพ็อนสี่จังหวัดที่ได้รับการคัดเลือกจากชนเผ่าต่าง ๆ	145

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

น้ำเป็นปัจจัยสำคัญของมนุษย์ เป็นบ่อเกิดแห่งอารยธรรมและวัฒนธรรมประเพณีทั้งยังเกี่ยวข้องกับความสุขสมบูรณ์ มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์ จากสมัยโบราณจนถึงปัจจุบันเราจะพบว่ามนุษย์ทุกหมู่เหล่าทุกเผ่าพันธุ์มักเลือกตั้งถิ่นฐานใกล้กับแม่น้ำ ที่ใดมีน้ำก็จะตั้งบ้านเรือนที่นั่น ดังนั้นจึงพบว่า กลุ่มชนมักจะอาศัยอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านตามริมแม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง บึง และชายทะเล ทั้งนี้เพราะว่ามนุษย์มีความจำเป็นในการใช้น้ำเพื่อบริโภค และใช้ในการเพาะปลูก ตลอดจนเป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อถึงกัน สายน้ำจึงผูกพันกับชีวิตของมนุษย์ เพราะเอื้อต่อประโยชน์นานัปการต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย จึงส่งผลต่อการดำรงชีพสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตกาล (เสริม ผลเพิ่ม. 2541 : 1)

การตั้งถิ่นฐานการสร้างเมือง และการปลูกสร้างบ้านเรือน หรือสร้างชุมชนของคนไทยในอดีตมีหลายยุคหลายสมัยที่ผ่านมาได้อาศัยแนวทางของแม่น้ำเป็นหลักจะพบว่าประชาชนชนส่วนใหญ่ มักอาศัยอยู่ตามริมแม่น้ำ แหล่งน้ำยังเปรียบเสมือนสายโลหิตของชีวิตคนไทย เพราะนอกจากจะใช้อุปโภคบริโภค ใช้เพื่อการเกษตร ใช้เพื่อการคมนาคม และการขนส่งแล้วยังใช้คูเมืองป้องกันการรุกรานของข้าศึกศัตรู (วิวัฒน์ชัย บุญศักดิ์. 2530 : 1) สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ เป็นจุดรวมด้านขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และการละเล่นเพื่อความสนุกสนานของคนไทย จึงกล่าวได้ว่า น้ำเป็นวัฒนธรรมของคนไทยมาช้านาน เพราะมีความเกี่ยวข้องกับสรรพสิ่งทั้งหลายที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามและเกิดประโยชน์มหาศาลต่อชีวิตของคนไทย

ในอดีตมีประเพณีที่เกี่ยวกับน้ำหลายอย่าง เช่น การแข่งเรือ ไหลเรือไฟ สงกรานต์ ประเพณีแรกนาขวัญ เข้าพรรษา ออกพรรษา โดยเฉพาะการแข่งเรือที่มีมาแต่อดีตได้ปรากฏในภาพประวัติศาสตร์ของลาว คือ ผาแอน (ปากอู) มีภาพคนแข่งเรือ จึงสันนิษฐานว่าการแข่งเรือมีมานานมากจึงเกิดการเขียนจารึกไว้ที่ผาแอน (ปากอู) (สุเนตร โพธิสาร. 2535 : 14)

ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงที่อิงการพัฒนากับกระแสทุนนิยมของโลกตะวันตกมานับตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านบริเวณ

ลุ่มน้ำโขงไม่ว่าจะเป็นพม่า ประเทศจีน ประเทศลาว ประเทศเวียดนามและประเทศกัมพูชาล้วนแล้วแต่เลือกเส้นทางตั้งคมนิยมเป็นเส้นทางหลักในการพัฒนาประเทศ โดยต่อมาภายหลังก็ได้มีการเปิดรับระบบทุนนิยมเข้าไปผสมผสานมากขึ้น เช่น กรณีของประเทศจีนและประเทศเวียดนาม

วิถีชีวิตของคนไทยล้วนสัมพันธ์แนบแน่นกับสายน้ำ คนไทยถือว่าสายน้ำเป็นต้นกำเนิดของชีวิตและปัจจัยในการดำรงชีพทั้งในด้านการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์และเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของคนไทยสมัยก่อนก็มักอยู่ริมน้ำทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำลำคลองหรือทะเลก็ตาม พาหนะที่ใช้สัญจรไปมาและค้าขายระหว่างกันก็เกิดจากฝีมือมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมานั่นคือเรือ ซึ่งนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อความเป็นอยู่ การคมนาคมขนส่ง การค้าขาย และอาชีพประมง จึงไม่น่าแปลกใจที่ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเรือเช่นแม่ย่านางปรากฏในหลายชนชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่ล้วนมีพื้นฐานความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน และมีการแลกเปลี่ยนผสมผสานวัฒนธรรมกันตลอดมา (อุมารินทร์ ตูลารักษ์. 2547 : 4-5)

เช่นเดียวกับความสำคัญของลำน้ำโขงนั้น ถือเป็นสายธารของชีวิตเพราะได้อาศัยเป็นที่ประกอบอาชีพ ใช้อุปโภคบริโภค และเป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อค้าขาย ส่วนใหญ่ทุกหลังคาเรือนของหมู่บ้านมักจะมีเรือเป็นพาหนะของตนเอง สำหรับการติดต่อค้าขายและการคมนาคม สมัยเป็นเมืองมุกดาหาร เจ้าเมืองจะจัดให้มีพิธีการค้ำน้ำพิพัฒน์สัตยา ปีละ 2 ครั้ง คือ ในวันตรุษเดือน 5 ขึ้น 15 ค่ำ และขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ตรงกับวันออกพรรษาพอดี ผู้รับราชการสนองพระเดชพระคุณทุกหมู่บ้าน ทุกตำบลและหัวเมืองน้อยใหญ่จะต้องเข้าร่วม และประกอบพิธีดังกล่าว จะขาดเสียมิได้ เพราะถือว่าเป็นความผิดร้ายแรงยิ่ง ในการเดินทางเข้าร่วมพิธีนั้น ส่วนใหญ่จะเดินทางมาทางเรือ เพราะจะสะดวกกว่าทางบก โดยเฉพาะวันสารทขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ตรงกับวันออกพรรษาพอดี น้ำในลำน้ำโขงกำลังเต็มฝั่ง ประชาชนว่างจากการทำนา เมื่อทุกหมู่บ้านมารวมกันมากๆ จึงได้มีการจัดเรือที่ใช้เป็นพาหนะในการเดินทางมาแข่งขันพายเรือกัน เพื่อความสนุกสนาน และเป็นการฉลองสมโภช บวงทรวงบูชาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระแม่คงคา พญานาค เทวดา เพื่อให้เกิดความสงบร่มเย็นเป็นสุข เป็นสิริมงคล จึงถือเอาวันดังกล่าวเป็นประเพณีจัดแข่งเรือในลำน้ำโขง และได้มีการพัฒนาเรื่อยมา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 248)

ด้วยเหตุนี้ได้เกิดมิตรภาพสองฝั่งโขง แม้จะมีสายน้ำเป็นเส้นแบ่ง หากประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกลับกลายเป็นสองอารยธรรมที่มีทั้งภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใกล้ชิดกันมาก และยังเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นมาอย่างช้านาน โดยไทยและลาวได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตร่วมกันตั้งแต่วันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2493 สองมิตรประเทศมีการส่งเสริมและเกื้อกูลกันในปัจจุบันหลากหลายด้านมาโดยตลอด โดยมีการกำหนดกลไกการค้าเน้นความสัมพันธ์ ไทย – ลาว เพื่อการปรึกษาหารือเกี่ยวกับความร่วมมือ รวมถึงการแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคที่เกี่ยวกับความร่วมมือ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ

การค้า การลงทุน วิชาการ การท่องเที่ยว สาธารณสุข และวัฒนธรรม (กรมททางหลวง. 2549 : 2)

การท่องเที่ยวถือว่าเป็นอีกหนึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและลาวโดยเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และองค์การท่องเที่ยวแห่งชาติลาวได้ทำการตกลงว่าด้วยความร่วมมือ ด้านการท่องเที่ยวและได้จัดทำบันทึกการประชุมว่าด้วยความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างกัน เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2539 และวันที่ 30 มกราคม 2540 จากนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และองค์การท่องเที่ยวชาวลาวได้มีการลงนามในแผนงานความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว แม้ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมสองฝั่งโขงจะแน่นแฟ้นขึ้นตามลำดับ หากแต่ทั้งสองประเทศก็ไม่อาจปฏิเสธว่า แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 10 ของโลกทำหน้าที่หล่อเลี้ยงชีวิตประชาชน 6 ประเทศ ตั้งแต่จีน พม่า ไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม (กรมททางหลวง. 2549 : 6-7)

ประชาชนจังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขตต่างมีสายสัมพันธ์ผูกพันกันมาช้านาน มีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่คล้ายกัน มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน จัดงานประเพณีท้องถิ่นร่วมกันเป็นประจำทุกปี เช่น ประเพณีแข่งเรือออกพรรษา โดยจะผลัดกันเป็นเจ้าภาพและแต่ละฝ่ายจะเชิญบุคคลสำคัญเข้าร่วมงานและมีผู้มาเที่ยวงานเป็นจำนวนมาก (กรมประชาสัมพันธ์. 2549 : 18)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ซึ่งประกาศใช้ในปี ค.ศ. 2002 ได้ระบุวัตถุประสงค์สำคัญในการพัฒนาประเทศไทยเป็นประตูเศรษฐกิจของภูมิภาค 40 และส่งผลให้มีการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจหนึ่งของวัตถุประสงค์ดังกล่าว พร้อมกับการประกาศตัวเป็นประตูสู่อินโดจีนนั่นเอง

การประกาศตัวเป็นประตูเศรษฐกิจของภูมิภาค และการเป็นประตูสู่อินโดจีนที่เกิดขึ้นนำไปสู่การเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญระหว่าง 2 ประเทศ เห็นได้จากการจัดการท่องเที่ยวผ่านสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่สองของจังหวัดมุกดาหารเพื่อเข้าสู่สะหวันนะเขตของประเทศลาว การวางเป้าหมายให้ไทย เป็นประตูสู่อินโดจีนผ่านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม การยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างความร่วมมือด้านการเกษตร การท่องเที่ยว วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างรัฐบาลไทยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นับเป็นตัวอย่างอันดีสู่การใช้การท่องเที่ยวเชื่อมโยงการเป็นประตูสู่อินโดจีนทั้งสิ้น

สิ่งที่เห็นชัดเจน คือ มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวจังหวัดมุกดาหารจากสถิตินักท่องเที่ยว ปีพ.ศ. 2548 มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาเที่ยวจังหวัดมุกดาหารจำนวน 927,209 คน ในปี พ.ศ.2549 มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้นจำนวน 947,678 คน (สถิตินักท่องเที่ยว : Web Site)

จากสถิติดังกล่าว นักท่องเที่ยวจึงเดินทางมาท่องเที่ยว จังหวัดมุกดาหาร เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดผลกระทบต่อการบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร และ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เกิดความประทับใจในประเพณี วัฒนธรรม ของชุมชนสองฝั่งโขง ถ้ามีการบริหารจัดการที่ดี เช่น เรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากร อันได้แก่ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการจัดการความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ความสะอาดห้องน้ำ วิธีการจัดการขยะในชุมชน ที่มีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก เช่น ตลาดอินโดจีน สถานบริการ โรงแรมที่พัก ตลอดจนร้านอาหารให้มีความสะอาด เป็นที่ประทับใจนักท่องเที่ยว ทั้งหมดนี้ถ้ามีการบริหารจัดการที่ดี บรรลุตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้จะทำให้ นักท่องเที่ยวเดินทางเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร ทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร. 2549 : 49)

ดังนั้น จึงทำให้ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องแนวทางการบริหารจัดการประเพณี การแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร และแขวงสะหวันนะเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีความสัมพันธ์อันดีกันมาแต่อดีตกาล ให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของการแข่งเรือจังหวัดมุกดาหาร และกิจกรรมการแข่งเรือทั้งสองฝั่ง (ไทย - ลาว) ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ตลอดจนศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมอีสานสืบไปอย่างยั่งยืน

ความมุ่งหมายการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีการแข่งเรือสองฝั่งโขง
2. เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

คำถามการวิจัย

1. ประเพณีการแข่งเรือสองฝั่งโขงมีประวัติความเป็นมาอย่างไร
2. การบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงมีลักษณะอย่างไร
3. การบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีแนวทางอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง
2. ได้ลักษณะการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง
3. ได้แนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การแข่งขันเรือ หมายถึง การนำเรือที่มีขนาดฝีพายตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ถึงจำนวน 45 คน มาแข่งขันกัน เพื่อชิงเอาชัยชนะในงานประเพณีแข่งเรือของจังหวัดมุกดาหาร และสภานะเขตสองฝั่งโขง หมายถึง พื้นที่ที่กลุ่มชนสองฝั่งแม่น้ำโขง ในพื้นที่มีผู้วิจัย หมายถึง ชนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง คือ พื้นที่เมืองโกสอนพมวิหาน แขวงสภานะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และชนฝั่งขวาของแม่น้ำโขง คือ จังหวัดมุกดาหาร

การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ชุมชน บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผ่านการวางระบบบริหารจัดการด้านนโยบาย ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม ด้านความปลอดภัย ด้านการให้บริการ ด้านศิลปะการแสดงของชุมชนทั้งสองฝั่งโขง

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางเพื่อการเรียนรู้ สัมผัสวิถีชีวิต ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร และชุมชนเมืองโกสอนพมวิหาน แขวงสภานะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อให้เกิดความสุข ความเบิกบานใจ โดยไม่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

ประเพณีแข่งเรือ หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมของคนในชุมชนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง คือ กลุ่มชาวแขวงสภานะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และฝั่งขวาของแม่น้ำโขง คือ กลุ่มชนชาวเมืองมุกดาหาร นำเอาเรือซึ่งเป็นพาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาแข่งขันกันเพื่อชิงเอาชัยชนะ ในงานประเพณีแข่งเรือ ในเดือน 11 วันออกพรรษาของทุกปี ซึ่งเคยปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน

แนวทาง หมายถึง วิธีการ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนาจากเดิม หรือสร้างสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ และสามารถนำมาใช้ประโยชน์พัฒนาในจุดที่ยังด้อย และส่งเสริมในจุดที่เด่นได้อย่างสอดคล้องเพิ่มในเกิดความยั่งยืน

การส่งเสริม หมายถึง การวางแผน จัดการ พัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นได้อนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม อันดิงาม เช่น ภาษา อาหาร การแต่งกาย การฟ้อนประเพณี ของชาวจังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขต ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ที่มีจุดเด่นทางด้านวัฒนธรรม เกิดความพึงพอใจและสิ่งที่ตามมาคือ รายได้ที่จะนำมาทำนุบำรุงสิ่งที่เป็นศิลปวัฒนธรรมให้สืบทอดไปยังลูกหลานต่อไป

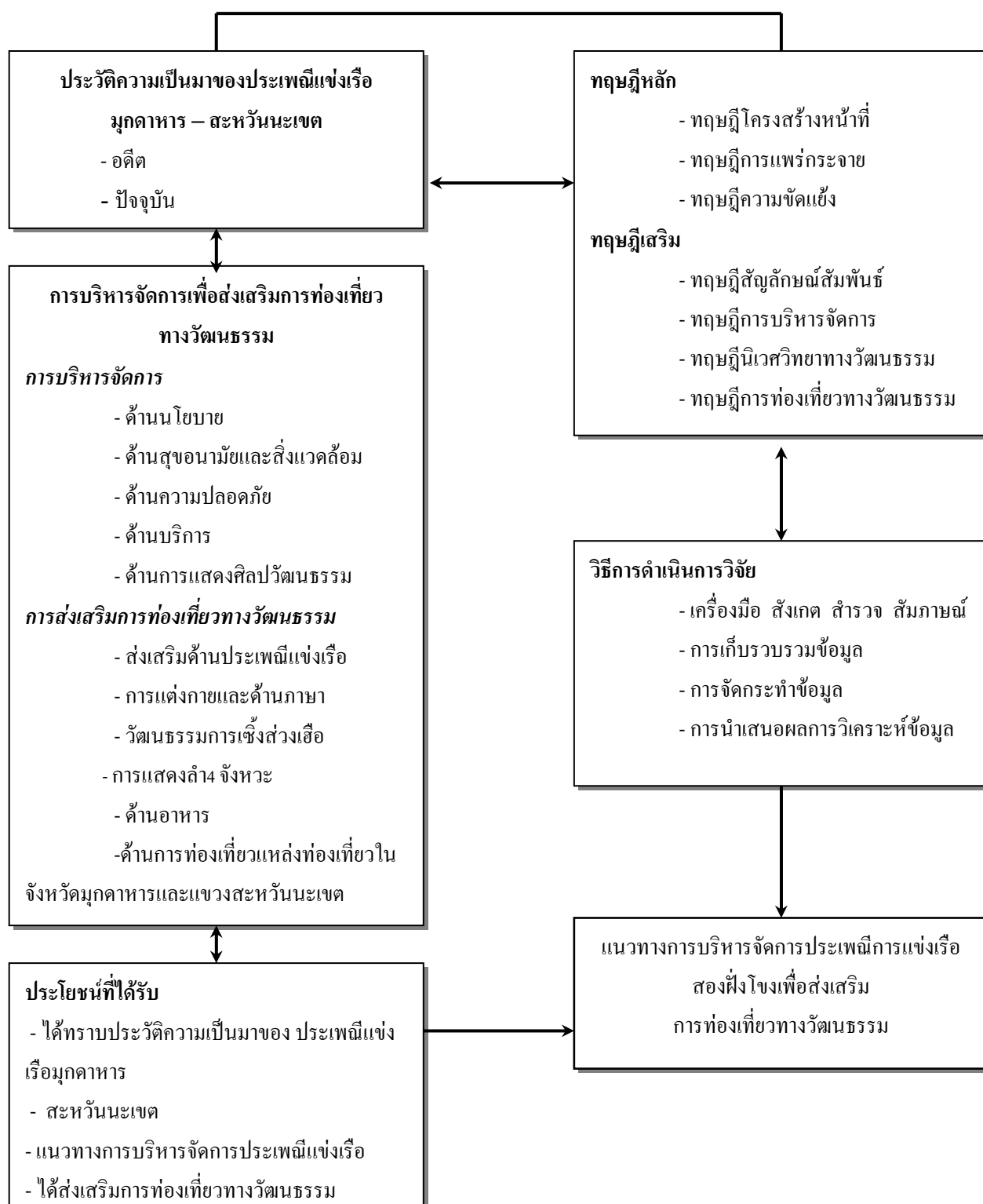
กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาวิจัย แนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีแข่งขันเรือสองฝั่งโขง คือ ฝั่งจังหวัดมุกดาหาร และฝั่งสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และศึกษาถึงแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าว ได้ใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นมาใช้ในการมองปัญหา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่

ซึ่งจากจุดมุ่งหมายและคำถามในการวิจัย มีกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ผลการวิจัยให้เป็นอย่างมีระเบียบแบบแผน ดังนี้

ภาพกรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมสองฝั่งโขง
2. ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ
3. ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแข่งเรือ
4. บริบทของพื้นที่จังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขต
5. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมสองฝั่งโขง

1. ความหมายของวัฒนธรรม

มีนักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายขององค์ประกอบวัฒนธรรมไว้ ซึ่งพอประมวลได้ดังนี้

วัฒนธรรม หมายถึง สภาพอันเป็นความจริงของงานมีความหมายได้หลายนัยแล้วแต่จะมุ่งมองวัฒนธรรมในแง่ใด ซึ่งวัฒนธรรมนี้มนุษย์เป็นผู้สร้าง โดยปรับปรุงมาจากธรรมชาติแล้วเรียนรู้จากกันและกัน นอกจากนี้ยังได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภท คือ

- 1.1 วัฒนธรรมวัตถุ เช่น สิ่งปลูกสร้าง เครื่องแต่งกาย และอาวุธ เป็นต้น
- 1.2 สถาบันสังคม เป็นสิ่งที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของสังคม ทำให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นไปอย่างปกติสุข
- 1.3 วัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับจิตใจ อาทิ ศาสนา ความเชื่อ เพื่อใช้เป็นหลักสำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจยามมีความทุกข์หรือความเดือดร้อน
- 1.4 สุนทรียภาพ คือ งานศิลปะแขนงต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น ศิลปะบริสุทธิ์ และ ศิลปะประยุกต์

1.5 ภาษา เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่กันในสังคม นักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายขององค์ประกอบวัฒนธรรมไว้ (เสถียร โกเศศ นาคะประทีป. 2515 : 23 - 25)

วัฒนธรรม หมายถึง ปัญญา ความรู้สึก ความคิดเห็นที่มนุษย์ถ่ายทอดและสืบต่อกันไว้ และสำแดงออกให้เห็นเป็นสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือดัดแปลงปรับปรุงสิ่งธรรมชาติเพื่อประโยชน์แห่งวิถีชีวิตของคนในส่วนรวม ตลอดจนกริยาอาการที่แสดงออกเป็นลักษณะนิสัยความประพฤติ (สมประสงค์ น่วมบุญลือ. 2545 : 5)

สมประสงค์ น่วมบุญลือ (2545 : 5) ได้เขียนเอกสารการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย หน่วยที่ 1 - 8 ได้มองวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเด็น คือ

ประเด็นแรก หมายถึง สิ่งที่ดีงามและมีคุณค่า ซึ่งคนในสังคมประพฤติปฏิบัติหรือแสดงออกมาช้านานในลักษณะที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปกรรม อันมีทั้งเป็นรูปธรรมและนามธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

ประเด็นที่สอง หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์คิดขึ้น สร้างขึ้น เพื่อดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันภายในสังคม ทั้งที่เป็นสิ่งที่ระเบียบแบบแผนและมีรูปแบบ เป็นที่ยอมรับกันภายในสังคมนั้น ๆ จนบุคคลภายนอกคิดว่าแต่ละสังคมที่มีระเบียบแบบแผนดังกล่าวมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะสังคม

จึงสรุปได้ว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์ในสังคมหนึ่งคิด สร้าง และนำไปใช้โดยเลือกสรรสิ่งที่ดียึดถือปฏิบัติ และถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นต่อไป

วัฒนธรรม คือ สิ่งที่ดีงามมีคุณค่า ซึ่งคนในสังคมประพฤติปฏิบัติหรือแสดงออกมาช้านานในลักษณะที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปกรรมอันมีทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมที่ควรแก่การอนุรักษ์ วัฒนธรรมเป็นลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบ เรียบร้อย ความกลมเกลียว และศีลธรรมอันดีของประชาชน วัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจแบ่งเป็นอย่างน้อย 3 ลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เป็นเรื่องราวทางพุทธประวัติ และนิทานอธิบายหลักธรรมที่นำมาพัฒนาเป็นการปฏิบัติประจำจนเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เช่น ประเพณีการแห่เทียนพรรษา เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วไป แต่เนื่องจากไม่สามารถอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดจึงเกิดเหตุการณ์นั้น จึงยกให้เป็นการกระทำจากสิ่งเหนือธรรมชาติ และเมื่อเวลาผ่านไปจึงกลายเป็นความเชื่อที่เห็นความจำเป็นของพิธีกรรมต่อเนื่องขึ้น เช่น พิธีบุญบังไฟ เป็นต้น

3. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี เป็นการปฏิบัติในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งสืบทอดมาเป็นเวลาช้านานจนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในหมู่ชุมชน มักเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความรื่นเริงและเบิกบานใจ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง การแข่งเรือ การวิ่งควาย การกินเจ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงสาระสำคัญดังกล่าวแล้วอาจสรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง บรรดาแบบอย่างหรือวิธีการดำเนินชีวิตของชุมชนแต่ละกลุ่ม เพื่อเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคมนั้น วัฒนธรรมแต่ละสังคมจะแตกต่างกันออกไปมากน้อยแล้วแต่ความจำเป็นและข้อจำกัดด้านสิ่งแวดล้อม จึงอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมของสังคมต่าง ๆ นั้นโดยหลักการแล้วเหมือนกันจะแตกต่างกันเพียงแต่วิธีการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ วัฒนธรรมเป็นการสั่งสมจากสังคมรุ่นก่อน ๆ มีการเรียนรู้และถ่ายทอดไปยังรุ่นต่อ ๆ ไปได้ วัฒนธรรมใดที่มีรูปแบบหรือแนวคิดที่ไม่เหมาะสมก็จะถูกลบออกไปในที่สุด นอกจากนี้วัฒนธรรมยังหมายรวมถึงพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ มนุษย์เริ่มมีการเรียนรู้ตั้งแต่เกิดจนวันตาย วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มียู่ก่อนแล้วก่อนเราเกิด เราเกิดมาในวัฒนธรรมใดก็จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในวัฒนธรรมนั้น การที่ประชากรของสังคมมีพฤติกรรมอย่างเดียวกันแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของตน การกระทำดังกล่าวทำให้วัฒนธรรมของสังคมนั้นแตกต่างกันไป การเรียนรู้ดังกล่าวผ่านสื่อกลางที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ เช่น การอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่ ครอบครัว โรงเรียน เพื่อ สถาบันศาสนา และสื่ออื่น ๆ สิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้ได้แก่ภาษา ความรู้ทางวิชาการ ค่านิยม ความเชื่อทางศาสนา อุดมการณ์ แบบแผนในการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิต และเรียนรู้ว่าจะทำตัวอย่างไร ในสถานการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกันไป สิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ล้วนเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งทั้งสิ้น การอบรมสั่งสอนโดยสื่อที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม ย่อมจะมีอิทธิพลต่อปัจเจกชนในสังคมไม่ว่าจะโดยตรงหรือทางอ้อมก็ตาม (ราณี อธิชัยกุล. 2546 : 44)

สุพัตรา สุภาพ (2531 : 114) ได้เขียนหนังสือ เรื่องสังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี กล่าวถึง เรื่องประเพณีไทย สรุปสาระได้ว่า คำว่า ประเพณี ที่ใช้ในที่นี่มีความหมายกว้างขวางมาก กล่าวคือ หมายรวมถึงความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทักษะคติ ศิลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผน และวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนจนถึงการประกอบพิธีกรรม ที่กระทำกันมาแต่ในอดีต ลักษณะสำคัญของประเพณี คือ เป็นสิ่งปฏิบัติเชื่อถือมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบต่อกันมา และยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน ประเพณีเกิดจากความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุ ฉะนั้น ประเพณี คือ ความประพฤติของคนส่วนรวมที่ถือกันเป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผน และสืบต่อกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน และยังคงอยู่ได้ก็เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริมสิ่งเก่าอยู่เสมอ และกลมกลืนเข้ากันได้ดี จึงทำให้ประเพณีเดิมยังคงรูป

มีชีวิตอยู่ต่อไปได้ โดยคนในสังคมผู้เป็นเจ้าของประเพณีไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีอยู่ในทุกยุคทุกสมัย เพราะเป็นการค่อยเปลี่ยนไปที่ละน้อยโดยไม่รู้ตัว แต่จะเปลี่ยนไปมากหรือน้อยก็แล้วแต่ความเป็นไปทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม หรืออาจจะสรุปได้ว่า ประเพณี คือ ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติที่เห็นว่าดีว่าถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีการปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมา เช่น เกิด หมั้นหมาย สมรส ตาย บวช ปลูกบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

2. ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ

การละเล่นส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในสังคมไทยทั้งในอดีต และปัจจุบัน มีรากฐานและความสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกกับพิธีกรรมความเชื่อทั้งสิ้น การละเล่นจึงเป็นขั้นตอนหนึ่งของพิธีกรรม ซึ่งมักจะเริ่มต้นด้วยการเช่นสรวง บูชา หรือการทำบุญการกินเลี้ยง การละเล่นรื่นเริง ประเพณีพิธีกรรมและการละเล่นนี้มีความหมายต่อบุคคลและชุมชน โดยเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน ความอุดมสมบูรณ์และความสงบสุขของสังคม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ปราณี วงษ์เทศ. 2525 : 225 - 234)

ประเพณีพิธีกรรมมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ เพราะพิธีกรรมจะต้องมีความเชื่อเป็นพื้นฐานของการกระทำ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อต่อสิ่งใด พิธีกรรมในประเทศไทยมี 2 ประเภท คือ พิธีกรรมส่วนรวม มีแบบแผนการกระทำคล้ายกันทั่วประเทศ และพิธีกรรมเฉพาะถิ่น ซึ่งมีแบบแผนการกระทำเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นใดถิ่นหนึ่ง ทั้งผู้ประกอบพิธี อุปกรณ์ในพิธี วิธีดำเนินการและผู้ร่วมพิธี (จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2530 : 190 - 192)

ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำทั้งด้านดีและร้าย คนโบราณจึงสร้างความศรัทธาให้แก่ลูกหลาน เช่น ความเชื่อเรื่องภูติผีว่ามีอิทธิฤทธิ์ที่จะบันดาลความสุขสวัสดิ์มาให้ และหาทำให้ผีโจรก็จะนำความทุกข์ยากลำบากมาให้ด้วย เป็นต้น ความเชื่อจึงนับว่าเป็นพื้นฐานแห่งการนับถือก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ คือ ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ ความเชื่อทำให้เกิดพลัง ความเชื่อทำให้เกิดความสร้างสรรค์ ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี ความเชื่อทำให้เกิดรูปธรรม ความเชื่อเป็นพื้นฐานทำให้เกิดปัญญา (มณี พยอมพงค์. 2530 : 66)

ประเพณี ที่ใช้ในที่นี่มีความหมายกว้างขวางมาก กล่าวคือ หมายรวมถึงความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทักษะคติ ศิลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผน และวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสนั้น ที่กระทำกันมาแต่ในอดีต ลักษณะสำคัญของประเพณี คือ เป็นสิ่งปฏิบัติเชื่อถือมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบทอดกันมา และยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน ประเพณีเกิดจากความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุ ฉะนั้น ประเพณี คือ ความประพฤติกของคนส่วนรวมที่ถือกันเป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผน และสืบทอดกันมา

จนเป็นพิมพ์เดียวกัน และยังคงอยู่ได้ก็เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริมสิ่งเก่าอยู่เสมอ และกลมกลืนเข้ากันได้ดี จึงทำให้ประเพณีเดิมยังคงรูปมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ โดยคนในสังคมผู้เป็นเจ้าของประเพณีไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีอยู่ในทุกยุคทุกสมัย เพราะเป็นการค่อยเปลี่ยนไปที่ละน้อยโดยไม่รู้ตัว แต่จะเปลี่ยนไปมากหรือน้อยก็แล้วแต่ความเป็นไปทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม หรืออาจจะสรุปได้ว่า ประเพณี คือ ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติที่เห็นว่าดีว่าถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น เกิด หมั้นหมาย สมรส ดायบวช ปลูกบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น (สุพิศรา สุภาพ. 2531 : 114)

ประเพณีหมายถึงความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนและวิธีการกระทำหรือการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา จนกลายเป็นแบบอย่างของความคิด ความเชื่อ และการกระทำนั้น ๆ บางประเพณียังมีอิทธิพลอยู่จนถึงปัจจุบัน บางประเพณีมีการเปลี่ยนแปลง (ภารดี มหาจันทร์. 2532 : 162)

วิรุทธ ไชยเพชร (2542 : 6) ได้กล่าวถึงการจำแนกประเภทประเพณีตามลักษณะของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมว่า ประเพณีคือระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สังคมยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ถ้าใครฝ่าฝืนมักจะถูกตำหนิจากสังคม หรือถึงกับเลิกคบหาสมาคมด้วย ลักษณะประเพณีในสังคมระดับชาติมีทั้งผสมกลมกลืนเป็นอย่างเดียวกันและมีที่ผิดแผกกันไปบ้างตามความนิยมเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น แต่ย่อมจะมีจุดประสงค์และวิธีปฏิบัติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยสามารถจำแนกประเภทของประเพณีตามลักษณะของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้น มีประเภทอยู่ 3 ประเภท คือ

1. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด การแต่งงาน การบวช การทำศพ อันเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนาพิธี
2. ประเพณีและพระราชพิธีในเทศกาลต่าง ๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ประเพณีแข่งเรือ ประเพณีลอยกระทง พิธีลอยกระทง พิธีตรียัมปวาย เป็นต้น
3. ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ประเพณีเทศน์มหาชาติ ประเพณีวันวิสาขบูชา เป็นต้น

เขาวภา เจริญรัตน์ (2549 : 23) ได้เขียนหนังสือ เรื่องประเพณี พิธีกรรม กล่าวถึงประเพณีของสังคม สรุปได้ว่า เมื่อเกิดประเพณีของสังคมขึ้นมาแล้วจะอยู่ได้นานหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่าประเพณีนั้นจะสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์หรือไม่ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงของสังคมมากน้อยเพียงใด ตามปกติประเพณีนั้นจะหายไปจากสังคมยาก เพราะถ้าไม่มีเหตุจำเป็นที่จะเลิกหรือเปลี่ยนแปลงก็จะไม่สูญหายไปเด็ดขาด ยกเว้นประเพณี

ใดที่หล้าหลัง ถ่วงความเจริญหรือเป็นประเพณีที่เสียหายแก่ส่วนรวม ประเพณีนั้นก็จะเลิกและหมดไปเองซึ่งคนในสังคมจะต้องเห็นด้วย

สุพัตรา สุภาพ (สุพัตรา สุภาพ. ม.ป.ป. ; อ้างอิงมาจากเขวภา เจริญรื่น. 2542 : 146) ได้เขียนหนังสือเรื่องสังคมและวัฒนธรรมไทย ซึ่งได้กล่าวถึงประเพณี มีใจความสำคัญว่า ประเพณี หมายถึง แบบแผนของความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผน และวิธีการกระทำ ตลอดจนการประกอบพิธีกรรมในโอกาสที่กระทำกันมาตั้งแต่อดีต ลักษณะที่สำคัญของประเพณี คือ เป็นสิ่งที่ปฏิบัติและมีการเชื่อถือกันมานานจนกลายเป็นแบบความคิด หรือการกระทำที่ได้สืบต่อกันมาและยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน

กริธา โมระมัด (2543 : 20 - 21) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับพิธีกรรมในชั้นตอนเชิญแม่ย่านางเรือของเรือยาวพายแข่งนี้ไว้ว่า เมื่อได้ฤกษ์ยามยามดี ก็จะทำพิธีเชิญแม่ย่านางเข้าประทับเรือในพิธีนี้มีหัวหมู บายศรี และเครื่องสังเวยตามพิธีทางไสยศาสตร์ เพราะฝีพายเรือเชื่อและถือกันว่า การได้แม่ย่านางเรือที่คืนนั้นจะนำชัยชนะและความเป็นสิริมงคลมาให้ แพรพรรณที่สวยงามจะถูกนำมาตกแต่งและผูกไว้ที่โขนเรือ และโขนเรือนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ฝีพายเรือทั้งหลายจะต้องให้การสักการะ และเมื่อเสร็จการแข่งขันแล้วจะถอดเก็บรักษาไว้ในที่อันควร เมื่อตกแต่งเรือและอันเชิญแม่ย่านางเข้าประทับเรือเรียบร้อยแล้ว ก็จะเชิญเรือลงน้ำตามฤกษ์ยามที่กำหนด ตรวจสอบความเรียบร้อย ความสวยงามและความสง่างามของเรือ ฝีพายก็ลองทำการพายเสร็จพิธีก็นำเรือไปเก็บที่วัดรอ กำหนดการลงพายต่อไป เมื่อถึงเวลาที่จะทำการพายแข่งขัน ก็จะต้องทำพิธีอัญเชิญแม่ย่านางเรืออีกครั้งหนึ่ง บรรดาฝีพายเรือ จุดธูปขอขมาต่อแม่ย่านางเรือ จะนำเรือลงน้ำเฉย ๆ ไม่ได้ เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้แม่ย่านางโกรธ อาจเป็นสาเหตุให้เรือแพ้ว หรือเกิดอุบัติเหตุแก่ฝีพายได้ในช่วงการพายแข่งขัน นายหัวเรือจะใช้นกหวีดให้สัญญาณในการเร่งจังหวะการพายแต่ในบางครั้งพบว่านายหัวเรือใช้ด้ามพายกระทุ้งหัวเรือเป็นระยะ ๆ อันเป็นการขอพลังกำลังจากแม่ย่านางเรือให้แก่ฝีพายเรือนั่นเอง

3. ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่

อภิศักดิ์ โสมอินทร์ (2537 : 77) สังคมอีสานรวมกันโดยมีฮีต ทำหน้าที่เป็นกฎระเบียบ เพื่อเป็นบรรทัดฐาน (Social Norm) ให้สังคมประพฤติปฏิบัติตามอันจะนำไปสู่ความสงบสุขร่วมกันสังคมอีสานอบรมสั่งสอนและเน้นเรื่องฮีต โดยสอนกันทุกเพศ ทุกวัย ทุกชั้นวรรณะ ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง หรือผู้ถูกปกครองแม้กระทั่งพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่บริสุทธิ์เพราะพร้อมด้วยศีลวินัยก็ไม่เว้น ฮีต จึงเหมือนกฎหมายของสังคมทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม เพราะกำหนดหน้าที่จริยธรรมของทุกคนขึ้นไว้ตามสภาพของสังคมนั้น ๆ สังคมใดปฏิบัติตามฮีต ก็จะอยู่เย็นเป็นสุข ถ้าปฏิบัติขาดตกบกพร่องก็เกิดทุกข์

ในฮิตสิบสอง หรือประเพณีทำบุญ 12 เดือน ของชาวอีสานนั้นได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับแกน โดยได้กล่าวว่าเป็นเดือนหนึ่งหรือที่ชาวอีสานเรียกว่า เดือนเจียงนั้นให้กระทำพิธีเลี้ยงผีแกน ดังความว่า “ถึงเดือนเจียงมานั้น ให้เลี้ยงผีผดผีหมอ ผีฟ้าผีแกน และนิมนต์พระสงฆ์เจ้าเข้าปรีวาสกรรม”

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ได้ให้ความหมายของประเพณีว่า ประเพณี หมายถึง “วัฒนธรรมในส่วนใหญ่ที่ไม่ใช่วัตถุ โดยการสั่งสมและสืบทอดมาจากอดีตและถือว่ามีความสำคัญเพราะได้ปฏิบัติกันมานานแล้ว ซึ่งวัฒนธรรมของกลุ่มในส่วนใหญ่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด เป็นมรดกตกทอดมาจากอดีต คนรุ่นอายุหนึ่งจะสั่งสอนคนรุ่นอายุต่อไปให้มีความรู้สึกนึกคิดทำนองเดียวกับตน สิ่งที่ยึดต่อมารวมความเชื่อ ศีลธรรม ทักษณคดี คุณค่า ความรู้สึก วิธีคิด และวิถีกระทำ”

สวิง บุญเจิม (2538 : 533) ฮิตสิบสอง กล่าวไว้ว่าเป็นจารีต 12 รายการ คือ ประเพณีประจำ 12 เดือนนั่นเอง เป็นจารีตที่จะให้สมาชิกในสังคมได้มีโอกาสร่วมกันชุมนุมกันทำบุญเป็นประจำทุก ๆ เดือนของรอบปี ผลที่ได้รับคือทุกคนจะได้มีเวลาเข้าวัด ใกล้ชิดกับหลักการของธรรมทางพระพุทธศาสนายิ่งขึ้นทำให้ประชาชนในย่านใกล้เคียง รู้จักมักคุ้นสามัคคีกันเป็นอย่างดี และมีผลทางอ้อมคือ เมื่อว่างจากการงานอาชีพแล้วก็มีจารีตบังคับให้ทุกคนเสียสละทำงานร่วมกันเพื่อสังคมส่วนรวมไม่ให้คนอยู่ห่าง ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนก็จะถูกสังคมลงโทษ ตั้งข้อรังเกียจอย่างจริงจัง นี่คือเอกลักษณ์ของฮิตสิบสอง หรือประเพณี 12 เดือน ของชาวอีสานยังมีกลิ่นไอของศีลธรรมไปทั่วทุกถิ่นฐาน

พรชัย ศรีสารคาม (2538 : 1) ได้อธิบายเกี่ยวกับงานบุญที่ถือว่าเป็นฮิต หรือจารีต ประเพณีสำคัญของอีสานโบราณกำหนดไว้ 12 อย่าง โดยให้ถือปฏิบัติอย่างเป็นแบบแผนจำเพาะในแต่ละเดือนตลอดปี นับตั้งแต่เดือนเจียงหรือเดือนอ้ายเรียงลำดับเรื่อยไปจนถึงเดือนสิบสอง คือ เดือนอ้ายบุญปรีวาสกรรม เดือนยี่บุญคุณสถาน เดือนสามบุญข้าวจี เดือนสี่บุญมหาชาติ เดือนห้าบุญสงกรานต์ เดือนหกบุญบั้งไฟ เดือนเจ็ดบุญซำชะ เดือนแปดบุญเข้าพรรษา เดือนเก้าบุญข้าวประดับดิน เดือนสิบบุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษา เดือนสิบสองบุญกฐิน ทั้งหมดนี้เรียกว่า “ฮิตสิบสอง”

ปรีชา พิณทอง (2534 : 49) ได้กล่าวถึงคำว่าประเพณี ออกมาจากศัพท์บาลีและสันสกฤตว่า “ปเวณิ” ได้แก่ขนบธรรมเนียมหรือแบบแผน คนเราไม่ว่าชาติไหนภาษาใด ย่อมต้องมีประเพณีเป็นของตนเองคนในชาติทุกคนต้องเคารพนับถือ ไม่เคารพจะถูตราหน้าว่าเป็นคนไม่มีชาติ การริเริ่มตั้งประเพณีขึ้นนั้นก็เพื่อจะรวมคนในชาติให้สามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลให้เคารพนับถือและช่วยทำกิจส่วนรวม “ฮิต” ตรงกับศัพท์บาลีว่า “จาริตตะ” สันสกฤตว่า “จาริตตะ” แปลว่า

ขนบธรรมเนียมแบบแผนความประพฤติดีงามหรือประเพณีที่ดีนั้นมี 12 อย่าง หรือประเพณีทำบุญ 12 เดือน

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2540 : 4) ได้กล่าวถึงแบบแผนในการดำเนินชีวิต คือ ฮิตสิบสอง ฮิตสิบสอง หมายถึงประเพณีสำคัญถือเป็นฮิตบ้านฮิตเมืองในแต่ละเดือน เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม เช่น ประเพณีบุญคูณลาน ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีบุญเบิกฟ้า ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก ประเพณีบางส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีบุญเข้าพรรษา ประเพณีบุญมหาชาติ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีออกพรรษา ประเพณีฟังธรรม ประเพณีบุญกฐิน ประเพณีเกี่ยวข้องกับสถานภาพครอบครัวและเครือญาติ เช่น การเลี้ยงผีบรรพบุรุษในบุญข้าวสาก บุญข้าวประดับดิน แบบแผนความสำคัญของประชาชนในท้องถิ่นนั้นยึดถือธรรมเนียมปฏิบัติที่เรียกว่า “ฮิต”

กระทรวงศึกษาธิการ (2541 : 252) กล่าวถึงจารีตประเพณี ฮิตสิบสองว่าจารีตประเพณีที่คนในท้องถิ่นยึดถือปฏิบัติ ชาวพุทธศาสนาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญและถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นแบบชาวอีสานทั่วไปที่ยึดถือการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า “ฮิตสิบสองครองสิบสี่” อันถือเป็นจารีตประเพณีของชาวพุทธศาสนาทั่วไปได้เป็นจารีตประเพณีที่ชาวจังหวัดมุกดาหารถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ถ้าจะพิจารณาตามเนื้อหาแล้ว จะเห็นว่า ฮิตสิบสองครองสิบสี่นี้ เป็นประหนึ่งบทบัญญัติในการควบคุมพฤติกรรมสังคมชาวพุทธ เป็นการกำหนดระเบียบของสังคมที่พึงประพฤติปฏิบัติถ้าละเลยมิได้ประพฤติปฏิบัติตามฮิตสิบสองครองสิบสี่เชื่อถือกันว่าจะเกิดอัปมงคล เกิดความพินาศล่มจมแล้วแต่กรณี คำว่า ฮิตสิบสองครองสิบสี่ แยกเป็น 2 อย่าง คือ ฮิตสิบสอง กับ ครอง (หมายถึงครอง) สิบสี่ ฮิตสิบสอง หมายถึงขนบธรรมเนียมประเพณีแบบแผน ความประพฤติที่ดีงามหรือประเพณีทำบุญ 12 เดือนอันได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุญข้าวจี่ บุญพะเวด บุญสงน้ำ (สงกรานต์) บุญบั้งไฟ บุญซำฮะ (ซำระ) บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก (กระยาสารท) บุญออกพรรษา (บุญแข่งเรือ) บุญกฐิน และบุญลอยกระทง

ครองสิบสี่ หมายถึง ตัวยกกฎหมายโบราณเริ่มตั้งแต่ผู้ซื้อตั๋ยเป็นผู้มีอำนาจปกครองบ้านเมืองเป็นข้อแรก และคุณสมบัตินักเมือง 14 อย่างเป็นข้อสุดท้าย ตัวยกกฎหมายโบราณมีไม่มาก แต่คนโบราณก็ปกครองบ้านเมืองให้ร่มเย็นเป็นสุข โดยปกครองแบบพ่อปกครองลูก พี่ปกครองน้อง ในปัจจุบัน ชาวไทยได้ยอมรับนับถือพุทธศาสนาว่าเป็นศาสนาประจำจังหวัด และมีค่านิยมเกี่ยวกับการบวชพระ เมื่อมีอายุ 20 ปี

4. วัฒนธรรมสองฝั่งโขง

คณิงกรณ์ วงเวียน (2543 : 137 - 138) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ในลาวด้านวัฒนธรรมในงานวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวไทย - ลาว ศึกษากรณีสะพานมิตรภาพไทย-ลาว

2543 ว่า การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น เห็นได้ชัดเจน คือ ประเพณีแข่งเรือยาว มิตรภาพระหว่างจังหวัดหนองคายและเวียงจันทน์ ซึ่งการแข่งขันเรือยาวมิตรภาพหนองคายและเวียงจันทน์ การแข่งขันเรือยาวมิตรภาพ หรือ “ช่วงเรือมิตรภาพ” ในภาษาลาว ระหว่างทีมจังหวัดหนองคาย และแขวงเวียงจันทน์ มีขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ณ บริเวณท่าบ้านจอมแจ้ง เมืองสีสัตตนะก แขวงคำแพงเวียงจันทน์ ในครั้งนั้นมีประชาชนไทยและลาวร่วมงานนับหมื่นคน ประเพณีนี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามของท้องถิ่นในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันคือมวลชนลาวกล่าวว่า “จากการช่วงเรือมิตรภาพครั้งนี้ทั้งสองฝ่ายลาวและไทย ต่างก็ได้ศรัทธาสูง ผลสำเร็จที่ได้รับยิ่งใหญ่มากและมีความสำคัญ ทั้งยังยืนยันให้เห็นว่าพวามิตรภาพลาว - ไทย ได้ก้าวขึ้นอีกก้าวหนึ่งแน่นแฟ้นยิ่งกว่าเก่า” ภายหลังจากนั้นได้มีการสืบทอดประเพณีนี้อีกหลายครั้ง

การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นยังได้เกิดขึ้นในบริเวณอื่นที่สำคัญจุดหนึ่งคือนครพนมและแขวงคำม่วน ซึ่งเป็นจุดผ่านแดนไทยและลาวอีกแห่งหนึ่ง ในบริเวณนี้มีข้อจำกัดเรื่องการติดต่อเพราะฝั่งประกาศเป็นจุดผ่านแดนถาวรใน พ.ศ. 2532 ดังนั้นจึงมีอุปสรรคบางประการด้านการจัดประเพณีแข่งเรือยาวนครพนมและแขวงคำม่วน พ.ศ. 2522 ชาวลาวมาร่วมงานจำนวนมากแต่ไม่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นฝั่งจังหวัดนครพนม

การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ปรากฏชัดเจนขึ้นอีกตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ดังจะเห็นได้จากทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นขึ้น โดยแขวงคำม่วนเป็นเจ้าภาพจัดแข่งขันเรือยาวคำม่วนและนครพนมในวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2531 และในงานประเพณีสองฝั่งโขงที่นครพนม เมื่อวันที่ 29 กันยายน - 1 ตุลาคม พ.ศ. 2533 นั้นได้มีการแสดง ศิลปกรรมร่วมไทยและลาวด้วย โดยหน่วยศิลปวัฒนธรรมคีตลาวรวมทั้งชาวลาวมาร่วมงานประมาณ 1,000 คน นอกจากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นตามจุดที่กล่าวแล้ว ความสัมพันธ์ไทยและลาวตามชายแดนยังปรากฏในบริเวณอื่น ๆ อีกหลายจุดและหลายลักษณะ

นอกจากนี้ยังมีโครงการวรรณกรรมสองฝั่งโขง ซึ่งเป็นโครงการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการด้านวรรณกรรมระหว่างนักวิชาการจากต่างประเทศต่างที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ซึ่งประกอบด้วย จีน เวียดนาม กัมพูชา ลาว พม่า และไทย โครงการนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานความเข้าใจอันดีต่อกันทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อไป เพื่อเป็นการกระชับมิตรภาพของประเทศบนสองฝั่งแม่น้ำโขงให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการเสนอความก้าวหน้าทางด้านวิชาการในแขนงต่าง ๆ ของกลุ่มประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อสร้างสรรค์สันติภาพให้เกิดขึ้นในภูมิภาคสองฝั่งแม่น้ำโขง โครงการนี้จัดขึ้นครั้งแรกเดือนเมษายน พ.ศ. 2533 ที่นครเวียงจันทน์ โดยฝ่ายลาวจัดให้มีการประชุมทางวิชาการในเรื่อง มหาสิลา วีระวงศ์ ในสายตาของนักวิชาการสองฝั่งโขง โครงการวรรณกรรมสองฝั่งโขงครั้งที่สองจัดเมื่อวันที่ 8 - 10 ตุลาคม พ.ศ. 2533

ที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกตาดโตน อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ และโครงการวรรณกรรมสองฝั่งโขงครั้งที่สามระหว่างวันที่ 14 - 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ณ เชื้อนจุฬารักษ์ จังหวัดชัยภูมิ

การจัดวรรณกรรมสองฝั่งโขงครั้งที่สองที่จังหวัดชัยภูมิ เมื่อวันที่ 8 - 10 ตุลาคม พ.ศ. 2533 นั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ คือ นายสมคิด สิงสง ประธานสโมสรนักเขียนภาคอีสาน และท่านสมลี เดชาคำฟู ที่ปรึกษากระทรวงแถลงข่าวของลาว การจัดงานครั้งนั้นฝ่ายลาวอนุญาตเขียนเฉพาะท้องถิ่นเท่านั้นมิได้มาอย่างเป็นทางการ วรรณกรรมสองฝั่งโขงที่จัดขึ้นจึงมีลักษณะความร่วมมือระดับท้องถิ่น โดยมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เขียนพรรณนาทั้งในด้านสังคม และวัฒนธรรม โดยพยายามหลีกเลี่ยงปัญหาภายในประเทศ และความขัดแย้งระหว่างประเทศ และสองฝ่ายเห็นพ้องกันว่า การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเขียนควรเพิ่มระดับขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนไทยและลาว

ในการจัดงานวรรณกรรมสองฝั่งโขง ครั้งที่ 3 ได้ขยายขอบเขตออกไปจากเดิม มีนักวิชาการจาก 6 ประเทศเข้าร่วม รัฐบาลของไทยและลาวได้ให้ความสำคัญ ดังจะเห็นได้จาก นายปิยะฉัตร วัชรภรณ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีได้ให้เกียรติเป็นประธานเปิดงานครั้งนี้ ท่านเอกอัครราชทูตลาวประจำประเทศไทย ได้เข้าร่วมงานนี้พร้อมกับนักเขียน นักวิชาการลาวอีก 19 คน โดยมีท่านสมลี เดชาคำฟู เป็นหัวหน้าคณะฝ่ายลาว

โครงการวรรณกรรมสองฝั่งโขงที่จัดขึ้นทั้งสามครั้งนั้น มีขึ้นในช่วงที่ความสัมพันธ์ไทยและลาวพัฒนาขึ้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ คือ กลุ่มนักเขียนอีสาน และกลุ่มนักเขียนลาว ดังนั้นจึงมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะท้องถิ่นที่เกิดจากความพยายามของประชาชนสองฝ่ายที่จะสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน โดยสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลไทยและลาว

มณี พยอมพงค์ (2530 : 66) ได้เขียนหนังสือความเชื่อของคนไทยใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อ กล่าวถึงพื้นฐานของความเชื่อ มีใจความสำคัญว่า ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำสิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านดีและร้าย คนโบราณจึงสร้างความศรัทธาให้แก่ลูกหลาน เช่น ความเชื่อเรื่องภูตผีว่ามีอิทธิฤทธิ์ที่จะบันดาลความสุขสวัสดิ์มาให้ และหาทำให้ผีโจรก็จะนำความทุกข์ยากลำบากมาให้ด้วย เป็นต้น ความเชื่อจึงนับว่าเป็นพื้นฐานแห่งการนับถือก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ คือ ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ ความเชื่อทำให้เกิดพลัง ความเชื่อทำให้เกิดความสร้างสรรค์ ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี ความเชื่อทำให้เกิดรูปธรรม ความเชื่อเป็นพื้นฐานทำให้เกิดปัญญา

ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหารเกิดขึ้นมาคู่กับสังคม และพัฒนามาเป็นลำดับในระยะแรก ๆ อาจเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือโดยสามัญสำนึกต่อมาเมื่อสังคมเจริญขึ้นสังคมมนุษย์จึงระบบความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น จึงทำให้เกิดแนวคิดด้านการบริหารเกิดระบบการบริหารและการบริหารได้เริ่มอย่างระบบอย่างจริงจังหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมของโลกเป็นต้นมา และพัฒนามาโดยสำคัญ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมนุษย์มีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน การบริหารของแต่ละประเทศก็มีข้อแตกต่างกัน เช่น การบริหารของสหรัฐอเมริกาเป็นการบริหารที่เปิดกว้าง เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความสามารถโดยถือเอาผลผลิตเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในประเทศญี่ปุ่นนั้นเป็นระบบที่ยึดถือความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีต่อองค์กรเป็นสำคัญ (ปัญญา ฟูเยีย. 2534 : 2)

1. ความหมายของการบริหาร

เนื่องจากศาสตร์ของการบริหารนั้นเป็นศาสตร์ในด้านสังคมศาสตร์ประยุกต์ (Applied Social Science) จึงสามารถให้ความหมายไว้ได้หลายลักษณะหลายแง่มุม ดังนี้

Barnard (1956 : 28) ให้ความหมายของการบริหารไว้สั้น ๆ ว่าการบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยบุคคลอื่น

บุญชนะ อัดถากร (2515 : 25) ให้ความเห็นว่า การบริหาร คือ การอำนวยความสะดวกให้ งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ธีระ รุญเจริญ (2532 : 18) กล่าวว่า การบริหาร คือ การทำงานให้สำเร็จ โดยการเตรียมการล่วงหน้าไว้ก่อน ไม่ว่าจะเป็แผนการดำเนินงานและทรัพยากรสนับสนุน ดังนั้น การบริหารจึงเป็นงานที่เกี่ยวกับคนและงาน โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2542 : 444) ให้ความหมายการจัดการว่า การจัดการ คือ กระบวนการนำทรัพยากรการบริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนการบริหาร คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดการองค์กร (Organizing) 3) การชี้นำ (Leading) 4) การควบคุม (Controlling) ซึ่งจากความหมายดังกล่าวมีคำสำคัญ 3 คำ คือ กระบวนการ ทรัพยากรการบริหาร และวัตถุประสงค์

จากคำจำกัดความดังกล่าวอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การบริหารเป็นการจัดการให้ ผู้ได้บังคับบัญชาและคนงานปฏิบัติงานหรือจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็เรื่องคน เงิน วัสดุ ให้เกิดผลงานตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ปัจจุบันความหมายของการบริหารอาจกว้างออกไปบ้าง เพราะเราได้นำวิธีการบริหารเข้ามาร่วมใช้กับการบริหารงานของรัฐ จึงมีคำกล่าวที่เป็นที่นิยมกันคือ “การบริหารจัดการ”

เดชา โต้งสูงเนิน (2543 : 56) ได้เสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเพื่อมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

1. กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง กลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งต้องประกอบไปด้วยกลยุทธ์ในการวางแผนการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย เช่น บริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อที่สามารถหากกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น

2. โครงสร้าง (Structure) หมายถึง โครงสร้างในองค์กรซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับชั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะมีโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว ในบางประเทศจะมีกระทรวงการท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นผู้จัดการและดูแลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งองค์กรการท่องเที่ยวระดับชาติ เจ้าของธุรกิจนำเที่ยว ตัวแทนการท่องเที่ยวของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งกลุ่มเจ้าของโรงแรม ที่พัก ยานพาหนะ มัคคุเทศก์ โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะที่เชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายการจัดการที่เหมาะสม เช่น ถ้ามีแนวคิดทางด้านระบบนิเวศ แนวคิดนี้ก็จะสามารถเข้าไปในนโยบายของกระทรวง และสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนั้นการมีโครงสร้างที่ดีและเป็นรูปธรรมก็สามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้ อย่างไรก็ตามโดยที่โครงสร้างองค์กรยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI ด้วย ซึ่งหมายถึงความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และข่าวสารข้อมูล (Information) เพราะการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เหมือนกับธุรกิจอื่น ๆ ที่จะต้องมีผู้มีอำนาจคอยดูแลควบคุมแบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามลำดับชั้น มีผู้นำการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆ และที่สำคัญคือการให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวซึ่งควรเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ และสถานีขนส่ง

3. ระบบ (System) หมายถึงระบบในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาดและระบบอื่นๆ ด้วย โดยทุกระบบจะต้องมีการประสานความร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4. บุคลากร (Staff) หมายถึง บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความ

รับผิดชอบ ความช่วยเหลือพนักงานที่เกี่ยวข้องด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจซื่อสัตย์ ทำงานดีประสบผลสำเร็จและสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ

5. ทักษะ (Skill) หมายถึง ทักษะในการทำงานทุกอย่างจะต้องอาศัยความชำนาญงานจึงจะดีและมีประสิทธิภาพโดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่าง คือ ความรู้ ทักษะและทัศนคติต่องาน ความรู้ในงานเป็นสิ่งจำเป็นเป็นอันดับแรกในการที่จะทำให้การทำงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ ความรู้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่รู้ว่าจะทำอะไร แต่ต้องรู้ทุกอย่างว่าคืออะไร ที่ไหน อย่างไรและทำไม รวมทั้งเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ซึ่งความรู้ที่นั่นอาจจะเป็นความรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ดังนั้นผู้ที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวควรจะมีทั้งความรู้และทักษะเฉพาะทางเป็นพิเศษ

6. รูปแบบ (Style) หมายถึง รูปแบบในการดำเนินงานซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่แตกต่างกันในการจัดการ

7. การแบ่งปัน (Share) หมายถึง การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น ความรู้ซึ่งนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด นักท่องเที่ยวแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะทำให้ได้รับความรู้ และประสบการณ์มากมายที่เป็นประโยชน์นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มจะทำธุรกิจทางการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลต่างๆ มาวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

อรุณกุล ร่มกลาง (2547 : 42) ได้ศึกษาการบริหารจัดการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนารายได้ของเทศบาลนครปฐม จังหวัดนครปฐม ลักษณะเป็นวงจรที่สำคัญ ดังนี้

1. การวางแผน หมายถึง การกำหนดแนวทางในการทำงาน
2. การจัดองค์การ หมายถึง การจัดหน่วยงานหรือส่วนงาน รวมทั้งการบรรจุคนเข้าทำงาน
3. การสั่งการ หมายถึง การกำหนดวิธีการทำงานรวมถึงการใช้อำนาจที่จะสั่งให้พนักงานปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ
4. การควบคุม หมายถึง กลยุทธ์ในการที่จะอำนวยความสะดวกให้มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

ปัญญา ปุຍเป็ย (อ้างในอรุณกุล ร่มกลาง. 2547 : 29–30) อธิบายว่า ทรัพยากรการบริหาร หมายถึง องค์ประกอบหรือสิ่งที่จะช่วยให้การบริหารดำเนินไปได้โดยสะดวก ไม่ว่าจะเป็นการบริหารราชการ หรือธุรกิจ จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรการบริหารด้วยกันทั้งนั้น โดยปกติในการบริหารจะมีทรัพยากรการบริหารพื้นฐานอยู่ 4 ประการ

1. ทรัพยากรมนุษย์ หรือ คน (Man) หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรทุกระดับ ตั้งแต่ระดับสูงสุดถึงต่ำสุด
2. เงิน (Money) หมายถึง เงินที่ใช้เป็นทุนในการดำเนินการและทุนในการพัฒนาองค์กร
3. วัสดุสิ่งของ (Material) ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงาน
4. การจัดการ (Management) หมายถึง กระบวนการและวิธีการจะนำทรัพยากรการบริหารอื่นให้เกิดสินค้าและบริการ

ธงชัย สันติวงษ์ (2543 : 7 - 8) ได้กล่าวถึงปัจจัยในการจัดการที่เป็นมูลเหตุที่สำคัญ ผู้บริหารทุกคนต้องสนใจในงานด้านการบริหารจัดการ คือ

1. คน (Man) ทรัพยากรบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่ง ที่จะก่อผลสำเร็จให้กับกิจการได้อย่างมากทั้งนี้ในแง่ของปริมาณและคุณภาพ
 2. เครื่องจักร (Machine) คือ เครื่องจักร อุปกรณ์ที่จัดหาและซื้ออย่างพิถีพิถัน เพื่อใช้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า
 3. เงินทุน (Money) นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การสนับสนุนในการจัดหาทรัพยากรเพื่อหล่อเลี้ยงและเอื้ออำนวยให้กิจกรรมขององค์กรดำเนินไปโดยไม่ติดขัด
 4. วัสดุสิ่งของ (Material) ถือเป็นปัจจัยที่มีปริมาณและมูลค่าสูงไม่ต่างไปจากปัจจัยตัวอื่น ๆ เพราะวัตถุดิบและสิ่งของเหล่านี้จะต้องมีการจัดหามาใช้ดำเนินการผลิต
- ทรัพยากรทั้ง 4 ประการนี้ นับได้ว่าเป็นปัจจัยในการบริหารจัดการโดยแท้จริง เพราะทุกปัจจัยต่างก็เป็นสิ่งที่กิจการต้องจัดหาทั้งสิ้น และเป็นปัจจัยที่เกื้อกูลกันให้การบริหารจัดการประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีและเป็นที่ยอมรับของนักบริหารโดยทั่วไป ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงนำมาบูรณาการเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุอุปกรณ์

กล่าวโดยสรุป แนวคิดของนักคิดทางการบริหาร มีลักษณะคล้ายกันเป็นส่วนใหญ่ คือ มีวัตถุประสงค์เพื่อความสำเร็จของงานแต่วิธีการอาจแตกต่างกัน ทั้งนี้ผู้ศึกษามีความเชื่อมั่นว่าไม่ว่าจะใช้ทฤษฎีใดในการบริหาร บุคคลที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหาร หมายความว่า ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในทฤษฎีการบริหารจัดการ มีความรับผิดชอบ คิด วางแผน วางโครงการ ควบคุมงานจนงานสำเร็จ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เพื่อความหลากหลายในวิธีการบริหารจัดการประเพณีในท้องถิ่น วางแผนการจัดการ จัดระบบรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ควบคุมดูแลเรื่องสุขอนามัย สิ่งแวดล้อมที่ดี ของแหล่งท่องเที่ยว และผู้คนที่มาท่องเที่ยว ร่วมกันบริหารทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป. : 10) ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยว” (Tourism) ว่าเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษา การติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมญาติพี่น้อง โดยใช้เงื่อนไข 3 ประการเป็นตัวกำหนดดังนี้

- 1) การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว
- 2) เดินทางด้วยความสมัครใจ
- 3) เดินทางด้วยจุดประสงค์ใด ๆ ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

สุกานดา ฟองย้อย (2546 : 16) ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยว” หมายถึงการเดินทางโดยมีจุดหมายด้วยความสมัครใจจากที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เพื่อความบันเทิงเยี่ยมญาติ หรือ ศึกษาหาความรู้ แต่ไม่ใช่พำนักเป็นการถาวร

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2537 : 3 - 4) กล่าวว่า การเดินทางที่จัดเป็นการท่องเที่ยว นั้น จำเป็นต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยว ต้องมีใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ซึ่งปกติจะประกอบไปด้วย
 - 1.1 การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพทางการและทางจิตใจ เช่น การไปพักผ่อนที่สถานตากอากาศ การไปอาบน้ำแร่ เป็นต้น
 - 1.2 การเดินทางเพื่อตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น เช่น เดินทางไปดูไปเห็นสังคม วัฒนธรรม การเมือง และภูมิประเทศที่แตกต่างไปจากสิ่งแวดล้อมของตน
 - 1.3 การเดินทางเพื่อการแข่งขันหรือชมการแข่งขันกีฬา
 - 1.4 การเดินทางเพื่อการันทนาการ เช่น การไปชมการแสดง การไปชมศิลปวัตถุ เป็นต้น
2. เป็นการเดินทางที่ผู้เดินทางไม่ได้ถูกบังคับหากเป็นไปด้วยความสมัครใจ
3. เป็นการเดินทางที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว อาจมีระยะเวลาน้อยกว่า 24 ชั่วโมง หรือมากกว่าจนเป็นปีก็ได้ แต่ไม่ว่าระยะเวลายาวนานเท่าใด ผู้เดินทางจะต้องมีความต้องการที่จะเดินทางกลับภูมิลำเนาของตน

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการขนาดใหญ่ ที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศไทยได้เป็นจำนวนมากมหาศาล ไม่ใช่คนไทยในประเทศเท่านั้น แต่รวมถึงนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่งจะนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ เป็นค่าที่พัก ค่าอาหาร ชื้อของที่ระลึก ใช้บริการต่าง ๆ มากมาย ซึ่งเป็นผลให้เศรษฐกิจของท้องถิ่นและชาติโดยรวมแล้ว

มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็วนับว่าเป็นรายได้จำนวนมากที่ช่วยลดการขาดดุลการค้าของประเทศได้ ในช่วงปี 2529–2532 ภาพการณ์ท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการขยายตัวในอัตราสูงอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศ และรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มจาก 2.44 ล้านคน ในปี 2528 เป็น 4.8 ล้านคน ในปี 2532 หรือเพิ่มขึ้นเท่าตัวในช่วง 5 ปี ขณะที่รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มจาก 31,768 ล้านบาท ในปี 2528 เป็น 96,385 ล้านบาท ในปี 2532 ซึ่งเท่ากับเพิ่มขึ้น 3 เท่าตัว การเพิ่มขึ้นในอัตราสูงติดต่อกันของรายได้จากการท่องเที่ยวในระยะดังกล่าว กลายเป็นแรงผลักดันสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศในช่วงดังกล่าว ขยายตัวอย่างรวดเร็ว (วิภา พันธรัตน์. 2534 : 38) องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ระบุว่า ในประเทศที่มีการท่องเที่ยวแพร่หลายและมีธุรกิจต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมั่นคง การจ้างแรงงานเฉพาะในธุรกิจพักผ่อนจะมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 2–5 ของการจ้างงานทั้งหมดของประเทศนั้น และในประเทศเหล่านี้การจ้างแรงงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวหรือในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีจำนวนสูงถึงร้อยละ 5–8 ของการจ้างงานโดยตรงทั้งหมดของประเทศ (นิธิตา ประยงค์. 2527 : 76 ; อ้างอิงมาจาก WTO. 1982) การจ้างแรงงานและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวนั้น จะแฝงอยู่ในอาชีพต่าง ๆ เช่น การโรงแรม มัคคุเทศก์ บริษัทนำเที่ยว การขนส่งและการบริการ ร้านขายของที่ระลึก ตลอดจนทางด้านการกีฬาและบันเทิง โดยที่การจ้างงานอาจเกิดขึ้นเฉพาะในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวเท่านั้นก็ได้ แต่ไม่ได้มีความหมายว่า แรงงานด้านอุตสาหกรรมที่มีอยู่เป็นจำนวนมากและมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งหมด แต่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับแรงงานประเภทฝีมือโดยเฉพาะการเตรียมบุคลากรด้านการบริหารและการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวนอกจากจะมีต่อทางเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสาธารณูปโภคของประเทศ โดยเฉพาะในท้องถิ่นอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้น สาธารณูปโภคสำคัญในท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย ถนน สะพาน ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ สถานพยาบาล การรักษาความปลอดภัย การสุขาภิบาล เป็นต้น

3. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จรงค์ อินทยนต์ (2539 : 76 - 77) ได้ศึกษางานวิจัยของจรงค์ อินทยนต์ เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งน้ำร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ไว้เป็น 2 ประการ คือ

- 1) การให้บริการและอำนวยความสะดวก ตลอดจนให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
- 2) การรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป

นอกจากนั้นในการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงความสามารถที่รองรับได้ 3 ประการ คือ

(1) ความสามารถที่จะรองรับในเชิงกายภาพ (Physical Carrying Capacity) หมายถึงสภาพหรือลักษณะของพื้นที่ที่จะเอื้ออำนวยให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

(2) ความสะดวกที่จะรองรับทางสังคม (Social Carrying Capacity) หมายถึงความสามารถที่จะอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนักท่องเที่ยว หรือความสามารถของสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถให้บริการ แก่ผู้มาเที่ยวได้สูงสุด โดยปกติสถานที่ท่องเที่ยวประเภทชายหาดจะมีความสามารถที่จะรับนักท่องเที่ยวและได้สูงกว่าสถานที่ท่องเที่ยวประเภทอุทยานแห่งชาติ

(3) ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา (Ecological Carrying Capacity) หมายถึง ความสามารถของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในสถานที่นั้น และบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้นในการรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ

รัฐติดยา หิรัญยหาค (2544 : 15) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอบางบาล จังหวัดกาญจนบุรี ได้สรุปแนวคิดด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้กล่าวว่าเป็นรูปแบบการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน ศาสนสถาน รวมถึงการเดินทางเพื่อชื่นชมวิถีชีวิต เทศกาลงานประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลในชุมชนนั้น ๆ โดยให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด หรือไม่ให้เกิดขึ้นเลยหากเป็นไปได้ทางด้านเจ้าบ้านหรือชุมชนท้องถิ่นก็สมควรที่จะรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านดั้งเดิมไว้ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือตัดแปลงศิลปวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ถ้าหากมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยก็สามารถทำได้แต่ต้องไม่ให้เกิดรูปแบบดั้งเดิมหรือความหมายที่เป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งหากไม่รักษาไว้จะก่อให้เกิดการสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรมในที่สุด

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐติ (2542 : 7) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องโครงการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียง กล่าวถึงทฤษฎีการวางแผนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ จำนวนมาก แนวคิดทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สามารถประมวลเป็นหัวข้อสำคัญไว้ดังต่อไปนี้

1) การตัดสินใจวางแผน และการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงคุณค่าทางด้านกายภาพและวัฒนธรรมของพื้นที่

2) การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวภายในชุมชนต้องคำนึงถึงศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในแง่ของกายภาพ ระบบการบริการต่าง ๆ และความเปราะบางทางวัฒนธรรม

3) การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องยึดหลักความสมดุลทางวัฒนธรรม และวิถีชุมชนเป็นหลักและต้องไม่ให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

4) การท่องเที่ยวจะต้องเป็นการจัดการและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

5) ชุมชนควรจะมีบทบาทในการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น

6) ประชาชนในชุมชนควรจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน ผลประโยชน์ที่ได้รับอาจอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกัน

ดังนั้น การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Tourism Management) หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมาย ที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทางมาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดี ต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้

Adhikary.M (เดชา โด่งสูงเนิน. 2543 : 56 ; อ้างอิงมาจาก Adhikary.M. 1997) ได้เสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว เพื่อมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

1. กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง กลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งต้องประกอบไปด้วยกลยุทธ์ในการวางแผนการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย เช่น บริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อที่สามารถหากกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น

2. โครงสร้าง (Structure) หมายถึง โครงสร้างในองค์กรซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับชั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะมีโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว ในบางประเทศจะมีกระทรวงการท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นผู้จัดการและดูแลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งองค์กรการท่องเที่ยวระดับชาติ เจ้าของธุรกิจนำเที่ยว ตัวแทนการท่องเที่ยวของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งกลุ่มเจ้าของโรงแรม ที่พัก ยานพาหนะ มัคคุเทศก์ โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะที่เชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายการจัดการที่เหมาะสม ถ้ามีแนวคิดทางด้านระบบนิเวศ แนวคิดนี้ก็จะสามารถเข้าไปในนโยบายของกระทรวง และสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนั้นการมีโครงสร้างที่ดีและเป็นรูปธรรมก็สามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้ อย่างไรก็ตามโดยที่โครงสร้างองค์กรยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI ด้วย ซึ่งหมายถึงความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจ

หน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และข่าวสารข้อมูล (Information) เพราะการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เหมือนกับธุรกิจอื่น ๆ ที่จะต้องมีผู้มีอำนาจคอยดูแลควบคุมแบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามลำดับชั้น มีผู้นำการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆ และที่สำคัญคือการให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวซึ่งควรเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ และสถานีขนส่ง

3. ระบบ (System) หมายถึงระบบในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาด และระบบอื่น ๆ ด้วย โดยทุกระบบจะต้องมีการประสานความร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4. บุคลากร (Staff) หมายถึง บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ มีความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจซื่อสัตย์ ทำงานดีประสบผลสำเร็จ และสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ

5. ทักษะ (Skill) หมายถึง ทักษะในการทำงานทุกอย่างจะต้องอาศัยความชำนาญงานจึงจะดีและมีประสิทธิภาพโดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่าง คือ ความรู้ ทักษะและทัศนคติต่องาน ความรู้ในงานเป็นสิ่งจำเป็นเป็นอันดับแรกในการที่จะทำให้การทำงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ ความรู้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่รู้ว่าจะทำอะไร แต่ต้องรู้ทุกอย่างว่าคืออะไร ที่ไหน อย่างไรและทำไม รวมทั้งเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ซึ่งความรู้ที่นั่นอาจจะเป็นความรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ดังนั้นผู้ที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวควรจะมีทั้งความรู้และทักษะเฉพาะทางเป็นพิเศษ

6. รูปแบบ (Style) หมายถึง รูปแบบในการดำเนินงานซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่แตกต่างกันในการจัดการ

7. การแบ่งปัน (Share) หมายถึง การแบ่งปันแรกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น ความรู้ซึ่งนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด นักท่องเที่ยวแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะทำให้ได้รับความรู้ และประสบการณ์มากมายที่เป็นประโยชน์นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มจะทำธุรกิจทางการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลต่างๆ มาวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

3. การส่งเสริมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545 : 56) เอกสารของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นเอกสารประกอบการเดินทางของคณะกรรมการมาธิการการท่องเที่ยว สภาผู้แทนราษฎรในการ

เดินทางไปเวียดนาม ระหว่างวันที่ 19-23 มิถุนายน 2545 โดยมีสาระสำคัญได้แก่ สรุปความสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวไทย-ลาว และไทย-เวียดนาม สถิตินักท่องเที่ยวลาวและเวียดนาม ผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวตลาดอินโดจีนปี 2544-2545 สรุปสถานการณ์การท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติไตรมาสแรกในปี 2545 และข้อมูลการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบทความเรื่อง นโยบายท่องเที่ยวไทย เมืองหลวงท่องเที่ยวแห่งเอเชีย ว่าจะเป็นจริงได้ ซึ่งเขียนโดยกอบรรณาธิการ นิตยสารคนการเมือง ได้วิเคราะห์นโยบายการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชียของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ การเปิด Single Visa ในภูมิภาค การเร่งก่อสร้าง สนามบินสุวรรณภูมิ การสร้างสนามบินนานาชาติตามเมืองใหญ่ เช่น เชียงใหม่ ภูเก็ต อุบลราชธานี การเป็น International Gateway เพื่อเป็นศูนย์กลางการฝึกอบรมทางการท่องเที่ยว การสร้างเครือข่ายพันธมิตรในการพัฒนาการท่องเที่ยว การเสริมสร้างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีบทบาทในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว และการสนับสนุนภาครัฐกิจในการร่วมมือกันเพื่อบริการการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามนโยบายดังกล่าวจะสำเร็จได้ด้วยการนำเสนอ ภาพลักษณ์ใหม่ของการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นความพยายามนำเสนอความเป็นไทยที่ประกอบไปด้วย อีสยาม ความมีอัธยาศัยไมตรี ความเป็นคนสนุกสนาน และมีการบริการตามมาตรฐานการเป็นไทย เป็นต้น รวมถึงพัฒนาศักยภาพการแข่งขันอีกทั้งยังต้องเพิ่มเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ทั้งในภูมิภาคอินโดจีน และมาเลเซียอีกด้วย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เอกสารของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ชื่อสินค้าทางการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สินค้าทางการท่องเที่ยวด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการรวบรวมโครงการต่าง ๆ ในการส่งเสริมกิจกรรมและสินค้าทางการท่องเที่ยวของประเทศในช่วงปี พ.ศ. 2541-2542 ซึ่งเป็นช่วงปี อะเมซิ่ง ไทยแลนด์ ซึ่งให้เห็นถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวบางประเภทที่สอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย

1. โครงการห้องรับแขกของชาติเป็นโครงการเตรียมพร้อมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการนักท่องเที่ยวในท่าอากาศยานนานาชาติเพื่อรองรับปีการท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2541-2542
2. โครงการเร่งด่วนเพื่อให้การคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เป็นโครงการขอความร่วมมือกับผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในการป้องกันปัญหาความไม่ปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
3. การจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เป็นโครงการที่เกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกช่วยเหลือและบริการนักท่องเที่ยวในลักษณะเบ็ดเสร็จเพื่อสร้างมาตรฐานการบริการนักท่องเที่ยวสู่สากล

4. โครงการ Green Hotel สัญจรเป็นโครงการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจผลกระทบจากการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม

5. โครงการใบไม้เขียว รู้ประหยัด รักสิ่งแวดล้อม เป็นโครงการเพื่อพัฒนามาตรฐานการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว โดยมีกรณีตัวอย่างได้แก่การจัดการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์แหล่งปราสาท จังหวัดนครราชสีมา

6. โครงการจัดประชุมผู้ประกอบการภัตตาคารและร้านอาหาร เป็นโครงการเพื่อพัฒนาบุคลากรทางด้านธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

7. โครงการควบคุมมลภาวะในแหล่งท่องเที่ยวในปี Amazing Thailand เป็นโครงการ เพื่อระดมความคิดในการกำหนดแนวทางอย่างเป็นทางการเพื่อควบคุมมลภาวะในแหล่งท่องเที่ยว

8. โครงการส่งเสริมการซื้อขายสินค้าในประเทศไทย เป็นโครงการเชิญชวนชาวต่างชาติให้ซื้อสินค้าในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น

9. โครงการชมรมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับมาตรฐาน (Jewel Fest Club) เป็นโครงการสร้างจรรยาบรรณและมาตรฐานการผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับในประเทศ และโครงการอบรมพนักงานขับรถที่ให้บริการนักท่องเที่ยวเพื่อรองรับปี อะเมซิง ไทยแลนด์ 2541-2542 เป็นโครงการเพื่อยกระดับมาตรฐานและการบริการของพนักงานขับรถโดยสารและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในอุตสาหกรรมบริการขนส่งให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545 : ไม่มีเลขหน้า) เอกสารของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อีกลฉบับหนึ่ง ซึ่งอธิบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในภูมิภาคอินโดจีน ที่ชื่อว่า อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงกับการท่องเที่ยว เป็นเอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการเพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้ในเอกสารดังกล่าวระบุที่มาของโครงการอันเนื่องมาจากแนวความคิดในการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง 6 ประเทศประกอบด้วย ไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา จีน และ พม่า ซึ่งล้วนมีความสำคัญกับธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) เมื่อ พ.ศ. 2535 ประกอบไปด้วยโครงการย่อยต่าง ๆ ได้แก่โครงการส่งเสริมอนุภูมิภาคในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ โครงการจัดตั้งองค์การประชุมนานาชาติการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาค โครงการอบรมความรู้พื้นฐานด้านการท่องเที่ยว (ให้กับผู้สอนวิชาการท่องเที่ยว) โดยจัดทัศนศึกษาไปยังประเทศไทยและสิงคโปร์ โครงการอบรมความรู้พื้นฐานด้านการท่องเที่ยว (ให้กับผู้สอนวิชาการท่องเที่ยว) หลักสูตรระยะสั้นโครงการฝึกอบรมผู้จัดการทรัพยากรด้านการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว และการศึกษาเพื่อวาง

แผนการท่องเที่ยวในกลุ่มแม่น้ำโขง/ล้านช้าง และ โครงการพิเศษ : การศึกษาในเรื่องการอำนวยความสะดวกในการเดินทางไปภายในอนุภูมิภาค นอกจากนี้เอกสารดังกล่าวยังระบุเกี่ยวกับบทบาทในการให้ความร่วมมือในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง สาขาการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือที่สำคัญต่าง ๆ อาทิ การร่วมมือในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจรอบคลุมไทย ลาว จีน และพม่า และการสำรวจเส้นทางไทย-ลาว-เวียดนาม เพื่อร่วมพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น การกล่าวถึงองค์กรต่าง ๆ เช่น ธนาคารพัฒนาเอเชีย ประเทศญี่ปุ่นและอาเซียน อีกทั้งในเอกสารยังมีการประมวลข่าวความร่วมมือในการพัฒนาอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงในช่วงเดือน พฤษภาคม-กันยายน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2546 : 112) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดบริการอื่น ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดย

1. จะต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว
2. ให้ประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต มีส่วนร่วมต่อกระบวนการท่องเที่ยว
3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
4. ต้องชี้้นำภายใต้ความสามารถของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 กำหนดวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาประเทศไว้ว่าเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพและมีภูมิคุ้มกัน เพื่อวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลก เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับและเพื่อแก้ปัญหาความยากจน และเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง ดังนั้น แผนพัฒนาฯ จึงได้วางเป้าหมายไว้หลายประการ ได้แก่ เป้าหมายคุณภาพในทางเศรษฐกิจให้ขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 4-5 ต่อปี เป้าหมายการยกระดับคุณภาพชีวิต เป้าหมายการบริหารจัดการที่ดี เป้าหมายการลดความยากจน และเป้าหมายให้มีระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ สมดุล มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ซึ่งให้ความสำคัญกับการวางบทบาททางเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ คนในชุมชนจึงมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการพัฒนา

แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ได้กำหนดกลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้การดำเนินการตามแผนประสบความสำเร็จด้วยการเชื่อมโยง 7 กลุ่มยุทธศาสตร์ เข้าไว้ในสามกลุ่มหลัก คือ

1. กลุ่มสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์สำคัญ คือ การปรับระบบการบริหารจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใส การกระจายภารกิจและความรับผิดชอบให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างโปร่งใส การป้องกันและปราบปรามการทุจริต ประพฤติมิชอบ การพัฒนาและเสริมสร้างกลไกตรวจสอบดูแลทุกภาคส่วนในสังคม การเสริมสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีของภาคเอกชน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน

2. กลุ่มสร้างรากฐานความเข้มแข็งของสังคม ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองที่ยั่งยืน และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในสังคมรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมให้คนมีงานทำ การปรับปรุงระบบการคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ การป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสียดัดและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการส่งเสริมบทบาทครอบครัว องค์กรทางศาสนา โรงเรียน ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน อาสาสมัคร และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

3. กลุ่มปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การบริหารเศรษฐกิจโดยรวม ยุทธศาสตร์การเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

นอกจากนั้น แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ยังกำหนดแผนยุทธศาสตร์สำหรับวาระแห่งชาติ อีก 3 เรื่อง คือ 1) การแก้ไขปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ 2) การพัฒนาขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ และ 3) การพัฒนาที่ยั่งยืน และการพัฒนาทุนทางสังคม โดยกำหนดลำดับความสำคัญของการพัฒนาไว้ด้วย ซึ่งล้วนแต่เป็นยุทธศาสตร์อันส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ เป็นตัวสนับสนุนและส่งเสริมอย่างมากต่อการดำเนินการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และเป็นรากฐานสำคัญของการนำแผนพัฒนาฯ ไปปฏิบัติอันส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย

4. นโยบายของรัฐเรื่องการท่องเที่ยว

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กำหนดไว้ใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 10 (2550 - 2554) ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี สร้างความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้งในด้านโอกาสและภัยคุกคาม จึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดังกล่าวในอนาคต โดยจะต้องมีการบริหารจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งการพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาผสมผสานร่วมกับจุดแข็งในสังคมไทย อาทิ สร้างความเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับ

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ มีการบริหารจัดการ ลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งแบ่งปัน ผลประโยชน์ที่เป็นธรรมกับชุมชน

2. การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน

2.1 แนวทางการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้าและบริการบนพื้นฐานความรู้และความเป็นไทย โดยใช้กระบวนการพัฒนาคลัสเตอร์และห่วงโซ่ อุปทาน รวมทั้งเครือข่ายชุมชนบนรากฐานของความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม ไทย และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง มีตราสินค้าเป็นที่ ยอมรับของตลาด รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดี เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ เพื่อ สนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการถ่ายทอดและต่อยอดเทคโนโลยี และส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ เพื่อผลักดันยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของ ประเทศ

2.2 พัฒนาการรวมกลุ่มอุตสาหกรรม สำหรับอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพและ โอกาสด้านตลาด ด้วยการสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายธุรกิจให้อุตสาหกรรมที่มีศักยภาพที่ต้องปรับ โครงสร้างอุตสาหกรรมให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะการพัฒนาการรวมกลุ่มในเชิงอุตสาหกรรมและในเชิง พื้นที่ โดยเฉพาะในสาขาอาหาร ยานยนต์ สิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป บริการท่องเที่ยว เป็นต้น รวมทั้งการขับเคลื่อนผู้ประกอบการพัฒนาคลัสเตอร์ (Cluster Development Agent) และติดตาม ประเมินผลการพัฒนาคลัสเตอร์ในภาคการผลิตและบริการภายใต้แนวทางการปรับโครงสร้าง อุตสาหกรรม

2.3 การปรับโครงสร้างภาคบริการ ให้เป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของประเทศ โดยพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของภูมิภาค บนฐานความโดดเด่นและหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และความเป็นไทย และ พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการที่มีศักยภาพ เพื่อขยายฐานการผลิตและ การตลาดธุรกิจบริการครอบคลุมระดับภูมิภาค บนฐานการสร้างความแตกต่างและความชำนาญ เฉพาะด้านของบริการที่สำคัญ ได้แก่ ธุรกิจบริการด้านการศึกษา บริการสุขภาพและสปา ธุรกิจค้า ส่งและค้าปลีก ธุรกิจบริการทางการเงิน ธุรกิจบริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ธุรกิจการก่อสร้าง และธุรกิจภาพยนตร์ไทย เป็นต้น

2.4 การวิจัยตลาดการท่องเที่ยวในเชิงลึกเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงระหว่างตลาด (Market Segmentation) กับรสนิยมและความต้องการสินค้า (Product) และบริการ/อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง (Related Services and Incentives) ภายใต้แนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีส่วน ในการกระตุ้นและสร้างความเชื่อมโยงกับภาคการผลิตและบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นรูปแบบหนึ่ง

ของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) โดยที่การพัฒนาในรูปแบบนี้จำเป็นต้องมีข้อมูลด้านการตลาดที่มาจากการศึกษาวิจัยในเชิงลึกเพื่อให้ได้ทราบถึงพลวัตรของความต้องการ/ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม (Traveler Segment) ที่มีต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมของภูมิภาคและความเป็นไทยในบริบทที่เน้นให้ความสำคัญต่อนักท่องเที่ยวคุณภาพและการมีพัฒนาสินค้าและบริการอย่างเป็นระบบครบวงจร

5. พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2546 : 13 - 14) รวบรวมพระราชบัญญัติเกี่ยวกับธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 เพื่อใช้ประกอบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แนวทางในการท่องเที่ยว

พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่าโดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“ธุรกิจนำเที่ยว” หมายความว่า การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการจัดหรือการให้บริการ หรือการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทาง สถานที่พัก อาหาร ที่พัก และหรือมัคคุเทศก์ให้แก่นักท่องเที่ยว

“ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว” หมายความว่า ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวตามพระราชบัญญัตินี้

“ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว” หมายความว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามกฎหมายว่าด้วยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

“นักท่องเที่ยว” หมายความว่า บุคคลที่เดินทางจากท้องถิ่นอันเป็นที่อยู่โดยปกติของตนไปยังท้องถิ่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้ และให้หมายความรวมถึงผู้รับบริการหรือความสะดวกจากผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวโดยเสียค่าบริการด้วย

“มัคคุเทศก์” หมายความว่า ผู้ที่นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่หรือบุคคลโดยได้รับค่าตอบแทน

“ค่าบริการ” หมายความว่า ค่าจ้างและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวจ่ายให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวสำหรับการจัดการให้บริการ หรือการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทาง สถานที่พัก อาหาร และการทัศนอาจร ในลักษณะเป็นการเหมาจ่าย

“ใบอนุญาต” หมายความว่า ใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวหรือใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ แล้วแต่กรณี

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ตามพระราชบัญญัตินี้

“การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” หมายความว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตามกฎหมายว่าด้วยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

“ผู้ว่าการ” หมายความว่า ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตามกฎหมายว่าด้วยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

“นายทะเบียน” หมายความว่า นายทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์กรุงเทพมหานคร และนายทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์จังหวัด ซึ่งผู้ว่าการแต่งตั้ง

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งผู้ว่าแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้
มาตรา 4 พระราชบัญญัตินี้ไม่ใช่บังคับแก่ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ของส่วนราชการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และของรัฐวิสาหกิจอื่น ตามที่จะได้กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 5 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง กำหนดค่าธรรมเนียมไม่เกินอัตราท้ายพระราชบัญญัตินี้ การยกเว้นค่าธรรมเนียม และกำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

6. ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประกอบด้วย จังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร และกาฬสินธุ์ หรือที่เรียกว่า “กลุ่มสนุก”

6.1 วิสัยทัศน์ของกลุ่มจังหวัด “สนุก” “สะพาน การค้า การท่องเที่ยว สู่อินโดจีน”

6.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด

6.2.1 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพชีวิต

6.2.2 การพัฒนาการท่องเที่ยว

6.2.3 การพัฒนาการค้าอินโดจีน

6.2.4 การพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร

6.3 วิสัยทัศน์จังหวัดมุกดาหาร

“เมืองการค้าและการท่องเที่ยวชายโขง ณ ประตูตะวันออก สู่อินโดจีน”

(Trade & Tour Town on Mekong at Eastern Gateway to Indochina and Beyond)

6.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร

6.4.1 การจัดการความยากจน

6.4.2 การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ

6.4.3 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้

6.4.4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.4.5 การพัฒนาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและสังคมกับประเทศเพื่อนบ้าน

6.4.6 การเสริมสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

6.4.7 การเสริมสร้างประชาธิปไตย และกระบวนการประชาสังคม

6.4.8 การรักษาความมั่นคงชายแดน

(สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร. 2549 : 41)

6.5 ยุทธศาสตร์ การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านเป้าประสงค์

6.5.1 มีความสัมพันธ์ที่ดีด้านเศรษฐกิจและสังคมกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่เป็น
หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ

6.5.2 ได้รับประโยชน์จากความร่วมมือกรอบ ACMECS และความช่วยเหลือ
เพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ

6.6 กลยุทธ์หลัก

6.6.1 การอำนวยความสะดวกด้านการค้า การลงทุน และการปรับปรุงโครงสร้าง
พื้นฐาน

6.6.2 พัฒนาและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความร่วมมือด้านการศึกษา สาธารณสุข
และวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน

6.6.3 พัฒนาเครือข่ายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อผลิตกำลังแรงงานที่เพียงพอ

6.6.4 พัฒนาความร่วมมือด้านเศรษฐกิจภายใต้กรอบ ACMECS 5 สาขา คือ
การค้า การลงทุน เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ท่องเที่ยว คมนาคม และการพัฒนาทรัพยากร
มนุษย์

7. ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว

จากการที่รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมให้จังหวัดชายแดนของไทย และแขวงชายแดนของประเทศเพื่อนบ้านได้ร่วมมือกันพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การศึกษา การท่องเที่ยว ศิลปะ วัฒนธรรม ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์ในระดับประชาชนนั้น

จังหวัดมุกดาหาร และแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้สถาปนาความสัมพันธ์เป็นเมืองคู่แฝด (Twin Cities) ซึ่งได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2547 ที่จังหวัดมุกดาหารในเรื่อง

1. การรักษาความสงบเรียบร้อย
2. การอำนวยความสะดวกในด้านการค้าและการลงทุน
3. การเกษตรและอุตสาหกรรม
4. การเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่ง
5. การท่องเที่ยว
6. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
7. แรงงาน กีฬา และศิลปวัฒนธรรม

การสำรวจเส้นทางท่องเที่ยว 3 จังหวัด 3 ประเทศ (จังหวัดมุกดาหาร – แขวงสะหวันนะเขต – จังหวัดกวานตริ) ระหว่างวันที่ 25 – 31 พฤษภาคม 2549 โดยศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดมุกดาหาร ร่วมกับส่วนราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องของจังหวัดมุกดาหารกับการท่องเที่ยวแขวงสะหวันนะเขต และการท่องเที่ยวจังหวัดกวานตริ ได้ร่วมกันสำรวจฯ แหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางหมายเลข 9 ซึ่งนำไปสู่การประชุมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวร่วมกันของ 3 จังหวัด เช่น

1. งานประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขง จังหวัดมุกดาหาร ได้จัดงานประเพณีสงกรานต์ ระหว่างวันที่ 13 – 14 เมษายน 2549 โดยคณะผู้แทนของแขวงสะหวันนะเขต และจังหวัดกวานตริ มาร่วมในงาน เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2549 และได้เข้าร่วมงานที่แขวงสะหวันนะเขต ในวันที่ 15 เมษายน 2549

2. จังหวัดมุกดาหาร และแขวงสะหวันนะเขต ได้ร่วมกันจัดงานประเพณีแข่งเรือออกพรรษาประจำปี 2549 เมื่อระหว่างวันที่ 5 – 7 ตุลาคม 2549 โดยจังหวัดมุกดาหาร ได้เชิญคณะผู้แทนแขวงสะหวันนะเขต มาร่วมในพิธีเปิดงาน เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2549 และแขวงสะหวันนะเขต ได้เชิญคณะผู้แทนจังหวัดมุกดาหาร ไปร่วมพิธีเปิดงาน เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2549 ทำให้ความสัมพันธ์แนบแน่นยิ่งขึ้น (สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร. 2549 : 65)

ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแข่งเรือ

เสริม ผลเพิ่ม (2541 : 4) ได้กล่าวถึงการทำเรือ การตัดไม้ขุดเรือว่า เรือที่ใช้ในการแข่งขันทั่วไปนั้นเรียกว่า “เรือยาว” หรือ “เรือพาย” เป็นเรือที่ขุดจากต้นซุงขนาดใหญ่ทั้งลำและนิยมใช้ไม้ตะเคียนเพราะถือว่าเป็นไม้เนื้อแข็ง คนโบราณมีความคิดความเชื่อสืบต่อกันมาว่า เป็นไม้ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ คือ เป็นที่สิงสถิตของภูตผีหรือรุกขเทวดา ดังที่เสถียรโกเศศ อธิบายถึงเรือยาวว่า เรือยาวทำมาจากไม้ใหญ่ในป่า ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นไม้มานสำหรับอยู่ มนุษย์เราไม่สามารถมองเห็นถ้าใครไปตัดไม้อันเป็นที่อยู่ของท่านโดยมิได้บอกกล่าวแล้วท่านจะโกรธแล้วท่านอาจลงโทษผู้ที่ตัดต้นไม้โดยให้มีอันเป็นไปต่าง ๆ นานา ก่อนจะต้องทำพิธีบัพผิสั่งเวย กล่าวขออนุญาตท่านก่อน ถ้าเป็นต้นตะเคียนถือว่าต้องมีนางไม้เรียกว่า “นางตะเคียน” จะสิงอยู่ซึ่งเครื่องบูชาหรือเครื่องพลีนั้น คือ มีหัวหมู บายศรี กล้วย อ้อย มะพร้าว น้ำตาล เป็นต้น การขุดเรือยาวจะใช้เวลาขุดประมาณ 2 – 3 เดือนก็จะเสร็จสมบูรณ์ หลังจากนั้นก็จะตั้งชื่อเรือ การตั้งชื่อนิยมตั้งให้มีคำนำหน้าว่า เจ้าแม่หรือเทพ ทั้งนี้เพราะคำว่าเจ้าแม่หมายถึง แม่ย่านาง หรือเป็นผู้หญิง ส่วนเทพนั้นถือว่าเป็นนางไม้ นางตะเคียนเป็นเทวดาหรือรุกขเทวดา เมื่อถึงช่วงฤดูน้ำหลากระหว่างเข้าพรรษาก็จะนำเรือลงน้ำเพื่อการแข่งขัน การนำเรือลงก็จะทำพิธีบวงสรวงอัญเชิญแม่ย่านางที่สิงสถิตอยู่ศาลเพียงตาตั้งแต่เริ่มขุดเรือด้วย โดยมีพิธีเช่นไหว้ตามประเพณี ถ้าเรือใหม่ที่ยังไม่เคยลงน้ำเลยก็จะทำพิธีทางศาสนา ทำพิธีเบิกเนตรเรือ และทำพิธีปล่อยเรือโดยฝิพายอยู่ในเรืออย่างพร้อมเพียง สำหรับฝิพายนั่นก่อนจะลงเรือต้องทำพิธีเคารพเรือและแม่ย่านางเช่นกัน ในบางท้องถิ่นนิยมใช้หัวเรือแต่น้ำก่อนที่จะใช้ลำเรือถึงน้ำถือว่าเป็นการเอาโชคเอาชัย ส่วนโขนเรือนั้นก็จะมีรูปเขียนสักการะแม่ย่านางและมีแถบผ้าแพรหลากสีผูกมัดไว้ที่โขนเรือตามสีของการบวงสรวงเลี้ยงทวยแม่ย่านาง ประเพณีแข่งเรือยาวเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและในปัจจุบันก็ยังเป็นประเพณีที่นิยมกันอย่างแพร่หลายเกือบทั่วไป มีการแข่งขันกันทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคอีสาน ซึ่งจัดเป็นงานประเพณีบ้าง และมีผู้สนใจส่งเรือเข้าแข่งขันหลายสิบลำจึงกล่าวได้ว่า ประเทศไทยโชคดีที่เรามีภูมิประเทศเอื้ออำนวย มีแม่น้ำอยู่ในทุกภาคของประเทศ จึงทำให้สามารถสืบทอดประเพณีการแข่งขันแข่งเรือมาได้ถึงทุกวันนี้

ชัยณรงค์ โคตะนนท์ (2525 : ก) เรือ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2549 เขียนไว้ว่า เป็นนาม ยานพาหนะที่ทำด้วยวิธีขุดไม้ทั้งต้นหรือต่อด้วยไม้ สำหรับใช้ไปทางน้ำ เครื่องเล่นอย่างหนึ่งเอาไม้ไผ่มาหลาวแบน ๆ ตัดหัวไม้ให้งอนใช้พุ่งแข่งกัน

ตามประวัติศาสตร์นั้น เชื่อว่ามีการใช้เรือมานานก่อนสมัยสุโขทัย แต่เท่าที่พบมีการกล่าวถึงเรือในพิธิลอยกระทง หรือพิธิจองเปรียงในสมัยสุโขทัยนั้นมีเพียงว่า พระร่วงทรงใช้เรือออกไปลอยกระทง กลางน้ำในสระที่เรียกว่า ตระพัง แต่มิได้กล่าวถึงลักษณะของเรือแต่เข้าใจว่าเป็น

เรือที่ขุดด้วยไม้ทั้งต้น เรือที่ต่อด้วยไม้เพียงจะมีในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี พื้นที่เป็นเกาะมีแม่น้ำหลายสายไหลผ่าน และมีคูคลองมากมายการสัญจรไปมาจึงต้องอาศัยเรือ เรือที่ชาวบ้านใช้เชื่อว่าเป็นเรือที่ขุดมาจากท่อนซุง แล้วตกแต่งรูปร่างตามความนิยม คงเป็นเรือขนาดเล็กใช้ฝีพายไม่มากนัก ส่วนเรือรบที่ใช้ในการสงครามและใช้ในพิธีของกษัตริย์ เป็นเรือขุดด้วยซุงทั้งต้น มีขนาดใหญ่และยาว สามารถรับน้ำหนักของฝีพายได้เป็นจำนวนมาก การตกแต่งส่วนหัวเรียกว่าโขนเรือทำเป็นงอนเชิดขึ้นไป และมักทำเป็นรูปหัวสัตว์ในวรรณคดี เช่น รูปหงส์ พญานาค มังกร ครุฑ เป็นต้น ส่วนหัวที่เป็นรูปสัตว์จะตกแต่งลงรักปิดทอง ประดับประดาด้วยกระจกสีอย่างสวยงาม ส่วนท้ายก็จะเสริมให้งอนขึ้นเช่นเดียวกับส่วนหัวตกแต่งปิดทอง ที่ลาวพบภาพโบราณ ที่แสดงให้เห็นว่าการแข่งเรือมีมานานแล้วตามหลักฐานผาเอ่น

ผาเอ่น (ปากอู) อยู่บ่อนนี้มีหลายภาพ มีภาพคนยืนผู้เดียว ภาพคนยืนคู่กัน ภาพวงกลม 2 วงคู่กัน ภาพสัตว์ลอยน้ำ ไก่กวาง เอื้องสาวคนตีเต็มเอื้อง สำคัญที่สุด มีภาพตัวอักษรประมาณ 4 แถว เป็นอักษรท่า - ภาษาลาว บอกสักกะลาตออาจจะแม่น 394 และยังมีอักษรลาวเขียน ภาษาลาว คิดว่าตัวอักษรเหล่านี้เป็นตัวอักษรลาวในสมัยล้านช้าง แน่นนอนต้องเขียนขึ้นยุคหลังรูปแต้มเหล่านี้ (สุเนตร โปธิสาร. 2520 : 14)

ประเพณีการแข่งขันเรือยาวนับเป็นประเพณีประจำชาติของไทยอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเราคนไทยควรที่จะดำรงรักษาไว้คู่บ้านคู่เมืองของไทยตลอดไป ด้วยสาเหตุและวิธีการต่าง ๆ ของการแข่งขันเรือยาว จึงเป็นแรงจูงใจให้ข้าพเจ้าเกิดว่า น่าจะนำวิธีการและแนวทางการสร้างเรือยาว ตลอดจนวิธีการต่าง ๆ ในการจัดการแข่งขันมาทำการศึกษา เพื่อที่จะได้รู้จักวิธีการต่าง ๆ ของเรือยาวให้ดีขึ้น ทั้งจะได้เป็นการธำรงไว้ซึ่งประเพณีเก่า ๆ ของท้องถิ่นและของประเทศชาติตลอดไป ดังนั้นข้าพเจ้าจึงได้เลือกศึกษาวิธีการต่าง ๆ ของเรือยาวในท้องถิ่นของอำเภอท่งเมืองลำปาง โดยเฉพาะในเรื่องการแข่งขันที่ยึดถือเป็นประเพณีทุกปี ซึ่งจะเป็ญญแจสำคัญในการที่จะเข้าถึงสภาพทางเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นอำเภอท่งเมืองลำปาง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างดี

เสริม ผลเพิ่ม (2541 : 51) กล่าวถึงเรือหางยาวว่าเป็นพาหนะที่คนไทยประดิษฐ์คิดค้นขึ้นเป็นรายแรกของโลก แม้จะเป็นในลักษณะต่างคนต่างคิด แต่ก็เป็นที่ประ โยชน์สูงสุดต่อการคมนาคมทางน้ำของประเทศ ทั้งยังได้รับความนิยมอย่างมากจนแพร่ขยายไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า ลาว เวียดนาม มาเลเซีย อีกด้วย เรือหางยาวรุ่นแรกเป็นรูปร่างของเรือพายหรือเรือแจวที่นำเครื่องยนต์มาใส่ท้ายเรือ เช่น เครื่องสูบน้ำ เครื่องจักรหัดเก่า เรือรุ่นแรกที่ใช้หางเสืออยู่ เพราะเพลถูกยึดติดกับเรือ ขยับไม่ได้เหมือนเรือหางยาวปัจจุบัน ต่อมาเรือหางยาวได้พัฒนารูปร่างให้สั้นลงเป็นเรือสองตอน คือ ท่อนหลังเรียบเป็นแผ่นกระดานหักฉากกับท่อนแรกซึ่งเป็นส่วนที่เรียวงอน เวลาวิ่งท่อนตัวตรงส่วนที่ยกหัวจากท่อนหางจะคิคนำบรรจุผู้โดยสารได้ประมาณ 9 – 10 คน

พลาติศย์ สิทธิรัชกิจ (2532 : 99 - 101) ได้กล่าวถึงจดหมายเหตุหมอแถมเฟอร์ที่บันทึกไว้เมื่อ พ.ศ. 2223 ว่า ที่กรุงศรีอยุธยาได้พบ “เรือที่อยู่อาศัยบรรจุครอบครัวสองหรือสามครอบครัวหรือมากกว่านั้นในแต่ละลำ” หมายถึง เรือเอี่ยมจูนนั้น พอบรรทุกสินค้าก็หนักถ้าไม่มีเรือกลไฟจึงไปก็ต้องใช้ท่อยาว ๆ คำไปตามแม่น้ำ ผมเห็นทั้งเรือเอี่ยมจูนที่ใช้เรือยนต์ลาก เด็ก ๆ อาบน้ำที่ริมฝั่งเพราะจะได้ว่ายน้ำไปเกาะเรือแล้วปล่อยเอี่ยมจูนไปอีกด้านหนึ่งจะนิยมค้าลอคได้ท้องเรือเฉพาะที่ยังไม่ได้บรรทุกสินค้าซึ่งท้องเรือลอยเหนือน้ำมากกว่าท้องเรือจมน้ำ การเล่นน้ำของเด็ก ๆ กับเอี่ยมจูนที่ผ่านไปมาในแม่น้ำ เป็นชีวิตที่สนุกสนานมีมาช้านาน มนุษย์ที่อาศัยอยู่เรือนแพทั่วไปย่อมมีรูปแบบของความเป็นอยู่เฉพาะตัวเช่นเดียวกับเรือพายที่ใช้สัญจรไปมาในแม่น้ำ สิ่งเหล่านี้นับว่าจะเหลือแต่ข้อมูลไว้เป็นเรื่องเล่าขานต่อไป เมื่อความเจริญทางด้านเทคโนโลยีเข้ามาในวันข้างหน้า

วินัย รอดจ่าย (2532 ก : 16 - 17) ได้กล่าวไว้ว่า ไม้ที่นิยมนำมาขุดเรือส่วนมากจะเป็นไม้ตะเคียน ได้แก่ ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน ตะเคียนหนู ตะเคียนหยอด ตะเคียนดง และตะเคียนไพร เหตุที่นิยมนำไม้ตะเคียนมาขุดเรือยาวนั้นเพราะไม้ตะเคียนมีคุณสมบัติเป็นไม้เนื้อแข็งและลอยน้ำน้ำหนักพอประมาณพุ่งน้ำได้ดีสามารถลอยอยู่ในน้ำได้ดีไม่ผุง่าย และมีอายุการใช้งานทนทานนับร้อยปี

อภิชาติ อินทรพงษ์พันธ์ (2532 : 24) ได้กล่าวว่า เรือ หมายถึง ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางโดยทางน้ำ ต่อด้วยไม้ไผ่ก็มี ต่อด้วยเหล็กหรือโลหะอื่นก็มี ลักษณะนามของเรือใช้คำว่า “ลำ” เช่น เรือยาว น่าจะจัดอยู่ในประเภทเรือขุดเพราะขุดจากไม้ทั้งต้น ไม้ที่เอามาขุดเป็นเรือยาวได้แก่ “ไม้ตะเคียน”

อภิชาติ อินทรพงษ์พันธ์ (2532 : 35 - 36) กล่าวว่าไม้ที่นิยมนำมาขุดเรือยาว ได้แก่ ไม้ตะเคียนเพราะถือว่าไม้ตะเคียนแต่ละต้นนั้นมีแม่ย่านางประจำต้นอยู่ แม่ย่านางนี้ชาวเรือยาวทุกฝัพายจะให้การเคารพนับถือกราบไหว้ทุกผู้ทุกนาม เพราะถือว่าแม่ย่านางสามารถบันดาลความมีชัยชนะในการแข่งขันได้ทุกครั้ง ก่อนที่จะมีการแข่งขันส่วนมากจะมีการทรงเจ้าเข้าแม่ย่านาง เช่น สรงด้วยหัวหมูบายศรี แม่ย่านางบางลำชอบนุ่งผ้าลายชอบกินหมาก ชอบดื่มน้ำจันทร์ ทั้งนี้แล้วแต่แม่ย่านางจะบอกเวลาเข้าทรง อภินิหารศักดิ์สิทธิ์ของแม่ย่านางบางลำ ถ้าใครลงเรือแล้วปีศาจอะไรจะปวดท้อง หรืออ้วะบวม ต้องมีการจูดรูปเทียนขอมาจึงจะหาย บางครั้งแม่ย่านางจะไปเข้าฝันฝัพายของตนบอกเลขบอกหอยให้ไปซื้อลือตเตอร์ถูกรำรวยไปหลายคนซึ่งเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์อย่างยิ่ง

อภิรักษ์ บั้วภักดี (2534 : 90 - 91) ได้กล่าวถึงเจ้าแม่ทรายทอง และนางพญาคำบิวว่านางพญาคำบิวเป็นชื่อเรือยาวแข่งขันประเภทเรือลำเล็กใหม่ของเมืองท่าวังผา หรืออำเภอท่าวังผาจังหวัดน่าน เรือนางพญาคำบิวในประเภทเรือยาวเล็ก และเจ้าแม่ทรายทองเป็นประเภทเรือยาวใหญ่ แต่เรือเจ้าแม่ทรายทองในฐานะแชมป์เก่าตั้งเป้าหมายอย่างมุ่งมั่นด้วยการเรียกกระดมลูกเรือเข้าเก็บตัว

เพื่อแข่งขันอย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจังกว่าเรือแข่งลำอื่น ๆ ในจังหวัด ลูกเรือทั้งตัวจริงและตัวสำรองเกือบ 50 คนกรรจ์ของเรือเจ้าแม่ทรายทองที่ส่วนใหญ่จะมีอาชีพเกษตรกร ทำไร่ ทำนา ทำสวน จะตั้งบ้านเรือนอยู่แถววัดภูมินทร์ ท่าลี่ อันเป็นชุมชนใหญ่กลางเมืองน่าน ในการแข่งขันเรือทุกครั้ง พิธีกรรมที่จะละเลยไม่ได้ก็คือ การบวงสรวงแม่ย่านางเรือ เวลา 08.00 น. เป็นวันเวลาฤกษ์ดี ลูกเรือทุกคนจะต้องมาพร้อมกันที่เรือริมน้ำ เพื่อประกอบพิธีบวงสรวงแม่ย่านางเรือ คือ ดอกไม้สี่สาย ผ้าแพรหลากสี พวงมาลัยร้อย และข้าวปลาอาหาร หัวหมู ไก่ตอน ไช้ต้ม ขนม และผลไม้ พิธีบวงสรวงนี้จะเริ่มจากการเชิญขวัญแม่ย่านาง หรือผู้ประกอบพิธีกรรมคือผู้อาวุโสสูงสุดที่มีเรือแข่งหรือเรือบางลำอาจใช้หมอครูซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ เช่น มรรคทายกวัดต่าง ๆ คำบวงสรวงแม่ย่านางเรือก็ใช้แต่เพียงการกล่าวมนโมสามจบ แล้วกล่าวคาถาเป็นภาษาไทยเหนือธรรมดา มีสาระว่าอัญเชิญขวัญแม่ย่านางเรือที่ร่อนเร่เนจรอยู่ห่างไกลกลับมาสถิตเป็นมิ่งขวัญแก่ลำเรือและลูกเรือทุกคน ขอให้มีความแข็งแรงทนทานไปสายน้ำดั่งพญาราชสีห์ ให้ลูกเรือทุกคนกล่าวตามแล้วกราบลงที่เรือสามครั้ง ปิดท้ายด้วยการถวายเครื่องเช่นสังเวช จากนั้นก็ประพรมน้ำมนต์ของพระแม่ย่านางเรือให้ลูกเรือทุกคนได้รับชัยชนะในการแข่งขัน

จังหวัดสกลนคร (2538 : 45 - 50) ในการแข่งเรือ งานประเพณีปราสาทผึ้งและแข่งเรือ จึงด้วยพระราชทานฯ ว่าประเภทเรือที่เข้าแข่งขันต้องเป็นเรือขุดเท่านั้น ลักษณะการขุดนั้น เรือต้องติดอยู่กับส่วนบนของไม้ที่ขุด ส่วนจำนวนของฝีพายเรือในการแข่งขันได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ

- 1) เรือประเภทชายใหญ่ มีฝีพายตั้งแต่ 35 คนขึ้นไป มีหญิงร่วมด้วยไม่เกิน 6 คน
- 2) เรือประเภทหญิงใหญ่ มีฝีพายตั้งแต่ 35 คนขึ้นไป มีชายร่วมด้วยไม่เกิน 6 คน
- 3) เรือประเภทชายเล็ก มีฝีพายตั้งแต่ 21 คนขึ้นไป แต่ไม่เกิน 30 คน มีหญิงร่วมด้วยไม่เกิน 6 คน
- 4) เรือประเภทหญิงเล็ก มีฝีพายตั้งแต่ 21 คนขึ้นไป แต่ไม่เกิน 30 คน มีชายร่วมด้วยไม่เกิน 6 คน

ฝีพายเรือทุกคนต้องสวมเสื้อทีมเป็นสีเดียวกันทุกคน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยเรือที่ส่งเข้าประกวด การแข่งขันทุกลำต้องมีตัวแทนชาวเรือ 1 คน ไปประจำที่เด่นที่ของคณะกรรมการจัดการแข่งขัน แล้วมีบัตรชื่อติดหน้าอกไว้ทุกคน พร้อมกับประกาศรายชื่อให้ประชาชนได้รับทราบทั่วกัน แล้วให้ชาวเรือที่เข้าร่วมทำการแข่งขันทุกคนได้ปฏิบัติตามกติกาอย่างเคร่งครัด

1. วัฒนธรรมการเรือยาวไทย

เรือยาว มรดกวัฒนธรรมแห่งสายน้ำ เป็นกีฬาชาวบ้านอันสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตอันอิงความผูกพันระหว่างสายน้ำกับชีวิต เรือกับวิถีชีวิต บนพื้นฐานของความศรัทธา เลื่อมใสใน

คำสอนของพระพุทธศาสนา อันนำมาซึ่งความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวของบวร ซึ่งแปลว่า ประเสริฐ อันได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งเป็นองค์กรพื้นฐานของชุมชน ชนบทไทย ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของชาติ

เรือยาวประเพณีไทยได้มีวิวัฒนาการจากวิถีชีวิตมาสู่ประเพณีและวิวัฒนาการไปสู่ระบบการแข่งขันนานาชาติ ในปี พ.ศ.2531 อันเป็นทรัพยากรด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สำคัญจนเป็นที่นิยมแพร่หลายไปทั่ว กระทั่งพัฒนาไปสู่การกีฬาในการแข่งขันกีฬาแห่งชาติและระดับประเทศ สามารถจำแนกวิวัฒนาการได้เป็น

1) บุคอดีต

แต่ละคุ้มบ้าน คุ้มวัด ในทุกลุ่มน้ำสยามประเทศนิยมหาไม้ตะเคียนนำมาขุดเป็นเรือยาวร่วมการแข่งขันอันแสดงออกถึงความพร้อมเพรียงแห่งหมู่คณะ เพื่อสร้างชื่อเสียงเกียรติคุณมาสู่คุ้มบ้าน คุ้มวัดของตนเอง

ช่างขุดเรือที่มีชื่อเสียงของประเทศไทยที่ควรจารึกไว้ในความทรงจำตลอดไปว่าเป็นบรมภูมิปัญญาไทยครูแห่งในการขุดเรือยาว อาทิ

- (1) ช่างเสริม เขตวัน บ้านเกาะหงส์ จังหวัดนครสวรรค์
- (2) ช่างมา นคร บ้านเกาะหงส์ จังหวัดนครสวรรค์
- (3) ช่างเลิศ โพธิ์นามาศ บ้านหัวดง จังหวัดพิจิตร
- (4) ช่างวัน มีทิม บ้านแหลมทราย อำเภอหลังสวน จังหวัดพิจิตร

2) บุคทำสาว

เป็นคำฮิตในยุทธจักรเรือยาวทั่วประเทศ เนื่องจากรัฐมนตรีโยบายปิดป่าเพื่อคืนความสมดุลธรรมชาติ จึงเริ่มนำเรือเก่าเรือเก่าซ่อมแซมปรับปรุง ตกแต่ง แก้ไขใหม่ เรียกว่าทำสาวใหม่ ให้มีรูปร่างที่ทันสมัยขึ้นและประสพชัยชนะเลิศเป็นที่นิยมแพร่หลาย ซึ่งช่างทำสาวเรืออันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ พระอธิการสมศักดิ์ สุวณ โณ วัดสุวรรณราชหงส์ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ช่างสงวน สุญญา บ้านเฉลิมอาสน์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี หรือช่างเกียรติศักดิ์ อินทร์บุรี สิงห์บุรี เป็นต้น ในด้านทีมเรือก็มีมิติใหม่เกิดขึ้นคือหน่วยราชการที่มีกำลังพลที่ 4 เหล่าทัพ ส่งกำลังพลมาเล่นเรือเพื่อร่วมรักษาประเพณีชาวบ้าน รวมทั้งเป็นการปฏิบัติภารกิจจิตวิถีมวลชนประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงของหน่วยงาน

3) บุคเรือลาว

นำมาทำสาว ภายหลังการแข่งขันเรือยาวเป็นที่นิยมแพร่หลายมากขึ้น เนื่องจากอิทธิพลแห่งโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน เห็นความสำคัญของกีฬาชาวบ้าน มรดกวัฒนธรรมแห่งสายน้ำ สยามประเทศ ก่อให้เกิดการถ่ายทอดสดในสนามต่าง ๆ จึงมีภาคเอกชนและหน่วยงานของรัฐตระหนักถึงความสำคัญส่งทีมเรือเข้าร่วมการแข่งขันและชำระรักษาไว้ซึ่ง

ศิลปวัฒนธรรมโบราณจากประเทศเพื่อนบ้าน (ลาว) เข้ามาทำการตกแต่งแก้ไข ทำสาวใหม่ ด้วยฝีมือของชาวไทยเพราะราคาถูกกว่าเรือไทยเป็นยิ่งนัก

4) ก้าวสู่นานาชาติและกีฬาแห่งชาติ

ปัจจุบันเรือยาวประเพณีเป็นกีฬาทางน้ำบนพื้นฐานของวัฒนธรรมประเพณีที่ได้รับการนิยมนแพร่หลายจนก้าวสู่การแข่งขันเรือนานาชาติเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและกีฬาแห่งประเทศไทยประเทศที่ประสบความสำเร็จสร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทยในการแข่งขันในน่านน้ำสากลทั่วโลก ประการสำคัญวงการเรือยาวประเพณีได้รับการยอมรับจากวงการกีฬาระดับชาติบรรจุเข้าชิงชัยเหรียญทองในการแข่งขันกีฬาแห่งชาติ โดยการพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไปให้ได้มาตรฐานกีฬาสากลทั่วไป

5) ยุคฝีพายมืออาชีพ พาณิชย์ แทรกแซง

สังคมไทยยุคปัจจุบัน เงิน หรือ วัตถุดิบ เจริญรุดหน้ากว่าจิตใจ ตลอดจนภารกิจในการยังชีพในเศรษฐกิจยุคปัจจุบันส่งผลกระทบก่อให้เกิดความสับสนต่อวิถีชีวิตอันดั้งเดิมเป็นยิ่งนัก แต่เดิมการแข่งขันเรือยาวประเพณีจากวิถีชีวิตอันดั้งเดิมเพื่อความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันตลอดจนเพื่อนำมาซึ่งชื่อเสียงเกียรติยศแห่งคุ้มบ้านคุ้มวัด ก่อให้เกิดฝีพายมืออาชีพรับจ้างพายเรือ ด้วยค่าตัวที่สูงส่งและด้วยอำนาจของเงินตราบางครั้งทำให้หลงลืมคำว่าประเพณีและวิถีชีวิตอันดั้งเดิมของบรรพชนไปอย่างน่าเสียดายหรือเกิดการแสวงหาผลประโยชน์

(กรมประชาสัมพันธ์. 2550 : Web Site)

2. การคัดเลือกต้นตะเคียนที่ใช้ทำเรือ

ต้นตะเคียนที่นิยมนำมาขุดเรือยาวนั้น คือ ตะเคียนทองที่ขอบขึ้นริมห้วย เพราะมีความเชื่อว่ามีแม่ย่านางที่มีอิทธิฤทธิ์ตามที่กล่าวมาด้วย การเสาะแสวงหาต้นตะเคียนในอดีตไม่ยากลำบากเหมือนในปัจจุบันนี้ เพราะป่าไม้เมืองไทยยังอุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันการเสาะแสวงหาต้นตะเคียนนั้นยากลำบากยิ่งขึ้น วัดไหนที่คิดจะขุดเรือยาวขึ้นสักลำ สิ่งแรกที่ต้องหาต้นตะเคียนที่จะนำมาขุดเรือให้ได้เสียก่อน การเสาะแสวงหาต้นตะเคียนบางครั้งใช้เวลาเป็นปี มีการแข่งข่าวให้รางวัล บอกกล่าวไปยังผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ที่มีท้องถื่นอยู่ตามป่าเขาถ้ำนาไพร ผู้ใดส่งข่าวการพบเห็นต้นตะเคียนและทางวัดไปขุดแล้วสามารถค่อนนำมาขุดเป็นเรือยาวได้ก็จะได้รับรางวัลตั้งแต่ 500 บาท ถึง 1,000 บาท เป็นค่าชี้นะ หรือบางวัดก็จะส่งข่าวไปยังเจ้าอาวาสด้วยกันให้เจ้าอาวาสที่อยู่ในท้องถื่นของดงตะเคียนส่งข่าวมาก็จะไปขุดว่าสามารถนำมาขุดเป็นเรือยาวได้หรือไม่

ลักษณะเด่นของต้นตะเคียนที่จะนำมาขุดเรือนั้นคือต้นต้องตรงหรือเปลา ไม่มีปุ่ม ไม้ไม่กลวง แต่การดูลักษณะภายนอกนั้นไม่สามารถดูได้ว่าไม้กลวงหรือไม่ นอกจากสังเกตลักษณะของใบ เช่น ใบต้องเขียวเป็นมัน ขอบใบไม้ไหม้เกรียมหรือใบมีสีเหลือง ผิวเปลือกต้นอัมเป็นมันไม่

แต่กระแงเป็นสะเก็ด โคนต้นไม้มีเห็ดราขึ้น ไม่มีแมลงบินเข้าออกบริเวณลำต้นหรือมีปลวกขึ้นตามลำต้น จึงจะมีลักษณะสมบูรณ์เต็มที่ (กรมประชาสัมพันธ์. 2550 : Web Site)

3. การคำนวณความสูงของต้นตะเคียนที่นำมาทำเรือ

ต้นตะเคียนถือว่าเป็นต้นไม้ที่มีเจ้าของ เมื่อตรวจสอบเห็นว่าถูกต้องตามตำราแล้วก่อนจะโค่นจะต้องทำพิธีกราบไหว้เจ้าป่าเจ้าเขาและเจ้าแม่ตะเคียน โดยการสร้างศาลเพียงตาขึ้นคู่กันสองศาล เพื่อเป็นการสักการะเจ้าถิ่น เพราะอำนาจของป่าเขามีความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ลึกลับต้องขอขมาเมื่อมาตัดต้นไม้ในป่าที่มีเจ้าป่าเจ้าเขาเป็นเจ้าของและขอเชิญเจ้าแม่ตะเคียนหรือแม่ย่านางไปอยู่ด้วย ศาลเพียงตาศาลแรกนั้นจะเช่นไหว้เจ้าป่าเจ้าเขา เครื่องเช่นไหว้ได้แก่ หัวหมูต้ม ไก่ต้ม ไข่ต้ม ขนมต้มแดงต้มขาว เหล้าขาว หมากพลู บุหรี่ ข้าวปากหม้อและบายศรีปากชาม นอกจากนี้ยังต้องสอบถามพรานที่นำทางว่าป่านี้เจ้าป่าชอบอะไรเป็นพิเศษอีก ซึ่งเป็นความเชื่อของพรานป่าแต่ละป่า พรานป่าจะรู้ดี เพราะออกล่าสัตว์เป็นประจำ และมักจะบนหรือเช่นไหว้ในสิ่งที่เจ้าป่าเจ้าเขาชอบก็จะล่าสัตว์ป่าได้ตามที่ต้องการ การเช่นไหว้เจ้าป่าเจ้านั้นทำได้ทั้งวันตั้งแต่เช้าจรดเย็น ยกเว้นวันพระห้ามเช่นไหว้ เพราะมีความเชื่อว่าเจ้าป่าแต่ละป่าจะไม่อยู่ทุกวันพระ จะต้องเข้าเฝ้าพระสยามเทวาธิราช เจ้าป่าแต่ละป่าถือว่าเป็นเจ้านาย ส่วนศาลเพียงตาศาลที่สองนั้นจะเช่นไหว้แม่ย่านาง เครื่องเช่นไหว้คล้ายเครื่องเช่นไหว้เจ้าป่า

4. พิธีโค่นต้นตะเคียน

ต้นตะเคียนถือว่าเป็นต้นไม้ที่มีเจ้าของ เมื่อตรวจสอบเห็นว่าถูกต้องตามตำราแล้วก่อนจะโค่นจะต้องทำพิธีกราบไหว้เจ้าป่าเจ้าเขาและเจ้าแม่ตะเคียน โดยการสร้างศาลเพียงตาขึ้นคู่กันสองศาล เพื่อเป็นการสักการะเจ้าถิ่น เพราะอำนาจของป่าเขามีความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ลึกลับต้องขอขมาเมื่อมาตัดต้นไม้ในป่าที่มีเจ้าป่าเจ้าเขาเป็นเจ้าของและขอเชิญเจ้าแม่ตะเคียนหรือแม่ย่านางไปอยู่ด้วย ศาลเพียงตาศาลแรกนั้นจะเช่นไหว้เจ้าป่าเจ้าเขา เครื่องเช่นไหว้ได้แก่ หัวหมูต้ม ไก่ต้ม ไข่ต้ม ขนมต้มแดงต้มขาว เหล้าขาว หมากพลู บุหรี่ ข้าวปากหม้อและบายศรีปากชาม นอกจากนี้ยังต้องสอบถามพรานที่นำทางว่าป่านี้เจ้าป่าชอบอะไรเป็นพิเศษอีก ซึ่งเป็นความเชื่อของพรานป่าแต่ละป่า พรานป่าจะรู้ดี เพราะออกล่าสัตว์เป็นประจำ และมักจะบนหรือเช่นไหว้ในสิ่งที่เจ้าป่าเจ้าเขาชอบก็จะล่าสัตว์ป่าได้ตามที่ต้องการ การเช่นไหว้เจ้าป่าเจ้านั้นทำได้ทั้งวันตั้งแต่เช้าจรดเย็น ยกเว้นวันพระห้ามเช่นไหว้ เพราะมีความเชื่อว่าเจ้าป่าแต่ละป่าจะไม่อยู่ทุกวันพระ จะต้องเข้าเฝ้าพระสยามเทวาธิราช เจ้าป่าแต่ละป่าถือว่าเป็นเจ้านาย ส่วนศาลเพียงตาศาลที่สองนั้นจะเช่นไหว้แม่ย่านาง เครื่องเช่นไหว้คล้ายเครื่องเช่นไหว้เจ้าป่าเจ้าเขา ยกเว้นเหล่าและบุหรี่ยุคนี้แล้วยังเพิ่มเครื่องแต่งตัวสำหรับผู้หญิง ได้แก่ หวี แป้ง ผ้ายแพร เครื่องเสื่อผ้าสำหรับผู้หญิง น้ำอบแบบไทยสมัยโบราณ การเช่นไหว้แม่ย่านางนั้นต้องเช่นไหว้ในตอนเช้าไม่เกินเที่ยงวัน (กรมประชาสัมพันธ์. 2550 : Web Site)

5. การขุดเรือ

การขุดเรือยาวของไทยในสมัยโบราณตลอดจนในปัจจุบันนี้มีสิ่งบ่งบอกถึงลักษณะที่ละม้ายคล้ายคลึงกันอยู่มาก โดยเฉพาะพิธีกรรมต่าง ๆ และรูปร่างลักษณะของเรือ แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีต่าง ๆ เจริญขึ้น ดังนั้น เครื่องมือเครื่องใช้ในการขุดเรือจึงพัฒนาไปมากกว่าคนไทยในสมัยโบราณ นั่นคือ การนำเครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น เลื่อยไฟฟ้า กบไฟฟ้า เครื่องขัดไฟฟ้า ต่างจากคนไทยในสมัยโบราณที่ขุดเรือด้วยแรงคนเป็นหลัก เพราะเครื่องมือยังไม่ก้าวหน้า ทั้งเลื่อย กบ ขวานโยน การขัดเรือยังต้องใช้แรงคนทั้งสิ้น ยกตัวอย่าง เช่น จะตัดต้นไม้ขนาดใหญ่ขุดเรือคนไทยสมัยโบราณต้องใช้เวลาเป็นวันเพราะเครื่องมือคือเลื่อยตัดต้องใช้แรงคนช่วยกันชัก ถ้าเป็นต้นไม้ใหญ่ ๆ ต้องใช้ผ้าขาวม้าผูกกับมือจับเลื่อยทั้งสองข้างแล้วช่วยกันดันไปมาเพื่อให้ต้นไม้ขาด และล้มลง ผิดกับการตัดต้นไม้สมัยปัจจุบันที่ใช้เลื่อยไฟฟ้าตัด ใช้เวลาประมาณ 10 นาที ต้นไม้ก็ขาด การขุดเรือยาวก็เช่นกัน ในสมัยโบราณใช้ขวานโยนขุด ซึ่งใช้เวลาเป็นเดือนแต่ในสมัยปัจจุบันเลื่อยไฟฟ้าเจาะทะลวงเอาเนื้อไม้ออกใช้เวลาเพียง 2 - 3 วัน ก็สามารถเอาออกได้หมด

รูปลักษณะเรือยาวของไทยในสมัยโบราณจะขุดเรือประเภทหัวเรือท้ายเรือ คล้ายกามมะพร้าว แต่ช่วงปัจจุบันนิยมขุดให้หัวโตท้ายเรียวมีลักษณะคล้ายปลาช่อน แต่อย่างไรก็ตามช่วงโบราณและช่วงปัจจุบันยังนิยมใช้โคนไม้ทำเป็นหัวเรือเหมือนกัน ความแตกต่างของการเบะเรือให้กว้างในสมัยโบราณไม่ต้องเสียเงินหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ใครว่างก็มาช่วยกันขุดและมักนิยมขุดกันในวัด เพราะวัดเป็นศูนย์รวมของคนในหมู่บ้าน แต่การขุดเรือในปัจจุบันต้องเสียค่าจ้างมาก โดยคิดวาระประมาณ 6,000 - 7,000 บาท การนับความยาวของลำเรือจะนับจากหูกะต่ายหัวถึงท้ายว่ายาวกี่วา ถ้าเป็นเรือยาวใหญ่จะยาวประมาณ 13 วา 2 สอก ถึง 14 วา ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายในการขุดประมาณหนึ่งแสนบาทรวมทั้งค่าอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วย ระยะเวลาในการขุดในปัจจุบันใช้เวลาประมาณ 30 วัน ถ้าช่างประมาณ 7 คน แต่ถ้าช่างมากกว่านี้อาจใช้เวลาน้อยลงไปอีก (เสริม ผลเพิ่ม. 2541 : 61)

6. พิธีนำเรือลงน้ำ

เรือยาวเมื่อขุดเสร็จเรียบร้อยแล้วจะเก็บในสถานที่เก็บหรือโรงเก็บเรือของวัด จนถึงช่วงก่อนฤดูน้ำหลากระหว่างเข้าพรรษา เมื่อนำเรือลงน้ำเพื่อเตรียมตัวแข่งขันก็จะทำพิธีบวงสรวง อัญเชิญแม่ย่านางที่สถิตอยู่ที่ศาลเพียงตาตั้งแต่เริ่มขุดหรือเรือที่ขุดมานานแล้ว เมื่อแข่งขันเสร็จแต่ละปีก็จะนำเรือขึ้นเก็บแล้วอัญเชิญแม่ย่านางขึ้นศาลเพียงตา เมื่อนำเรือลงน้ำจะมีการอัญเชิญแม่ย่านางขึ้นเรือทำการเช่นไหว้ตามประเพณี สำหรับภาคกลางนิยมให้หัวเรือแต่น้ำก่อนส่วนอื่น ๆ ของเรือเพื่อถือเป็นการเอาโชคเอาชัย และบางแห่งเรือที่ขุดเสร็จใหม่ ๆ ยังไม่เคยลงน้ำเลยจะลงน้ำเป็นครั้งแรกก็จะทำพิธีทางศาสนา ทำพิธีเบิกเนตรเรือ และทำพิธีปล่อยเรือ การปล่อยเรื่อนั้นจะให้ผู้หญิงเป็นคนปล่อยเรือ โดยใช้กรรไกรตัดโบที่ผูกไว้ด้วยเชือกแล้วให้เรือลอยออกสู่ม่าน้ำ โดยมีฝัฟายนั่งอยู่ในเรือ

อย่างพร้อมเพรียง สำหรับฝัฟายนั้นเมื่อก่อนที่จะลงนั่งในเรือจะต้องทำความเคารพเรือและแม่ย่านาง ก่อนหนึ่งครั้ง บางแห่งฝัฟายก็จะทำพิธีเห่กล่อมแม่ย่านางเรือก่อนที่จะนำเรือลงน้ำด้วย

สำหรับฝัฟายนอกจากจะใส่เสื้อที่มีสีล้วนสวยงามเหมือนกันทั้งลำแล้วยังตกแต่งเรือยาวของตนให้สวยงามมากยิ่งขึ้นจะสังเกตดูที่โขนเรือนอกจากรูปเขียนที่สักการะแม่ย่านางแล้ว ยังมีแถบผ้าหลายหลากสีผูกมัดที่โขนเรือ ตามที่บวงสรวงเสด็จทวยสีตามที่แม่ย่านางชอบและจุดเด่นอีกอย่างหนึ่งเห็นจะเป็นธงปักเรียงรายอยู่ในลำเรือ อย่างน้อยสี่สีใหญ่พลั่วสะบัดไปมาขณะที่พาย โข้ว ธงเหล่านั้นได้แก่ ธงชาติ ธงประจำลูกเรือ ธงประจำวันและธงประจำแม่ย่านาง จนถึงเวลาแข่งขันจริง ๆ ธงเหล่านี้จะถอดออกเพื่อความคล่องตัวในการจำพาย

7. การแข่งเรือยาว

ในการแข่งขันเรือประจำปีของวัดต่าง ๆ นั้นนับว่าเป็นปกติวิสัย แต่วัดใดที่จัดให้มีการแข่งเรือและมีคู่เรือชิงเค็มพันแล้วจะทำให้งานแข่งเรือของวัดนั้น ๆ มีชีวิตชีวาขึ้นมาทันทีเพราะจะเป็นการดึงดูดผู้ชมเข้าไปชมการแข่งขันกันมาก ฉะนั้น การแข่งขันเรือที่มีการเค็มพันจึงจัดได้ว่าเป็นการแข่งขันเรือครั้งสำคัญที่จะนำมาเล่าสู่กันฟังพอสังเขป

การแข่งขันเรือชิงเค็มพันในสมัยก่อนมีน้อยมากและเค็มพันก็มีน้อย เช่น เรือไกรทองของวัดหัวดง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร เคยพายเค็มพันกับเรือเพชรน้ำค้าง จังหวัดสิงห์บุรี เรือธนูทองพายเค็มพันกับเรือศรีธรา เรือแม่ขวัญมงคลทองพายเค็มพันกับเรือประกายเพชร เรือประกายเพชรพายเค็มพันกับเรือฟองนภา เรือแม่ขวัญมงคลทองพายเค็มพันกับเรือเทวินันทวัน เพชรน้อย และช้างแก้ว แต่การพายในครั้งนั้น ๆ ไม่ค่อยเป็นข่าวโด่งดังอะไรมากนัก เพราะยังขาดการประชาสัมพันธ์งาน

การแข่งขันเรือเค็มพันที่แพร่หลายในปัจจุบันเกิดจากทางวัดราชช้างขวัญซึ่งเป็นวัดหนึ่งในจังหวัดพิจิตรที่กล้าจัดเป็นครั้งสำคัญที่รวบรวมไว้ในประวัติกการแข่งเรือและเป็นวัดแรกที่กล้าลงทุนเชิญเรือต่างจังหวัดมาพายเค็มพันกับเรือดังของจังหวัดพิจิตร นั่นก็คือในปี พ.ศ. 2522 ผู้ใหญ่สมพงษ์ ทิมพงษ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลปากทาง ซึ่งเป็นประธานจัดงานแข่งเรือประเพณีของวัดราชช้างขวัญได้เชิญเรือศรีสุริโยทัยจากวัดจุฬามณี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีผู้ใหญ่วิตล แสงจักร เป็นผู้จัดการ โดยคิดค่าลากจูงเป็นเงินสด 20,000 บาท มาพายเค็มพันกับเรือแม่พิกุลทอง จากวัดบึงตะโกน อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ซึ่งมีคุณเผอญ จิตรากร เป็นผู้จัดการเรือ โดยคิดค่าลากจูง 5,000 บาท พายชิงรางวัลเงินสด 200,000 บาท (พายเค็มพันข้างละ 100,000 บาท) และได้เชิญคุณไพฑูรย์ แก้วทอง ในสมัยนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพิจิตร มาเป็นประธานตัดสินเรือครั้งนี้ ผลปรากฏว่าในเที่ยวแรกเรือแม่พิกุลทองจากจังหวัดพิจิตรเป็นฝ่ายชนะ ในเที่ยวที่ 2 เรือศรีสุริโยทัยเป็นฝ่ายชนะ จึงยกเลิกเค็มพันกันไปหลังจากปี 2522 เป็นต้นมาการพายเรือเค็มพันจึงได้ระบดแพร่หลายจากวงเงินหมื่นเป็นแสน เป็นล้านและเป็นสิบล้าน ซึ่งจะนำมาเล่าสู่กันฟังดังนี้.-

ในปี พ.ศ. 2523 เป็นปีที่มีการแข่งเรือครั้งสำคัญที่สุด จะนับว่าเป็นครั้งประวัติศาสตร์ที่ขณะนี้ยังหาเรือคู่โคลบสถิติเงินเดิมพันไม่ได้ นั่นคือ ทางวัดท่าหลวง ได้จัดงานแข่งเรือประจำปีและจัดให้มีเรือคู่พิเศษพายชิงรางวัลเงินสด 3 ล้านบาท ระหว่างเรือศรทอง จากวัดวังกลม อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ซึ่งมีคุณประทีป ชัยสุวิรัตน์ เป็นผู้จัดการเรือ พายกับเทวินันทวัน ซึ่งมีคุณสมชัย ฤกษ์วารักษ์ หรือรู้จักกันดีในนามของเสี่ยแหยม เป็นผู้จัดการ ผลการแข่งขันปรากฏว่าเรือเทวินันทวันชนะทั้ง 2 เที้ยว ได้รับเงินรางวัลไป ในเวลา 2 เดือนต่อมาเรือคู่นี้ได้พบกันอีกครั้งหนึ่งที่สนามวัดเกาะหงษ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งการแข่งขันครั้งนี้ นับว่าเป็นประวัติกการที่มีการเล่นเดิมพันกันสูงสุด ทางคณะกรรมการ ได้จัดโต๊ะมุนน้ำเงินรับเก็บเดิมพันทั้ง 2 ฝ่าย ฝ่ายใดเงินเดิมพันเข้ามาก็จะประกาศให้ฝ่ายตรงข้ามนำเงินเข้าไปประกบ สรุปรวมเรือคู่นี้พายกันครั้งนั้นประมาณ 10 ล้านบาท ผลก็ปรากฏว่าเรือศรทองจากวัดวังกลม อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ล้างแค้นได้สำเร็จเอาชนะเรือเทวินันทวันทั้งสองเที้ยว ซึ่งเป็นปมปริศนาของคณวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองมาจนทุกวันนี้

ในปี พ.ศ. 2524 ทางวัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ได้จัดงานแข่งเรือประเพณีขึ้น โดยมีเรือคู่พิเศษชิงรางวัลเงินสด 100,000 บาท ระหว่างเรือแม่ขวัญมงคลทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร กับเรือกิจสังคม จากวัดเกาะหงส์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ผลปรากฏว่าเรือแม่ขวัญมงคลทองชนะทั้ง 2 เที้ยว ได้รับรางวัลเงินสด 100,000 บาทไป และในปีนี้เรือทั้งคู่ได้ไปพายแก้มือกันที่วัดตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ชิงรางวัลเงินสดเท่าเดิม ผลปรากฏว่าในเที้ยวแรกเรือกิจสังคมเป็นฝ่ายชนะ แต่ในเที้ยวที่สองเรือแม่ขวัญมงคลทองเป็นฝ่ายชนะ จึงได้ยกเลิกเดิมพันกันไป

ในปี พ.ศ. 2525 การแข่งขันเรือยาวใหญ่ทรุดลงจึงจัดให้มีการแข่งขันเรือยาวกากันบ้างที่วัดราชช้างขวัญโดยผู้ใหญ่นิยมพงษ์ ทิมพงษ์ ได้เชิญเรือแม่ขันเงินซึ่งช่างทางภาคใต้ขุดไว้และเป็นเรือวัดนางสาว จังหวัดสมุทรสาคร ควบคุมโดยคุณสมชาย สกกุลเกียรติวงศ์ พายเดิมพัน 200,000 บาท กับเรือคังของพิจิตรคือเรือประกายเพชรจากวัดวังจิก อำเภอโพธิ์ประทับช้าง ในการแข่งขันครั้งนี้ใคร ๆ ก็เล่นเรือทางภาคเหนือคือเรือประกายเพชร เพราะขณะนั้นกำลังตั้งจำเลยทีเดียวยและพอเรือแม่ขันเงินซึ่งเดินทางมาโดยรถยนต์ลือลือพอเรือถึงวัดราชช้างขวัญใคร ๆ ก็ว่าเป็นเรือต่อไม่ใช่เรือขุดความจริงเป็นเรือขุดเช่นกัน แต่คนพิจิตรเสียอย่างใจถึงต่างก็ถือข้างประกายเพชรพอเรือแม่ขันเงินพายโഴว้เที้ยวเดียวเท่านั้นเองคนหันไปเล่นแม่ขันเงิน ผลปรากฏว่าเรือแม่ขันเงินชนะไปทั้งสองเที้ยว

พอขึ้นในปี พ.ศ. 2526 การแข่งเรือเดิมพันก็ทรุดหนักลงไป เพราะหาเรือพายกันไม่ได้ ต่างก็รู้ฤกษ์กันหมดทำให้การแข่งเรือจืดชืดกันไปหลายสนาม เรือบางคู่ตกลงจะพายเดิมพันกับผู้จัดก็ออกประกาศงานอย่างดีแต่พอเวลาแข่งจริงไม่มีเดิมพันก็เข้าตำราที่ว่า "เมื่อมีเกิดก็ต้องมีตาย" เป็นของกลุ่มกัน งานแข่งเรือตามวัดเล็กวัดน้อยก็เลิกจัด เพราะจัดแล้วก็ขาดทุน มีแต่จังหวัดใหญ่ ๆ เช่น พิษณุโลก พิจิตร ชัยนาท สิงห์บุรี อูขุขยา สระบุรี ที่ยังจัดกันอยู่และในการจัดก็มีการขอพระราชทาน

ด้วยรางวัลจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบ้าง สมเด็จพระบรมราชินีนาถบ้าง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีบ้างและสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์บ้าง บางแห่งก็ขอด้วยจากนายรัฐมนตรี บางแห่งก็ขอด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ บางแห่งเป็นด้วยปลัดกระทรวง บางแห่งเป็นด้วย ส.ส.หรือด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดก็ทำให้งานแข่งเรือสืบทอดกันมาทุกวันนี้

ในปี พ.ศ. 2527 ที่วัดหัวดง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ได้เชิญเรือเทพนรสิงห์ จากจังหวัดสระบุรี ซึ่งมีคุณชลิตเทพ โพธิ์ใบ เป็นผู้จัดการเรือ มาพายเค็มพันกับเรือไกรทอง ซึ่งมีผู้ใหญ่หิรัญ ภัชมาตย์ เป็นผู้จัดการเรือ โดยตกลงพายกันสองสนาม สนามแรกพายที่วัดหัวดง เค็มพันกัน 2 ล้านบาท และสนามที่ 2 จะพายกันที่วัดเสาไห้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี พายกันอีก 3 ล้านบาท ซึ่งสนามทั้ง 2 สนามก็ได้อย่างมากจากวัดเกาะหงษ์ นั่นก็คือมีการตั้งโต๊ะมูมน้ำเงินขึ้นรับเค็มพันทั้ง 2 ฝ่าย ผลการแข่งขันสนามแรกที่วัดหัวดง เรือเจ้าถิ่นคือเรือไกรทองเอาชนะทั้ง 2 เที้ยว รับเงินเค็มพันไป หลังจากนั้นอีก 2 เดือนต่อมาไปพายล้างแค้นที่วัดเสาไห้ปรากฏว่าเรือเจ้าถิ่นคือเรือเทพนรสิงห์เอาชนะ 2 เที้ยว รับเงินเค็มพันไปก็ไม่ว่าพายกัน 2 เที้ยวใคร โชคดีใคร โชคร้ายบางราย โชคดีทั้ง 2 สนามบางราย โชคร้ายทั้ง 2 สนามก็มีครับ

ในปี พ.ศ. 2528 วัดราชช้างขวัญได้จัดการแข่งขันเรือประเพณีขึ้นและได้จัดให้มีคู่เรือเค็มพันกันถึง 3 คู่ คือ

คู่ที่ 1 ระหว่างเรือมณีสายชล จากวัดบางไผ่ อำเภอบางมูลนาก พายเค็มพันเงินสด 20,000 บาท กับเรือแม่ศรีจุฑาธิป จากโรงงานทอผ้าจังหวัดพิษณุโลก ผลปรากฏว่าเรือมณีสายชล จากจังหวัดพิจิตรชนะ 2 เที้ยว ได้เงินเค็มพันไป

คู่ที่ 2 ระหว่างเรือขุนเพ่ง จากวัดยางคอกยกเลื้อ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พายเค็มพันเงินสด 40,000 บาท กับเรือจันทวดี จากโรงงานทอผ้าจังหวัดพิษณุโลก ผลปรากฏว่าเรือจันทวดี จากพิษณุโลกชนะ 2 เที้ยว ได้เงินเค็มพันไป

คู่ที่ 3 ระหว่างเรือขวัญชาติไทย (เทพนรสิงห์ 88 ในปัจจุบัน) จากวัดราชช้างขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พายเค็มพันเงินสด 80,000 บาท กับเรือพรพระเทพจากวัดบางทราย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลปรากฏว่าในเที้ยวแรกเรือพรพระเทพชนะ แต่เที้ยวที่ 2 เรือขวัญชาติไทยชนะจึงยกเลิกเงินเค็มพันกันไป

ในปี พ.ศ. 2529 การแข่งเรือยาวใหญ่ที่เป็นคู่รักคู่แค้นเห็นจะมีอยู่ 2 คู่ คือ ระหว่างเรือพรพระเทพกับเรือแม่พิกุลทอง ซึ่งคู่นี้พายกัน 3 เที้ยว หลายสนามและแต่ละเที้ยวสร้างความหวาดเสียวให้ผู้ชมเป็นอย่างมาก เพราะแพ้นะกันฉิวเฉียด ใครอยู่สายน้ำดีจะชนะทุกเที้ยวไปและอีกคู่หนึ่งคือเรือพรพระเทพกับเรือเทพนรสิงห์ ซึ่งก็พายกันสนุก แต่อย่างไรก็ตามในการแข่งขันเรือ

ประเพณีของวัดท่าหลวงในปีนี้มีคู่เรือที่สนุกที่สุดคือ เรือประกายเพชรซึ่งเคยเป็นแชมป์เรือยาวกลางถึง 3 ปีซ้อน พายกับเรือเพชรชมพูจากวัดบางมูลนาก ราคาต่อรองเที่ยวแรกประกายเพชรเป็นต่อ 8 เอา 1 ผลปรากฏว่าเรือประกายเพชรแพ้ ที่เที่ยวที่สองเรือประกายเพชรเป็นต่อ 3 เอา 2 ก็แพ้อีก ทำให้เขียนกระเป๋านิกไปตาม ๆ กัน ต่อมาหลังจากที่แข่งที่จังหวัดพิจิตรแล้ว ทางวัดหัวดวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ได้จัดให้มีการแข่งขันเรือคู่เดิมพันอีกคู่หนึ่งซึ่งเป็นคู่เรือที่ยังมิได้เคยพ่ายกันเลยนั่นก็คือเรือเทพนรสิงห์ จากวัดเสาไห้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ควบคุมโดยคุณชลิตเทพ โพธิ์ใบ พายเดิมพัน 100,000 บาท กับเรือพรพระเทพ จากวัดบางทราย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ควบคุมโดยคุณแอ๊ด เทวดา ผลปรากฏว่าเรือพรพระเทพชนะทั้งสองเที่ยวรับเงินเดิมพันไป

ในปี พ.ศ. 2530 ก็มีการจัดการแข่งขันเรือประเพณีและมีการพายเดิมพันเรือคู่พิเศษขึ้นที่วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ระหว่างเรือรักไทย จากวัดท่าพ่อ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พายเดิมพัน 100,000 บาท กับเรือจันทร์เจ้า จากวัดศาลเจ้า จังหวัดปทุมธานี ผลการแข่งขันปรากฏว่าเรือจันทร์เจ้าเอาชนะไป 2 เที่ยว รับเงินเดิมพันไป ต่อมาในปีเดียวกันนี้ได้มีการแข่งเรือเดิมพันกันอีกสนามหนึ่งโดยใช้ฝีพายจากภาคใต้ขึ้นมาพายคือการจัดงานแข่งเรือประเพณีที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก โดยมีเรือเทพพิษณุ จากจังหวัดพิษณุโลก ใช้ฝีพายชุดเจ้าแม่ดาปี จากจังหวัดสุราษฎร์ธานี พายกับเรือมณีสายชล จากวัดบางไผ่ อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยพายเดิมพันกันเป็นเงิน 1 ล้านบาท ก็ปรากฏว่าเรือมณีสายชลชนะไป 2 เที่ยว ได้รับเงินเดิมพันไป

ในปี พ.ศ. 2531 มีการแข่งเรือเดิมพันกันอีกครั้งหนึ่งคือวัดหัวดวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ได้จัดให้เรือพรพระเทพ จากวัดบางทราย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พายเดิมพัน 400,000 บาท กับเรือศรสุวรรณ จากวัดสุวรรณราชหงส์ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ในการแข่งขันครั้งนี้ในเที่ยวแรกเรือพรพระเทพจากจังหวัดพิษณุโลกเป็นฝ่ายชนะ แต่ในเที่ยวที่สองเรือศรสุวรรณเป็นฝ่ายชนะได้ยกเลิกเดิมพันกันไป

การแข่งขันเรือครั้งสำคัญนอกจากจะเป็นการแข่งขันเรือประเพณีและสวดแทรกคู่เรือเดิมพันเข้าไปเพื่อให้งานครึกครื้นแล้วก็จะมีการแข่งเรือชิงแชมป์ประเทศไทยที่ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัดการขึ้น แต่อย่างไรก็ตามมีเรือเข้าแข่งขันน้อย เพราะค่าใช้จ่ายในการแข่งขันสูงมากก็เห็นจะมีการแข่งขันเรือชิงแชมป์ประเทศไทยในปี พ.ศ. 2533 ซึ่งทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดขึ้นที่ลำน้ำจักราช อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีเรือเข้าแข่งขัน 50 กว่าลำ นับว่ามากที่สุดเท่าที่เคยจัดมา ผลก็ปรากฏว่าเรือเทพไฟทอรี่จากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก ได้เข้าชิงแชมป์กับเรือเทพนรสิงห์ 88 จากวัดเสาไห้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ผลก็คือเรือเทพไฟทอรี่ได้แชมป์ประเทศไทยในปี 2533 (กรมประชาสัมพันธ์. 2550 : Web Site)

บริบทของพื้นที่จังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขต

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ใช้พื้นที่ในการวิจัย คือ พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร พื้นที่ตำบลบางทรายใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เมืองไกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1. จังหวัดมุกดาหาร

1.1 ตราสัญลักษณ์จังหวัดมุกดาหาร (กรมประชาสัมพันธ์. 2550 : Web Site)

ภาพประกอบ 2 ตราสัญลักษณ์จังหวัดมุกดาหาร

รูปปราสาท ภายในมีปราสาทชื่อ สองนางสติดิษฐ์ ภายในปราสาททองคำกลางมีแก้วมุกดาหารอยู่บนพาน ได้พานมีผ้าทิพย์รองรับ หน้าผ้าทิพย์มีอักษรไขว้ชื่อย่อจังหวัด ในปราสาททองคำริมทั้งสองข้าง มีบายศรีชนตะลุ่มอันเป็นเครื่องบูชาของชาวอีสาน เบื้องหลังมีพระธาตุพนมซึ่งจังหวัดมุกดาหารแยกมา และเคยอยู่ในอาณาจักรโคตรบูรณเดียวกัน มีแนวแม่น้ำโขงอยู่ด้านหลัง ด้านตะวันออก พระอาทิตย์กำลังทอแสงหลังหมูก่อนเมฆ 2525 เป็นปีที่ตั้งจังหวัดมุกดาหาร

1.2 คำขวัญจังหวัดมุกดาหาร

หอแก้วสูงเสียดฟ้า	ภูผาทึบแก่งกะเบา
แปดเผ่าชนพื้นเมือง	ลือเลื่องมะขามหวาน
กลองโบราณล้ำเลิศ	ถิ่นกำเนิดลำผญา
ตระการตาชายโขง	เชื่อม โยงอิน โด่จิ้น

1.3 ประวัติของจังหวัดมุกดาหาร

เมืองมุกดาหาร และจังหวัดมุกดาหาร ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ดินแดนแถบลุ่มน้ำโขง มีราชอาณาจักรล้านช้างหลวงพระบางและราชอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ เป็นประเทศเอกราชที่เป็นใหญ่อยู่ทั้งสองราชอาณาจักร ต่อมาเมื่อเจ้าหน่อกัณฐหรือพระเจ้าสร้อยศรีสมุทร

พุทธางกูร จักรราชวงศ์เวียงจันทน์ได้แยกออกไปตั้งราชอาณาจักรจำปาศักดิ์ขึ้นอีก ผู้คนจากราชอาณาจักรเวียงจันทน์จึงได้เริ่มอพยพลงมาตามลำน้ำโขง เพื่อเลือกหาดินแดนที่อุดมสมบูรณ์กว่า จนมีการตั้งเป็นเองใหม่ขึ้นอีก เช่น

1) พระตาพระวอ เสนาบดีผู้ใหญ่จากราชอาณาจักรเวียงจันทน์ เกิดวิวาตบาดหมางกับพระเจ้าสิริบุญสาร ได้อพยพผู้คนมาตั้งอยู่ที่กมฺทาสัย (หนองบัวลำภู) เมื่อ พ.ศ. 2314 ต่อมาได้สวามิภักดิ์ต่อนครจำปาศักดิ์และกรุงธนบุรี บุตรหลานของพระตาพระวอได้แยกย้ายกันออกไปตั้งเมืองอุบลราชธานี เมืองยโสธร เมืองเขมราฐ ฯลฯ

2) เจ้าโสมพมิตร จักรราชอาณาจักรเวียงจันทน์อพยพผู้คนมาตั้งเป็นเมืองกาฬสินธุ์

3) พระครูโพนเสม็ก จักรราชอาณาจักรเวียงจันทน์หนีราชภัย เมื่อ จ.ศ. 1052 (พ.ศ. 2233) พระสาธุศิษย์ ประมาณ 3,000 คน อพยพลงมาตามลำน้ำโขงและได้ถวายเป็นส่วนหนึ่งเป็นข้าโอกาสของพระธาตุพนม สาธุศิษย์ของท่านได้แยกย้ายกันไปตั้งบ้านตั้งเมืองในสองฝั่งแม่น้ำโขง คือ

(1) ท้าวสุคต พาผู้คนไปตั้งเป็นเมืองโขง (อยู่ในดินแดนลาว) และเมืองเชียงแตง (อยู่ในดินแดนเขมร)

(2) จารย์แก้วหรือแก้วมงคล พาผู้คนอพยพลงมาตามลำน้ำโขง เข้าไปในลำน้ำมูลและลำน้ำชี ตั้งเป็นเมืองทั้งคือสุวรรณภูมิ ต่อมาบุตรหลานได้แยกย้ายออกไปตั้งเป็นเมืองร้อยเอ็ด ขอนแก่น ชลบท (ชนบท) มหาสารคาม ฯลฯ

(3) เจ้าจันทรสूरियวงษ์ ไปตั้งอยู่บ้านหลวงโพนสิม บริเวณพระธาตุอิงฮังทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ซึ่งต่อมาบุตรหลานได้แยกย้ายกันออกไปตั้งเป็นเมืองพิน เมืองนอง เมืองตะโปน (เซโปน) และเมืองมุกดาหาร

(4) จารย์มัน พาผู้คนอพยพไปตั้งเมืองสาละวันต่อมาบุตรหลานได้แยกกันออกไปตั้งเป็นเมืองคำทองใหญ่ เมืองคำทองน้อย

เจ้าจันทรสूरियวงษ์ และพรรคพวกได้อยู่ที่บ้านหลวงโพนสิม บริเวณใกล้พระธาตุอิงฮังทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง(ดินแดนลาวในปัจจุบัน) ต่อมาอีกนานหลายสิบปีจนถึงแก่กรรม เจ้าจันทกนิรี ผู้เป็นบุตร เจ้าจันทรสूरियวงษ์ ได้เป็นหัวหน้าปกครองต่อมาจึงได้อพยพพรรคพวกข้ามโขงมาตั้งเมืองมุกดาหารทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง ตรงปากห้วยบังมุก เมื่อ พ.ศ. 2313 (ในสมัยกรุงธนบุรี)

สำหรับเจ้าแก้วมงคล เจ้าจันทรสूरियวงษ์ และเจ้าจันทกนิรี เป็นเจ้าที่สืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์เวียงจันทน์ บรรพบุรุษของท่านเริ่มตั้งแต่ พระเจ้าโพธิสารมหาราชรมิกราชาธิราชและเจ้านางยอดคำทิพย์ จักรราชวงศ์ล้านนา (เชียงใหม่) เป็นกษัตริย์ครองราชอาณาจักรล้านช้าง ตั้งแต่

พ.ศ. 2073 เป็นต้นมา มีพระราชโอรสและพระราชธิดา ต่อมาก็คือพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เจ้าท่าเรือ เจ้าวรังโส เจ้านางแก้วกุมารี และเจ้านางคำหล้า เจ้าวรังโส เจ้านางแก้วกุมารี และเจ้านางคำหล้า เจ้าวรังโสมีโอรสคือเจ้าศรีวิไชย เจ้าศรีวิไชยมีโอรสคือเจ้าแก้วมงคล (ผู้ตั้งเมืองสุวรรณภูมิ) และเจ้าจันทน์สุริยวงษ์ ผู้อพยพมาตั้งอยู่บ้านหลวงโพนสิม ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นบุตรของท่าน คือ เจ้าจันทกนิริ ผู้อพยพมาตั้งเมืองมุกดาหาร

เจ้าจันทน์สุริยวงษ์ และพรรคพวกได้ตั้งอยู่ที่บ้านหลวงโพนสิมใกล้พระราชอุทยานยังทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ดินแดนลาว) ต่อมาอีกหลายสิบปีจนถึงแก่กรรม เจ้าจันทกนิริผู้เป็นบุตรได้เป็นหัวหน้าปกครองต่อมาจนถึง พ.ศ. 2310 ได้มีนายพรานคนหนึ่งข้ามโขงมาทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงปากห้วยมุก ได้พบเมืองร้าง วัดร้าง และพบต้นตาล 7 ยอด อยู่ริมฝั่งโขงและเห็นว่าเป็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์กว่าดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ในแม่น้ำโขงตรงปากห้วยมุกยังมีปลาชุกชุมอีกจึงกลับไปรายงานเจ้ากนิริหัวหน้าทราบ เจ้ากนิริได้พาพรรคพวกข้ามโขงมาดูก็เห็นว่าคงเป็นที่ตั้งเมืองโบราณมาก่อนและเป็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์กว่าทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง จึงได้พากันอพยพจากบ้านหลวงโพนสิมข้ามโขงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงตรงปากห้วยมุก เมื่อเริ่มหักร้างถางพง เพื่อตั้งเมืองขึ้นใหม่ได้พบพระพุทธรูป 2 องค์อยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขง พระพุทธรูปองค์ใหญ่เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูน ส่วนพระพุทธรูปองค์เล็กเป็นพระพุทธรูปโลหะหล่อด้วยเหล็กเนื้อดี จึงได้พร้อมกันสร้างวัดใหม่ในบริเวณวัดร้างริมฝั่งโขงและขนานนามวัดที่สร้างขึ้นใหม่นี้ว่า “วัดศรีมุงคุณ” (ศรีมงคล) เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เมืองที่จะตั้งขึ้นใหม่และได้ก่อสร้างกุฏิวิหารขึ้นในบริเวณวัดพร้อมกับได้เชิญพระพุทธรูปทั้งสององค์ที่ตั้งอยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งแม่น้ำโขงขึ้นไปประดิษฐานบนวิหารของวัดปรากฏว่าพระพุทธรูปโลหะ (องค์เล็ก) เกิดปาฏิหาริย์กลับลงไปประดิษฐานอยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขง ณ ที่ตั้งเดิม เมื่อได้อัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานบนพระวิหารอีกก็กลับลงไปประดิษฐานอยู่ใต้ต้นโพธิ์ที่ตั้งเดิมอีกถึง 3-4 ครั้ง จนในที่สุดพระพุทธรูปเหล็กองค์นั้นก็ค่อย ๆ จมหายลงไปในใต้ดินคงเห็นแต่ยอดพระโมฬีโผล่ขึ้นมาให้เห็นอยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งขวา ชาวเมืองจึงพร้อมกันสร้างแท่นสักการบูชาครอบไว้ภายในบริเวณนั้นและขนานนามพระพุทธรูปองค์นั้นว่า “พระหลุบเหล็ก” ปัจจุบันบริเวณที่พระหลุบเหล็กจมดินได้ถูกกระแสน้ำเซาะตลิ่งพังลงไปหมดแล้ว (คงเหลือแต่แท่นสักการบูชาที่ยกมาเก็บรักษาไว้ที่หน้าพระวิหารของวัดศรีมุงคุณได้ในปัจจุบัน)

ส่วนพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่ก่ออิฐถือปูนและได้อัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานอยู่บนพระวิหารของวัดศรีมุงคุณชาวเมืองได้ขนานนามว่า “พระเจ้าองค์หลวง” เป็นพระประธานของวัด ต่อมาได้เปลี่ยนนามเป็นวัดศรีมงคลได้ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและยังคงเป็นพระประธานในพิธีคัมภีร์น้ำพิพัฒน์สัตยาในอดีตอีกด้วย

ต่อมาเมื่อตั้งเมืองขึ้นใหม่ในเวลากลางคืนได้มีผู้พบเห็นแก้วดวงหนึ่งสีสดใส เปล่งแสงเป็นประกายแวววาวเสด็จ (ลอย) ออกจากต้นตาล 7 ยอด ริมฝั่งโขงล่องลอยไปตามลำน้ำ

โขงแทบทุกคืน จวบจนใกล้รุ่งสว่างแก้วดวงนั้นจึงเสด็จ (ลอย) กลับมาที่ต้นตาล 7 ยอด เจ้าจันทกนิริจึงให้ขนานนามแก้วศุภนิมิตดวงนี้ว่า “แก้วมุกดาหาร” เพราะตั้งเมืองขึ้นริมฝั่งโขงตรงปากห้วยบังมุก อีกทั้งยังมีผู้พบเห็นไข่มุกอยู่ในหอยกาบ (หอยกี้) ในลำน้ำโขงอีกด้วย เจ้าจันทกนิริจึงให้ขนานนามเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ว่า “เมืองมุกดาหาร” ตั้งแต่เดือน 4 ปีกุน จุลศักราช 1132 (พ.ศ. 2313) อาณาเขตเมืองมุกดาหารครอบคลุมทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงจนจรดแดนญวน (รวมเขตของแขวงสุวรรณเขตของดินแดนลาวด้วย)

ครั้งถึงสมัยกรุงธนบุรี เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชได้กอบกู้เอกราชของชาติไทยขึ้นจึงได้แผ่แสนยานุภาพขึ้นมาถึงแถบลุ่มน้ำโขงจนถึง พ.ศ. 2321 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกฯ และเจ้าพระยาจักรี ยกกองทัพขึ้นมาตามลำน้ำโขงเพื่อปราบปรามและรวบรวมหัวเมืองตั้งแต่นครจำปาศักดิ์ นครเวียงจันทน์ นครหลวงพระบาง และหัวเมืองใหญ่น้อยในสองฝั่งแม่น้ำโขงให้รวมอยู่ในข้าขอบขัณฑสีมาของกรุงธนบุรี

เมืองมุกดาหารจึงรวมอยู่ในข้าขอบขัณฑสีมา กรุงเทพมหานคร (กรุงธนบุรี) ตั้งแต่ครั้งนั้นเป็นต้นมาและได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้เจ้าจันทกนิริเป็นพระยาจันทริศสุราชอุปราชามันธาสุราช เจ้าเมืองมุกดาหารคนแรกและได้พระราชทานนามเมืองว่า “เมืองมุกดาหาร” สืบต่อมา

เดิมเมืองมุกดาหารมีฐานะเป็นเมืองขึ้นการปกครองกับมณฑลอุดร ต่อมาได้ปรับปรุงการปกครองในมณฑลเป็นจังหวัดและอำเภอ เมืองมุกดาหารจึงถูกยุบเป็นอำเภอมุกดาหารขึ้นการปกครองกับจังหวัดนครพนม เมื่อปี พ.ศ. 2450

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2525 ได้มีพระราชบัญญัติตั้งจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2525 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 99 ตอนที่ 1231 ลงวันที่ 27 สิงหาคม 2525 ยกฐานะอำเภอมุกดาหารขึ้นเป็นจังหวัด ตั้งแต่วันที่ 27 กันยายน 2525 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นจังหวัดที่ 17 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นจังหวัดที่ 73 ของประเทศไทย (คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ . 2544 : 68 - 70)

มุกดาหารมีพื้นที่ทั้งหมด 4,339 ตร.กม. แบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ คือ อำเภอเมือง คำชะอี นิคมคำสร้อย ดอนตาล ดงหลวง ห้วยน้ำใหญ่ และหนองสูง

1.4 ขอบเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร และอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ และอำเภอหนองพอก อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอภูมินารายณ์ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.5 การปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น 7 อำเภอ 52 ตำบล 496 หมู่บ้าน 4 เทศบาล 50 อบต. 2 สภาตำบล

ตาราง 1 การแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดมุกดาหาร

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	สุขาภิบาล	อบต.	สภาตำบล
1. อำเภอเมืองมุกดาหาร	12	133	1	-	12	-
2. อำเภอกำชะอี	9	84	1	-	9	-
3. อำเภอดอนตาล	7	62	1	-	7	-
4. อำเภอนิคมคำสร้อย	7	79	1	-	7	-
5. อำเภอดงหลวง	6	51	-	-	6	-
6. อำเภอหว้านใหญ่	5	43	-	-	4	1
7. อำเภอหนองสูง	6	44	-	-	5	1
รวม 7 อำเภอ	52	496	4	-	50	2

ที่มา : <www.dopapa.go.th> 7 มิถุนายน 2550 .

5.1.6 ประชากร

ตาราง 2 จำนวนประชากรจังหวัดมุกดาหาร

จังหวัด/อำเภอ/ตำบล	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนบ้าน
จังหวัดมุกดาหาร	163,437	162,751	326,188	65,642
อำเภอเมืองมุกดาหาร	45,134	44,686	89,820	16,933
ตำบลมุกดาหาร	2,452	2,453	4,905	881
ตำบลบ้านโคก	3,925	3,900	7,825	1,317
ตำบลบางทรายใหญ่	3,930	4,015	7,945	1,628
ตำบลโพนทราย	3,955	3,766	7,721	1,458
ตำบลผึ้งแดด	2,753	2,690	5,443	1,021
ตำบลนาโสก	4,617	4,648	9,265	1,731
ตำบลนาสีนวน	3,327	3,158	6,485	1,375
ตำบลคำป่าหลาย	5,656	5,654	11,310	2,129
ตำบลคำอาฮวน	5,376	5,479	10,855	2,136
ตำบลดงเย็น	4,764	4,535	9,299	1,712
ตำบลดงมอน	2,649	2,549	5,198	903
ตำบลกุดเข้	1,730	1,839	3,569	642
อำเภอนิคมน้ำสร้อย	21,165	20,998	42,163	8,110
ตำบลนิคมคำสร้อย	4,550	4,616	9,166	1,694
ตำบลนาออก	2,643	2,599	5,242	991
ตำบลหนองแวง	3,696	3,795	7,491	1,400
ตำบลกกแดง	2,544	2,476	5,020	986
ตำบลนาอุดม	4,024	3,976	8,000	1,489
ตำบลโชคชัย	2,173	2,043	4,216	831
ตำบลร่มเกล้า	1,535	1,493	3,028	719
อำเภอดอนตาล	20,101	19,994	40,095	7,655
ตำบลดอนตาล	3,396	3,504	6,900	1,518
ตำบลโพธิ์ไทร	2,286	2,309	4,595	911
ตำบลป่าไร่	4,016	3,899	7,915	1,449
ตำบลเหล่าหมี	3,166	3,007	6,173	1,120
ตำบลบ้านบาก	2,552	2,539	5,091	877

สำหรับพื้นที่จังหวัดมุกดาหารที่มีชายแดนติดกับแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน มีจำนวน 3 อำเภอ 9 ตำบล 27 หมู่บ้าน ดังนี้

1. อำเภอเมืองมุกดาหาร ติดต่อกับตาแสงจอมแก้ว ตาแสงโพนสวรรค์ ตาแสงสัมป่อย เมืองกันทะบุรี(เมืองที่ตั้งของแขวงสะหวันนะเขต) เป็นระยะทาง 29 กิโลเมตร

2. อำเภอดอนตาล ติดกับตาแสงสัมป่อย เมืองกันทะบุรี ตาแสงโพนสัมโง้ง เมืองไซพูทอง แขวงสะหวันนะเขต เป็นระยะทาง 21 กิโลเมตร

3. อำเภอหว้านใหญ่ติดกับตาแสงจอมแก้ว ตาแสงท่าสะไน และตาแสงแก่งกะเบา เมืองไชยบุรี แขวงสะหวันนะเขต เป็นระยะทาง 22 กิโลเมตร

หมายเหตุไทย		สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
จังหวัด	เทียบเท่า	แขวง
อำเภอ	”	เมือง
ตำบล	”	ตาแสง

1.7 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดมุกดาหารทางทิศเหนือและทิศใต้เป็นที่ราบสูงทางทิศตะวันตกมีเทือกเขาภูพาน มีลักษณะเป็นป่าไม้ บางแห่งเป็นป่าทึบ ส่วนทิศตะวันออกเป็นที่ราบสลับป่าไม้มีแม่น้ำโขงเป็นเขตกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทย กับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ยาวประมาณ 72 กิโลเมตร โดยมีอำเภอที่อยู่ติดกับแม่น้ำโขงได้แก่ อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล

1.8 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของจังหวัดมุกดาหาร มีลักษณะแบบมรสุมเมืองร้อน (Tropical Monsoon Climate) ในช่วงมรสุมจะได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากมหาสมุทรอินเดียซึ่งจะนำฝนมาตกปริมาณไม่มากนัก ปริมาณฝนส่วนมากได้รับมาจากอิทธิพลของพายุหมุนเขตร้อน ซึ่งก่อตัวที่บริเวณทะเลจีนใต้เคลื่อนผ่านประเทศเวียดนาม และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้าสู่ประเทศไทยประมาณปีละ 3-4 ลูก

ฤดูกาลจังหวัดมุกดาหาร

สภาพภูมิอากาศจังหวัดมุกดาหารแบ่งได้เป็น 3 ฤดูกาลดังนี้

1) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ – กลางเดือนพฤษภาคม มีความแปรปรวนของกระแสอากาศสูง อุณหภูมิสูงขึ้นแดดกล้าและอากาศแห้งแล้ง มีพายุฤดูร้อนลมกระโชกแรง

2) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม – กลางเดือนตุลาคม และมักมีฝนทั้งช่วงตอนปลายเดือนมิถุนายน – กลางเดือนกรกฎาคม

3) ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม – กลางเดือนกุมภาพันธ์ ในช่วงนี้มีมวลอากาศเย็นแผ่ปกคลุม ทำให้มีอากาศหนาวเย็นและอุณหภูมิต่ำลงโดยทั่วไป

1.9 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญได้แก่ แหล่งน้ำธรรมชาติ แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ดิน หิน ทรัพยากร ฯลฯ รายละเอียดมีดังนี้

1) แหล่งน้ำธรรมชาติ ที่สำคัญของจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่ แม่น้ำโขง ซึ่งไหลเป็นแนวกั้นเขตแดนระหว่างไทย – สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมี 3 อำเภอ ที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่าน คืออำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล และอำเภอหว้านใหญ่ เป็นระยะทางทั้งสิ้น 72 กิโลเมตร สำหรับแหล่งน้ำธรรมชาติอื่นๆ ได้แก่ ห้วยชะโนด ห้วยบางทราย ห้วยมุก ห้วยบังอี นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำของกรมชลประทานอีกหลายแห่ง

2) ป่าไม้ ในปัจจุบันจังหวัดมุกดาหารมีเนื้อที่ป่าไม้ 906,250 ไร่ หรือประมาณ 33.41% ของเนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัด โดยมีป่าสงวนแห่งชาติ 13 ป่า มีอุทยานแห่งชาติ 3 แห่ง คืออุทยานแห่งชาติมุกดาหาร อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัวและอุทยานแห่งชาติห้วยหวด มีสวนรุกขชาติ 1 แห่ง คือสวนรุกขชาติดงบังอี มีเขตรักษาพันธุ์ป่า 1 แห่ง คือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐานมีเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์ มีวนอุทยาน 2 แห่ง คือ วนอุทยานดงบังอี,วนอุทยานภูหมู

3) ดิน ทรัพยากรประเภทดินนับได้ว่าเป็นทรัพยากรอันมีค่าของจังหวัดมุกดาหารทั้งนี้เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของจังหวัดมุกดาหารส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีที่ราบซึ่งเหมาะแก่การเกษตรค่อนข้างจำกัดเพียงประมาณ ร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั้งหมดเท่านั้น อย่างไรก็ตามจะมีพื้นที่ค่อนข้างจำกัดแต่คุณภาพดินของจังหวัดมุกดาหารก็นับว่ามีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าอีกหลาย ๆ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4) สิ่งแวดล้อม ภายใต้งานของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดและความต้องการที่มีอย่างไม่สิ้นสุด การเพิ่มประชากร ความเจริญเติบโตและขยายระบบเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อตรงและโดยอ้อมต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การพังทลายของดินริมฝั่ง แม่น้ำโขง การบุกรุกถล่มตัดไม้ทำลายป่าทำให้สภาพป่าอันเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารเสื่อมโทรมลง การแก้ไขปัญหาดังกล่าว จังหวัดมุกดาหารได้พยายามสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งแม่น้ำโขงพัง และปลูกป่าฟื้นฟูอนุรักษ์สภาพป่าไม้ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ตลอดจนปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1.10 ลักษณะโครงสร้างประชากร

ประชากร จังหวัดมุกดาหารมีประชากรทั้งสิ้น 334,127 คนเป็นชาย 167,735 คน

หญิง 166,392 คน อัตราการเพิ่มของประชากร 0.28 % อัตราการเกิดของประชากร 4.14 คนต่อพันคน อัตราการตาย 1.39 คนต่อพันคน ภาษาที่ใช้จะใช้ภาษากลาง ภาษาอีสานและภาษาท้องถิ่น การตั้งถิ่นฐาน จังหวัดมุกดาหารประกอบด้วยชนเผ่าต่าง ๆ รวม 8 เผ่า ได้แก่ ผู้ไทย ไทยย้อ ไทยข่า ไทยกระโซ่ ไทยกระเลิง ไทยแสก ไทยกุลาและไทยลาวแต่ละเผ่าจะอยู่รวมกลุ่ม กระจัดกระจายอยู่ตามพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ชาวผู้ไทย (ภูไท) ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่อำเภอหนองสูงและอำเภอกำชะอี
- 2) ชาวไทยย้อ จะอยู่ในอำเภอหว้านใหญ่
- 3) ชาวไทยข่า จะอยู่ที่อำเภอเมืองมุกดาหารและอำเภอดอนตาล
- 4) ชาวไทยโซ่ (โส้) อยู่ในพื้นที่อำเภอดงหลวง
- 5) ชาวไทยกระเลิง (ข่าเลิง) เป็นพวกตระกูลเดียวกันกับชาวไทยข่าและชาวไทยโส้ อยู่ในพื้นที่อำเภอกำชะอี

- 6) ชาวไทยแสก มีกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป

- 7) ชาวไทยกุลา มีอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองมุกดาหาร

- 8) ชาวไทยลาว ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองมุกดาหาร

ประชากรของจังหวัดมุกดาหารอาศัยอยู่ในเขตเมืองประมาณร้อยละ 14 อาศัยอยู่ในเขตชนบทประมาณร้อยละ 86 ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยประมาณ 77 คนต่อตารางกิโลเมตร

1.11 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

ภาพประกอบ 4 ภาพตลาดอินโดจีนบริเวณเขื่อนริมโขง จังหวัดมุกดาหาร

1) ตลาดสินค้าอินโดจีน อยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง ถนนสำราญชายโขง เป็นตลาดขายสินค้าที่ใหญ่มาก นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาซื้อสินค้ามากที่สุดซึ่งเปรียบเสมือนหาดใหญ่แห่งภาคอีสานมีทั้งสินค้าอุปโภคและบริโภคนานาชนิดในราคาที่ไม่แพง ทั้งจากกลุ่มประเทศสังคมนิยม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เวียดนาม จีน รัสเซีย เซลโกฯ และกลุ่มประเทศยุโรป ตะวันออก ฝรั่งเศส สินค้าต่างๆ ได้แก่ เครื่องเซรามิก ชุดรับแขกที่ด้วยมุก เครื่องเงิน เครื่องหนัง เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์ตกแต่งรถยนต์ ผ้าไหม ผ้าพื้นเมือง และสินค้าอุปโภค บริโภค นานาชนิด

ภาพประกอบ 5 ภาพการค้าขายในตลาดอินโดจีนบริเวณเขื่อนริมโขง จังหวัดมุกดาหาร

2) หอแก้วมุกดาหารเฉลิมพระเกียรติกาญจนาภิเษก ตั้งอยู่บนถนนมุกดาหาร – คอนตาล ห่างจาก อำเภอเมือง 2 กิโลเมตร เป็นหอแก้วที่สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสครองราชย์ครบ 50 ปี มีพื้นที่ประมาณ 3 ไร่ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก มีความสูงทั้งสิ้น 65 เมตรจากหอคมวิวดึงยอดลูกแก้วสูง 15 เมตร แยกเป็น 23 ส่วน คือ ส่วนฐาน เป็นอาคาร 2 ชั้น ทรง 9 เหลี่ยม เป็นสถานที่เก็บรักษาประวัติศาสตร์ของเมืองมุกดาหาร แสดงนิทรรศการทางศิลปวัฒนธรรมและวิถีของ คนสองฝั่งโขงตั้งแต่อดีต ส่วนแกนหอคอย ตั้งชั้น 3 – 12 สูง 50 เมตร ชั้นที่ 12 เป็นสถานที่เก็บรักษาอาวุธสิ่งของเครื่องใช้โบราณของคนสมัยก่อน ส่วนหอคมวิวดึงและโดม มีความสูง 15 เมตร บนยอดสูงสุดเป็นที่ตั้ง “ลูกแก้วมุกดา” มีลักษณะกลมสีขาวหมอกมัวทำจากประเทศเยอรมันมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10 เมตร ภายในเป็นที่ประดิษฐานของ “พระพุทธรูป นวมิ่งมงคลมุกดาหาร” เป็นพระพุทธรูปเนื้อเงินแท้บริสุทธิ์ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 50 ซม. (20 นิ้ว)

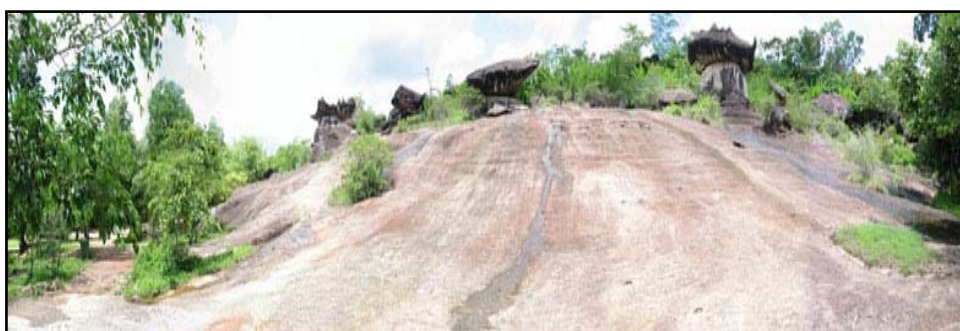

และพระพุทธรูปประจำวันเกิดต่าง ๆ ทั้ง 7 วัน สามารถชมวิวทิวทัศน์รอบตัวเมืองมุกดาหาร
แม่น้ำโขง และแขวงสะหวันนะเขต ได้อย่างชัดเจน

ภาพประกอบ 6 ภาพหอแก้วมุกดาหารเฉลิมพระเกียรติกาญจนาภิเษก จังหวัดมุกดาหาร

3) อุทยานแห่งชาติมุกดาหาร

ภาพประกอบ 7 ภาพอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติดงบังอี ครอบคลุมท้องที่อำเภอเมืองมุกดาหารและ
อำเภอดอนตาล ห่างจากตัวเมือง 17 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางมุกดาหาร-ดอนตาล แยกเข้าทางขวามือ

ระหว่างกิโลเมตรที่ 14-15 อีก 2 กิโลเมตร จะถึงที่ทำการอุทยาน มีเนื้อที่ทั้งหมด 30,312.5 ไร่ หรือ 48.5 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยภูเขาสูงชันหลายลูกติดต่อกัน เช่น ภูมโนรมย์ ภูนางหงษ์ ภูผาเทิบ ภูถ้ำพระ ภูหลักเส ภูรัง ภูป่ง ภูคำหมากมี ยอดเขาสูงสุดคือ ยอดภูจอมสี สูงจากระดับน้ำทะเล 420 เมตร สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นไม้เต็ง-รัง และป่าเบญจพรรณ และยังเป็นแหล่งกำเนิดของลำห้วยหลายสาย เช่น ห้วยตาเหลือก ห้วยสิงห์ ห้วยเรือ ห้วยมะเล ห้วยช้างชน เป็นต้น แถบบริเวณเชิงเขาเป็นป่าไผ่ ขึ้นสลับเป็นแนว หลายบริเวณเป็นหน้าผาสูงและลานหินกว้าง มีหินรูปร่างแปลก ๆ มากมาย สถานที่ที่น่าเที่ยวชมภายในอุทยานแห่งชาติมุกดาหารได้แก่

3.1 ภูมโนรมย์ อยู่ห่างจากตัวเมืองมุกดาหาร 5 กิโลเมตร ไปตามเส้นทางมุกดาหาร-คอนตาล ทางหลวงหมายเลข 2034 ประมาณ 2 กิโลเมตร แล้วมีทางแยกขวามือเป็นทางลูกรังอีกประมาณ 3 กิโลเมตร นำรถไปจอดที่เชิงเขาและเดินขึ้นไปบนยอดเขาซึ่งมีศาลาที่พักและรอยพระพุทธรูปจำลองเล็ก 1 เมตร เมื่ออยู่บนยอดเขาจะมองเห็นทิวทัศน์ของเมืองมุกดาหาร แม่น้ำโขง และแขวงสะหวันนะเขตของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3.2 ภูนางหงษ์ อยู่เส้นทางที่จะเข้าไปภูผาเทิบ โดยใช้เส้นทางหมายเลข 2034 จากตัวเมืองมุกดาหารไปประมาณ 14-15 กิโลเมตร มีทางแยกขวามือเข้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติมุกดาหารและภูผาเทิบอีก 2 กิโลเมตร ทางเข้าไปสะดวกเข้าไปได้ทุกฤดูกาลก่อนถึงที่ทำการอุทยานประมาณ 500 เมตร จะมีทางลูกรังแยกซ้ายมือเข้าไปภูนางหงษ์ ลักษณะทั่วไปเป็นลานหินสลับป่าแคระ มีหินธรรมชาติรูปร่างต่างๆ วางทับซ้อนกันอยู่เป็นกลุ่มมีสีส้มแตกต่างกันไป เรียงรายอยู่ล้อมรอบหินรูปหงษ์ขนาดใหญ่

3.3 ภูผาเทิบ อยู่ในเขตตำบลนาสีนวน บริเวณที่ทำการอุทยานห่างจากตัวอำเภอเมืองประมาณ 17 กิโลเมตร บนเส้นทางสายมุกดาหาร-คอนตาล ระหว่างกิโลเมตรที่ 14-15 เลี้ยวขวาเข้าไปอีก 2 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 5.2 ตารางกิโลเมตร ลักษณะโดยทั่วไปเป็นกลุ่มหินรูปทรงหลายแบบวางซ้อนทับกันคล้ายกันเพิงผาที่กันแดดกันลมได้ ซึ่งภาษาท้องถิ่นเรียกลักษณะเช่นนี้ว่า “เทิบ” บางอันมีรูปร่างคล้ายร่ม เห็นขนาดใหญ่ ไอพ่น มงกุฎ ดอกบัวบาน รองเท้าบู๊ท เก้งจิ้ง สกูป และงานบิน เป็นต้น สันนิษฐานว่าบริเวณกลุ่มหินนี้แต่ก่อนคงปกคลุมด้วยดิน เป็นภูเขาดิน ต่อมาถูกฝน ลมกัดเซาะพังทลายลงเรื่อยจึงมองเห็นหิน โผล่ขึ้นมาเป็นกลุ่มก้อน บนภูผาเทิบอากาศเย็นสบาย ในแต่ละฤดูจะมีดอกไม้ผลัดเปลี่ยนกันออกดอกตามฤดูกาล เพิ่มความงามให้กับภูผาเทิบอีกมากซึ่งมีทั้งดอกไม้ที่ขึ้นอยู่ตามซอกหินผา เช่น เอนอ้า เทียนหิน หรือคูสีดา และดอกกล้วยไม้ประเภทช้างน้ำ, ตาลเหลือง เป็นต้น

3.4 ลานมูจลินท์ อยู่บนภูผาเทิบ เป็นลานหินเรียบที่ทอดยาวไกลไปทางทิศตะวันตก ประมาณ 1,200 เมตร บนลานมีร่องน้ำเล็กๆ มากมายเกิดจากการกัดเซาะของน้ำฝนไหลรวมตัวกันสู่แอ่งน้ำกว้างเรียกว่า วังเดือนห้า บนลานหินได้มีการค้นพบกระดูกสัตว์โบราณ อายุไม่ต่ำ

กว่า 250 ล้านปีอยู่สองจุด ห่างกันประมาณ 500 เมตร ซึ่งนักธรณีวิทยาและนักโบราณคดีสันนิษฐานว่าเป็นบริเวณที่เคยอยู่ใต้น้ำมาก่อน เมื่อยืนอยู่กลางลานมองไปทางทิศตะวันออก จะสามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์อันงดงามของทิวเขาประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและแม่น้ำโขงได้อย่างชัดเจน

3.5 ภูถ้ำพระ เป็นภูเขาสูงใหญ่ที่สุดในอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร อยู่ในระดับความสูง 300-400 เมตร มีที่ราบกว้างใหญ่อยู่หลังเขา ส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณที่ยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ จึงทำให้เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำ ลำธาร และแหล่งน้ำซับ บริเวณด้านหน้าของภูถ้ำพระมีน้ำตกไหลผ่าน ภายในถ้ำในสมัยก่อนเคยเป็นที่อยู่ของพระภิกษุและมีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ที่เป็นทองคำ เงิน ไม้ แก้ว มากมาย แต่ได้ถูกขโมยสูญหายไปหมด ปัจจุบันเหลือเพียงพระพุทธรูปขนาดหน้าตักกว้าง 3 ฟุต พระพุทธรูปไม้อีกหลายร้อยองค์และรูปปั้นสัตว์ต่าง ๆ

3.6 ถ้ำฝ่ามือแดง อยู่บนภูผาเทิบในเขตพื้นที่ตำบลนาสีนวน อำเภอเมืองมุกดาหาร ลักษณะของถ้ำเป็นเพิงหินยาว กว้าง 3 เมตร ยาว 60 เมตร ภายในผาผนังถ้ำมีรูปมือประทับอยู่ 10 มือ และรูปคนยืนจำนวน 6 คน เขียนด้วยสีแดง สันนิษฐานว่ามีอายุไม่ต่ำกว่า 5,000 ปี จัดอยู่ในยุคหินเก่า บริเวณหลังถ้ำจะเป็นหินกว้างและอยู่ในระดับที่สามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้อย่างสวยงามทางอุทยานฯ ยังมีที่พักบริการนักท่องเที่ยว ผู้ที่ต้องการพักผ่อนสามารถนำเต็นท์ไปเองหรือพักที่พักของทางอุทยานก็ได้ โดยติดต่อขออนุญาต ณ ที่ทำการอุทยาน

4) แก่งกะเบา แก่งกะเบาเป็นแก่งหินยาวเหยียดตามลำน้ำโขง บนฝั่งก็ยังมีลานหินกว้างใหญ่เป็นที่พักผ่อนได้อย่างดี ในฤดูแล้งน้ำลดจนเห็นเกาะแก่งกลางน้ำ และหาดทรายสวยกว่าฤดูอื่นๆ การเดินทางใช้เส้นทางมุกดาหาร-ธาตุพนม (ทางหลวงหมายเลข 212) 20 กิโลเมตร แยกขวาไปอำเภอหว้านใหญ่อีก 9 กิโลเมตร จะพบทางแยกไปแก่งกะเบา ซึ่งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศเหนืออีก 8 กิโลเมตร

ภาพประกอบ 8 ภาพแก่งกะเบา จังหวัดมุกดาหาร

5) วัดมโนภิรมย์ ตั้งอยู่ที่ ตำบลชะโนดเป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นโดยช่างสถาปัตยกรรมจาก นครเวียงจันทน์ ต่อมาในปี 2447 เกิดไฟไหม้วัดเสียหายอย่างมากมาย และได้บูรณะปฏิสังขรณ์แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ.2454 ที่วัดมีโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่น่าสนใจ เช่น วิหาร พระอุโบสถ พระพุทธรูป และซุ้มบันไดโบสถ์ ที่เก่าแก่และสวยงาม

ภาพประกอบ 9 ภาพโบสถ์ที่สร้างจากไม้เก่าแก่ที่วัดมโนภิรมย์ จังหวัดมุกดาหาร

6) สักการะสถานพระมารดาแห่งมรณะสักขีวัดสองคอน หรือ โบสถ์พระแม่ไฉ่ทาส วัดสองคอน ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ห่างจากที่ว่าการอำเภอหว้านใหญ่ 6 กิโลเมตร เป็นสักการะสถานพระมารดาแห่งมรณะสักขี เป็นโบสถ์คริสต์ที่มีความสวยงามและใหญ่ที่สุดในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมเหรียญทองประจำปี 2539 ของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ประกอบพิธีเสก และเปิดเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2539 มีทัศนียภาพที่สวยงามยิ่งรอบ ๆ บริเวณ เป็นกำแพงหินขนาดใหญ่ล้อมรอบโบสถ์ เปรียบเสมือนเมืองเมืองหนึ่ง สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นดินแดนมรณะสักขีถวายแด่นักบุญราศีทั้งเจ็ด ที่ได้ยอมสละชีพเพื่อรักษาพระศาสนา ด้านหลังของโบสถ์มีโลงแก้ว บรรจุหุ่นขี้ผึ้งที่มีกระดูกของนักบุญราศีทั้งเจ็ดอยู่ภายใน

ภาพประกอบ 10 ภาพสักการะสถานพระมรดาแห่งมรณะสักขีวัดสองคอน
จังหวัดมุกดาหาร

7) เขมปัตตเจดีย์ ประดิษฐานอยู่ที่ วัดบรรพตคีรี(ภูจ้อก้อ) บ้านเวง ต.หนองสูงใต้ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร สร้างภายหลังจากที่หลวงปู่หล้ามรณภาพตามคำปรารภของหลวงตามหาบัวญาณสัมปันโน ที่ต้องการให้มีการก่อสร้างเจดีย์ถวายเป็นอนุสรณ์แด่หลวงปู่หล้าเพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้สานุศิษย์ทั้งหลายได้รำลึกถึง บารมีธรรมคำสั่งสอน และเป็นสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป เริ่มก่อสร้างเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2540 เป็นเจดีย์รูปทรงระฆังคว่ำ มีความสูง 22.28 เมตร ออกแบบโดยคุณ ไชศรี ดันศิริ โดยมีคณะวิศวกรจากการรถไฟแห่งประเทศไทยเป็นทีมวิศวกรที่ปรึกษา องค์เจดีย์ทั้งภายนอกและภายในประดับด้วยโมเสกนำเข้าจากประเทศอิตาลี พื้นที่ใช้สอยแบ่งออกเป็นสองชั้นเชื่อมด้วยบันไดด้านข้าง ชั้นล่างเป็นห้องโถงเอนกประสงค์ ชั้นบนจัดเป็นห้องพิพิธภัณฑ์แสดงประวัติ ผลงาน เครื่องใช้ส่วนตัวขององค์หลวงปู่หล้า และมีรูปปั้นหุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่หล้าอยู่กลางห้อง รอบนอกห้องชั้นบนมีทางเดินเชื่อม โดยรอบ จัดแสดงชีวประวัติ โดยทำขึ้นจากวัสดุดินเผาจากบ้านด่านเกวียน นครราชสีมา ประตูทางเข้าหลักทำด้วยทองแดง สร้างเสร็จเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2542 สิ้นค่าก่อสร้างทั้งสิ้นประมาณ 15 ล้านบาทเศษ ใช้ชื่อเจดีย์ว่า “เขมปัตตเจดีย์ หลวงปู่หล้า เขมปัตโต”

ภาพประกอบ 11 ภาพเขมปัตตเจดีย์ วัดบรรพศิรี (ภูจ้อก้อ) จังหวัดมุกดาหาร

8) หลวงปู่หล้า เขมปัตโต เป็นพระเถรอาจารย์สายวิปัสสนากรรมฐาน ผู้มีจริยาวัตรอันงดงามเป็นศิษย์ยุคสุดท้ายขององค์สำคัญของหลวงปู่มั่น ภูริทัตตเถระ อุปสมบทเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2488 ที่วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี โดยมีเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จุม พันธุโล) เป็นพระอุปัชฌาย์ หลังจากบวชได้หนึ่งพรรษาก็ออกเดินธุดงค์ด้วยเท้าเปล่าไปถวายตัวเป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่น ที่วัดป่าบ้านหนองผือ ตำบลนาใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร โดยมีองค์หลวงปู่มหาบัว ญาณสัมปันโน อยู่ร่วมจำพรรษาด้วยจนกระทั่งหลวงปู่มั่นละสังขารในปี 2492 รวมเวลาที่อยู่กับหลวงปู่มั่นกว่า 4 ปี หลวงปู่หล้าเริ่มมาอยู่จำพรรษาที่วัดภูจ้อก้อในปี 2500 และอยู่เรื่อยมาจนกระทั่งมรณภาพด้วยโรคเส้นโลหิตในสมองแตกเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2539 รวมอายุ 84 ปี 11 เดือน 51 พรรษา (ที่มา : www.mukweb.com)

2. แขวงสะหวันนะเขต

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และคณะ (2544 : 24- 27) ได้รวบรวมประวัติ ที่ตั้งการปกครองของแขวงสะหวันนะเขต ไว้ดังนี้

2.1 ที่ตั้งและการปกครอง

แขวงสะหวันนะเขต ตั้งอยู่ตอนใต้สุดภาคกลางของสปป.ลาว หรืออยู่ในส่วนบนของ 5 แขวงลาวตอนล่าง อันประกอบด้วยสะหวันนะเขต สาละวัน เซกอง จำปาสัก และอัตตะปือ ทิศเหนือของแขวงสะหวันนะเขตจรดกับแขวงคำม่วน ทิศใต้จรดแขวงสาละวัน และทิศตะวันตกจรดกับประเทศไทยเขตจังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างสะหวันนะเขตกับประเทศไทยยาว 200 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ด้านนี้จรดกับเขตมุกดาหาร

สะหวันนะเขต มีพื้นที่ทั้งหมด 22,774 ตารางกิโลเมตร กินเนื้อที่ทั้งหมดร้อยละ 9.2 ของเนื้อที่ประเทศ ซึ่งเป็นแขวงขนาดใหญ่ที่สุดของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื้อที่โดยภาพรวมทำการเกษตรกรรมปลูกข้าว ปลูกพืชเศรษฐกิจและเลี้ยงสัตว์ 4.9 ล้านไร่ มีประชากรทั้งสิ้น 748,000 คนเศษ ความหนาแน่นจำนวนประชากรต่อพื้นที่ 34 คนต่อตารางกิโลเมตร มีอัตราเพิ่มจำนวนพลเมืองเฉลี่ยร้อยละ 2.1 คนต่อปี (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. 2544)

ด้านการปกครอง แขวงสะหวันนะเขตแบ่งการปกครองเป็น 15 เมือง คือ เมืองต้นตะบูนี (เมืองศูนย์กลางและที่ทำกรแขวงสะหวันนะเขต) เมืองอุทุมพอน เมืองอาดสะพังทอง เมืองพิณ เมืองเซโปน เมืองนอง เมืองท่าปางทอง เมืองสองคอน เมืองจำพอน เมืองชนบูลี เมืองไซบูลี เมืองวิละบูลี เมืองอาดสะพอน เมืองไซพูทอง และเมืองท่าพะลานไซ ในจำนวน 15 ตัวเมือง ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 1,668 หมู่บ้าน

นอกจากสะหวันนะเขตจะเป็นแขวงที่มีพื้นที่ และประชากรมากที่สุดของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแล้วประชากรดังกล่าวยังมีความหลากหลายด้านกลุ่มชาติพันธุ์ มีจำนวนถึง 68 ชนเผ่า เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ เผ่าลาวลุ่ม ผู้ไท ไทดำ กะตาง ม้งกอง จาลี ละว้า ส่วย ปะโก๊ะ กะเลิง ตะโอย๋ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีชาวเวียดนามและชาวจีนมาอาศัยในเขตเมืองจำนวนมากด้วย ซึ่งแต่ละชนเผ่าต่างมีประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ดังจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดอันเป็นประเด็นสำคัญบางส่วนต่อไป

ภาพประกอบ 12 แผนที่แขวงสะหวันนะเขต

2.2 ประวัติแขวงสะหวันนะเขต

“สุหวันนะเขต” ซึ่งมีความหมายถึงแผ่นดินแห่งทองหรือดีความไปถึงดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ แต่เนื่องจากความพ้องของเสียง “สุหวันนะเขต” กับ “สะหวันนะเขต” มีความใกล้เคียงกัน ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจความหมายของ “สะหวัน” มากกว่า “สุวัน” จึงมักเรียกแขวงนี้และเมืองหลักของแขวงนี้ว่า “เมืองสะหวัน” หรือ “แขวงสะหวัน” และ “สะหวันนะเขต” จึงสามารถเรียกได้ทั้ง 2 นาม แต่ผู้คนที่มักจะเรียกสะหวันนะเขตมากกว่า ในระยะหลังภาครัฐได้ยอมรับและเรียกชื่อแขวงนี้เป็นทางการว่า “สะหวันนะเขต” ซึ่งล้วนเป็นความหมายที่ดั่งมาทั้งนั้น

สะหวันนะเขตมีความเป็นมาด้วยการตั้งรกรากและชุมชนบริเวณที่ตั้งของแขวงตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ แต่การสร้างบ้านแปงเมืองที่มีคนมาอาศัยหนาแน่นเพิ่งมีปรากฏในสมัยประวัติศาสตร์ชาติลาว คือ สมัยอาณาจักรล้านช้าง เชื่อว่าบรรพชนของเมืองสะหวันนะเขตอพยพโยกย้ายมาจากเมืองน่าน้อยฮ้อยหนูอาณาจักรสิบสองจุไท แล้วมาตั้งบ้านเรือนขึ้นเป็นเมืองหลวงโพนสิม หรือบ้านโพนสิมในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองคันทะบูลีอันเป็นเมืองหลักของแขวงไปทางทิศตะวันออก 18 กิโลเมตร โดยชื่อของเมืองนี้ได้มาจากนามของเจ้าเมืองกับคู่ชีวิต ซึ่งมีนามว่า ท้าวหลวง กับนางสิมมา ทั้งสองได้นำพาประชาชนมาสร้างเมืองนี้ในวันขึ้น 7 ค่ำ เดือน 3 ปีออก พ.ศ. 2085 ก่อนที่พระเจ้าไชย เษษฐาธิราชจะสร้างเวียงจันทน์ 18 ปี

ต่อมาเมื่อท้าวหลวงกับนางสิมมาเสียชีวิตแล้ว ท้าวแก้ว สิมมะลี ลูกชายคนที่สองของท้าวหลวงกับนางสิมมา จึงได้ย้ายครอบครัวพร้อมญาติพี่น้องจำนวน 40 ครัวเรือน จากเมืองหลวงโพนสิมไปตั้งอยู่บ้านใหม่ที่ทุ่งนาคำ ดินแม่น้ำโขง ตั้งชื่อว่า “บ้านนาคำ” เมื่อตั้งบ้านนาคำแล้ว ท้าวแก้วสิมมะลีก็ได้พาประชาชนญาติพี่น้องสร้างวัดวาอาราม สร้างหอแจก สร้างหอคำด้วยหินแ่ และหินหมากคอม ประกอบกับบริเวณนั้นมีก้อนกรวดก้อนหินดังกล่าว ซึ่งชาวลาวเรียก “หินแ่” มากจึงเรียกนามบ้านอีกชื่อว่าบ้านท่าแ่ และคิดปากชาวบ้านมากกว่าบ้านนาคำ

ด้วยทำเลที่เหมาะสมทั้งการเพาะปลูกและการเดินทาง ชุมชนบ้านท่าแ่จึงได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากการอพยพของผู้คนหมู่บ้านอื่นมาร่วมอาศัย จนกระทั่งปี ค.ศ. 1893 เมื่อฝรั่งเศสเข้าปกครองลาว มีความจำเป็นด้านการปกครองหัวเมืองจึงได้ตั้งเขตแขวง และตั้งบ้านท่าแ่เป็นเมืองหลักของแขวง เพื่อเป็นเมืองด่านชายแดนด้านอันกับอังกฤษและสยาม ครั้งนั้นท่านโอเดนฮอล (Odenhol) ได้ปรึกษาหารือกับปราชญ์ของบ้านท่าแ่คือท่านกมมะลิกับเต่าแก่ของหมู่บ้าน จึงได้ตั้งชื่อแขวงใหม่ในวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2450 ชื่อว่า “สุวันนะเขต” โดยเป็นการเอาคำในภาษาสันสกฤต 2 คำมาผสมกันระหว่างคำว่า “สุวรรณ” ซึ่งเป็นคำสันสกฤตแปลว่า “ทอง” กับคำว่า “เขต” ซึ่งหมายถึงอาณาเขตหรือเขตแดนตั้งเป็นนามแขวง แต่สำหรับในภาคส่วนของประชาชนอาจจะเข้าใจและใกล้เคียงกับคำว่า “สุวรรณค์” มากกว่า “สุวรรณ” และคิดว่าเป็นคำที่มีความหมายไม่ต่างกัน ประกอบกับคำสองคำมีสำเนียงใกล้เคียงกันจึงเรียกแขวงของตนว่า “สะหวันนะเขต”

ตลอดมา แม้ว่าในเอกสารแผนที่ของทางราชการจะเขียนว่า “สุวรรณเขต” ก็ตาม อาทิ การเรียกชื่อ จังหะการลามีชื่อประจำถิ่นก็เรียกว่า “ล้านะคอนสะหวัน” ซึ่งต่อมาเหลือเพียง “คำคอนสะหวัน” ในระยะหลังภาครัฐและทางแขวงจึงได้นาม “สะหวันนะเขต” ตามภาษาพูดที่ประชาชนเรียกแขวงของตนเองอย่างเป็นทางการไปโดยปริยาย

อย่างไรก็ตาม ท่านอุดร ป้อมไชยะสัถ์ อดีตเป็นที่ปรึกษาคณะรัฐบาลและเป็น รัฐมนตรีหลายกระทรวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ท่านเป็นชาวสะหวันนะเขต ท่านกล่าวฐานคิดในการตั้งชื่อแขวงสะหวันนะเขตครั้งนั้นว่า ฝรั่งเศสมีเจตนาที่จะสร้างแขวงสะหวันนะเขต ให้เป็นแขวงขนาดใหญ่แข่งกับจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งถือว่าเป็นเมืองใหญ่ที่สุดที่อยู่โขงปากขวา และอยู่ในการปกครองของสยาม M.Odend ถามถึงความหมายของเมืองอุบลราชธานีทราบว่า เป็นเมืองแห่งดอกบัว จึงอยากให้อีกเมืองสูงกว่าเมืองอุบลชาวบ้านท่าเสาเลือกเอานามที่มีความหมายเหนือกว่า ดอกบัวคือ สะหวัน จึงได้ชื่อว่า “สะหวัน” ต่างกันเพียงคำลาวเขียนตามภาษา ออกเสียงจึงเป็น “สุวรรณเขต” หรือดินแดนทองอันเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งมั่นคงนั่นเอง และแม้ว่าระยะต่อมาชาวบ้านจะเรียกว่าเมืองสวรรค์ หรือ “สะหวันนะเขต” ดังปัจจุบันความหมายก็ยัง เป็นที่น่าพอใจเช่นเดิม

แต่ไม่ว่าการตั้งชื่อแขวง “สุวรรณเขต” อันมีความหมายตามรูปศัพท์ว่าเขต “ทองคำ” จะมีความหมายผ่านการตีความอุดมสมบูรณ์หรือแผ่นดินที่มีแร่ธาตุทองคำจำนวนมาก ดังที่ค้นพบในเขตเมืองวิละบุลีซึ่งเดิมเรียกว่าเมืองวังอ่างคำ แขวงสะหวันนะเขตปัจจุบันนี้ก็ตาม หากพิจารณาสาระสำคัญในคำขวัญของแขวงก็ยังมีคำว่า “ทองคำ” ปรากฏเช่นเดิม คือ

สะหวันนะเขตแผ่นดินทองคำ
 พระธาตุอิงฮังสถานบูรณงามสง่า
 สัตว์โลกดีกคำบรรพ์ไคโนเสาร์หนึ่งร้อยล้านปี
 ประเพณีวัฒนธรรมล้ำเลิศ
 ถิ่นกำเนิดขบคำสี่จังหวัด

(ศุภชัย ลิงหัยะบุศย์และคณะ. 2544 : 95)

วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2449 ได้มีการเปลี่ยนชื่อเมืองเป็น เมืองสะหวันนะเขต โดยชาวฝรั่งเศส ชื่อ Odendhal (สุเนตร โปธิสาร. 2550 : 76)

2.3 จุดเด่นของแขวงสะหวันนะเขต

องค์การท่องเที่ยวแห่งชาติ (1998) กล่าวใน “เมืองสะหวันในท่องเที่ยวลาว” (เม.ย. – มิ.ย. 1998) ลักษณะเด่นของแขวงสะหวันนะเขต คือ เป็นแขวงที่เป็นจุดเชื่อมเส้นทางคมนาคมในประเทศทั้งทางเรือ ทางบกและทางอากาศ เป็นแขวงที่ตั้งอยู่กลางระหว่างจังหวัดมุกดาหารของไทยกับจังหวัดกว๋างตรีและกว๋างบินของเวียดนาม ที่เชื่อมโยงไปยังเมืองเว้และดานัง

มีถนนหมายเลข 9 ตัดผ่านแขวงสะหวันนะเขตเชื่อมระหว่างเวียดนามกับประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแขวงนี้กำลังจะกลายเป็นแขวงตามโครงการ East – West Corridor ที่จะเชื่อมชายฝั่งสมุทรแปซิฟิกที่เวียดนามกับมหาสมุทรอินเดียที่เมียนมาร์ และการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงระหว่างมุกดาหาร – สะหวันนะเขต สะหวันนะเขตจึงกลายเป็นแขวงที่มีนัยสำคัญทั้งต่อสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และภูมิภาคอย่างแท้จริง

2.4 แหล่งท่องเที่ยวสะหวันนะเขต

สถานที่ท่องเที่ยวในตัวเมือง

2.4.1. ตลาดสิงคโปร์

ตั้งอยู่ถนนศรีสว่างวงศ์ ตรงข้ามสถานีวิทยุกระจายเสียงสะหวันนะเขตห่างจากด่านศุลกากรสะหวันนะเขตมาประมาณ 0.5 กิโลเมตร เปิดเวลา 05.00-18.00 น. ตลาดสะหวันนะเขตเป็นตลาดใหญ่ที่สุดของแขวงเป็นแหล่งการค้าที่สำคัญของชาวบ้าน สาเหตุที่ชาวบ้านเรียกว่าตลาดสิงคโปร์เพราะสิงคโปร์เคยให้เงินช่วยเหลือในการก่อสร้างแทนตลาดเก่าในตัวเมือง มีของนานาชนิดให้เลือกสรร ทั้งเครื่องอุปโภคบริโภค และเครื่องประดับมากมาย ถ้าเป็นช่วงเทศกาลจะมีตลาดนัดขายของจากประเทศไทย จีน เวียดนาม และลาว นอกจากนี้ยังเป็นท่ารถต่างอำเภอของสะหวันนะเขตด้วย มีอาหารสด อาหารท้องถิ่น ขนมท้องถิ่น ผลไม้และอาหารสำเร็จรูป มีเครื่องใช้ไฟฟ้าจากจีน เครื่องมือก่อสร้าง อุปกรณ์แต่งรถ ยาสีฟัน เสื้อผ้า ทองรูปพรรณให้เลือกซื้อมากมาย

ภาพประกอบ 13 ภาพตลาดสิงคโปร์ แขวงสะหวันนะเขต

2.4.2 วัดไชยพุม

ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2449 แต่ก่อนเป็นท้องพระโรงของเจ้าเมืองอุปราชา ราชวัง เจ้าเมืองสมัยนั้น คือ เจ้าพระยาปก เจ้าพระยาปกเป็นคนมีศีลธรรมท่านหมั่นทำบุญตักบาตร ท่านได้ย้ายจากบ้านเก่าที่คุ้มโรงหมอ บ้านท่าแร่เดิม มาอยู่ที่นี่ สาเหตุที่ย้ายเนื่องจากไกลบ้านท่าน ท่านอยากให่วัดอยู่ใกล้ เนื่องจากได้ทำบุญสะดวกขึ้นไปมาง่าย จึงได้ตัดสินใจสร้างวัดใหม่ขึ้น คือ วัดไชยพุมปัจจุบัน (สุนทร โภทิสาร. 2550 : 99)

วัดตั้งอยู่ห่างด้านสุลกากร(เดิม)มาทางทิศเหนือประมาณ 500 เมตรเป็นวัดที่เก่าแก่ชาวบ้านเรียกว่าวัดใหญ่ไชยพุม จุดเด่นของวัดอยู่ที่ ผนังด้านนอกพระอุโบสถเป็นภาพปูนปั้น นูนต่ำรูปอูฐและแรคนอเดียวพื้นปูด้วยกระเบื้องแบบฝรั่งเศส ประตูวัดหันหน้ามาทางทิศใต้ตามแบบสถาปัตยกรรมในพุทธศาสนานิกายเถรวาท ทางซ้ายมือเป็นกุฏิวัด ที่ใช้เป็นอาคารเรียนของพระสงฆ์ ตัวอาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งเศสยุคอาณานิคม มีหอกลองขนาดใหญ่ที่ด้านบนสามารถชมทิวทัศน์แม่น้ำโขงได้อย่างสวยงาม

2.4.3 โบสถ์เซนต์เทเรซา

โบสถ์เซนต์เทเรซามีเอกลักษณ์เฉพาะตัวตามแบบศิลปะฝรั่งเศส ส่วนปลายสร้างเป็นดึกทรงกลมคล้ายกับหอคอยในประเทศฝรั่งเศส ขวามือตรงประตูทางเข้ามีซุ้มดอกไม้ จัดตกแต่งคล้ายอุโมงค์สวยงามมาก ด้านในมีรูปปั้นพระแม่มารีย์ขนาดเล็กตั้งอยู่ ภายในปูพื้นด้วยกระเบื้องและกระจกแบบฝรั่งเศสดูอบอุ่นเงียบสงบ โบสถ์นี้นับเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับผู้คนในชุมชนเวียดนามที่นับถือศาสนาคริสต์

2.4.4 ถนนสี่เมือง

ในอดีตถนนสายนี้ถือเป็นถนนสายเศรษฐกิจ เพราะเป็นถนนที่มีร้านค้าตั้งอยู่ตลอดทั้งสาย ปัจจุบันร้านค้าเก่าแก่เหล่านั้นยังคงสภาพตัวตึกและอาคารดั้งเดิมสมัยยุคอาณานิคมไว้ แต่บางส่วนอาจถูกปรับเปลี่ยนเป็นโรงแรม ร้านค้า ร้านอาหารที่ดูทันสมัยขึ้น ตลอดจนอาคารบ้านเรือนของชาวลาวที่สร้างขึ้นสลับกัน แต่ก็ดูกลมกลืนและเป็นรูปแบบเฉพาะที่หาดูได้เฉพาะถนนสายนี้เท่านั้น

5. พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์

ตั้งอยู่ห่างจากวัดไชยพุม 500 เมตร เวลาเปิด 08.00- 12.00 น. และ 13.00-16.00 น. พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงในสหัสวันนะเขต แสดงร่องรอยการปรากฏของสิ่งมีชีวิตขนาดใหญ่ที่สุดในโลก และความสามารถของนักโบราณคดีชาวลาวที่ร่วมกับนักโบราณคดีชาวฝรั่งเศสขุดหาร่องรอยและหลักฐานไว้ได้มากมาย จุดเด่นที่น่าสนใจคือการค้นพบกระดูกและรอยเท้าไดโนเสาร์ 2 ประเภท 4 สายพันธุ์ คือประเภทกินเนื้อ 1 สายพันธุ์ ประเภทกินพืช 3 สายพันธุ์ โดยร่องรอยกระดูกไดโนเสาร์ที่สมบูรณ์ที่สุดที่ถูกค้นพบที่สหัสวันนะเขต

นั้นเป็นส่วนหางของไดโนเสาร์พันธุ์ Saltasaurus ค้นพบกระดูกสมบูรณ์ครบทั้งหางและมีผู้กระดูกอีกกว่า 10 ผู้เก็บชิ้นส่วนกระดูกไดโนเสาร์ ซากก้อนหินทองคำ ทองแดง หินกล้า ที่ถูกค้นพบที่บ่อขุดหินแขวงสะหวันนะเขต ฟอสซิลหินรูปหอย ปลา และเต่าโบราณ ที่น่าสนใจมากนอกจากนี้ยังมีชิ้นส่วนศิระและฟันของสัตว์ดึกดำบรรพ์ลักษณะคล้ายกิ้งก่ายักษ์เป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ที่เกิดก่อนยุคสมัยของไดโนเสาร์จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ด้วย

6. พิพิธภัณฑ์แขวงสะหวันนะเขต

ตั้งอยู่ห่างจากด่านศุลกากรสะหวันนะเขตไปทางทิศใต้ 3 กิโลเมตร อยู่ใกล้กับโรงพยาบาลประจำแขวง เวลาเปิด วันจันทร์-วันเสาร์ เวลา 08.00-12.00 น. และ 14.00-16.00 น. พิพิธภัณฑ์แขวงสะหวันนะเขตนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่ง พิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่ในตัวตึกสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งเศส ภายในอาคารมีเรื่องราวและเหตุการณ์เกี่ยวกับสงครามปลดปล่อยและสงครามอินโดจีน บอกเล่าเรื่องราวอดีตแห่งการต่อสู้ของวีรชนลาวที่ร่วมกันต่อสู้ขับไล่ญี่ปุ่น ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ยังมีกระทะและโอ่งทองคำ ที่ถูกค้นพบในสมัยอดีตมาตั้งโชว์ในตู้กระจก รวมไปถึงเส้นทางโฮจินันท์แสดงความเป็นพี่น้องกันระหว่างลาวกับเวียดนามที่ร่วมกันต่อสู้สงคราม ตลอดจนตัวอย่างอาวุธยุทธโศปกรณ์ให้ชมอีกด้วย ถัดมาภายนอกมีซากป็นโบราณใหญ่ 4 อัน และซากเครื่องบินรบลำเล็ก 1 ลำ หันหน้าออกสู่แม่น้ำโขงคล้ายกับป้อมปืนต่อสู้สมัยสงครามอินโดจีนและสงครามปลดปล่อยประเทศจากฝรั่งเศส

7. วัดรัตนรังษี

ตั้งอยู่ห่างจากพิพิธภัณฑ์แขวงสะหวันนะเขต 1 กิโลเมตร วัดรัตนรังษีสีสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2494 เพื่อเป็นโรงเรียนสอนพระธรรม บริเวณภายในวัดมีต้นไม้ขึ้นโดยรอบบรรยากาศร่มรื่น ภายในอุโบสถมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ยาว 15 เมตร ประดิษฐานอยู่ในศาลาลงธรรม ถือเป็นพระปางที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธามาก จุดเด่นของวัดแห่งนี้คือ หน้าต่างกรุกระจกรอบพระอุโบสถและศาลาลงธรรมที่สวยงามและภาพจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องพุทธประวัติ

สถานที่ท่องเที่ยวนอกตัวเมือง

1. พระธาตุอิงฮัง

ประวัติพระธาตุอิงฮัง ตามตำนานอูรังคชาตุ กล่าวว่า พระยาสุมิตรธรรมวงศครองราชย์ในเมืองมรุกษะนคร มีพระอรหันต์ คือ พระสังฆวิชาเถระได้เข้าไปบิณฑบาตในเขตพระราชวัง พระยาสุมิตรธรรมวงศา เกิดเลื่อมใสศรัทธา ได้สนทนาธรรมและพระเถระได้เล่าเรื่องอดีตชาติของพระสุมิตรธรรมวงศาว่า พระองค์คือพระยาศรีโคตรบูรณ ในปางพระพุทธองค์เสด็จมาที่ภูเก้าพร้าว เช้าต่อมาพระพุทธองค์เสด็จมาที่ด้นรัง พระราชาซึ่งเป็นศรีโคตรบูรณในครั้งนั้นเป็นผู้ศรัทธารับบาตรนำไปถวายที่ด้นรัง และพระพุทธองค์ทรงประทับฉันภัตตาหารที่ด้นรังนี้

พระยาสุมิตรธรรมวงศาได้ฟังดังนั้นก็เลื่อมใส เสด็จไปทอดพระเนตรตึ้นร้างและทรงสร้างสถูปมุงที่ตึ้นร้าง และอัญเชิญพระธาตุพระพุทธรเจ้าจากอินเดียมาประดิษฐานและให้ชื่อว่าพระธาตุอิงฮัง องค์พระธาตุเป็นรูปสี่เหลี่ยมซ้อนกัน 3 ชั้น ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ต่อยอดให้สูงขึ้นรวม 25 เมตร ยอดเป็นบัวเหลี่ยม (สุนทร โปธิสาร. 2550 : 28)

พระธาตุอิงฮัง ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองตามทางหลวงหมายเลข 9 ประมาณ 13 กิโลเมตร เลียบถนนไปบ้านโพนสิม พระธาตุอิงฮังเป็นพระธาตุคู่แฝดของพระธาตุพนมในประเทศไทย ทุกปีชาวลาวจะมีงานนมัสการพระธาตุอิงฮังเป็นงานยิ่งใหญ่ เช่นเดียวกับที่ชาวไทยจัดงานประเพณีนมัสการพระธาตุพนม งานทั้งสองมีขบวนแห่เทียนและการฟ้อนรำถวายองค์พระธาตุเช่นเดียวกัน แต่งานพระธาตุอิงฮังจะจัดขึ้นช่วงเดือนธันวาคมส่วนพระธาตุพนมจะจัดขึ้นในช่วงวันเพ็ญเดือนสาม เดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี องค์พระธาตุมีความสูง 25 เมตร ตัวประตูทางเข้าทั้ง 4 ด้านมีภาพแกะสลักแนวกามาวิจิตของฮินดูเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ภายในเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ได้รับการบูรณะในสมัยอาณาจักรล้านช้างและสมัยฝรั่งเศสปกครอง ฐานเบื้องล่างองค์พระธาตุจะเป็นช่อง ประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่างๆ ในอดีตเปิดให้เข้าไปได้เฉพาะผู้ชาย แต่ปัจจุบันปิดไม่ให้เข้าไป รอบผนังกำแพงวัดด้านในสร้างเป็นศาลาเดินวนรอบวัด มีพระปางเงินจำนวน 160 องค์ เป็นฝีมือการหล่อของพุทธศาสนิกชน 2 ชาติ คือช่างคนไทยกับช่างคนลาว

ภาพประกอบ 14 ภาพพระธาตุอิงฮัง แขวงสะหวันนะเขต

2. ปราสาทเรือนหิน

ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ห่างจากสะพานนะเขตมาทางทิศใต้ ไปตามทางหมายเลข 13 ประมาณ 90 กิโลเมตร ปราสาทเรือนหินเป็นซากปราสาทขอมเก่าแก่อายุกว่าพันปี อยู่ในเมืองไชยภูทอง

ภาพประกอบ 15 ภาพปราสาทเรือนหิน แขวงสะหวันนะเขต

3. พระธาตุโพน

ตั้งอยู่เส้นทางเดียวกับที่จะไปปราสาทเรือนหิน ห่างจากสะพานนะเขตประมาณ 65 กิโลเมตร พระธาตุโพนเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของเมืองไชยภูทอง องค์เจดีย์เป็นทรงกลมสีขาวขนาดใหญ่ ลักษณะคล้ายพระธาตุหมากโมที่หลวงพระบาง กล่าวกันว่าสร้างมา 500 ปีเศษแล้ว

4. ป่าสงวนภูซ้างแห

รัฐบาลสวีเดนร่วมกับรัฐบาลลาวเป็นผู้จัดนำเที่ยวบริเวณนี้เพียงรายเดียว ด้วยรูปแบบผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เดินผจญภัยศึกษาเส้นทางธรรมชาติ และศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนกลุ่มน้อยที่อยู่ตลอดเส้นทาง สำหรับนักเดินทางที่ชอบการผจญภัยการมาที่ป่าสงวนภูซ้างแห เรียกได้ว่าตอบสนองได้อย่างถึงรตถึงแก่น คุณอาจเริ่มต้นด้วยการเดินป่า ศึกษาเส้นทางธรรมชาติ คู้สัตว์ป่า กิจกรรมเดินเขา ขึ้นไปชมวิทิวทัศน์ด้านบนที่มองเห็นแนวป่าและแนวเขาลาดยาวทั่วบริเวณ ปิดท้ายด้วยการใช้ชีวิตแบบโฮมสเตย์กับชาวบ้านชนกลุ่มน้อยท้องถิ่น เพื่อสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีชาวลาวดั้งเดิม และประเพณีเฉพาะกลุ่มชนท้องถิ่น

5. เซโปน

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของสะพานนะเขต มาตามทางหลวงหมายเลข 9 ประมาณ 190 กิโลเมตร เซโปนเป็นเมืองที่ได้รับผลกระทบจากภัยภิบัติเมื่อครั้งเกิดสงครามทำลายลงมากที่สุด

เพราะในอดีตเซโปนเป็นเมืองผ่านเส้นทางสายโศภิมินท์อันเป็นเส้นทางรบที่มีชื่อเสียงมากในสงครามอินโดจีน เป็นเครือข่ายของถนนทรุกกันดารที่ซับซ้อนเลียบชายแดนลาว – เวียดนาม ตั้งต้นจากโพนสะหวันนะเขตลงมาถึงอัตตะปือและมีทางต่อไปยังกัมพูชาได้ จุดเด่น เซโปนยังคงร่องรอยของอดีตไว้อย่างชัดเจน ถนนรอบเมืองที่มีซากปรักหักพัง ซากอาวุธยุทโธปกรณ์ ทิ้งหลงเหลือไว้ให้เห็นได้ชัดเจน ในอดีตเส้นทางนี้พวกเวียดนามห์สร้างไว้เพื่อลำเลียงพลสู้รบกับทหารฝรั่งเศส พ.ศ. 2506 – 2517 ช่วงสงครามอินโดจีน กองทัพเวียดนามเหนือใช้เป็นเส้นทางลำเลียงพล และอาวุธยุทโธปกรณ์ไปยังเวียดนามใต้ สหรัฐอเมริกาพยายามทำลายเส้นทางนี้โดยการทิ้งระเบิดอย่างหนัก จนทิ้งร่องรอยแห่งสงคราม และความพังพินาศปรากฏอยู่ชัดเจน ปัจจุบันยังคงมีกับระเบิดและซากอาวุธยุทโธปกรณ์เป็นเครื่องยืนยันเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นอย่างโหดเหี้ยมตลอดเส้นทางให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาอยู่เป็นจำนวนมาก

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีหลัก

1.1 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

พาร์สันส์ (Parsons) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน มีบทบาทสำคัญมากเกี่ยวกับทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural and Functional Theory) ผลงานที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีดังกล่าวปรากฏในหนังสือ Essays in Sociological Theory (1949) กับ The Social System (1951) พาร์สันส์ได้ให้ข้อสมมติเกี่ยวกับสังคมว่า การที่มนุษย์เข้าไปอยู่ในสังคม และสังคมมีการจัดระเบียบขึ้นนั้น เนื่องจากสมาชิกในสังคมมีความสมัครใจที่จะเข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมนั้น กล่าวคือ บุคคลในสังคมมีคติความสมัครใจ (Voluntarism) พาร์สันส์ได้เสนอแนวความคิดว่า การกระทำ (Action) มีความสำคัญอย่างมากในการอธิบายและศึกษาระบบสังคม การกระทำ คือ การกระทำระหว่างกัน (Interaction) ระหว่างผู้กระทำ (Actor) สถานการณ์ (Situation) จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ (Goals) วิธีการ (Means) และแนวคิดของผู้กระทำ (Actor's Orientation) เมื่อขยายความให้กระจ่าง ผู้กระทำ หมายถึง บุคคลที่ประสบการณ์ต่าง ๆ และรู้จักควบคุมสถานการณ์ มีวิธีการต่าง ๆ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ สถานการณ์ หมายถึง เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ผู้กระทำรู้จักและมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดมุ่งหมาย และจะดำเนินการต่าง ๆ ไปสู่จุดหมายนั้น ๆ และแนวคิดของผู้กระทำ หมายถึง ค่านิยม บรรทัดฐาน และความคิดอื่น ๆ ที่ผู้กระทำได้รับอิทธิพล ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้กระทำดำเนินการต่าง ๆ ไปสู่จุดหมายภายใต้สถานการณ์นั้น

ในระบบสังคมนั้นมีกระบวนการที่สำคัญที่ทำให้ระบบสังคมเกิดขึ้นอย่างมีระเบียบ พาร์สันส์เรียกกระบวนการนั้นว่า “สภาวะการเปลี่ยนแปลงเป็นสถาบัน (Institutionalization) ซึ่งมี

ความหมายว่า การที่บุคคลมีบทบาทต่าง ๆ เนื่องจากบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นค่านิยมและความเชื่อของวัฒนธรรม วัฒนธรรมเหล่านั้นได้แทรกซึมอยู่ภายในระบบบุคลิกภาพของบุคคลได้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ตลอดจนมีบทลงโทษและการให้รางวัล ซึ่งช่วยสนับสนุนสถานะการเปลี่ยนเป็นสถาบันขึ้น พาร์สันส์ได้กล่าวในหลักการของการมีสถานะการเปลี่ยนเป็นสถาบันไว้ ดังนี้

- 1) ผู้กระทำทั้งหลายกระทำระหว่างกันภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ
- 2) วิธีการที่ผู้กระทำปฏิบัติกันได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างทางสังคม
- 3) บรรทัดฐานเกิดขึ้นจากการปรับตัวของผู้กระทำต่อคนอื่น จนสร้างเป็นบรรทัด

ฐานขึ้นมา

4) ในขณะที่เดียวกับที่บรรทัดฐานที่สร้างขึ้นมาจากการกระทำระหว่างกันแล้ว บรรทัดฐานเหล่านี้ถูกจำกัดอยู่ภายใต้แบบแผนวัฒนธรรม

5) ในทางกลับกันบรรทัดฐานเป็นตัวกำหนดการกระทำระหว่างกัน พาร์สันส์ได้เน้นกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดเป็นระบบสังคมขึ้นนั้น เพราะมีระบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ระบบการติดต่อ (Communication) มีภาษาเป็นสื่อสำคัญในการเกิดการกระทำระหว่างกันขึ้น
- 2) ระบบการรักษาขอบเขตทางสังคม (Boundary Maintenance) จะต้องมีการควบคุมการรักษาความสมดุลในสังคม เพื่อให้สมาชิกในระบบสังคมมีส่วนร่วมในบรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ
- 3) ระบบบุคลิกภาพ วัฒนธรรม และสังคม เป็นระบบที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
- 4) ระบบการควบคุมทางสังคมก็มีความจำเป็น เพื่อมิให้สมาชิกฝ่าฝืนบรรทัดฐานในสังคม
- 5) ระบบการอบรมขัดเกลา มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะถ่ายทอดเจตนารมณ์ของสมาชิกในสังคมไปยังสมาชิกรุ่นต่อ ๆ ไป
- 6) ระบบมีสถานะเปลี่ยนเป็นสถาบัน กระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับค่านิยม ความเชื่อ และซึมซาบในบุคลิกภาพ ทำให้มีการบูรณาการรวมหน่วยระหว่างบุคลิกภาพและวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอและเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ด้วยการมีระบบการลงโทษและการให้รางวัลทำให้เกิดเป็นสถานะเปลี่ยนเป็นสถาบันขึ้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพาร์สันส์กล่าวในระดับกว้างว่า ระบบสังคมประกอบด้วยสถาบันต่าง ๆ ครอบคลุมเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญต่อสมาชิกในสังคมที่จะถ่ายทอดบุคลิกภาพ อบรมสั่งสอนบทบาท จนมีสภาวะเปลี่ยนเป็นสถาบันขึ้น โดยทั่วไปเราจะเห็นว่าพาร์สันส์ได้สังเกตเห็นการกระทำของบุคคลในสังคมจะต้องมีลักษณะการสมัครใจ ต้องการที่จะกระทำเพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งผู้กระทำนั้นจะต้องมีความเชื่อค่านิยมที่เป็นแนวทางไปสู่เป้าหมายนั้น นอกจากนี้สถานการณ์ต่าง ๆ ก็จะเป็นเครื่องชี้ว่าผู้กระทำจะมีพฤติกรรมอย่างไรบ้าง บทบาทและสถานภาพของบุคคลต่าง ๆ ได้กระทำต่อกันจนเป็นระบบสังคม ซึ่งระบบสังคมมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

- 1) ระบบสังคมประกอบขึ้นมาจากความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบทบาท องค์กร สถาบัน ฯลฯ ซึ่งได้ทำหน้าที่อย่างสม่ำเสมอและระยะเวลาานพอสมควร
- 2) ระบบสังคมนี้มีแนวโน้มที่จะรักษาขอบเขตสังคม เพื่อป้องกันมิให้เกิดการแทรกแซง หรือการทำลายจากระบบอื่น
- 3) หากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในส่วนต่าง ๆ ของระบบ ก็เพื่อความอยู่รอดหรือทำหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น
- 4) ระบบแต่ละระบบในสังคมทำหน้าที่เพื่อรักษาคุณภาพของสังคม
- 5) หากระบบไม่สามารถดำรงไว้ซึ่งคุณภาพแห่งสังคม ก็อาจสลายตัวกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบอื่น หรือเปลี่ยนเป็นระบบใหม่

กล่าวโดยสรุปก็คือ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่มีข้อสมมติเกี่ยวกับสังคมว่า ภายในสังคมจะมีส่วนหรือระบบย่อย ๆ ทำหน้าที่ต่าง ๆ (Functions) อย่างเป็นระเบียบระบบ เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมีระเบียบ ซึ่งเชื่อว่าเป็นจุดมุ่งหมายของสังคม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2544 : 68-73)

1.2 ทฤษฎีการแพร่กระจาย

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บัวทวน (2527 : 148 - 152) กล่าวว่าไว้ว่าการเผยแพร่กระจายทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การที่รัฐบาลได้กระจายความเจริญต่าง ๆ เข้าไปสู่ชุมชนหมู่บ้านโดยการให้ระบบการศึกษาเพื่อให้ชาวบ้านได้รับการศึกษากันทั่วถึง พ่อค้าได้มีการค้าขายเข้าไปซื้อผลผลิตการเกษตรในชุมชน หมู่บ้านชาวชนบทได้เข้ามาในเมืองเพื่อเข้ามาค้าขาย ซื้อสินค้า หรือขายผลผลิตการเกษตรหรือการท่องเที่ยว ทำให้อิทธิพลความเป็นอยู่แบบเมืองได้เข้าไปสู่ชนบทมากยิ่งขึ้นถึงเวลานั้นเราอาจกล่าวได้ว่าเป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมซึ่งแน่นอนว่าจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในอัตราที่เร็วมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกชุมชนอย่างมาก นอกจากนี้ย่อมจะทำให้ชาวบ้านได้มีการพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิมเพราะสิ่งที่ได้รับจากเมือง อันได้แก่ความสะดวกสบายผ้าไหมไม่ต้องทอด้วยตนเองแต่สามารถที่จะซื้อที่ตลาดได้นอกจากนี้ยังเป็นการนำไปสู่ความทันสมัยอีกด้วย กล่าวคือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ได้เปลี่ยนแปลงไป

จากเดิม ไพทอร์ย์ เครือแก้ว (Paitorn Cruagao)² (1962) ได้กล่าวว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่เหมือนกัน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บัวทวน ได้กล่าวถึงหมู่บ้านอัมพวันและหมู่บ้านคำแก่นคูณว่าชาวบ้านทั้งสองชุมชนได้รับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอยู่อย่างมาก ชาวบ้านเข้าไปเที่ยวหรือติดต่อธุรกิจในเมืองอยู่มาก ย่อมจะได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมในเมืองอยู่บ้าง การแต่งกายของคนหนุ่มสาวในปัจจุบันจะไม่เหมือนกับเมื่อ 13 ปีที่แล้ว ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันหนุ่มสาวรู้จักใส่กางเกงยีนส์ เครื่องสำอาง และอื่น ๆ

จากลักษณะดังกล่าวสามารถสรุปผลของการเปลี่ยนแปลงดังนี้

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม → การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
อัตราของการเปลี่ยนแปลง
การพัฒนาคุณภาพชีวิต
การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย

ภาพประกอบ 16 การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีการแพร่กระจาย (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2540 : 14-18) กล่าวว่าไว้ว่า ทฤษฎีการแพร่กระจายวัฒนธรรม (Diffusion Theory) คือ การติดต่อกับโลกภายนอก (Contact) นี้ก็เหมือนกันอธิบายการพัฒนาว่าเกิดจากการติดต่อกันระหว่างสังคม โดยเฉพาะสังคมด้อยพัฒนาที่ติดต่อกับสังคมพัฒนา จะทำให้สังคมด้อยพัฒนามีระดับการพัฒนาสูงขึ้น

สังคมจะพัฒนาได้ต้องมีเหตุปัจจัย 6 ประการดังนี้

- 1) ทรัพยากรธรรมชาติ
- 2) ทรัพยากรมนุษย์
- 3) องค์การสังคม
- 4) ภาวะผู้นำ
- 5) การติดต่อกับโลกภายนอก
- 6) การฝึกอบรม

นี่เป็นเครื่องแสดงได้ว่า ประพจน์เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎี

1) ทรัพยากรธรรมชาติ หมายความว่า ปัจจัยเหตุคือ ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดปัจจัยผล คือ การพัฒนา ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เหตุผลก็คือ เมื่อมีทรัพยากร เช่น น้ำมัน ทองคำ หรือเพชรแล้ว สิ่งเหล่านี้ ก็จะทำให้เกิดเป็นทรัพย์สินเงินทอง สามารถจะนำไปใช้จ่ายระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นได้ ยังมีทรัพยากรธรรมชาติมีค่าจำนวนมาก ก็ยิ่งทำให้ระดับการพัฒนาสูงขึ้นมากขึ้นไปอีก

2) ทรัพยากรมนุษย์

หมายความว่า ปัจจัยเหตุคือ ทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะมนุษย์ในวัยแรงงานก่อให้เกิดปัจจัยผล คือ การพัฒนา หรือพูดอีกอย่างว่า ยังมีคนในวัยแรงงานมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ระดับการพัฒนาสูงมากขึ้นเพียงนั้น เหตุผลก็คือ คนในวัยแรงงานมีกำลังแรงงานที่สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตได้ เช่น เพิ่มการศึกษา ทำให้สุขภาพอนามัยแข็งแรง จิตใจมั่นคงเข้มแข็ง เป็นต้น ปัจจัยนี้จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาได้

3) องค์การสังคม

คงได้กล่าวไว้แล้ว องค์การสังคมในที่นี้หมายถึงองค์การสังคมนอกประเภทสหจรรยา โดยที่องค์การสังคมนี้อาจช่วยทำให้เกิดพลังในการทำงานได้ใหญ่ขึ้นและมากขึ้น เพราะเป็นการรวมกำลังแรงงานกับงานใหญ่ๆ ที่ทำคนเดียวไม่ได้ องค์การก็สามารถทำได้ ทำได้มาก และทำได้ อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะได้ร่วมช่วยกันคิด ช่วยกันพิจารณา จึงมีความรอบคอบ ไม่บกพร่องหรือบกพร่องน้อย จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาได้อีกทางหนึ่ง

4) ภาวะผู้นำ

เราได้ชี้ไว้แล้วเช่นเดียวกันว่า ภาวะผู้นำหรือจำนวนผู้นำประเภทต่าง ๆ ยังมีมากเท่าใด ก็ยิ่งจะทำให้การพัฒนา มีระดับสูงมากขึ้นเพียงนั้น ทั้งนี้ก็เพราะผู้นำมักจะเป็นคนที่มีคุณภาพ การทำงานของผู้นำจึงพลอยมีคุณภาพหรือประสิทธิภาพไปด้วย หรือไม่เช่นนั้น ผู้นำจะสามารถรวมคนได้เป็นจำนวนมาก กลายเป็นกลุ่มคนจำนวนมาก จึงทำงานใหญ่หรืองานปริมาณมากได้ นอกจากนั้น ด้วยบารมีของผู้นำ ทำให้คนที่มารวมตัวกันทำงาน ทำงานอย่างทุ่มเทเพื่อผู้นำจึงทำให้เกิดผลดีแก่การพัฒนา

5) การติดต่อกับโลกภายนอก

การติดต่อหมายถึง การติดต่อระหว่างชุมชน ระหว่างเมือง หรือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะชุมชนเมือง ประเทศที่ด้อยพัฒนาจะได้ประโยชน์จากชุมชนเมือง ประเทศที่พัฒนาแล้วหรือเจริญกว่า ทั้งนี้เพราะการติดต่อเช่นนั้นทำให้เกิดการถ่ายทอด เรียนรู้ รับเอาความรู้ ความชำนาญสินค้า เทคโนโลยีจากสังคมเจริญมาใช้หรือมาผลิตเครื่องมือ เครื่องใช้ สินค้าขึ้นมาในสังคมพัฒนา ทำให้สังคมด้อยพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย

6) การฝึกอบรม

การฝึกอบรมมีฐานะพิเศษ เป็นทั้งตัวเหตุโดดๆ และเป็นตัวเหตุร่วมกับเหตุอื่นๆ ทำให้เกิดการพัฒนาดังกล่าวได้ คำอธิบายให้เห็นความจริงก็ไม่ยากเพราะหากมองว่าการฝึกอบรมเป็นการศึกษา (Education) เสียแล้ว ก็ย่อมจะเห็นความสำคัญได้ชัดเจนในการทำให้เกิดการพัฒนา เพราะทำให้ความรู้ความชำนาญด้านต่าง ๆ ของคนสูงขึ้น การพัฒนาย่อมจะสูงตามไปด้วย สำหรับการเป็นตัวเหตุควบกับเหตุอื่น ก็อาจมองได้ว่า การศึกษาย่อมทำให้คนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่าง

มีประสิทธิภาพ ทรัพยากรมนุษย์ที่ดีการศึกษาที่ข้อมเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ องค์การสังคมที่มีคุณภาพเป็นสมาชิกก็ข้อมพลอยมีคุณภาพไปด้วย ผู้นำที่มีการศึกษาก็ข้อมมีคุณภาพดียิ่งขึ้น การติดต่อที่เฉลียวฉลาดอันเกิดจากการศึกษา ข้อมก่อประโยชน์ด้านการพัฒนาการ การฝึกอบรมจึงช่วยให้เกิดการพัฒนาด้วยเหตุนี้

การแพร่กระจายเกิดขึ้นมาได้ก็โดยเมื่อมีการติดต่อกันระหว่างคนต่างชุมชนหรือ โดยเฉพาะคนที่ต่างวัฒนธรรมกัน การติดต่อระหว่างบุคคลสองพวกนี้จึงเป็นทางแพร่ความรู้ความรู้อย่างใหม่ซึ่งเรียกว่า “นวัตกรรม” หรือความเจริญได้ทางหนึ่ง การฝึกอบรม ชุมชนใดมีประชากรที่ได้รับการฝึกอบรมสูงมากเท่าไรก็จะทำให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดการพัฒนาขึ้น

1.3 ทฤษฎีการขัดแย้ง

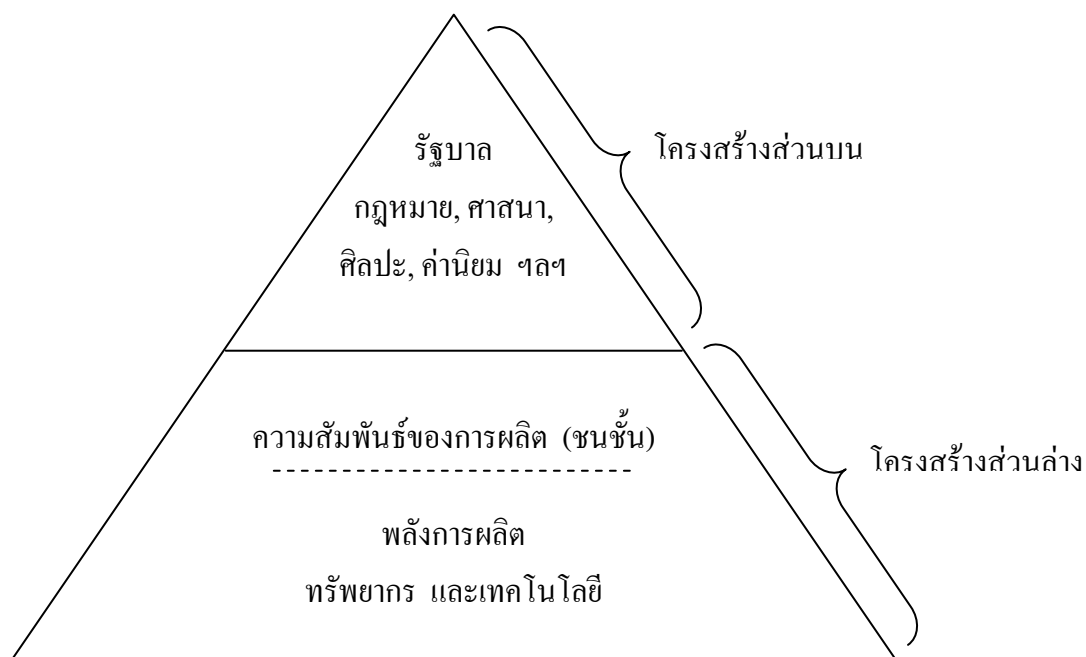
ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) นี้ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เป็นบุคคลที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อนักสังคมศาสตร์คนอื่น ๆ มาร์กซ์ มีข้อสมมติว่าการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจ กำหนดการจัดระเบียบทางสังคม โครงสร้าง ชนชั้น และการจัดระเบียบทางสถาบันต่าง ๆ ค่านิยมทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา และระบบความคิดเป็นผลสะท้อนอย่างสูงสุดของพื้นฐานทางเศรษฐกิจของสังคม และมาร์กซ์กล่าวว่าการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจเป็นพลังที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติหรือขัดแย้งทางชนชั้น มาร์กซ์เชื่อว่าสภาพความเป็นอยู่ทางสังคม ซึ่งหมายถึงระบบเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานสำคัญซึ่งกำหนดโครงสร้างของสังคมแต่ละสังคม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บัวทวน. 2527)

มาร์กซ์ ได้แบ่งโครงสร้างของสังคมเป็น 2 ส่วน

1) โครงสร้างส่วนบน (Superstructure) ได้แก่ สถาบันทางสังคมต่าง ๆ เช่น กฎหมาย ศาสนา ประชญา ฯลฯ ซึ่งทำหน้าที่อยู่ 2 ประเภทคือ 1) สร้างความชอบธรรมในกฎหมาย จริยธรรม ซึ่งชนชั้นนำบัญญัติไว้เพื่อผลประโยชน์กลุ่มของตน 2) เป็นเครื่องมือของชนชั้นผู้ปกครองเพื่อการรักษาสถานภาพที่เหนือกว่าไว้

2) โครงสร้างส่วนล่าง (Substructure) เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พลังการผลิต ทรัพยากร เทคโนโลยี ฯลฯ มาร์กซ์ เชื่อว่าโครงสร้างส่วนล่างนี้จะเป็นตัวกำหนดโครงสร้าง ส่วนบนเราสามารถแสดงเป็นรูปของบาราเด็ต (Baradat) ดังต่อไปนี้

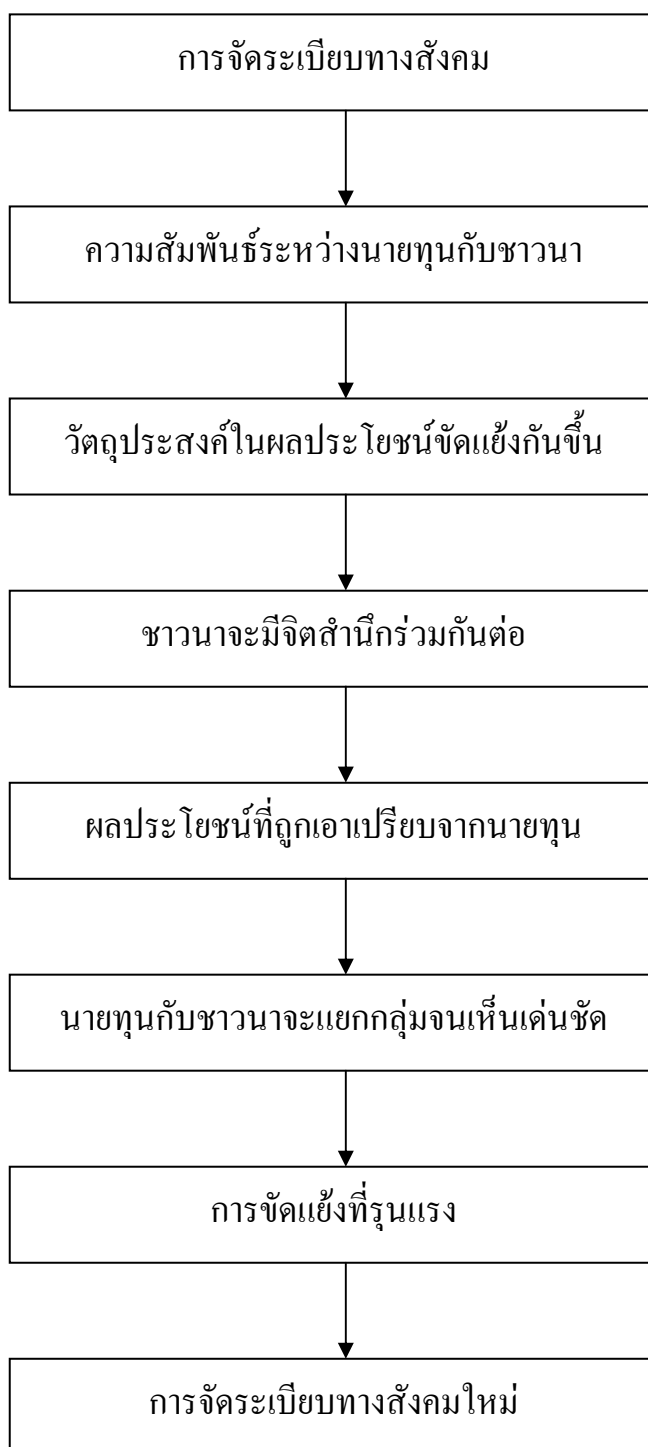
ภาพประกอบ 17 รูปของบาราเดีท (Baradat)

มาร์กซ์ ได้แบ่งปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกคือพลังการผลิต ได้แก่ ทรัพยากร วัตถุดิบ และเทคโนโลยีที่นำมาใช้เพื่อการผลิตในสังคม ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของการผลิต ส่วนที่สองคือความสัมพันธ์ของการผลิต ได้แก่ การที่บุคคลหรือกลุ่มมีความสัมพันธ์กันในเรื่องพลังการผลิต อันจะก่อให้เกิดชนชั้นในสังคม มาร์กซ์ ได้แบ่งไว้ 2 ชั้น คือ ชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต และชนชั้นผู้ไม่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต

มาร์กซ์ ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบวัตถุนิยมวิภาษวิธี (Dialectic Materialism) ไปวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยศึกษาความขัดแย้งของชนชั้นจากการจัดการระเบียบทางเศรษฐกิจ เป็นพื้นฐานที่จะกำหนดการจัระเบียบทางสังคมใหม่

ทฤษฎีการขัดแย้งของมาร์กซ์ ที่อธิบายการขัดแย้งมีลักษณะต่อสู้กันระหว่างนายทุน ขาวนา ในเรื่องเกี่ยวกับการจัระเบียบทางสังคมจากรูปที่ได้ดัดแปลงมาจากเทอร์เนอร์ ดังรูป

ภาพประกอบ 18 การจัดระเบียบทางสังคมจากรูปที่ได้ดัดแปลงมาจากเทอร์เนอร์

จากรูปข้างบนพอที่จะอธิบายได้ว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างนายทุนซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับชาวนาผู้ซึ่งไม่มีปัจจัยการผลิตในสังคมที่เรียกว่ามีการจัดระเบียบทาง

สังคมที่อาศัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนด เริ่มจะมีผลประโยชน์ขัดกันเมื่อนายทุนพยายามขูดรีดเอารัดเอาเปรียบจากชาวนา จนกระทั่งชาวนาทนการเอารัดเอาเปรียบ เห็นประโยชน์ส่วนตัวของนายทุนไม่ได้ มีจิตสำนึกร่วมกัน รวมกลุ่มการต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบ จนกระทั่งแบ่งเป็น 2 ฝ่ายที่มุ่งต่อสู้กัน เรียกว่า การต่อสู้ระหว่างชนชั้น จนถึงการจัดตั้งขบวนการ และมีการจัดระเบียบทางสังคมใหม่ในที่สุด โดยหลักการของมาร์กซ์เชื่อว่าในที่สุดชนชั้นชาวนาจะเป็นฝ่ายชนะ และสังคมใหม่จะเป็นสังคมคอมมิวนิสต์

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) (สุนทร โภธิสาร. 2549 : 3) เป็นผู้วางรากฐานเกี่ยวกับทฤษฎีความขัดแย้ง มาร์กซ์อธิบายว่า วิวัฒนาการทางสังคม หรือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาจาก Dialectic Materialism (กำลังการผลิต การพาพัน การผลิต และเทคนิค วิทยาศาสตร์) Thesis -> Antithesis -> Synthesis (ความขัดแย้งคือความเจริญ)

มาร์กซ์ยังให้ Historical Materialism (Primitive Slavery Feudalism Capitalism and Socialism) เราสามารถกล่าวถึงทฤษฎีการขัดแย้งดังต่อไปนี้

- 1) ขณะที่ความสัมพันธ์ทางสังคมมีลักษณะเป็นระบบ ความสัมพันธ์ทางสังคมเริ่มจะมีความขัดแย้งกับผลประโยชน์
- 2) ตามข้อเท็จจริงจะเปิดเผยให้รู้ว่าระบบทางสังคมเดิมจะก่อให้เกิดความขัดแย้ง
- 3) การขัดแย้งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเป็นลักษณะของระบบสังคมด้วย
- 4) ความขัดแย้งนั้นมีแนวโน้มที่เห็นเด่นชัดในรูปการขัดแย้งที่ผลประโยชน์ขัดกัน จนกระทั่ง กลายเป็นสองฝ่ายที่เข้าด้วยกันไม่ได้
- 5) ความขัดแย้งส่วนมากจะเกิดขึ้นบ่อย ๆ ยิ่งเมื่อการกระจายทรัพยากรที่หายากได้หมดไป
- 6) ความขัดแย้งดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในระบบสังคมต่าง ๆ
- 7) ความขัดแย้งเกิดขึ้นและมีอยู่ตลอดเวลา

2. ทฤษฎีเสริม

2.1 ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์

นักสังคมวิทยาที่ศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมในด้านของสัญลักษณ์สัมพันธ์ (Symbolic Interactions) นี้มีหลายคนด้วยกัน อาทิ จอร์จ เฮร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead), เฮร์เบิร์ต บลูเมอร์ (Herbert Blumer) และเออร์วิง กอฟฟ์แมน (Erving Goffman) เป็นต้น ทฤษฎีนี้เน้นถึงการกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมเนื่องมาจากสัญลักษณ์ โดยเฉพาะภาษาเป็นสื่อการติดต่อที่สำคัญที่สุดที่ทำให้มนุษย์มีความผูกพันและสัมพันธ์กัน จนสร้างเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคม ทำให้สังคมมีการจัดระเบียบขึ้น

จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead) เป็นนักจิตวิทยาสังคม ลูกศิษย์ของเขา ที่มหาวิทยาลัยชิคาโกได้รวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับสัญลักษณ์สัมพันธ์ ซึ่งเป็นการบรรยายของเขาลงในหนังสือ Mind, Self and Society สารสำคัญที่มีดัดกล่าวถึงการจัดระเบียบทางสังคมว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลในสังคมนั้นอยู่ที่การมีและการใช้ความหมายร่วมกัน (Shared Meaning) การกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมจนเกิดเป็นความสัมพันธ์กันขึ้นนั้น เป็นเพราะใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน มีดัดกล่าววามนุษย์กับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกัน มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในสังคม และสังคมก็จำเป็นต้องมีมนุษย์ที่อาศัยและมีการกระทำต่อกัน ทั้งมนุษย์และสังคมจึงพึ่งพาอาศัยกัน และแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อความอยู่รอดของทั้งสองฝ่าย เพราะฉะนั้นกระบวนการของการกระทำระหว่างกัน (Social Interaction) จึงมีความสำคัญมากในทฤษฎีของสัญลักษณ์สัมพันธ์

ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์อธิบายการจัดระเบียบทางสังคมในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม ซึ่งเน้นในเรื่องการกระทำระหว่างกัน มีดอบอกว่าการกระทำต่อกันจะต้องมีความตั้งใจด้วย ในตัวบุคคลหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยส่วนประกอบ I กับ Me เพื่อแก้ไขปัญหาหรือกระทำต่อคนอื่น หรือการตัดสินใจเรื่องใด ๆ I เป็นความต้องการเฉพาะตัว เป็นส่วนของคนที่ฝังรากอยู่ในลักษณะทางชีวภาพของแต่ละคน ส่วน Me นั้นบุคคลคิดว่าตนเองจะมีพฤติกรรมอย่างไร และประกอบด้วยทัศนคติของบุคคลอื่นซึ่งตัวเองเข้าใจ หรือคาดหวังคนอื่นในสังคมมีอยู่ต่อเนื่อง มีดัดกล่าวถึง I ว่าค่อนข้างจะมีอิสระ ส่วน Me ประกอบด้วยทัศนคติของบุคคลอื่นซึ่งตัวเองเข้าใจ โดยทั่ว ๆ ไปเรารู้จัก I ในนามของเสรีภาพ การสร้างสรรค์ความรู้สึกภายใน ก่อให้เกิดพฤติกรรมซึ่งอาจขัดแย้งกับธรรมเนียมประเพณีของสังคม อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้ในสังคม ส่วน Me นั้นได้แก่ ทัศนคติที่ปวง บทบาท ความกดดันจากสังคม ค่านิยม ซึ่งสังคมได้ถ่ายทอดและรับไว้ในตัวเอง เพราะฉะนั้นในบุคคลหนึ่ง ๆ จะมี I กับ Me ประกอบกันเรียกว่าตน (Self) จะเห็นได้ว่าบุคคลจะตัดสินใจแก้ปัญหายังไรนั้น ขึ้นอยู่กับ I กับ Me ฝ่ายใดจะมากกว่ากัน จนเราอาจจะเรียกว่าเป็นการแสดงออกในด้านบุคลิกภาพ

กล่าวโดยสรุป มีดได้เน้นถึงความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ที่มนุษย์ได้ใช้ร่วมกัน การรวมกลุ่มทางสังคมมิได้เกิดขึ้นจากการร่วมกัน การรวมกลุ่มทางสังคมมิได้เกิดขึ้นจากการร่วมกัน แต่มาจากความตั้งใจ การกระทำก็แสดงด้วยความตั้งใจ ทำทางที่แสดงออกจะเป็นไป ด้านภาษา สัญลักษณ์จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้อีกบุคคลหนึ่งแสดงโต้ตอบความหมายนั้น ๆ จนเกิดความสัมพันธ์กันขึ้น จึงมองเป็นการจัดระเบียบอย่างหนึ่ง (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2544 : 78-79)

2.2 ทฤษฎีการบริหารจัดการ

Fayol (อูร์กูด รมกลาง. 2547 ; อ้างอิงมาจาก Fayol. 1949 : 39-40) ท่านผู้นี้เป็นนักอุตสาหกรรมที่ยึดระเบียบวินัยมาก ได้ศึกษาหน้าที่ของการบริหารหรือขององค์การบริหาร และได้เสนอไว้ว่าหน้าที่ในการบริหารนั้น เป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อเนื่องกัน ดังนี้

- 1) การแบ่งงานกันทำตามความสามารถ
- 2) อำนาจหน้าที่ลดหลั่นกัน
- 3) มีวินัย
- 4) มีเอกภาพในการบังคับบัญชา
- 5) ยึดหลักประโยชน์ส่วนรวม
- 6) ค่าตอบแทนต้องเป็นธรรม
- 7) หลักการรวมอำนาจ
- 8) หลักสายการบังคับบัญชา
- 9) ยึดระเบียบ กฎ คำสั่ง
- 10) ความเสมอภาค
- 11) เสถียรภาพในการทำงาน
- 12) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
- 13) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 14) การทิศทางหรือเป้าหมายเดียวกัน

จากนั้น Foyal ยังเน้นเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) เป็นหลักสำคัญอีกด้วย

Gulick และ Urwick (1963) ทั้งสองท่านเป็นเจ้าของตำราที่เน้นเรื่องระบบและรูปแบบโดยเสนอทฤษฎีการบริหารที่โด่งดังมากคือ “POSDCORB” เป็นทฤษฎีที่ใช้กันมากเพราะเป็นกระบวนการทำงานที่มี 7 ขั้นตอนดังนี้

- 1) Planning หมายถึง การวางแผนการทำงาน
- 2) Organizing หมายถึง การจัดองค์การหรือการจัดโครงสร้างขององค์การ
- 3) Staffing หมายถึง การจัดคนเข้าทำงานโดยจัดคนที่มีความสามารถเหมาะสมกับงาน
- 4) Directing หมายถึง การอำนวยความสะดวกให้งานลุล่วงตามแผนงานที่กำหนดไว้
- 5) Co-ordinating หมายถึง การประสานงานเพื่อให้การดำเนินงานราบรื่นสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว
- 6) Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้สนใจรับทราบ
- 7) Budgeting หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาวิธีการในการบริหารงบประมาณและการเงิน

Weber (1968 : 38) ระบบบริหารของท่านผู้นี้มีอิทธิพลต่อการบริหารงานของระบบราชการอย่างยิ่งเพราะเป็นระบบที่กำหนดหน้าที่ไว้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสายการบังคับบัญชาและความชัดเจนในสาระสำคัญของการบริหารงาน ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

- 1) มีการกำหนดหน้าที่แน่นอนของแต่ละคน
- 2) มีการบังคับบัญชาเป็นขั้นตอนลดหลั่นกันลงไป
- 3) มีเกณฑ์วางไว้เป็นแบบแผนปฏิบัติและยึดเป็นธรรมเนียม
- 4) การปฏิบัติงานยึดหลักความถูกต้องและยุติธรรม โดยไม่ยึดตัวบุคคล
- 5) ใช้ระบบคุณธรรมในการเลือกคนเข้าสู่องค์กร
- 6) ยึดหลักประสิทธิภาพของงานและส่งเสริมคนทำงานดี
- 7) องค์กรราชการต้องต่อเนื่องและยุคยังไม่ได้

วรรณ วลัยวานิช (2539 : 76-77) ได้สรุปแนวคิดหลักในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยวไว้เป็น 2 ประการ คือ

- 1) การให้บริการและอำนวยความสะดวกตลอดจนให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
- 2) การรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป

นอกจากนั้นการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงความสามารถที่จะได้รับของพื้นที่ (Carrying Capacity) 3 ประการ คือ

ก. ความสามารถที่จะได้รับในเชิงกายภาพ (Physical Carrying) หมายถึงสภาพหรือลักษณะของพื้นที่ที่จะเอื้ออำนวยให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

ข. ความสะดวกที่จะได้รับทางสังคม (Social Carrying Capacity) ความสามารถที่จะอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว หรือความสามารถของสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถให้บริการแก่ผู้มาเที่ยวได้สูงสุด โดยปกติสถานที่ท่องเที่ยวประเภทชายหาดจะมีความสามารถที่จะรับนักท่องเที่ยวได้สูงกว่าสถานที่ท่องเที่ยวประเภทอุทยานแห่งชาติ

ค. ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา (Ecological Carrying Capacity) หมายถึง ความสามารถของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในสถานที่นั้นและบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้นในการรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีวิธีการและเทคนิคของการจัดการต่างกัน โดยต้องคำนึงถึงความสามารถที่จะรองรับได้ของพื้นที่ โดยมีวิธีการดังนี้

1) การกระจายจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวไปรวมกันที่ใดที่หนึ่งของพื้นที่ จะช่วยลดผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรในพื้นที่นั้น ซึ่งต่างกระทำได้โดย

1.1 การแบ่งเขตแหล่งท่องเที่ยวเป็นเขตย่อย ๆ เช่น บริเวณชมทิวทัศน์
เป็นต้น

1.2 เก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมสถานที่

2) การพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เช่น การสร้างถนนเพื่อเชื่อมโยงจุดสำคัญในพื้นที่โดยไม่ให้ภูมิทัศน์บริเวณนั้น ๆ เสียไป

3) การจัดกิจกรรมเสริมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเพลิดเพลินความพึงพอใจและให้ความรู้ความเข้าใจในทรัพยากรธรรมชาติอันจะนำไปสู่การวางแผนในทรัพยากรในพื้นที่นั้น ๆ กิจกรรมต่าง ๆ มีดังนี้

(1) การออกไปบรรยายนอกสถานที่

(2) การมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

(3) การจัดนิทรรศการประเภทต่าง ๆ

(4) การนำนักท่องเที่ยวไปตามจุดต่าง ๆ พร้อมทั้งบรรยายประกอบ

(5) การจัดทำทางเท้า พร้อมทั้งแผ่นป้ายบรรยายหรือเอกสารแนะนำ

ใช้ภาพสไลด์และคำบรรยาย

(6) การจัดทำเครื่องหมายและคำเตือนต่างๆ

นอกจากนี้อาจกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ กฎข้อบังคับ ตลอดจนมีการตรวจตราพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและออกกฎหมายลงโทษผู้ละเมิดกฎข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อีกด้วย

2.3 ทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม

Better Meagers (1954) ได้กล่าวว่า แนวคิดเชิงนิเวศวิทยาก่อให้เกิดการพัฒนาทางวัฒนธรรมหรือการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมโดยตรง และได้แบ่งประเภทของสิ่งแวดล้อมไว้ 4 ประเภท ทั้ง 4 ประเภทนี้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาวัฒนธรรม 4 ระดับ ตามไปด้วย ระบบนิเวศน์ 4 ประเภทดังกล่าว ได้แก่

ก. สิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถทำการเกษตรได้

ข. สิ่งแวดล้อมที่สามารถทำการเกษตรได้อย่างจำกัด

ค. สิ่งแวดล้อมที่สามารถทำการเกษตรได้อย่างไม่จำกัด

ง. สิ่งแวดล้อมที่สามารถเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรได้

แนวคิดทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมอาจสรุปได้ว่า คนที่มีธรรมชาติทางระบบความคิดดี จะสามารถปรับสิ่งแวดล้อมให้มาเป็นวัฒนธรรมได้ดี ขณะเดียวกันสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดีจะส่งเสริมให้ความคิดของคนดีขึ้น และสามารถสร้างวัฒนธรรมที่ดีขึ้นด้วย ทฤษฎีนิเวศวิทยาทาง

วัฒนธรรมจึงเป็น ความสัมพันธ์สองทางและสวนทาง ระหว่างคนกับธรรมชาติและธรรมชาติกับวัฒนธรรม

2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ทวีป ศิริริศมี (2547 : 7) กล่าวว่า การวางแผนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ จำนวนมาก แนวทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถประมวลเป็นหัวข้อสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.4.1 ทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว

สุชาดา เจริญพันธุ์ศิริกุล และคณะ (สุชาดา เจริญพันธุ์ศิริกุล และคณะ. ม.ป.ป. ; อ้างอิงมาจาก เขวภา เจริญรัตน์. 2549 : 12) กล่าวไว้ว่า กิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของการเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นชั่วคราว เพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ แต่ไม่ใช่เพื่อการหารายได้ ย่อมถือว่าการเดินทางนั้นเป็นการท่องเที่ยว

หม่อมหลวงค้อย ชุมสาย (หม่อมหลวงค้อย. ม.ป.ป. ; อ้างอิงมาจากวรรณาวงษ์วานิช. 2539 : 5) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยว หมายถึง การเคลื่อนย้ายของประชากรจากแหล่งหนึ่งไปสู่อีกแหล่งหนึ่ง รวมทั้งการเดินทางภายในประเทศและระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกันมีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้รับความรู้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ฉะนั้นการท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงเป็นธุรกิจที่กว้างขวาง

2.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว

จงรักษ์ อินทนนท์ (2539 : 26) กล่าวว่า คนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง บทบาทของโครงการการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ คือ การเป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน บอกกล่าวให้คนที่จะไปเยี่ยมเยือนชุมชนได้เข้าใจเรื่องราวของชุมชนรูปแบบการท่องเที่ยว กติกาข้อปฏิบัติเมื่ออยู่ในชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็มีการพูดคุยกับชาวบ้านให้ชัดเจนจนถึงเป้าหมายของการทำกิจกรรมนี้ซึ่งก็มีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน บางแห่งมองว่าการท่องเที่ยวเป็นการเผยแพร่เรื่องราว วิถีชีวิต วัฒนธรรม ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน บางแห่งอาจมองว่านอกจากการเผยแพร่แล้วน่าจะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนและคนในชุมชนด้วย เราได้น่วมกันมองถึงข้อดี ข้อเสีย และแนวทางป้องกัน ร่วมกันค้นหาเสน่ห์ของชุมชน ซึ่งหมายถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามและวิถีชีวิต วัฒนธรรม ที่น่าสนใจ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ ช่วยกันวางระบบบริหาร จัดการ จัดโปรแกรม แบ่งบทบาทหน้าที่ที่จัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสม และโปร่งใสตรวจสอบได้

1) การตัดสินใจวางแผนและการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงคุณค่าทางด้านกายภาพและวัฒนธรรมของพื้นที่

2) การกำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวภายในชุมชนต้องคำนึงถึงศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในแง่ของกายภาพ ระบบการบริการต่าง ๆ และความเปราะบางทางวัฒนธรรม

3) การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องยึดความสมดุลทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนเป็นหลักและต้องไม่ให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

4) การท่องเที่ยวจะต้องเป็นการจัดการและพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

5) ชุมชนควรมีบทบาทในการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวและอนุรักษ์ชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น

6) ประชาชนในชุมชนควรได้รับประโยชน์จากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกันผลประโยชน์ที่ได้รับอาจจะอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกัน

วรรณภา วงษ์วานิช (วรรณภา วงษ์วานิช. ม.ป.ป. ; อ้างอิงมาจาก เขวภา เจริญรัตน์. 2549) การท่องเที่ยวรูปแบบนี้จัดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมงานเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื้อหาในเทศกาลต่าง ๆ เพื่อเป็นการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไว้ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น ซึ่งมีหลักเกณฑ์สำคัญ คือ

1) เป็นประเพณีหรือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของแต่ละท้องถิ่น และสมควรที่จะดำรงรักษาให้คงไว้สืบต่อไป

2) เจ้าของพื้นที่ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านการวางแผนการจัดการ และการอนุรักษ์

3) มีวิทยากรและมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น

4) มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความประทับใจและประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม

เขวภา เจริญรัตน์ (2549) มีแนวคิดเกี่ยวกับ บทบาทวัฒนธรรมไทยกับการท่องเที่ยวจากการแบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) ประเภทธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวล้วนจัดอยู่ในกลุ่มของวัฒนธรรมทั้งสิ้น โดยพิจารณาจากความหมายและลักษณะของวัฒนธรรม

2) ประเภทสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ประเภทนี้เป็นผลผลิตของวัฒนธรรมที่มีตัวตนเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจน

3) ประเภทศิลปะทางวัฒนธรรม ประเภทนี้เป็นต้นตอมาจาก แนวความคิด ความเชื่อวิถีประชา ซึ่งเป็นนามธรรม แต่ได้มีการพัฒนาจนมีองค์ประกอบมาเสริมขึ้น จนมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปประกอบขึ้นมา ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้โดยตรง

สำหรับประเทศไทยวัฒนธรรมที่จะนำมาใช้ประโยชน์บนการท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณวัตถุสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน เทศกาลประเพณี งานหัตถกรรม และสินค้าในท้องถิ่น ต่าง ๆ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และอรรถาธิบายไมตรีของคนไทย ทรัพยากรประเภท ศิลปวัฒนธรรมมากมายหลายประเภท แต่เมื่อรวมกันแล้วกลับมีความสอดคล้อง ผสมผสานและกลมกลืน เป็นวัฒนธรรมได้อย่างสมบูรณ์

จากกรอบแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจะนำไปเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ วัฒนธรรมเกี่ยวกับ ประเพณีแข่งเรือวิถีชีวิตของชาวจังหวัดมุกดาหาร และแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว และวิเคราะห์แนวทางพัฒนาประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

นักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการ ประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้

จงรักษ์ อินทยนต์ (2539 : 76 - 77) ได้ศึกษางานวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งน้ำร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยวไว้เป็น 2 ประการ คือ 1) การให้บริการและอำนวยความสะดวก ตลอดจนให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว 2) การรักษาไว้ซึ่ง ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป นอกจากนี้ในการจัดการเพื่อการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงความสามารถที่รองรับได้ 3 ประการ คือ (1) ความสามารถที่จะรองรับในเชิงกายภาพ (Physical Carrying Capacity) หมายถึงสภาพหรือลักษณะของพื้นที่ที่จะเอื้ออำนวยให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว (2) ความสะดวกที่จะรองรับทางสังคม (Social Carrying Capacity) หมายถึงความสามารถที่จะอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว หรือความสามารถของ สถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถให้บริการ แก่ผู้มาเที่ยวได้สูงสุด โดยปกติสถานที่ท่องเที่ยวประเภท ชายหาดจะมีความสามารถที่จะรับนักท่องเที่ยวและได้สูงกว่าสถานที่ท่องเที่ยวประเภทอุทยาน

แห่งชาติ (3) ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา (Ecological Carrying Capacity) หมายถึง ความสามารถของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในสถานทีนั้น และบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ท่องเที่ยว นั้นในการรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ

พยอม วงษ์สารศรี (2538 : 31-36) ได้วิจัยองค์การและการจัดการสรุปได้ 3 ประเด็นดังนี้ 1) การจัดการเป็นศิลปะของการใช้บุคคลอื่นทำงานให้แก่องค์กร โดยการสนองตอบ ความต้องการ ความคาดหวังและจัดโอกาสให้เขาเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน 2) การจัดการเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ มีการประสานงานและความร่วมมือร่วมใจจากทรัพยากร มนุษย์ กระบวนการในขั้นตอนต่าง ๆ นี้ไม่ได้เริ่มต้นและสิ้นสุดในแต่ละขั้นตอนของตัวเอง แต่เป็นการดำเนินการที่ต่อเนื่องหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ ขั้นตอนบางตอนอาจจะเข้าไปแทรกในขั้นตอน ใดขั้นตอนหนึ่งก็ได้ ฉะนั้น คำว่ากระบวนการนี้ จึงมีลักษณะต่อเนื่องเป็นวัฏจักรไม่มีการสิ้นสุด 3) การจัดการคือกลุ่มของผู้จัดการ ในความหมายนี้ มององค์การเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่บริหารหรือ จัดการต่าง ๆ ในองค์การ เป็นผู้ดำเนินการตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายขององค์การและประสานงาน ให้สมาชิกในองค์การดำเนินการไปในทิศทางที่เป็นเป้าหมายเดียวกัน

หลักการในการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ที่ชุมชนจะสามารถสร้างได้คือ ต้องมี เงื่อนไขและโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้กระทำได้แก่การเมืองให้อำนาจท้องถิ่นการให้บทบาทกับ สื่อมวลชนท้องถิ่นเสนอข่าวประชาสัมพันธ์ ชุมชนต้องมีแนวทางที่ชัดเจนในการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวของท้องถิ่นให้ยั่งยืน ไม่ทำลายรากฐานชีวิต ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรมของคนที่เป็นเจ้าของสถานที่การรักษาคุณละหว่างคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นกับรายได้ จากการท่องเที่ยว ไม่เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเกินขีดจำกัด โดยมุ่งหวังแต่รายได้จนทำลายรากฐาน ของท้องถิ่นตน ทั้งวิถีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยกันพัฒนาและรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่น ความรู้เรื่องการจัดการทำการตลาด ตลอดจนประชาสัมพันธ์อาจอาศัยชุมชนนอกท้องถิ่นเช่น สถาบันการศึกษา

พจนา สวนศรี (2541 : 22-23) ได้วิจัย “การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วม ของประชาชน” ได้สรุปว่า การจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นมิติของการ พัฒนาแบบยั่งยืนในด้าน 1) สิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากร รวมทั้งจัดให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด 2) การเมือง เป็นการให้ ความสำคัญกับประชาชนระดับล่าง โดยการสร้างกระบวนการวางแผนในการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชน 3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นการแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ของกลุ่ม คนที่ต่าง วัฒนธรรม เพื่อเพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการรับรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรมเมืองที่เติบโตจนไร้ราก 4) ด้านเศรษฐกิจ นำไปสู่การกระจายรายได้และผลกำไรที่เกิดจาก การท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นกับชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้น ประชาชนในพื้นที่ที่เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนา

และควบคุมความเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง ภายใต้มิติที่ไม่มีความขัดแย้งการรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ

ศรีสุพรรณ อุดมประเสริฐ (2540 : 15) ได้วิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการท่องเที่ยว ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากวิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์เสนอต่อ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องการปฏิรูปเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ให้ภาพการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในช่วงปี ค.ศ. 1986-1995 อันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจแบบผสมซึ่งเป็นการเลือกระบบ เศรษฐกิจที่ดีของทั้งสังคมนิยมและทุนนิยมมารวมเข้าด้วยกันภายใต้ันนโยบายจินตนาการใหม่ ทั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากการปฏิรูปเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก่อให้เกิดขึ้นก็คือเกิดการกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง สวัสดิการที่ประชาชนได้รับลดลง ราคาสินค้าที่ จำเป็นสำหรับการบริโภคและอัตราเงินเพื่อเพิ่มขึ้น ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนเพิ่มขึ้น ด้วยเช่นกัน

ดวงใจ หล่อธนาวิชัย และคณะ (2541 : 2) ได้ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมจากการท่องเที่ยวแก่งคุดคู้ บ้านน้อย ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า บ้านน้อยเดิมชื่อว่าบ้านน้อยหาดพรหม เป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านทั้งหมดพูดภาษาไทย นับถือศาสนาพุทธ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต่อมาเมื่อแก่งคุดคู้ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชาวบ้าน จึงหันมา ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวแก่งคุดคู้ มีต่อ ชาวบ้านในหมู่บ้านน้อย คือ ผลกระทบทางด้านสังคม ทำให้ชาวบ้านมีงานทำมากขึ้นภาวะการณ ว่างงานลดลง การส่งเสริมให้บุตรหลานมีการศึกษาต่อเพิ่มขึ้น การอนุรักษ์สภาพแวดล้อม การรักษา ความสะอาดความเป็นระเบียบมีมากขึ้น

อรวรรณ พันธุ์เนตร (2541 : 2) ได้ศึกษาการประเมินความต้องการการมีส่วนร่วม และความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว และมีความต้องการให้หมู่บ้านมีการ พัฒนาในระดับสูง และประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาส่วนหาดจับปลาบึกในระดับกลาง ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านจิตวิทยา ไม่มีความสัมพันธ์กับความ ต้องการการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว กรณีของประชาชนที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกันมีความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว

เสริม ผลเพิ่ม (2541 : 239) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับประเพณีแข่งเรือจังหวัด อุบลราชธานี ว่าจากประเพณีแข่งเรือประจำปีของชาวเมืองอุบลได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมความ เป็นอยู่ตลอดจนรูปแบบการปกครอง ทำให้มองเห็นถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพของบ้านเมืองที่มุ่ง

สู่ความเจริญพยายามพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้ยั่งยืนก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและในขณะเดียวกันให้มีการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านไปด้วย

ธวัชชัย พลอยเพชร (2541 : 2 - 3) ได้วิจัยการจัดการท่องเที่ยว : ศึกษา

เฉพาะกรณีสำนักงานการท่องเที่ยว จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า สำนักงานการท่องเที่ยว จังหวัดกาญจนบุรี มีศักยภาพและความต้องการการจัดการท่องเที่ยวด้านทรัพยากรบริหาร ด้านการจัดการ และด้านความสามารถในการตอบสนองนักท่องเที่ยวในระดับสูง แต่อย่างไรก็ตามพบว่า สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี ยังมีปัญหาและอุปสรรคในส่วนของเงินงบประมาณ ซึ่งแต่ละปีมีจำนวนไม่เพียงพอกับการบริหารงาน ตลอดจนจำนวนบุคลากรที่มีปริมาณจำกัด ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ ควรเพิ่มมาตรการในการควบคุมค่าใช้จ่ายงบประมาณให้ เป็นไปด้วยความประหยัดและเกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้มากยิ่งขึ้น และในส่วนของจำนวนบุคลากร ควรมีการเพิ่มทักษะความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

สุทิพย์ อบอุ่น (2541 : 1) ได้วิจัยศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายลำน้ำกก ได้เสนอแนะว่าควรเพิ่มความ ร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นและผู้ประกอบการ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีจิตสำนึกในการ อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และส่งเสริมการรวมกลุ่ม/ชมรมท่องเที่ยว ในชุมชนเพื่อพัฒนา และปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงการควบคุมดูแลการเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยว ในทิศทางที่เหมาะสม

ขวัญสุดา ชันชวิทย์ (2541 : 15) ได้วิจัยการเปรียบเทียบการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสองแห่งในเมืองเก่าอยุธยาที่มีผลต่อชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาการจัดการแบบมูลนิธิกับแบบชุมชนดั้งเดิม ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงปริมาณเกี่ยวกับการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งโบราณสถานทีในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การอนุรักษ์ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการเอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดอยุธยา 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบมูลนิธิและแบบชุมชน ทั้งนี้ผลการศึกษาพบว่าในส่วนการจัดการกลุ่มแล้ว รูปแบบมูลนิธิให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากกว่าการจัดการแบบชุมชนดั้งเดิมในประเด็นด้านเศรษฐกิจ การจัดการด้านการอนุรักษ์และการจัดสรรเงินรายได้เพื่อการพัฒนาชุมชนขณะที่การจัดการแบบชุมชนดั้งเดิมให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากกว่าการจัดการแบบมูลนิธิในประเด็นการเข้าร่วมงานประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพื้นที่ การใช้ประโยชน์พื้นที่ ความเหมาะสมของกิจกรรมในพื้นที่ศึกษา นอกจากนี้ในส่วนของการจัดการด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม การจัดการแบบชุมชนดั้งเดิมให้ประโยชน์ในประเด็นสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากกว่าการจัดการแบบมูลนิธิ ด้วยเหตุนี้งานวิจัยดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบชุมชนดั้งเดิมใน

ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่มากกว่า เนื่องจากการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนการจัดการในรูปแบบมูลนิธิแม้มีการจัดสรรเงินรายได้เพื่อพัฒนาหน่วยต่าง ๆ ในชุมชน แต่ยังเป็นการให้ประโยชน์ต่อคนเพียงบางกลุ่ม หรือเพื่อพื้นที่ของคนเท่านั้น

วีรยุทธ ไชยเพชร (2542 : 6 - 8) ได้ศึกษาประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางพี่น้องจังหวัดมุกดาหาร ทำให้ทราบถึงรายละเอียดขององค์ประกอบและขั้นตอนประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางพี่น้อง ในปีหนึ่ง ๆ ชาวมุกดาหารจะจัดพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าแม่สองนางพี่น้องในเดือน 6 และเดือน 11 คือ ในเดือน 6 ขึ้น 11 ค่ำ เป็นการบวงสรวงใหญ่ มีพิธีรำถวายโดยตัวแทนคอนทั้ง 7 ค่าย ส่วนในเดือน 11 ขึ้น 13 ค่ำ เป็นพิธีเบิกน่านน้ำ คือ พิธีแห่เจ้าแม่สองนางพี่น้องทั้งทางบกและทางน้ำก่อนที่จะมีการแข่งเรือออกพรรษา ซึ่งพิธีกรรมการบวงสรวงองค์ประกอบของพิธีกรรมและขั้นตอนของพิธีกรรมตลอดจนคติความเชื่อของชาวเมืองมุกดาหารที่มีต่อเจ้าแม่สองนางพี่น้องจังหวัดมุกดาหารนั้นผู้วิจัยจะได้ศึกษาต่อไป ทั้งนี้ด้วยแรงบันดาลใจที่ว่าเหตุใดในยุคโลกาภิวัตน์จึงถือได้ว่าเป็นยุคที่การศึกษาได้พัฒนามาถึงระดับหนึ่งแล้วแต่ทำไมประชาชนยังเชื่อถือยึดมั่นอยู่กับความเชื่อเหล่านี้

พระมหาธนูฤทธิ์ ดวงดี (2543 : 5 - 7) ได้วิจัยความสัมพันธ์ของชุมชนสองฝั่งโขงในประเพณีฮีตสิบสอง : กรณีชุมชนวัดมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของชุมชนสองฝั่งโขงหลักธรรมของพุทธศาสนาอย่างขึ้น ประชาชนมีความสามัคคีกันอย่างลึกซึ้ง ถึงจะมีเขตแดนกีดกัน เรื่องความผูกพันทางจิตใจแล้วยังมีความสัมพันธ์ต่อกันเสมอ ประเพณีมีความสำคัญต่อชุมชนหนองคาย – เวียงจันทน์ มีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจ สร้างจิตสำนึกให้เป็นพหุนิยม เกิดความเชื่อมั่นแบบอิสระเบสิวิถีชีวิตของชุมชนมีความสุขกายสุขใจเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความจริงใจของชุมชนวัดมีชัย จังหวัดหนองคาย กับชาวบ้านท่าม่วง เมืองหาดทรายฟอง กำแพงนครเวียงจันทน์

จากเหตุผลความสัมพันธ์ดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราว ของความสัมพันธ์สองฝั่งโขง กับประเพณีฮีตสิบสองเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจชาวพุทธศาสนา สืบทอดต่อกันมาจนเป็นชีวิต จิตใจ ของชาวหนองคาย – เวียงจันทน์ ตลอดไป ปัจจุบันฮีตสิบสองเป็นหัวใจสำคัญของชุมชนเมืองหนองคาย และเมืองหาดทรายฟองเวียงจันทน์ที่เดียว ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ไทย – ลาว ผ่านประเพณีฮีตสิบสองเน้นพื้นที่ที่สำคัญของชุมชนวัดมีชัย จังหวัดหนองคาย กับชาวบ้านท่าม่วง เมืองหาดทรายฟอง กำแพงนครเวียงจันทน์

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้กับประเทศและส่งผลบวกต่อระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญยิ่ง ซึ่งในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนี้ต้องเริ่มจากชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของพื้นที่นั้นก็คือ องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชนที่สามารถควบคุม ดูแล ส่งเสริมและ

พัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ดังนั้นหากองค์การบริหารส่วนตำบลทราบถึงบทบาทในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดีก็จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามลำดับ

จุฑามาศ จันทรัตน์ (2541 : 9-11) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวก้าวไกล หัวใจอยู่ที่การร่วมมือ สรุปได้ดังนี้ การท่องเที่ยวของคนไทยจะก้าวไปสู่ศวรรษหน้าอย่างมีมาตรฐานและสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล ผู้บริหารจัดการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ต้องมองการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและตระหนักถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพราะทุกส่วนล้วนมีแต่ความสำคัญ จึงต้องพิจารณาหลักต่อไปนี้ 1) ระบบการท่องเที่ยว (Tourism System) ซึ่ง Leiper (1979 : 390-407) อธิบายว่า การท่องเที่ยวมิใช่เป็นอุตสาหกรรม แต่คือระบบ เริ่มต้นจากนักท่องเที่ยวมีความต้องการเดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลและแรงกระตุ้นต่างกันไป จากนั้นจึงเริ่มหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว จากบริษัทนำเที่ยว หน่วยงานประชาสัมพันธ์ จึงตัดสินใจเดินทางจากที่อยู่เดิม (Traveler Generating Region) โดยอาศัยการคมนาคมรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง (Departing Travelers) ไปยังจุดหมายปลายทาง (Tourist Destination Region) ซึ่งได้จัดเตรียมสถานที่ไว้รองรับและยังได้ประสบการณ์จากกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนที่สำคัญคือการต้อนรับจากเจ้าของบ้าน ซึ่งจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับบริการของหลายองค์กร (Environments) ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องอยู่ในระบบการท่องเที่ยว (Tourism System) แม้ว่าองค์กรต่าง ๆ จะมีบทบาทในการให้บริการแตกต่างกันไป ทุกองค์กรล้วนมีความรับผิดชอบต่อความพึงพอใจและประสบการณ์ (Customer Satisfaction) โดยรวมของนักท่องเที่ยวด้วยกันทั้งสิ้น 2) ลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourism Product) ซึ่ง Lieper (1990) ให้คำตอบว่า ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวมีลักษณะเป็น “Partial Industrialization” มี 2 ส่วน คือ (1) เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยน (Market Activities) โดยนักท่องเที่ยวซื้อบริการจากภาคเอกชน (2) ไม่มีการแลกเปลี่ยน ไม่ได้มีไว้เพื่อขาย แต่หากเป็นสาธารณสมบัติ (Public Goods) เช่นชายหาดที่สวยงาม คนไทยมีความเอื้ออาทร วัฒนธรรมไทยที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งต้องแบ่งปันและใช้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้าน (Host Community) ส่วนนี้ทำให้ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวการท่องเที่ยวมีลักษณะที่แตกต่างจากการขายสินค้าอื่น ๆ เพราะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน อาศัยความร่วมมืออย่างใกล้ชิด การท่องเที่ยวจึงจะนำไปสู่ประโยชน์ทุกฝ่ายอย่างแท้จริง

รัฐทิทยา หิรัณยหา (2544 : 15) ได้วิจัยแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ได้สรุปไว้ว่า วิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่สมาชิกันับตั้งแต่ชั้นบรรพบุรุษเป็นต้นมา ร่วมกันสร้างสมอย่างต่อเนื่องจนเห็นเป็นลักษณะเด่นเฉพาะในสังคมมนุษย์นั้น ๆ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงอัจฉริยะและคุณค่าของมนุษยชาติ นอกจากนี้ยังได้กำหนดความสำคัญของวัฒนธรรมว่ามีอยู่ 3 ประการ ด้วยกันคือ 1) วัฒนธรรมแสดงถึงอัจฉริยภาพของมนุษย์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต (Culture

Reveals Man's Intelligence In Leading Ways of Life) 2) วัฒนธรรมสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมมนุษย์ (Culture Is An Organization And Unity of Society) เช่น การกำหนดบรรทัดฐานทางสังคมต่าง ๆ อาทิ วิถีประชา (Folkways) ขนบประเพณี (More) กฎหมาย (Laws) ค่านิยม (Values) และความเชื่อ (Beliefs) ฯลฯ

3) วัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงถึงความเหมือน และความแตกต่างกันของสังคมมนุษย์ (Culture Is A Similarity And Diversity of Society) วัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชนต่างก็มีวิถีชีวิตเฉพาะที่เป็นของตนเอง โดยมาจากการถ่ายทอดหรือปรับปรุงอย่างต่อเนื่องมาหลายชั่วคนจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มคนนั้น ๆ

บุญยศฤกษ์ อเนกสุข (2544 : 8) ได้วิจัยรัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีการแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชนบทศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล โดยศึกษาการลงทุนทางวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วยต้นทุน กระบวนการ ของการลงทุนทางวัฒนธรรม รวมถึงผลผลิต และผลลัพธ์ ที่เกิดขึ้นจากการลงทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่งเทียนพรรษา ได้แก่ ต้นทุนทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ซึ่งเมื่อผ่านกระบวนการลงทุนทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดถึงผลิต ได้แก่ การนำเทคโนโลยีมาทดแทนวัตถุดิบทางธรรมชาติ การเกิดส่วนต่างของรายรับ และรายจ่ายในการจัดงานจำนวนมาก การเกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ และการเกิดสัญลักษณ์ใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังเกิดผลลัพธ์ ในงานแห่งเทียนพรรษา ได้แก่ แนวคิดเรื่องการลงทุนกลายเป็นพื้นฐานสำคัญของการแห่งเทียนพรรษา การเกิดอุดมการณ์ร่วมกันของคนในสังคม ความเชื่อของการทำบุญมีการเปลี่ยนแปลง การเกิดความสัมพันธ์รูปแบบอุปถัมภ์ในการจัดงาน และการเกิดค่านิยมใหม่ในการแห่งเทียนพรรษา อย่างไรก็ตามสิ่งเกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นบทบาทของกลุ่มราชการที่มีมากที่สุดในการจัดงาน พร้อมกับความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์กับกลุ่มเอกชน ขณะที่บทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดงานของกลุ่มประชาชนในจังหวัดยังมีไม่มากนัก

บุญศักดิ์ ฤกษ์สำรวจ (2544 : 1) ได้การประเมินผลนโยบายขององค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวในปีท่องเที่ยวไทย 2543 : ศึกษาเฉพาะสำนักงานภาคกลางเขต 5 ผลการศึกษาพบว่า องค์กรของ ททท. สำนักงานภาคกลางเขต 5 มีการปรับปรุงในด้านการดำเนินงาน การปรับปรุงในด้านการมีส่วนร่วม และการเข้ากับสภาวะแวดล้อมได้ดีปานกลาง สำหรับการประเมินผลนโยบายขององค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ การประเมินผลในด้านการบริหารจัดการ การวางแผน การจัดกิจกรรม และโครงการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายของโครงการปีท่องเที่ยวไทย 2543 พบว่ามีการเตรียมความพร้อมขององค์กร และมีการดำเนินงานจนบรรลุเป้าหมาย ทำให้ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในปีท่องเที่ยวไทย 2543 โดยภาพรวมทั้งจังหวัด

ตราด ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการประเมินนโยบายขององค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ ปัญหางบประมาณที่ไม่เพียงพอและมีอยู่อย่างจำกัด จำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอกับการทำงานและขนาดพื้นที่รับผิดชอบ ปัญหาในเรื่องการประสานงาน และขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ตลอดจนปัญหาคนในพื้นที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ตลอดจนปัญหาคนในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยว

ธงชัย อินทรพันธ์ (2545 : 2) ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวหมู่บ้านเชิงอนุรักษ์ บ้านทรงไทย ศึกษาเฉพาะตำบลปลายโพรงพาง อำเภออำพา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยศึกษาความคิดเห็นจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยวจำนวน 100 คน ทั้งที่ไปเช้า-เย็นกลับ และพักค้างแรม พบว่า การจัดการท่องเที่ยวแบบนี้เพิ่งเริ่มมีได้ไม่นานนักควรดึงในประชาชนในท้องถิ่นประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยเฉพาะ อ.บ.ต. ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารงานด้วยตนเอง และมีนโยบายในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางน้ำอยู่แล้ว สำหรับผลการศึกษาด้านผู้ใช้บริการให้การยอมรับหรือสนองตอบในทางที่ดี ปัญหาอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญคือ ความมีมาตรฐานของการบริการด้านอาหาร ที่พัก และบุคคลที่ให้บริการของธุรกิจประเภทนี้ ตลอดจนการช่วยเหลือจากภาครัฐในการให้การสนับสนุน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น แลขณะเดียวกันก็เป็นการปลูกกระแสการอนุรักษ์ให้เกิดขึ้นในชุมชนต่อไป

พจนา กริ่งไกร (2545 : 2) ได้ศึกษามีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่า บทบาทของผู้นำชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมทั้งด้านการร่วมคิดวางแผนทาง การร่วมดำเนินการ การร่วมประสานงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมติดตามผลการประเมินการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยส่วนของบุคคลของประชาชนเฉพาะด้านเพศมีผลต่อการมีส่วนร่วมด้านการคิดวางแผนจัดการแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น และผลการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วม และปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมตำบลโป่งงาม

ศมา ณ ระนอง (2540 : 4) ได้ศึกษาการจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่น : ศึกษากรณี ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนคีรีวงมี 3 ลักษณะ คือ 1) กลุ่มทุน มีหน้าที่ในการจัดหาและระดมทุนเพื่อให้เกิดมีทุนหมุนเวียนในชุมชนมากที่สุด นอกจากนั้นยังเปิดให้สมาชิกกู้ยืมเงิน 2) กลุ่มอาชีพ มีหน้าที่ในการส่งเสริมอาชีพให้สมาชิกภายในชุมชนมีอาชีพเสริมนอกจากทำเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน 3) กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีหน้าที่หลักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนให้มีความอุดม

สมบูรณ์ และควบคุมการใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมไปถึงการปลูกจิตสำนึกให้คนภายในชุมชนรู้จักคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ

พุทธรักษ์ พิจิตร (2545 : 79) ได้มีผลการวิจัยที่เกิดจากการมองการท่องเที่ยวด้วยสายตาของคนไทยในท้องถิ่นมากที่สุดในงานวิจัยเรื่อง “ศักยภาพการท่องเที่ยวในด้านการแข่งขันและเป็นตลาดท่องเที่ยวแห่งใหม่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิตของนักศึกษาลาวที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือศึกษาข้อมูลพื้นฐานภูมิหลัง และการขยายตัวของการท่องเที่ยวในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ช่วงปี พ.ศ.2537-2542 นอกจากนี้ยังศึกษาศักยภาพในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวและศักยภาพการเป็นตลาดท่องเที่ยวแห่งใหม่ของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในช่วงปี พ.ศ.2537-2542 และศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวปัจจุบันในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งผลการศึกษาพบว่าดัชนีความได้เปรียบในการดึงดูดนักท่องเที่ยวของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของแปซิฟิกในตลาดการท่องเที่ยวสำคัญ (ยกเว้นตลาดในฝรั่งเศส) แต่มีค่าเท่ากับดัชนีความได้เปรียบของจีน เนื่องจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ยังไม่มีความพร้อมในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การขาดบุคลากรทางการท่องเที่ยว แต่ก็มีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากขึ้น ภายใต้อุปสรรคที่เกิดขึ้นได้แก่ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ปัญหาประชาชนไม่เข้าใจในประโยชน์ของการท่องเที่ยว และปัญหาจากการขาดแคลนงบประมาณในการท่องเที่ยว

พจนา ชัชวาล (2547 : 1-10) ได้ศึกษา “โครงการวิถีธรรมชาติ วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” ได้ให้ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนา ด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมาตนเอง อย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งพึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

ธวัชชัย รัตนช้อน (2547 : 7) ได้วิจัย “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง” ได้สรุปสาระว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนพื้นที่สูง พบว่าการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชนในด้านระบบคุณค่า ระบบการผลิต และระบบความสัมพันธ์แบบดั้งเดิมที่เคยได้ปฏิบัติกันมา ทำให้ชุมชนสามารถร่วมกันจัดทำกรท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นมาได้ และทำให้ชุมชนนี้ได้จัดการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างสัมพันธ์กันกับวัฒนธรรม

สมเด็จพระอโณสภา (2547 : 76) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีแข่งเรือ ประเพณีแข่งเรือจะถูกจัดขึ้น ณ บ่อพันขันทุกปี ในเทศกาลออกพรรษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อบวงสรวง ปู่ผ่านเจ้าพ่อบ่อพันขัน ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มาแต่โบราณ ให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข ปราศจาก ภัยทั้งปวง และเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงตลอดจนส่งเสริมความสามัคคีระหว่างชุมชน เป็นงาน ประจำระดับอำเภอที่ยิ่งใหญ่ และเมื่อปี พ.ศ. 2540 ทางกิ่งอำเภอหนองฮี และสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบลเด่นราษฎร์ได้จัดกำหนดแผนโครงการขอพระราชทานถ้วยรางวัลจากสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มาเป็นรางวัล เทศกาลบวงสรวงปู่ผ่านเจ้าพ่อบ่อพันขัน

ธัญญา นวลละออง (2545 : 23 - 29) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง ศิลปวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี ได้กล่าวถึงการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในประเทศไทยถูกจัดว่าเป็นสาขาทางเศรษฐกิจหลักที่สำคัญที่สร้างรายได้เข้าประเทศได้เป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการหมุนเวียนและกระจายรายได้สู่ภูมิภาค รวมทั้งส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยมุ่งหวังที่จะให้เกิดผลประโยชน์ สูงสุดทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการวางแผนการพัฒนาอย่างรอบคอบ ชัดเจน เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนสัมพันธ์กับทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งด้านธรรมชาติ ประเพณี จนถึงวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวย่อมส่งผลต่อ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการ สำคัญและจำเป็นในการกำหนดกรอบทิศทางขั้นตอน และเป้าหมายการพัฒนา การท่องเที่ยวเพื่อ ป้องกันมิให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปตามยถากรรมและส่งผลเสียต่อสังคมในที่สุด

สุมาลี วงษ์วิฑิต และระพีพรรณ ทองห่อ (2547 : 158-159) ได้กล่าวไว้ในรายงาน การวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวทางน้ำ : การพัฒนาเศรษฐกิจการค้าบริการภายใต้ข้อตกลง GATS แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เน้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยเหตุที่การดำเนินงานตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ยังไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเท่าใดนัก ประกอบกับสถานการณ์ทั้งภายในและ ภายนอกประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมารวมทั้งการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่ง กำหนดถึงสิทธิของประชาชนเพิ่มเติมขึ้นหลายประการ จึงทำให้ช่วงเริ่มต้นจัดทำแผน มีการกำหนด วิสัยทัศน์ร่วมกันด้วยการระดมความคิดของทุกภาคส่วนในสังคมทุกระดับ ทั้งในระดับจังหวัด อนุภาค และระดับชาติ ซึ่งยังคงมีแนวคิดที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และการพัฒนาที่ยั่งยืน อันเป็นแนวคิดต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฉบับที่ 8 และส่งผลให้แผนพัฒนาฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เน้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการพัฒนาซึ่งวางอยู่บน พื้นฐานของการพัฒนาที่สมดุล ความพอประมาณ ความมีคุณภาพ ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน และมีภูมิคุ้มกันทันกระแสโลกาภิวัตน์ รวมทั้งมีระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยมุ่งพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ ในสาม

ด้าน คือ 1) สังคมคุณภาพ 2) สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และ 3) สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

ณัฐวิ จัดแจง (2548 : 70 - 73) ได้ทำการศึกษาการส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ทำให้ทราบถึงความสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลในบทบาทการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่นรวมทั้งผลการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น และประโยชน์ที่จะได้รับจากการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้กับประเทศและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญยิ่ง ซึ่งในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนี้ต้องเริ่มจากชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของพื้นที่ นั่นก็คือ องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชนที่สามารถควบคุม ดูแล ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ดังนั้นหากองค์การบริหารส่วนตำบลทราบถึงบทบาทในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดีก็จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามลำดับ

ยศ สันตสมบัติ (2540 : 10) ได้วิจัยแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรม พร้อมได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไว้ 6 ประการด้วยกัน คือ 1) วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม (Shared Ideas) และค่านิยมทางสังคม เป็นสิ่งที่กำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมของคนในสังคมเดียวกัน 2) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (Culture Is Learned) เปรียบเสมือน “มรดกทางสังคม” ที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดหรือกระบวนการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม (Enculturation) 3) วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งสัญลักษณ์ที่สำคัญที่มนุษย์ใช้ก็คือ ภาษา สำหรับเป็นเครื่องมือสื่อความหมายระหว่างกัน นอกจากนั้นภาษาและระบบสัญลักษณ์อื่น ๆ ยังช่วยให้มนุษย์สามารถเก็บรวบรวมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติอย่างเป็นระบบ และสามารถถ่ายทอดความรู้นั้นไปยังคนรุ่นหลังต่อไป 4) วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และยังเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี 5) วัฒนธรรมคือ กระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิต และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว โดยกระบวนการกำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิต อาจะออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม แล้วกลายมาเป็นการสร้าง “แนวความคิด” พื้นฐานของระบบการเมืองการปกครองในสังคมนั้น ๆ 6) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีสาเหตุหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงอาจเป็นผลมาจากการ

แพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี แต่หากเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนกระทั่งวัฒนธรรมและประเพณีไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ทัน ก็อาจส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “Culture Lag” ทำให้มนุษย์ในสังคมนั้นเกิดความรู้สึกแปลกแยก (Alienation) หรืออาจมีผลกระทบรุนแรงถึงขั้นทำให้วัฒนธรรมเกิดการแตกแยกและเสื่อมสลายไปในที่สุด อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้กับประเทศและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญยิ่ง ซึ่งในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนี้ต้องเริ่มจากชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของพื้นที่ นั่นก็คือองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชนที่สามารถควบคุม ดูแล ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ดังนั้นหากองค์การบริหารส่วนตำบลทราบถึงบทบาทในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดีก็จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามลำดับ

ทรงคุณ จันทจร (2549 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยการศึกษาและการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจองค์ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคอีสาน โดยเน้นจังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว ผลการวิจัย พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางศิลปะและวัฒนธรรมภาคอีสาน ทำได้โดยใช้ยุทธศาสตร์ MICE กระตุ้น ให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว ใช้การประชุมสัมมนา การแสดงสิ่งประดิษฐ์ การประชุมใหญ่ระดับนานาชาติ และการจัดแสดงนิทรรศการ ควรให้สถาบันอุดมศึกษา และส่วนราชการเป็นแกนนำ เพราะจังหวัดมหาสารคามมีสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐมากที่สุดในภาคอีสาน กิจกรรมจะต้องสามารถนำเสนอจุดขายที่เด่นชัดของสถาบันหรือองค์กรเน้นการวางแผนร่วมกันทำอย่างต่อเนื่องตลอดปี และควรวางแผนจัดการท่องเที่ยวให้กระจายไปทุกอำเภอเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รับประโยชน์และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้ คือ การเน้นการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนักวิชาการ ข้าราชการ นักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายรอง ควรจัดการท่องเที่ยวช่วงสั้น 1-2 วัน เน้นให้กลุ่มนักวิชาการ ข้าราชการ นักธุรกิจ ควรมี Package การท่องเที่ยวให้เลือกอย่างหลากหลาย เน้นการใช้จ่ายอย่างครบวงจรของนักท่องเที่ยว เริ่มตั้งแต่การเดินทาง การพักผ่อนแบบท้องถิ่น โรงแรมที่พัก สินค้าพื้นเมือง การแสดงวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ควรให้สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยราชการต่าง ๆ เป็นเจ้าภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดทุกเดือน และควรคำนึงถึงฤดูกาลที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวแต่ละประเภท นอกจากนี้ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Tim (1994 : unpagged) ได้เสาะหัจฉกิจและศาสนา คีษษากรณียุทธศาสนาทุณนิยม ในประเทศไทย พบว่าตัวบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับศรยหัจฉกิจและศาสนา ซึ่งทางศรยหัจฉกิจก็เป็น ผลผลิตทางศาสนาเช่นเดียวกัน ศรยหัจฉกิจก็มีผลต่อการตีความของศาสนาเมื่อถึงยุค โลกาภิวัตน์แพร่ ขยายยั้งขึ้นในโลกไม่ว่าจะได้โอกาสหรือบั้งคับให้ยอมรับการยั้งยั้งเรียกว่าตุณนิยม ประเทศที่นับ ถือศาสนาพุทธหลายประเทศได้ยอมรับเอาระบบตุณนิยมเป็นแบบองค์กรทางศรยหัจฉกิจแต่ประเทศ เหล่านี้ก็ได้ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อศาสนาซึ่งมีผลให้เกิดผลเสี่ยทางศาสนาและวัฒนธรรม ของชาตินั้น ๆ

Bert (1987 : Abstract) ได้วิจัยประเพณีและการพัฒนาในลาวโข่งในภาคกลางของ ไทย (ไทดำ) งานวิจัยนี้มุ่งเพื่อศึกษาอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่ออัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดนครปฐม ลาวโข่งกลุ่มน้อยมีการปรับวิถีชีวิตตนมาสู่การทำนา โดยมีถิ่นที่อยู่บนภูเขาในที่สูงของลาว และตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม ข้อมูลที่ได้เอามาจาก เอกสาร ประวัติศาสตร์ที่เป็นภาษาไทยและจากนักท่องเที่ยวยาวตะวันตก บันทึกของมิชชันนารีคริส เตียนในการออกภาคสนามใช้เวลา 1 ปี และเอกสารงานวิจัยชีวิตของลาวโข่งและระบบเครือญาติ และพิธีกรรมของบรรพบุรุษและการนับถือผี วิถีชีวิตการทำมาหากินและการประกอบอาชีพ

Leeray (2001 : Unpagged) ได้วิจัยอัตลักษณ์ว่าด้วยผลผลิตระหว่างเพศวัฒนธรรม และการพัฒนาในภาคเหนือขององค์กรเอกชน ในครั้งนี้ว่าใช้การวิจัยทางมานุษยวิทยาในหมู่บ้านที่มี โครงการของกลุ่มเอ็นจีโอทางภาคเหนือของไทยในโครงการเพื่ออนาคต จากการตรวจสอบแล้วว่า การพัฒนาโดยสมาชิกองค์กรเริ่มพัฒนา เช่น วัฒนธรรม เพศ ในการศึกษาใช้วิชาทางประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยาโดยวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาความเป็นมาของเอ็นจีโอ ในการทำงาน ของสมาชิก

Hritz, Nancy (2006 : Abstract) ได้วิจัยการท่องเที่ยวกับผลกระทบต่อท้องถิ่น : กรณียรัฐอินเดียนาโปลิส . มหาวิทยาลัยอินเดียนา ระดับปริญญาเอก กล่าวไว้ว่า เมื่อสิบกว่าปีมาแล้ว เมืองอินเดียนาโปลิส ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าของรัฐอินเดียนา มีความเจริญเติบโตทางด้าน การท่องเที่ยวก และเจริญขึ้นเรื่อย ๆ จากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีมากมาย จากการศึกษาผลกระทบ การท่องเที่ยวก ใน 30 ปีล่าสุด มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาว่ามีผลกระทบต่อ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างไร และประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวก ธุรกิจการ ท่องเที่ยวก มีผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม การประชุมการท่องเที่ยวด้านกีฬาอาจะมีในรัฐ อินเดียนา การศึกษานี้ใช้แก้ปัญหาคือกระทบต่อการท่องเที่ยวก ระบบเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและ สังคม ความแตกต่างก็ถูกค้นพบจากการศึกษา และใให้เราสนับสนุนการท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ผู้มีนโยบายเกี่ยวข้องและผู้วางแผนการท่องเที่ยวของอินเดียนาโปลิส ควรจะคิดตามคุณภาพชีวิต

และความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในตัวเมือง และการโฆษณา เพื่อดึงดูดความสนใจ กระตุ้นการ
ท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์แก่สังคมและชุมชน

Bunten, Alexis (2006 : Abstract) ได้วิจัยการเป็นเจ้าของอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยวเกี่ยวกับอุตสาหกรรมของท้องถิ่นระดับปริญญาเอก มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย,
ลอสแอนเจลิส กล่าวว่า วิชานีพจน์นี้นำเสนอเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยของอเมริกาที่มีและไม่มี
ต้นกำเนิด หรือการกระทำผิดด้านการท่องเที่ยว และศึกษาให้เข้าใจเอกลักษณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมของ
พวกเขาทั้งหลาย การท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมนั้นเหมาะแก่การรักษาไว้ วิจัยนี้ใช้เวลากว่า 3 ปี
ที่เก็บข้อมูล ศึกษากับชนเผ่าซึ่งเป็นเจ้าของธุรกิจการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมในเมือง อลาสกา
และการได้เข้าไปมีส่วนร่วมของการท่องเที่ยวชาวอเมริกันอินเดียด้วย การท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม
และส่วนอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

Mayor, Leah Elizabeth (2006 : Abstract) ได้วิจัยการปรับปรุงการท่องเที่ยว
ของเราเอง (การศึกษาระดับปริญญาเอกมหาวิทยาลัยคอร์เนล ได้กล่าวถึงงานวิจัยของเข่าว่าในการ
วิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีโอกาสเดินทางเพื่อที่จะเรียนรู้ และตรวจดูว่านักท่องเที่ยวที่หลากหลายและมี
ประสบการณ์ และได้ร่วมวงสนทนากับอาสาสมัครระยะสั้น ๆ เหล่านี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลใช้
เวลาหกเดือนครึ่งใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ อะไรเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยพบว่านักท่องเที่ยวเหล่านั้นมีส่วน
ร่วมในการทำวิจัยครั้งนี้ ตามประสบการณ์ที่เขามี ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเหล่านั้นมีความ
แตกต่างกัน และพวกเขาได้ให้ข้อมูลที่จะพัฒนา ปรับปรุง การท่องเที่ยวพอ ๆ กับเจ้าของบ้าน
และผู้วิจัยได้ค้นพบบทสรุปหลัก คือ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเติมเต็ม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า ทำอย่างไรจึงจะให้การพัฒนา
อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน นั่นก็หมายความว่า ถ้ามีแนวทางการจัดการ
แหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เราจะได้รับประโยชน์หลาย ๆ ด้านจากการท่องเที่ยว
ในขณะที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมไม่เสื่อมโทรม แนวทางการจัดการ
การท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวนั้น จะต้องอยู่บนพื้นฐานธรรมชาติ วัฒนธรรมและชุมชน
มีการจัดการที่ยั่งยืน ให้ความรู้และสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น คนในท้องถิ่น
มีส่วนร่วม และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ และมุ่งเน้นความสำคัญขององค์ประกอบการท่องเที่ยว
4 อย่าง คือ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรม
เชิงการศึกษา และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำเอา
หลักการสำคัญดังกล่าวมาประยุกต์

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการศึกษาเบื้องต้นจากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสารทางวิชาการ ตำรา แนวคิด บทความต่าง ๆ ที่เป็นหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นโยบายการท่องเที่ยวของรัฐบาล จังหวัดมุกดาหาร และแขวงสะหวันนะเขตในฐานะเมืองคู่แฝด ตลอดจนศึกษาข้อตกลงร่วมกันระหว่างสองประเทศ คือ ไทย – ลาว พร้อมทั้งศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม การบริการนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวทางการจัดการประเพณีแข่งเรือ เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทั้งในสภาพปัจจุบัน และสภาพที่ควรจะเป็นในอนาคต

การศึกษานี้มีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ในประเด็นของการศึกษา คือ ผู้นำในการจัดประเพณีแข่งเรือทั้งสองฝั่ง คือ ไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในแขวงสะหวันนะเขต กลุ่มผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ เจ้าหน้าที่รัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดมุกดาหาร นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้ศึกษาดำรงต่าง ๆ และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ หาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล
5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
เนื้อหาที่ผู้วิจัยเป็นไปตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้คือ

1.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาโดยแยกประเด็นศึกษาไว้ดังนี้

1.1.1 พิธีกรรมเกี่ยวกับเรือ

1.1.2 รูปแบบการจัดประเพณีแข่งเรือจังหวัดมุกดาหาร

1.1.3 รูปแบบการจัดประเพณีแข่งเรือแขวงสะหวันนะเขต

1.2 เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง

1.2.1 ลักษณะการบริหารจัดการ

1.2.2 แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

1.2.3 แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว

1.3 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.3.1 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

1.3.2 ด้านการบริการ ที่พัก โรงแรม ร้านอาหาร แผนผังการเดินทาง

1.3.3 ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม

1.3.4 ด้านนโยบายของจังหวัดมุกดาหารและเมืองคู้แฝด (แขวงสะหวันนะเขต)

1.3.5 ด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรม

2. วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยทำการวิจัยเชิงคุณภาพ

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนมีนาคม 2550 ถึง 17 มีนาคม 2551

4. ขอบเขตของพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้สนาม คือ

ไทย

1) ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร

ลาว

2) ชุมชนเมืองไกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว

ทั้ง 2 ชุมชนในพื้นที่ที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตวิจัย ล้วนแล้วเป็นชุมชนที่เข้าร่วม

ประเพณีแข่งเรือทุกปี

5. กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ทำการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ทั้งภาครัฐ และเอกชน ทั้งฝั่งไทย คือ อำเภอเมืองมุกดาหาร และฝั่งลาว คือ เมืองไกสอนพมวิหาน กลุ่มผู้ปฏิบัติทั้งภาครัฐ และเอกชนทั้งสองฝั่ง และกลุ่มทั่วไป คือ ประชาชน ผู้เข้าร่วมประเพณี พ่อค้า ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างผู้วิจัย สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากประชาชนที่ให้ข้อมูลได้แบ่งรายละเอียด ดังนี้

1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านนโยบาย การวางแผนการบริหารจัดการ ของภาครัฐและเอกชน การประสานงานในการจัดงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การวางแผนประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวประเพณีแข่งเรือทั้งสองฝั่ง และการให้บริการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จำนวน 23 คน ประกอบด้วย

ภาครัฐ : ไทย

วัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหาร	1 คน
นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองมุกดาหาร	1 คน
ประธานวัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหาร	1 คน
ประชาสัมพันธ์จังหวัดมุกดาหาร	1 คน
ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว และกีฬาจังหวัดมุกดาหาร	1 คน
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางทรายใหญ่	1 คน
พาณิชย์จังหวัดมุกดาหาร	1 คน

ภาครัฐ : ลาว

ประธานวัฒนธรรมแขวงสะหวันนะเขต	1 คน
หัวหน้าท่องเที่ยวประจำแขวงสะหวันนะเขต	1 คน
หัวหน้าห้องกานเมืองไกสอนพมวิหาน	1 คน
หัวหน้าการข่าวประจำแขวงสะหวันนะเขต	1 คน

ภาคเอกชน : ไทย

ประธานหอการค้าจังหวัดมุกดาหาร	1 คน
นายกสมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร	1 คน
นายกสมาคมนักธุรกิจจังหวัดมุกดาหาร	1 คน

ภาคเอกชน : ลาว

ประธานการค้าขายแขวงสะหวันนะเขต	1 คน
หัวหน้าตัวแทนพ่อค้า แม่ค้า ตลาดสิงคโปร์	1 คน

ภาคชุมชน : ไทย

เจ้าอาวาสวัดศรีมงคลใต้	1 รูป
เจ้าอาวาสวัดศรีมงคลเหนือ	1 รูป
เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ไทร ตำบลบางทรายใหญ่	1 รูป
ประธานชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร	1 คน

ภาคชุมชน : ลาว

เจ้าอาวาสวัดใหญ่ชัยภูมิ แขวงสะพานนะเขต	1 คน
ประธานกรรมการวัดพระธาตุอิงฮัง แขวงสะพานนะเขต	1 คน
นายบ้านหรือหัวหน้าหมู่บ้าน	1 คน

2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Cosual Informant) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกในการปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีการแข่งขัน แบ่งเป็น การจัดประเพณีแข่งขันเรือผู้ให้ข้อมูลภาครัฐในการปฏิบัติด้านความปลอดภัย สภาพแวดล้อม การบริการ ศิลปะการแสดง ตลอดจนปัญหาอุปสรรค ในการบริหารจัดการประเพณีแข่งขันเรือ รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการประเพณีสองฝั่งโขง เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำนวน 15 คน ประกอบด้วย

ไทย

เทศบาลเมืองมุกดาหาร	1 คน
องค์การบริหารส่วนตำบลบางทรายใหญ่	1 คน
สภาวัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหาร	1 คน
ผู้ประกอบพิธีบวงสรวงการแข่งขันและผู้เข้าร่วมพิธี	1 คน
ตัวแทนกลุ่มแม่บ้านชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร	1 คน
ตัวแทนผู้ส่งเรือเข้าร่วมแข่งขันแต่ละทีม	1 คน
ตัวแทนผู้ตกแต่งเรือเข้าแข่งขัน	1 คน
ตัวแทนช่างชุดเรือแข่ง	1 คน

ลาว

ตัวแทนวัฒนธรรมแขวงสะพานนะเขต	1 คน
เจ้าหน้าที่ห้องการเมืองโกสอนพมวิหาน	1 คน
เจ้าหน้าที่ห้องการแขวงสะพานนะเขต	1 คน
กลุ่มแม่หญิงลาวแขวงสะพานนะเขต	1 คน
ตัวแทนผู้ส่งเรือเข้าแข่งขันแขวงสะพานนะเขต	1 คน
ผู้ประกอบพิธีบวงสรวงการแข่งขันและผู้เข้าร่วมพิธีการแข่งขัน	2 คน

3) กลุ่มทั่วไป (General Informant) เป็นผู้ให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงทั้งไทยและลาว จำนวน 37 คน ประกอบด้วย

ไทย

ประชาชนผู้เข้าร่วมในงานแข่งเรือ ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร	3 คน
พ่อค้า แม่ค้า ในบริเวณงานประเพณีแข่งเรือ	2 คน
พ่อค้า แม่ค้าในตลาดอินโดจีน	2 คน
ผู้ประกอบการปั้มน้ำมัน โรงแรมที่พัก ร้านอาหาร ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร	2 คน
นักท่องเที่ยวที่มาเป็นปีแรก	3 คน
นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงานประเพณีแข่งเรือทุกปี	3 คน
นักท่องเที่ยวที่นาน ๆ มาที	3 คน

ลาว

ประชาชนผู้เข้าร่วมในงานประเพณีแข่งเรือแขวงสะหวันนะเขต	3 คน
พ่อค้า แม่ค้า ที่มาค้าขายในบริเวณจัดงานประเพณีแข่งเรือ ในเมืองโกสอนพรหมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต (บริเวณริมโขง)	2 คน
พ่อค้า แม่ค้า ในตลาดสิงคโปร์ ซึ่งเป็นตลาดใหญ่ที่สุด ในเมืองแขวงสะหวันนะเขต	2 คน
ร้านค้าดวงเรือง ซึ่งเป็นร้านจำหน่ายสินค้าปลอดภาษีที่ใหญ่ที่สุด ประจำเมืองโกสอนพรหมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต	1 คน
ตัวแทนร้านอาหาร โรงแรมที่พักในแขวงสะหวันนะเขต	2 คน
กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวแขวงสะหวันนะเขตเป็นประจำทุกปี	3 คน
นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวแขวงสะหวันนะเขตที่นาน ๆ มาที	3 คน
กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเป็นปีแรก	3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการแบ่งตามประเภทผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รู้ (Key Informants) ซึ่งเป็นบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง จังหวัดมุกดาหาร และฝั่งลาว แขวงสะหวันนะเขต จำนวน 23 คน

1.1 การสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสำรวจ (Basic Survey) ใช้สำรวจพื้นที่จะศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน ถึงอำนาจความสะดวก ความน่าสนใจ ของประเพณีการแข่งขันเรือจากสภาพการที่พบเห็น แล้วบันทึกลงในแบบบันทึกในแบบสำรวจ

1.2 การสังเกต ใช้แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) เป็นการสังเกตสภาพทั่วไปภายในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมของชุมชนทั้งสองฝั่งไทยและลาว

1.3 การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ตามแนวทางประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยใช้สำหรับสอบถามกับผู้ให้ข้อมูลอย่างกว้าง และสามารถที่จะสัมภาษณ์เจาะลึกได้ทันทีโดยมีแนวสัมภาษณ์ ดังนี้

1.3.1 นโยบายการบริหารการจัดการด้านการท่องเที่ยว

1.3.2 แนวทางการบริการจัดการสุขอนามัย และสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย แหล่งท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร

1.3.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว

1.3.4 ปัญหา อุปสรรค ในการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ปฏิบัติ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ

2.1 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) เป็นการสังเกตกิจกรรมในหมู่บ้านในงานประเพณีแข่งเรือสภาพทั่วไป ได้แก่ สิ่งดึงดูดในการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2.2 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมในงานประเพณีสองฝั่งโขงทั้งฝั่งไทยและแขวงสะหวันนะเขต สังเกตซักถามข้อมูลที่ยังสงสัย จดบันทึก และเปิดเผยตัวเองว่าเป็นผู้วิจัย การสังเกตในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมประเพณีแข่งเรือมีขั้นตอน ความแตกต่างในแต่ละท้องถิ่นหรือแต่ละปี มีข้อแตกต่างและโดดเด่นอย่างไร ที่จะส่งผลส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การโฆษณาประชาสัมพันธ์มีอะไรน่าสนใจ

2.3 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์ที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร และแขวงสะหวันนะเขต

2.4 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non Structured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ปฏิบัติในประเด็นคำถามเกี่ยวกับพิธีกรรม การฝึกซ้อมแข่งขัน

2.5 แบบสนทนากลุ่ม (Focused Group) ใช้กับกลุ่มคนในชุมชน ได้แก่ ผู้ร่วมพิธีกรรมตลอดจนผู้ปฏิบัติภาครัฐ เอกชน เพื่อศึกษาประเด็นแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือ

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มบุคคลทั่วไป จำนวน 37 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ

3.1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) เป็นการสังเกตกิจกรรมประเพณีแข่งเรือที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non Structured Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างให้สอดคล้องกับความมุ่งหมาย โดยกำหนดแบบกว้าง ๆ เพื่อจับประเด็นและนำมาตีความ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

3.3 การสนทนากลุ่ม (Focused Group) โดยผู้วิจัยใช้กับกลุ่มผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมประเพณี ได้แก่ ตัวแทนนักท่องเที่ยว ผู้นำกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้อง และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพื่อศึกษาประเด็นเกี่ยวกับจุดเด่นจุดด้อย ลักษณะเหมือน และแตกต่างจากแหล่งอื่น ๆ รูปแบบของแต่ละท้องถิ่น โดยกำหนดสนทนายู่ระหว่าง 7-9 คน ในแต่ละแห่งทั้งฝั่งไทย และฝั่งลาว แห่งละ 1 ครั้ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ประกอบการวิจัย ประกอบด้วย ข้อมูล เอกสาร ข้อมูลจากการสำรวจ ข้อมูลจากการสังเกต ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

1. ข้อมูลจากเอกสารที่กล่าวถึง

1.1 ความรู้เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมสองฝั่งโขง

1.2 ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแข่งเรือ

1.3 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1.4 ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

1.5 บริบทของพื้นที่จังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขต

1.6 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การสำรวจ เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยว และข้อมูลด้านการประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ที่จะทำการศึกษา

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (Independent Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ทั้งชนิดที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) และชนิดไม่มีโครงสร้าง (Non Structured Interview) เป็นการเก็บข้อมูลในรูปแบบความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจ ความพึงพอใจของผู้บอกข้อมูล ที่เกี่ยวกับ

กิจกรรมการท่องเที่ยวงานประเพณีแข่งเรือในฝั่งไทยและลาว โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง 2 กลุ่ม คือ ทั้งฝั่งจังหวัดมุกดาหาร และแขวงสะหวันนะเขต โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความเชี่ยวชาญ และมีบทบาทสำคัญในระดับท้องถิ่นภายในประเทศ และระหว่างประเทศ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบกว้าง ๆ เพื่อสะดวกในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ นำมาสู่การเรียบเรียงข้อมูล เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการเก็บข้อมูล โดยวิธีการจัดกลุ่มสนทนา และร่วมปรึกษาหารือ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล และแสดงความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจัดกระทำข้อมูล

1.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ การจัดสนทนากลุ่ม ที่เก็บรวบรวม และทำการจดบันทึกไว้ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจากเครื่องมือทุกประเภทที่ใช้ ถ้าพบว่ามีข้อมูลของเครื่องมือใดที่มีคำตอบไม่ชัดเจน ไม่ถูกต้อง หรือไม่เหมาะสม ผู้วิจัยจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม

1.2 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้ มาจัดเป็นหมวดหมู่ของข้อมูล โดยจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยในแต่ละข้อ และจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ตามประเภทของเครื่องมือที่ใช้

1.3 สรุปข้อมูลของแต่ละประเภทเครื่องมือ โดยใช้แบบสรุป (Tally) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามเครื่องมือแต่ละประเภท

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research)

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยการเขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และใช้เป็นข้อมูลสรุป

2.2 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบแบบ 3 เสา (Methodological Triangulation) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ใช้วิธี Investigator Triangulation โดยการนำข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน หรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม สรุปลงให้ตรงตามประเด็นความมุ่งหมายของการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณีการแข่งเรือสองฝั่งโขง
2. ลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง
3. แนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ประวัติความเป็นมาของประเพณีการแข่งเรือสองฝั่งโขง

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณีการแข่งเรือจังหวัดมุกดาหาร
มีประวัติความเป็นมา ตั้งแต่ครั้งในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี เดิมเรียกว่า “งานประเพณีบุญสว่างเฮือ” ในอดีตกาลที่ผ่านมามีบรรดาหัวเมืองน้อยใหญ่แถบลุ่มน้ำโขงต่างนัดหมายมารวมกันที่หัวเมืองใหญ่ เพื่อประกอบพิธีค้ำน้ำพิพัฒน์สัตยา แสดงถึงความเป็นข้าขอบขัณฑสีมา และความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน โดยกำหนดเอาวันขึ้น 15 เดือน 11 ของทุกปี เป็นวันประกอบพิธี โดยเจ้าเมืองต่าง ๆ ทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงต่างพากันจัดประดับตกแต่งเรือที่เป็นพาหนะในการเดินทางให้มีความสวยงามแล้วมาร่วมกัน เพื่อกระทำพิธีที่สำคัญดังกล่าว เมื่อขบวนเรือมารวมกันเป็นจำนวนมาก จึงเกิดความคิดให้มีการประกวดแข่งขัน ทั้งด้านความสวยงามของขบวนแห่และลำเรือ รวมทั้งการประกวดแข่งขันความเร็ว ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา การแข่งเรือของเมืองมุกดาหารจึงได้กำหนดขึ้นและถือปฏิบัติเป็นประเพณีสืบทอดต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และช่วงฤดูน้ำหลากวันออกพรรษาพลเมืองกำลังว่างจากการทำนา เมื่อทุกหมู่บ้านมารวมกันมาก ๆ จึงได้มีการจัดเรือที่ใช้เป็นพาหนะในการเดินทางมาแข่งขันพายเรือกันเพื่อความสนุกสนานและเป็นการฉลองสมโภช บวงสรวงบูชาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดวงวิญญาณบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมืองทั้งบนบกและในน้ำ เพื่อเกิดความเป็นสิริมงคล ไม่มีอุปสรรคในการจัดงาน โดยกระทำพิธีพาเหรดเรือหรือตีฆ้องน้ำนอง ซึ่งที่จังหวัดมุกดาหารเป็นแห่งแรกของประเทศไทย นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาได้ถือเอาวันดังกล่าวเป็นประเพณีจัดแข่งขันเรือในลำแม่น้ำโขง และได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (เทศบาลเมืองมุกดาหาร. 2549 : 2 - 3)

ประเพณีฮีดสิบสอง แต่ก่อนมีการแข่งเรือในเดือน 12 แต่ต่อมาภายหลังจึงมีการแข่งในวันออกพรรษาซึ่งถือเอาความสะดวก แต่โบราณหัวเมืองน้อยใหญ่พายเรือเพื่อมาประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ในวันขึ้น 15 ค่ำ ก็มีการแข่งเรือกัน เรือเจ้าเมืองแต่ละลำ ฝีพายประมาณ 20-30 คน ประลองความเร็วจนเกิดเป็นประเพณีแข่งเรือในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ลาวจะแข่งในวันแรม 1 ค่ำ วันที่ยังไม่ออกพรรษา

การแข่งเรือสมัยก่อน ไม่ได้ทำเหมือนทุกวันนี้ ของดั้งเดิมแข่งเพื่อความสนุกสนาน อีกทั้งเป็นการถวายพระแม่คงคา พญานาค เพื่อความรื่นเริงของชาวบ้าน แข่งไปไม่ใช่เพื่อชัยชนะ ทุกหมู่บ้านจะมีหนังสือเชิญ (ใส่หมู่บ้าน) มาอนค้ำง 3-4 วัน มาตั้งแต่ 12-13 ค่ำ สมัยก่อนเมื่อได้รับเชิญเขาพายเรือมาจริงๆ จากเขมรราช นครพนม ธาตุพนม นาแก พายเรือจากลำน้ำจำ ลำน้ำคำ จัดวัดที่อยู่ในเมืองเป็นที่พักผ่อน ข้าวปลาอาหาร แต่ละคุ้มเป็นผู้นำมาเลี้ยง โดยเอาข้าวมารวมกัน ใครมีอะไรก็เอามา และให้ชายลงหาปลาแม่น้ำโขงจับขึ้นมาทำกิน เหล้าก็ดื่มเองจึงมีวัฒนธรรมลาวที่ดื่มเหล้าเองตามริมแม่น้ำโขง ไม่ใช่แต่ประเพณีแข่งเรือเท่านั้นที่นำอาหาร เช่น ปลา ร้า ข้าว พริก ขนมหินก็ทำเอง ไม่ได้ใช้เงินคนโบราณไม่เคยคร้อน โดยเฉพาะภาคอีสานเคยมีตอนหนึ่งที่ฝรั่งเศสยกมาตีเมืองลาว กรมพระยาดำรงราชานุภาพว่าจะนำทหาร 1 กองพันมาที่พื้นที่อีสานจะมีปัญหาเรื่องข้าวปลาอาหารหรือไม่ กรมหลวงประจักษ์บอกว่า ต่อให้มา 5 กองพันก็รับได้

กลับมาพูดถึงประเพณีสงฆ์หรือแข่งเรือต่อ สมัยโบราณพายแข่งกันทีละสองลำ ถ้าใครชนะขาดสองช่วงเรือ ถือว่าชนะ เมื่อชนะแล้วต้องพายโค้งไปตัดหน้าจึงบอกให้รู้ว่าชนะแล้ว ฝีพายต่างลุกขึ้นพ้อนรำ ในระหว่างนั้นก็ร้องคำแข่งสงฆ์ (สุรจิตต์ จันทรสชา. 2550 : สัมภาษณ์) คำแข่งส่วนมากมักจะออกสำนวนที่สองแง่สองงาม บางครั้งก็หยาบคาย แต่ก็ถือเป็นคำของคนโบราณ ปัจจุบันก็เป็นการแต่งขึ้นใหม่ตามสมัยนิยม ตามเหตุการณ์ เนื้อเรื่องเป็นทำนองอนุรักษวัฒนธรรม สังกตจากคำแข่งไม่ได้จารึกไว้ในโบราณ ถือว่าเป็นคำสัปดน หยาบคาย ถือว่า ไบลานเป็นของสูงไว้จารึกคำหรือข้อความที่ศักดิ์สิทธิ์ คนโบราณจึงนิยมเขียนคำแข่งไว้ในไม้ไผ่หรือเขียนลงในไม้เจีย ซึ่งปัจจุบันยังมีเก็บไว้ที่บ้านนาแพง อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร (สุรจิตต์ จันทรสชา. 2550 : สัมภาษณ์)

ประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เริ่มมีตั้งแต่ พ.ศ. 2531 สมัย ร.ต.โมตรี ไนยกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหารในขณะนั้น และเจ้าแขวงสะหวันนะเขต คือ ท่านบุญยัง วอลละจิต ได้มีการเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างภาครัฐยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนไปร่วมมากนัก มีเฉพาะตัวแทนประมาณ 10 กว่าคน เนื่องจากการปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังไม่เปิดกว้างเท่าที่ควร ต่อมาประมาณ ปี พ.ศ. 2533 – 2534 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งสองฝั่งไปมาหาสู่กันในงานบุญประเพณีสงฆ์ โดยลาวได้เปิดให้ประชาชนที่มีญาติพี่น้อง และตัวแทนข้าราชการได้นำเรือไปแข่ง และฝั่งไทยเองก็เปิดให้ประชาชนของลาวมาร่วมในพิธีแข่งเรือของฝั่ง

มุกดาหารด้วย แต่ในการนำเรือมาจะมีเฉพาะเรือสวยงาม (เรือผู้หญิง) ฟังลาวมีเรือวัดใหญ่ไชยพุมเรือวัดศุนันทาเท่านั้น ฟังไทยก็มีเรือเจ้าฟ้ามุกดาสวรรค์ และเรือเจ้าแม่สองนางเท่านั้นที่เข้าร่วม ต่อมาได้เปิดกว้างให้มีการนำเรือที่ชนะเลิศของแต่ละฝั่งมาร่วมในงานด้วย ถือเป็นความยิ่งใหญ่และยึดถือปฏิบัติเรื่อยมาจนปัจจุบัน (แสวง สบายใจ. 2550 : สัมภาษณ์)

1.1 พิธีกรรมเกี่ยวกับเรือ

1.1.1 อุปกรณ์หรือเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม

ในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการแข่งเรือ อุปกรณ์หรือเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง เพราะว่สิ่งเหล่านี้ขาดหายไปก็ไม่สามารถประกอบพิธีกรรมได้ ดังนั้นสิ่งของเครื่องใช้ได้แก่ ผ้า 7 สี ผ้าลายจิด ชงช่อ ชงชัย ชั้นหมากเบ็ง ชั้น 5 ชั้น 8 ชั้นกระหย่ง หมอนสามเหลี่ยม เหล้า หมาก พลุ บุหรี่ ข้าว น้ำ ฯลฯ ชาวบ้านต้องจัดเตรียมให้ครบเรียบร้อยก่อนถึงวันกำหนดการจัดพิธี ผู้จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้จะต้องมีความรู้และจดจำขั้นตอนในการใช้สิ่งของเหล่านั้นให้ได้ เพราะการประกอบพิธีกรรมนั้นต้องมีลำดับขั้นตอน การนำอุปกรณ์เครื่องใช้ตามพิธีพราหมณ์ กะจำผู้ซึ่งเป็นผู้นำในพิธีกรรมสิ่งของเครื่องใช้ที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมอาจจะมีทั้งวัสดุสิ่งของจริงก็ได้ แต่ทั้งนี้สิ่งของเครื่องใช้ที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมแล้วไม่นิยมนำกลับไปใช้ในชีวิตประจำวันอีก ส่วนวัสดุสิ่งของจำลองที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมแล้ว มักนิยมคิดตัวไปใช้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อการเคารพบูชาหรือเชื่อว่าเป็นวัตถุมงคลที่สามารถใช้ป้องกันเหตุร้ายให้แก่ผู้เป็นเจ้าของได้

เมื่อพิจารณาถึงอุปกรณ์เครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม เกี่ยวกับเรือแข่งพบว่า สิ่งของเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรมนั้น มักจะแตกต่างกันออกไปหลายประเภท สิ่งเหล่านี้ ชาวบ้านที่มีส่วนรับผิดชอบ จะต้องจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ให้ได้ครบสมบูรณ์ก่อนวันจัดงานหนึ่งวันและสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เรือที่จะต้องนำมาทำพิธีสูตรขวัญในวันนั้นจะต้องให้ช่างขุดเรือ หรือชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถด้านการตกแต่งช่วยกันวาดลวดลายสีสันตามขอบเรือให้มีความสวยงาม พร้อมทั้งจะนำมาตั้งเพื่อประกอบพิธีกรรมก่อนการลงแข่งขันได้ สำหรับอุปกรณ์สิ่งของเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรมที่จะต้องจัดเตรียมนั้น สามารถแจกแจงได้ดังต่อไปนี้

ประเภทที่ 1 เครื่องบัตร์พลีที่ใช้เช่นบวงสรวงในลำเรือ

1. ผ้า 7 สี มีสีขาว สีเขียว สีแดง สีเหลือง สีชมพู สีฟ้า สีแสด ใช้มัดหัวเรือแสดงให้เห็นว่าเป็นเรือที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกปักรักษา
2. ผ้าลายจิด เป็นผ้าแพรความยาวประมาณ 1 วาใช้บูชาเจ้าพ่อเจ้าแม่
3. ชงช่อ ชงชัย เป็นชงรูปสามเหลี่ยมใช้ประดับหัวเรือและท้ายเรือ
4. ชั้นหมากเบ็ง 1 คู่ทำจากใบตองพับจีบเย็บซ้อนกันหลายๆชั้น

ขนาดสูงประมาณ 20 เซนติเมตร

5. ชั้นกระหย่งมีลักษณะคล้ายชั้นโตกข้างในมีเทียน 5 คู่ ดอกไม้ 5 คู่
 6. หมอนสามเหลี่ยม 1 ใบ เป็นรูปสามเหลี่ยมใช้วางบนหัวเรือที่อาสนะ
เชื่อว่าเป็นที่นั่งของเจ้าแม่
 7. ชั้น 5 มีเทียน 5 คู่ ดอกไม้ขาว 5 คู่ กรวยดอกไม้ 5 อัน
 8. พาน 1 อัน(ปัจจุบันใช้ถาดหรือขันโตก ใส่ผลไม้ กล้วยสุก
กล้วยดิบ เหล้าขาว 1 ขวด บุหรี่ น้ำดื่ม
- ประเภทที่ 2 เครื่องบัตร์พลีที่ใช้เช่นบวงสรวงนอกลำเรือ
1. กระทงทำด้วยกาบกล้วย 9 ชั้นรูปสี่เหลี่ยม ภายในมี
กระทงใบตองเล็ก ๆ บรรจุ หมาก เมียง บุหรี่ ข้าวดำ ข้าวแดง
 2. หัวหมู 1 หัวหรือไก่ต้ม 1 ตัวใช้อย่างใดอย่างหนึ่งแทนได้
แล้วแต่ความเหมาะสม
 3. เหล้าขาว 1 ขวดเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการประกอบพิธีถ้าไม่มีถือว่าผิด
ผี (เรือเจ้าพ่อ)
 4. น้ำดื่ม 1 แก้ว น้ำหวาน 1 แก้ว
- ขนมบัวลอย ขนมฝอยทอง ขนมเมื่อดขนุน
6. อาหารคาวที่เป็นมงคล 5 อย่าง เช่น ปลาตุ๋นฟู ทอดไข่ดาว
ย่ำรวมมิตร พระลอลงสรง แกงเผ็ดฟักทอง
 7. ผลไม้ชื่อเป็นมงคล เช่น ส้มโอ แตงโม กล้วย มะพร้าว ฟักทอง
ฟักเขียว มะละกอ มะพร้าว
 8. เครื่องราชวัตร เช่น ฉัตร 7 ชั้น ธงสามเหลี่ยมขนาดเล็กสี่แสด
ตั้งที่กลางตัวเรือ
 9. พานบายศรี 2 ชั้น 2 พาน พานบายศรีรูปพญานาค 5 เศียร 1 พาน
และบายศรีปากชาม 4 อัน เพื่อบายศรีเรือเรือเจ้าพ่อ และเรือเจ้าแม่
 10. ชั้นหมากเบ็ง 2 คู่
 11. ต้นกล้วย 2 ต้น
 12. ต้นอ้อย 2 ต้น
 13. สายสิญจน์หรือฝ้ายสีขาวใช้โยงเวียนขวารอบบริเวณพิธี
 14. พานเสื้อผ้า (พาผ้า พาเสื้อ) ใช้สำหรับบูชาเจ้าฟ้าเมืองเตรียมให้
ผลัดเปลี่ยนในแต่ละปี และเจ้าแม่สองนางพี่น้องเพื่อบูชาเช่นเดียวกัน

ภาพประกอบ 19 พานบายศรีและเครื่องบวงสรวง

1.2 ขั้นตอนของพิธีกรรม

พอถึงวันขึ้น 11 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี จะมีพิธีการสู่ขวัญเรือ เพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนนำเรือลงแข่ง โดยจัดทำที่วัดกุ่มโนรมย์ (สถานที่เก็บเรือ) ในพิธีสู่ขวัญ ประกอบด้วย พานบายศรี 2 พาน คือ เรือเข้าพ่อ และเรือเจ้าแม่ คือ เรือเจ้าฟ้ามุกดาสวรรค์ และเรือเจ้าแม่สองนางพี่น้อง โดยชาวบ้านมีการจัดเตรียมสิ่งของเครื่องบายศรีสู่ขวัญ เช่น พานบายศรี เครื่องสักการะ ได้แก่ เหล้า ไข่ ข้าวต้ม ข้าวตอก ดอกไม้ ฝ้าย เหมือนกับสู่ขวัญคนทุกประการ พอถึงวัน 11 ค่ำ เดือน 11 พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีได้ประกอบพิธี หลังจากนั้นวันขึ้น 12 ค่ำ เดือน 11 คือ สันต่อมานำเรือลงไปในท่าน้ำเพื่อตกแต่งเรือ (เอ้เรือ) อุปกรณ์ในการเอ้เรือมี ผ้า ร้อยลูกปัด ประดับประดาเรือพวงมาลัยดอกไม้ ประดับหัวเรือ ท้ายเรือ ให้สวยงามทั้งสองลำ ถึงวัน 13 ค่ำ เดือน 11 มีพิธีเชิญเจ้าฟ้ามุงเมือง (เจ้าพ่อ) ด้วยขัน 8 ประกอบด้วย เทียน 8 คู่ ดอกไม้ 8 คู่ พานผ้า (เครื่องนุ่งห่ม) พร้อมเครื่องบวงสรวงต่าง ๆ เรือเจ้าแม่สองนางพี่น้อง ใช้ขัน 5 ประกอบด้วย เทียน 5 คู่ ดอกไม้ 5 คู่ พานผ้า (พานเสื่อ พานผ้า) หมอนสามเหลี่ยม ของหวาน ขนม ผลไม้ เครื่องบวงสรวงเจ้าแม่ไม่มีเหล้า โดยมีการอัญเชิญ คือ เจ้าฟ้ามุงเมืองโดยใช้ขัน 8 และอัญเชิญเจ้าแม่ คือ เจ้าแม่สองนางพี่น้อง ลงประทับเรือ โดยมีกะจ้ำ คือ นายพร สวัสดิวงษ์ไชย และตัวกะจ้ำเองต้องเป็นคนที่เคยประกอบพิธี และได้รับการคัดเลือก ต่อมาอัญเชิญเจ้าแม่ ประทับในร่างทรง เจ้าแม่ปัจจุบัน คือ คุณแม่สุดสาคร เทียนลักษณะนันท นั่งหัวเรือเจ้าแม่สองนางพี่น้อง และผู้ที่ร่างทรงต้องได้รับการคัดเลือกจากเจ้าแม่ในพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางพี่น้องเท่านั้น และสืบทอดเชื้อสายเดียวกันในวันเช่นไหว้หอเจ้าแม่ โดยท่านจะชี้ตัว และผู้นั้นต้องเป็นร่างทรงของท่านตลอดไป เมื่อมีการเสียชีวิตลงก็มีการสืบทอดโดยเชื้อสายของคนเดิมต่อไป

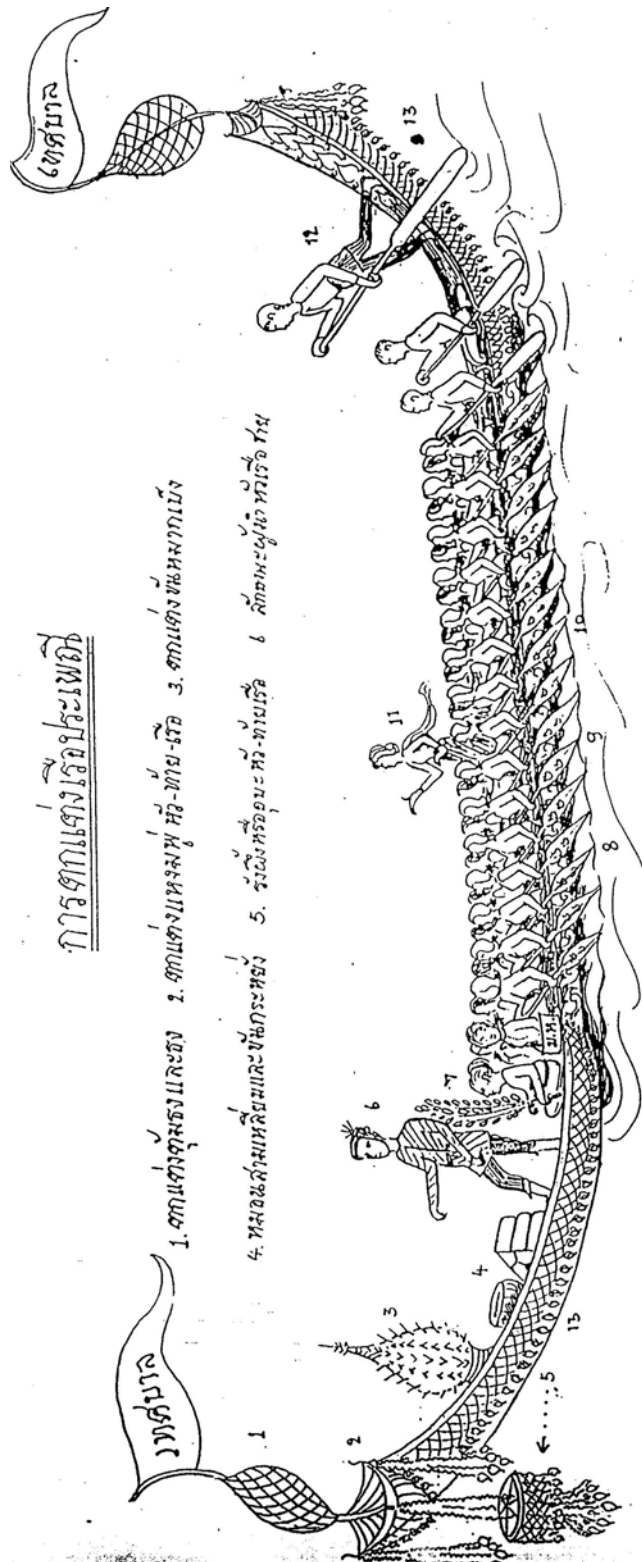
หลังจากที่อัญเชิญเจ้าพ่อเจ้าแม่ลงประทับในเรือแล้ว เรือเจ้าพ่อจะนำออกก่อนโดยเจ้าเมือง เจ้าแขวง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ลงนั่งในเรือเจ้าพ่อด้วย จากนั้นมีการโปรยข้าวตอกดอกไม้ เทเหล้าลงน้ำ เพื่อเป็นการบอกเจ้าของน่านน้ำ พญานาค เจ้าแม่คงคา เป็นการเบิกน่านน้ำของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้คุ้มครองผู้ที่เข้าแข่งขันในเรือให้มีความปลอดภัย จากนั้นเรือทุกลำจึงตามเรือเจ้าพ่อไม่ว่าจะเป็นเรือเจ้าแม่สองนางพี่น้อง เรือที่เข้าร่วมแข่งทุกลำ พายไปยังทำหน้าวัดศรีบุญเรือง แต่ละท่าจะมีการรับเรือเจ้าพ่อ เจ้าแม่ โดยการนำพวงมาลัย เหล้า มารับ ยกเว้นเรือเจ้าแม่จะรับด้วยพวงมาลัยเท่านั้น ไม่มีเหล้า ในระหว่างการรับเรือเจ้าพ่อ เจ้าแม่ เรือทุกลำก็จอดรอ หลังจากนั้นเรือทุกลำจะไปร่วมพายเรือเพื่อทำพิธีช้างน้ำนอง (อรวรณ เชื้อหาญ. 2550 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 20 ภาพเครื่องบวงสรวง ประเพณีแข่งเรือประจำปี

ที่มา : งานสันตนาการแข่งเรือ เทศบาลเมืองมุกดาหาร. 2550 : 3

การศึกแข่งเรือประเพณี

1. ตกแต่งตุ้มธงและธง 2. ตกแต่งเครื่องฟู่ หวี-ต่าย-เรือ 3. ตกแต่งขลุ่ยหมวกแก้ม

4. ทมอดผ้าหม้อห้อมและขลุ่ยกระซิบ 5. ร้องหรือขลุ่ยหวี-ต่ายเรือ 6. ลีลาทระพู่หวีหรือ ฟัน

- 7. สักงามเพื่อหาขวัญ 8. ไม่พวยปลายแหลมแบบโบราณ 9. ความพร้อมเครื่องทาบเรือ 10. การแต่งกาย 11. พิธีกลางลำเรือ
- 12. การละเล่นท้ายเรือ 13. ตกแต่งแกมเรือ หวี-ต่าย 14. ร้องหรือขลุ่ยหรือ 15. การเห่เรือหรือตีกลอง 16. การแข่งเรือ 1 รวม
- 17. คำคมคิดสร้างสรรค์ 18. สักงามตลอดลำเรือ (180 ตะแบก) และร่วมพิธีไม้ตุงขนาดยาว 7.30 ซม. (20 ตะแบก)

ศาสตราจารย์ ดร. อนุสรณ์

ภาพประกอบ 21 ภาพการตกแต่งเรือประเพณี

กิจกรรมการจัดประเพณีแข่งเรือจังหวัดมุกดาหาร

ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ในการจัดงานบุญประเพณีแข่งเรือออกพรรษาไทย – ลาว นับเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่าง 2 ประเทศไทย - ลาว อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขต ได้เป็นอย่างดีซึ่งการจัดงานของทุกปีจะมีประชาชนเดินทางท่องเที่ยวหลังไหลมาร่วมงานนับหมื่นคน เนื่องจากการจัดงานบุญแข่งเรือสองฝั่งโขงที่จังหวัดมุกดาหาร จะมีการเปิดจุดผ่านแดนประเพณีชั่วคราวในช่วงเทศกาลงานแข่งเรือออกพรรษาสองฝั่งโขง ซึ่งบรรดาพี่น้องประชาชนชาวไทยชาวลาวที่มีญาติพี่น้องมิตรสหายอยู่ในแขวงสะหวันนะเขตและมุกดาหารทั้งสองฝ่าย ต่างก็มักจะรอและใช้ช่วงวันเปิดด่านประเพณีดังกล่าว เดินทางไป-มาหาผู้เยี่ยมเยียนกันเป็นประจำทุกปี ดังนั้นทุกคนทุกครัวเรือนจึงต่างเฝ้ารอวันเวลาดังกล่าวด้วยหัวใจที่จดจ่อถึงวันเปิดด่านประเพณีดังกล่าวตลอดมา บรรดาญาติมิตรที่ไปทำงานต่างเมืองก็เดินทางกลับมาเยี่ยมบ้านในช่วงเวลาดังกล่าว และจะพากันเดินทางไปเยี่ยมญาติพี่น้องที่อยู่ฝั่งไทย-ลาว ด้วยความระลึกถึงต่อกัน ซึ่งในปีหนึ่งจะมีโอกาสพบกันเพียงช่วงเทศกาล "งานบุญสว่างเหนือ" นี้เท่านั้น และเมื่อถึงวันงานประเพณีออกพรรษาสองฝั่งโขงไทย-ลาวทุกปี จึงมีประชาชนทั้งชาวไทยและชาวลาวเดินทางไปมาหาสู่กัน ร่วมกินดื่มกันอย่างสนุกสนานตามประเพณีเป็นเช่นนี้ทุกปี (สัมฤทธิ์ โภคสวัสดิ์. 2550 : สัมภาษณ์)

นายสัมฤทธิ์ โภคสวัสดิ์ นายกเทศมนตรีเมืองมุกดาหาร กล่าวถึงการจัดงานในปี 2550 นี้ว่าประเพณีแข่งเรือออกพรรษาสองฝั่งโขงไทย-ลาวจังหวัดมุกดาหาร กำหนดขึ้นในระหว่างวันที่ 24-28 ตุลาคม 2550 วันที่ 24 ตุลาคมวันเปิดงานที่มุกดาหารจะมีเจ้าแขวงสะหวันนะเขตนำขบวนแห่พร้อมเรือยาวและพี่น้องประชาชนชาวลาวเดินทางมาร่วมงาน ในวันที่ 27 ตุลาคมเป็นวันเปิดงานที่แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหารนำพี่น้องประชาชนชาวไทยพร้อมเรือแข่งขบวนแห่ร่วมพิธีเปิดงานที่แขวงสะหวันนะเขต สำหรับนักท่องเที่ยวประชาชนชาวไทยที่สนใจจะเดินทางไปร่วมงานและท่องเที่ยว สามารถติดต่อซื้อบัตรได้ที่สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร โดยทางจังหวัดได้เตรียมเรือบริการรับส่งนักท่องเที่ยวที่วัดศรีมงคลเหนือดังที่เคยปฏิบัติมาเช่นทุกปี สำหรับในปีนี้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาร่วม "งานบุญสว่างเหนือ" สองฝั่งโขงไทย-ลาว ในครั้งนี้มากกว่าทุกๆ ปี จากสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองมุกดาหาร และตลาดอินโดจีนภายหลังการเปิดใช้สะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 มุกดาหาร-สะหวันนะเขต มีสถิติเพิ่มขึ้นจากเดิมหลายเท่าตัว ดังนั้นประเพณีงานแข่งเรือสองฝั่งโขงไทย-ลาวในปี นี้ จึงมีนักท่องเที่ยวหลังไหลเดินทางมาร่วมเป็นจำนวนมาก

ในงานบุญประเพณีที่จัดขึ้นนี้ จะมีพิธีกรรมที่สำคัญที่ได้สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของผู้คนในท้องถิ่น มีการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในตัวเมืองมุกดาหารและอัญเชิญเข้าร่วมพิธีกรรม ซึ่งเรียกว่า “พิธีเบิกน่านน้ำโขง”

หรือดีช่างน้ำหนักหรือการแข่งขันเรือแข่งตามลำน้ำโขง โดยในขบวนเรื่อนั้นจะมี “เจ้าจ้ำ” หรือ “คนทรง” แต่งกายสวยงามประทับนั่งหัวเรือเอกชื่อ “เรือมุกดาสวรรค์” ประจำตัว ผู้ร่วมขบวนต่างก็ แต่งกายให้สวยงามตามประเพณี มีสาวงามพื่อนำทางนทกยงถวาย ตลอดจนมีการประดับประดาเรือ ให้สวยงามด้วยเครื่องประดับและเครื่องบวงสรวงอย่างครบครัน จะประกอบพิธีกรรมตามประเพณี จนแล้วเสร็จต่อจากนั้นก็จะมีการแข่งขันพายเรือยาวประเภทต่าง ๆ แยกออกเป็นหลายประเภทตาม จำนวนของฝีพายหรือขนาดของเรือ ในงานนี้จะมีผู้คนที่สองฝั่งคือประชาชนชาวมุกดาหารและชาว แขวงสะหวันนะเขตมาร่วมพิธีกรรม ที่ยวมงานเป็นจำนวนมาก ทำให้ริมฝั่งโขงตัวเมืองมุกดาหาร ซึ่งจัดเป็นตลาดสินค้าอินโดจีนมีความคึกคักมีชีวิตชีวาขึ้น งานนี้จึงถือได้ว่าเป็นงานบุญ ประเพณี “สว่างเฮือ” ของจังหวัดมุกดาหารแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหารอีกด้วยเพื่อเป็นการอนุรักษ์ส่งเสริมฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีการแข่งขันเรือยาวในลำแม่น้ำโขงของ จังหวัดมุกดาหารให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบไป ตลอดจนเป็นการส่งเสริมและพัฒนากการส่งเสริม เรือยาวให้มีความยิ่งใหญ่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ จังหวัด มุกดาหารจึงจัดการแข่งขันเรือยาวประเภทความเร็วเพื่อชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และถ้วยรางวัลเกียรติยศพร้อมรางวัลเงินสดเป็นประจำทุกปี

ก่อนทำการแข่งขันเรือทุกประเภท จะมีพิธีเปิดงาน ณ บริเวณกองอำนวยการศาลา ขาวทำน้ำเขื่อนริมโขง ถนนสำราญชายโขง และมีพิธีสำคัญ 4 อย่าง คือ

1. พิธีอัญเชิญถ้วยพระราชทานทางบก โดยจัดขบวนแห่อัญเชิญถ้วยพระราชทาน ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมพระฉายาลักษณ์ไปตามถนนต่าง ๆ ในเขตเทศบาล มีการจัดริ้วขบวนแห่ฝีพายเรือทางบกจากคุ้ม ต่าง ๆ ชุมชน ร่วมกับขบวนแห่จากแขวง สะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพประกอบ 22 ขบวนแห่ถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯในงานแข่งเรือประเพณีเข้าพรรษา จังหวัดมุกดาหาร

2. พิธีเบิกน่านน้ำ ซึ่งกระทำพิธีเบิกน่านน้ำโดยอัญเชิญเจ้าฟ้ามุงเมืองลงประทับเรือเจ้าฟ้ามุกดาสวรรค์ และเจ้าแม่ ผู้ร่วมลงเรือเบิกน่านน้ำประกอบด้วย เจ้าเมืองทั้งสองฝั่งโขง คือผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร และเจ้าเมืองแขวงสะหวันนะเขต มีรายละเอียดดังนี้

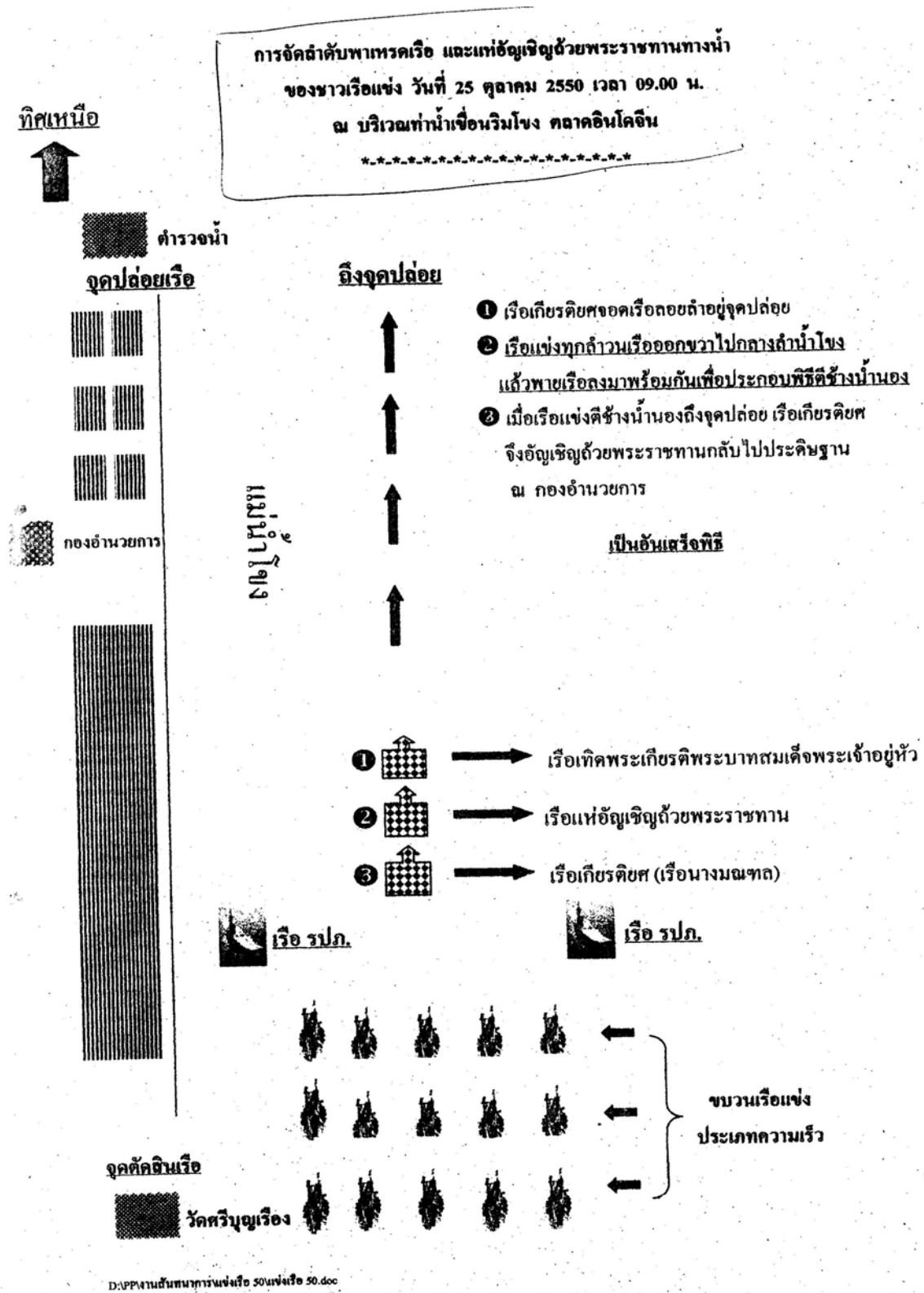
หลังพิธีบวงสรวงสักการะเจ้าแม่สองนางพี่น้องเสร็จสิ้น ได้เวลาประกอบพิธีอัญเชิญเจ้าฟ้ามุงเมืองออกจากที่ประทับบริเวณหอเจ้าแม่สองนางพี่น้อง เพื่อลงประทับเรือเจ้าฟ้ามุกดาสวรรค์ ซึ่งจอดรออยู่บริเวณท่าน้ำท่าเทียบเรือท่าข้ามเทศบาลเมืองมุกดาหาร คณะข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ลงเรือเจ้าฟ้ามุกดาสวรรค์ ผู้แทนเทศบาลเมืองมุกดาหารบวงสรวงสักการะเจ้าพ่อเจ้าฟ้ามุงเมืองบนเรือเจ้าฟ้ามุกดาสวรรค์ ณ ท่าจอดเรือหน้าหอเจ้าแม่สองนางพี่น้อง เรือเจ้าฟ้ามุกดาสวรรค์เคลื่อนออกฝั่งเพื่อประกอบพิธีเบิกน่านน้ำ โดยต้องเรือลงไปตามลำน้ำจนถึงจุดตัดสิน (หน้าวัดศรีบุญเรือง) ในขณะที่ล่องเรือก็จะได้ประกอบพิธีโปรยข้าวตอก ดอกไม้ สุรา อาหาร ลงในแม่น้ำเพื่อบูชาสักการะเจ้าแม่คงคา พญานาค สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในลำน้ำโขง เพื่อปกป้องคุ้มครองรักษาชีวิตทรัพย์สินให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข เป็นสิริมงคล และให้การจัดงานราบรื่นไปด้วยดี โดยมีเรือรักษาความปลอดภัยจากการกองกำกับการ 10 กองบังคับการตำรวจน้ำมุกดาหาร ให้ความคุ้มครองไปตลอด ขณะเดียวกันนั่นเอง เรือสองนางพี่น้องร่วมพิธีตามหลังเรือมุกดาสวรรค์ และเรือมณฑล ขากลับพายเรือทวนน้ำเลียบริมฝั่งโขง เพื่อให้ประชาชนได้สักการะบวงสรวง เพื่อความเป็นสิริมงคลไปจนถึงบริเวณท่าน้ำหน้าหอเจ้าแม่สองนางพี่น้อง ข้างท่าเทียบเรือท่าข้ามเทศบาลเมืองมุกดาหาร อัญเชิญเจ้าพ่อเจ้าฟ้ามุงเมืองขึ้นจากเรือเพื่อประทับในตำหนักบริเวณหอเจ้าแม่สองนางพี่น้องเป็นอันเสร็จพิธี (เทศบาลเมืองมุกดาหาร. 2550 : 7)

ภาพประกอบ 23 ภาพพิธีเบิกน่านน้ำ ประเพณีแข่งเรือจังหวัดมุกดาหาร

(ที่มา : งานสันตนาการแข่งเรือ เทศบาลเมืองมุกดาหาร. 2550 : 5)

ภาพประกอบ 24 แผนผังการจัดพาหนครเรือและแห่อัญเชิญด้วยพระราชทานทางน้ำ

ภาพประกอบ 25 ภาพเรือมณฑลซึ่งเป็นเรือโบราณมีอายุกว่า 100 ปี

3. พิธีอัญเชิญด้วยพระราชทานลงน้ำ โดยจัดขบวนแห่อัญเชิญด้วยพระราชทาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมพระฉายาลักษณ์ทางน้ำโดยเรือของทาง ตำรวจน้ำมุกดาหาร เป็นเรืออัญเชิญและเป็นเรื่อนำขบวนติดตามด้วยเรื่อนำขบวนอีก 4 ลำ และ ต่อท้ายด้วยเรือแข่งขันประเภทความเร็ว ทุกวัน ทุกลำ

4. พิธีช้ำงน้ำนอง เดิมพิธีช้ำงน้ำนองนั้นจะจัดเรือแข่งทุกลำทำพิธีช้ำงน้ำ นองก่อนวันสุดท้ายของการแข่งขัน หรือพาเหรดเรือ 1 วัน โดยเริ่มต้นจากจุดปล่อยเรือ กระทำพิธี ลงมาตามลำแม่น้ำโขงผ่านลงมากองอำนาจการถึงจุดตัดสินเรือแข่ง (ทำน้ำหน้าวัดศรีบุญเรือง) แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงเพื่อความสะดวกขึ้นจึงปรับมาทำพิธีก่อนการแข่งขัน มีประวัติความเป็นมาดังนี้

พิธีช้ำงน้ำนอง งานแข่งเรือออกพรรษา จังหวัดมุกดาหารในการประกอบ พิธีนั้น มีความเป็นมาเมื่ออดีตกาลสมัยเป็นเมืองมุกดาหาร ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เจ้าเมือง ให้มีพิธีค้ำน้ำพิพัฒน์สัตยา โดยให้ผู้รับราชการสนองพระเดชพระคุณแต่ละหมู่บ้าน ตำบลนำเครื่อง บรรณาการ และอื่น ๆ มาร่วมประกอบพิธี เพื่อแสดงความจงรักภักดีและเป็นข้าขอบขัณฑสีมา ตลอดจนพระเจ้าแผ่นดินในสมัยนั้น ผู้ใดละเลยหรือไม่ปฏิบัติตามถือว่าเป็นความผิดอย่างร้ายแรง ในการเดินมาร่วมพิธีส่วนใหญ่ใช้การเดินทางทางน้ำมีความสะดวกกว่าการเดินทางทางบก ดังนั้น เมื่อเรือหลายหมู่บ้าน หลายตำบล มารวมกันเป็นจำนวนมากจึงได้เกิดความคิดให้มีการแข่งขันเรือ เพื่อความสนุกสนานและการแข่งขันนั้น จะไม่จัดให้มีการแข่งขันเหมือนปัจจุบันไม่มีการแข่งขัน ละลำ สองลำ แต่จะให้เรือทุกลำทั้งหมดที่เดินทางมาร่วมพิธีไปเริ่มต้นที่จุดปล่อยและปล่อยลงมา พร้อมกัน ใครมีกำลังดีกว่า แข็งแรงกว่า และถึงเส้นชัยก่อนก็จะถือว่าเป็นผู้ชนะในการแข่งขัน

ในขณะที่เดียวกันเมื่อจำนวนมากพายพร้อมกัน แข่งขันความเร็วกันผู้คนสมัยก่อนเปรียบเปรยไว้ว่า เหมือนกับการไล่ช้างเป็นโหลงให้ว่ายน้ำเสียดังอีกทีก็ครึกโครม น้ำในแม่น้ำแตกกระจายเป็นฟอง กระแทกกับแสงแดดอย่างสวยงาม เปรียบเสมือนการเล่นน้ำของช้างเป็นจำนวนมากจึงเรียกพิธีนี้ว่า “พิธีตีช้างน้ำนอง” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และเริ่มให้มีพิธีนี้ในจังหวัดมุกดาหารเป็นแห่งแรกในแถบ ลำน้ำโขง

ในปัจจุบันการจัดพิธีตีช้างน้ำนองนั้น จะประกอบหลังจากแห่อัญเชิญด้วย พระราชทานทางน้ำ วันแรกของการแข่งขันเรือประเภทความเร็ว ซึ่งปีนี้ตรงกับวันที่ 25 ตุลาคม 2550 วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 และเป็นวันที่สองของงาน จากบริเวณจุดตัดสิน (ท่าน้ำวัดศรีบุญเรือง) พายทวนน้ำขึ้นไปจนถึงจุดปล่อย (หน้าวัดศรีมงคลเหนือ) เรืออัญเชิญด้วยพระราชทานก็จะวนกลับ เพื่ออัญเชิญด้วยพระราชทานฯ ประดิษฐานไว้บริเวณกองอำนาจการดั้งเดิม เรือแข่งทุกลำที่เข้าร่วมในพิธีก็จะวนกลับและตั้งหัวเรือไปตามลำน้ำโขง แข่งขันความเร็วเพื่อร่วมประกอบพิธีตีช้างน้ำนองจากจุดปล่อยไปจนถึงจุดตัดสิน เป็นอันเสร็จพิธี (คณะกรรมการอำนาจการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. 2544 : 258)

ภาพประกอบ 26 พิธีตีช้างน้ำนอง

กิจกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีแข่งเรือมุกดาหาร- สะหวันนะเขตมีรายละเอียด ดังนี้

วันแรกของการงาน วันที่ 24 ตุลาคม 2550 พิธีเปิดงานประเพณีแข่งเรือออกพรรษาไทย-ลาว (มุกดาหาร - สะหวันนะเขต) ณ เวทีหน้าลานศาลาเราร์ักมุกดาหารริมฝั่งโขงตลาดอินโดจีน พิธีแห่อัญเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมตราสัญลักษณ์ 80 พรรษา แห่อัญเชิญด้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และด้วย

รางวัลเกียรติยศประเภทต่าง ๆ พิธีแห่เครื่องบวงสรวง เพื่อสักการะบวงสรวงหลักเมืองมุกดาหาร ศาลเจ้าพ่อเจ้าฟ้ามุกดาหาร และหอเจ้าแม่สองนางพี่น้อง การจัดขบวนแห่เรือมิตรภาพไทย-ลาว ประเภทสวยงามและขบวนเทิดพระเกียรติของชาวกุ่ม ชุมชน มุกดาหาร- สะหวันนะเขต แห่ขบวนทางบก (เสร็จพิธีการจัดขบวนแห่ทางบก) ประกอบพิธีอัญเชิญเจ้าฟ้ามุกดาหารลงประทับเรือเจ้าฟ้ามุกดาหาร ณ บริเวณท่าหน้าหอเจ้าแม่สองนางพี่น้อง เพื่อกระทำพิธีเบิกน่านน้ำ เชิญข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หรือผู้แทนทั้งในส่วนจังหวัดมุกดาหาร และแขวงสะหวันนะเขตลงเรือเจ้าฟ้ามุกดาหาร เพื่อร่วมประกอบพิธีเบิกน่านน้ำ เชิญเรือแข่ง “เรือมณฑล” โดยความดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร เป็นเรือเกียรติยศ ร่วมประกอบพิธีเบิกน่านน้ำพายตามหลังเรือเจ้าฟ้ามุกดาหาร แข่งขันเรือประเพณีประเภทความเร็ว รุ่นจิว (10 ฝีพาย) เรือในท้องถิ่นเทศบาลเมืองมุกดาหาร รอบคัดเลือก รอบสอง จนถึงเวลา 13.30 น. การประกวดและแข่งขันเรือมิตรภาพ เรือประเพณีประเภทสวยงามของชาวกุ่ม ชุมชน จังหวัดมุกดาหาร และเรือจากแขวงสะหวันนะเขตลำละ 3 รอบ (รอบที่ 1 เหนือเรือ, รอบที่ 2 เชิงเรือ, รอบที่ 3 ลำพญาและการแสดงในลำเรือ) จนถึงเวลา 15.00 น. เสร็จสิ้นการแข่งขันเรือประเพณีสวยงาม แข่งขันเรือประเพณีความเร็ว รุ่นจิว (10 ฝีพาย) รอบรองชนะเลิศ และรอบชิงชนะเลิศ การแสดงศิลปวัฒนธรรมของชาวเรือประเพณีสองฝั่งโขง (มุกดาหาร - สะหวันนะเขต) บนลานศาลารักรักมุกดาหารริมฝั่งโขง พิธีมอบถ้วยรางวัลและรางวัลแข่งเรือมิตรภาพ (เรือประเพณีจากแขวงสะหวันนะเขต) ณ ศาลารักรักมุกดาหาร คณะผู้แทนและชาวเรือประเพณีมิตรภาพจากแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเดินทางกลับ (เสร็จพิธีในช่วงกลางวัน) ภาคกลางคืน มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ลำพญาดั้งเดิม ของชาวกุ่มชุมชนในเขตเทศบาล ณ ลานวัฒนธรรมชาวกุ่ม คือ เขตที่ 1 ลานตลาดอินโดจีน หน้าวัดศรีสุมังค์ เขตที่ 2 ลานตลาดอินโดจีน หน้าวัดยอดแก้วศรีวิชัย เขตที่ 3 ลานตลาดอินโดจีน หน้าวัดศรีบุญเรือง พิธีปล่อยกระทงสาย (ปล่อยก้านจิว) กลางลำน้ำโขง จำนวน 5,000 ดวง ของคณะผู้บริหารเทศบาล และชุมชนเทศบาล เขต 1 (11 ชุมชน) จากทำนน้ำวัดศรีมงคลเหนือลงไปตามลำน้ำโขง

ภาพประกอบ 27 ภาพขบวนพ็อนประเพณี (ฝั่งไทย) ของชาวกุ่มต่าง ๆ

วันที่สองของงาน วันที่ 25 ตุลาคม 2550 พิธีแห่อัญเชิญพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และตราสัญลักษณ์ 80 พรรษา โดยเรือเกียรติยศ (ทางน้ำ) เรือเกียรติยศจำนวน 6 ลำ จากสถานีเรือมุกดาหาร ตำรวจน้ำมุกดาหาร เทศบาลเมืองมุกดาหาร ร่วมจัดริ้วขบวนเพื่อจัดพาหเรดเรือ เรือเกียรติยศ “เรือมณฑล” ซึ่งเป็นเรือประวัติศาสตร์ของจังหวัดมุกดาหาร กล่าวคือ เป็นเรือที่บรรจุฝึพาย 45 คน ซึ่งเป็นอดีตเรือแข่งของเจ้าเมืองมุกดาหาร คือ พระยาศรีวิชัย ประวดี (เมฆ จันทรสชา) และยังเป็นเรือประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยในสมัยนั้น พระองค์ได้เสด็จตรวจราชการที่เมืองมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2449 ประมาณ 100 ปี ที่ผ่านมา โดยความดูแลและรับผิดชอบจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร นำเรือร่วมพิธี โดยจัดลำดับต่อจากเรือแห่ด้วยอัญเชิญพระราชทาน จัดขบวนพาหเรดเรือ โดยเรือแข่งประเภทความเร็วทุกลำที่เข้าร่วมการแข่งขันร่วมประกอบพิธีเพื่ออัญเชิญด้วยพระราชทาน ฯ ทางน้ำตั้งขบวนจากจุดตัดคิณหน้าวัดศรีบุญเรือง พายทวนน้ำผ่านกองอำนวยการขึ้นไปจนถึงจุดปล่อยหน้าสถานีตำรวจน้ำมุกดาหาร (เสร็จพิธีแห่อัญเชิญด้วยพระราชทานทางน้ำ) เสร็จแล้วเรือแข่งที่เข้าร่วม พิธีทุกลำวนขวากสู่วังกลางลำน้ำโขง ประกอบพิธีตีฆ้องน้ำนอง จากจุดปล่อยเรือลงมาจากหน้ากองอำนวยการไปจนถึงจุดตัดคิณเรือแข่งหน้าวัดศรีบุญเรือง (เสร็จพิธีตีฆ้องน้ำนอง) เริ่มทำการแข่งขันเรือประเภทความเร็วตามโปรแกรมการแข่งขันครั้งนี้ เรือเร็วรุ่นเล็ก 30 ฝึพาย ทั้งประเภทท้องถิ่นและทั่วไป เรือเร็วรุ่นกลาง 40 ฝึพาย ประเภททั่วไป การประกวดและการแข่งขันเรือแข่งประเพณีของชุมชน การประกวดกองเชียร์เรือแข่งของชาวชุมชน ภาคกลางคืน มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ลำผญาดั้งเดิมของชาวคุ้มชุมชนในเขตเทศบาล ณ ลานวัฒนธรรมชาวคุ้ม คือ เขตที่ 1 ลานตลาดอินโดจีน หน้าวัดศรีสุ่มังค์ เขตที่ 2 ลานตลาดอินโดจีน หน้าวัดยอดแก้วศรีวิชัย เขตที่ 3 ลานตลาดอินโดจีน หน้าวัดศรีบุญเรือง พิธีปล่อยกระทงสาย (ปล่อยก้านจู้) กลางลำน้ำโขง จำนวน 5,000 ดวง ของคณะผู้บริหารเทศบาล และชุมชนเทศบาล เขต 2 (10 ชุมชน) จากทำน้าวัดศรีมงคลเหนือลงไปตามลำน้ำโขง การแสดงศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมดนตรี และการแสดงของนักเรียน เยาวชน บนเวทีงานมหกรรมอาหารไทย - อินโดจีน ช้างท่าเทียบเรือท่าข้ามเทศบาลตรงปากห้วยมุก

วันที่สามของงาน วันที่ 26 ตุลาคม 2550 การแข่งขันเรือประเพณีประเภทความเร็วรุ่นใหญ่ รอบคัดเลือกและรอบรองทั้งประเภทเรือท้องถิ่น และประเภททั่วไป การแข่งขันเรือแข่งประเพณีและกองเชียร์เรือแข่ง การแข่งขันเรือประเภทความเร็ว ทั้งเรือท้องถิ่น และเรือทั่วไป รุ่นเล็ก, รุ่นกลาง, รุ่นใหญ่ ตามโปรแกรมจนเสร็จสิ้นการแข่งขัน พิธีมอบถ้วยรางวัลแก่เรือชนะเลิศ ประเภทต่าง ๆ และถ้วยรางวัลการประกวด ดังนี้ การประกวดขบวนแห่ทางบก เรือประเพณีประเภทความสวยงาม เรือแข่งประเพณี การประกวดกองเชียร์ และรางวัลเรือแข่งทุกประเภท พิธีรับด้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (เรือที่ชนะเลิศ ประเภท

ความเร็วรุ่นใหญ่ ประเภททั่วไป ก.) พิธีปิดการแข่งขันเรือประเพณีออกพรรษาจังหวัดมุกดาหาร ภาคกลางคืน มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ลำผญาดั้งเดิมของชาวกุ่มมชุนชนในเขตเทศบาล ณ ลานวัฒนธรรมชาวกุ่มม คือ เขตที่ 1 ลานตลาดอินโดจีน หน้าวัดศรีสุเมงค์ เขตที่ 2 ลานตลาดอินโดจีน หน้าวัดยอดแก้วศรีวิชัย เขตที่ 3 ลานตลาดอินโดจีน หน้าวัดศรีบุญเรือง พิธีปล่อยกระทงสาย (ปล่อยก้านจู้) กลางลำน้ำโขง จำนวน 10,000 ดวง ของคณะผู้บริหารเทศบาล และชุมชนเทศบาล เขต (12 ชุมชน) จากทำนน้ำวัดศรีมงคลเหนือลงไปตามลำน้ำโขง เปิดให้ประชาชนลอยกระทงวันออกพรรษา ณ อัจฉริยะและโปะบริเวณริมฝั่งโขง ตลาดอินโดจีน การแสดงกิจกรรมบนเวที งานมหกรรมอาหารไทย-อินโดจีน ณ เวทีข้างท่าเทียบเรือข้ามเทศบาลเมืองมุกดาหาร

ภาพประกอบ 28 ภาพเรือแข่งในวันงานประเพณี

วันที่สี่ของงาน วันที่ 27 ตุลาคม 2550คณะผู้แทนจากจังหวัดมุกดาหาร ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดนายปราณีต บุญมี รองผู้ว่าราชการจังหวัดนำหัวหน้าส่วนราชการ พี่น้องประชาชน เรือแข่งเรือประเพณีประเภทต่าง ๆ รวมทั้งขบวนแห่จากชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร ประมาณ 1 หมื่นคน เข้าร่วมพิธีเปิดงานบุญประเพณีแข่งเรือออกพรรษาลาว-ไทย 2550 ("บุญสว่างเชื้อ") ที่แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีท่านวิไลวัน พนมเข เจ้าแขวงสะหวันนะเขต พร้อมด้วยท่านราหูน มาผางวง เจ้าเมืองโกสอนพมิวิหาน พร้อมด้วย นายอภิชาติ เพ็ชรรัตน์ กงสุลใหญ่ สถานกงสุลไทย ประจำแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ให้การต้อนรับ นำนมัสการพระธาตุอิงฮัง วางช่อดอกไม้ที่อนุสาวรีย์โกสอนพมิวิหาน ณ แขวงสะหวันนะเขต ชาวเรือประเพณีมิตรภาพพร้อมกัน ณ บริเวณท่าเทียบเรือท่าข้ามเทศบาลเมืองมุกดาหาร เดินทางจากจังหวัดมุกดาหารไปร่วมงานประเพณีแข่งเรือออกพรรษาประจำปี ณ แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หลังจากพิธีเปิดงานบุญประเพณีแข่งเรือออกพรรษาลาว-ไทย 2550 แล้วมีการมอบของที่ระลึกสำหรับผู้ให้การสนับสนุน

และตัวแทนขบวนแห่ของเรือประเพณีทั้งไทยและลาวจากนั้นผู้ร่วมพิธีเปิดชมขบวนแห่การพ่อนเรือประเพณีบุญสว่างเชื้อของแขวงสะหวันนะเขต เริ่มทำการแข่งขันเรือมิตรภาพไทย-ลาว ขณะที่เดินทางจากฝั่งไทยเที่ยวชมงานตามอรัยาศัยจนถึงเวลา 17.00 น. เดินทางกลับจังหวัดมุกดาหาร (เทศบาลเมืองมุกดาหาร. 2550 : 10-15)

ภาพประกอบ 29 คณะตัวแทนจากไทยเดินทางไปร่วมงานฝั่งสะหวันนะเขต พี่น้องฝั่งสะหวันนะเขตให้การต้อนรับ

ภาพประกอบ 30 พิธีเปิดงานบุญประเพณีแข่งเรือออกพรรษาไทย-ลาว ณ แขวงสะหวันนะเขต

โดยสรุปประวัติความเป็นมาประเพณีแข่งเรือและกิจกรรมการจัดงาน แข่งเรือประเพณีของจังหวัดมุกดาหาร ในอดีตเป็นการที่หัวเมืองต่างๆเดินทางมาเข้าร่วมพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อแผ่นดิน ในระหว่างการเดินทางเมื่อเรือแต่ละเมืองมาพร้อมกันจึงเกิดความคิดที่จะแข่งขันกันจึงเกิด เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาในอดีตจัดขึ้นในวันออกพรรษาของทุกปี มีกิจกรรมที่สำคัญที่เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือคือ พิธีบวงสรวงสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง ทั้งบนบกและในเรือ พิธีเบิกน่านน้ำ พิธีพาหรดเรือ พิธีตีฆ้องน้ำนอง ขบวนแห่เรือประเพณี การร้องส่วงเฮือ การแข่งขันเรือเร็วทุกรุ่น กลางคืนมีการปล่อยกระทงสาย (ลอยก้านจู้) เป็นการลอยกระทงที่ทำจากกะลามะพร้าว ใ้ทำด้วยขี้เถ้าผสมน้ำมันก๊าดซึ่งสมัยเมื่อ30ปีก่อนที่จังหวัดมุกดาหาร เคยมีการลอยกระทงสายในวันออกพรรษาและในปีนี้มีมีการนำกลับมาฟื้นฟูใหม่เป็นปีแรกน่าจะนำมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบในกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนอกจากนั้นยังมีกิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมของเยาวชนและที่สำคัญมีการแข่งเรือเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างชาวจังหวัดมุกดาหารและชาวแขวงสะหวันนะเขต และมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งสองฝั่งได้เดินทางไปเยี่ยมเยือนซึ่งกันและกันที่แขวงมงานประเพณีแข่งเรือเลือกซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค และเดินทางกลับตามเวลาที่กำหนด เป็นจุดเด่นของงานแข่งเรือสองฝั่งโขงที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก

2. ประวัติความเป็นมาของประเพณีการแข่งเรือสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การส่วงเฮือมีมานานแต่สมัยโบราณจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เป็นศิลปะภาพวาดที่ ผาแต้ม(ปากอู หรือน้ำอู)คนโบราณมักอาศัยตามถ้ำ ตามผาและได้สร้างศิลปะไว้ภายในถ้ำหลายอย่าง เช่น ภาพคนล่าสัตว์ ภาพสัตว์ลักษณะ ภาพคน เป็นภาพคนนั่งบนเรือเต็มถ้ำ จากหลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การแข่งเรือมีมานานประมาณ 1,000 ปีมาแล้ว (สุนทร โภชิสาร. 2550 : 14) สมัยก่อนผู้คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำโขงส่วนใหญ่จะมี เรือที่ใช้เป็นพาหนะในการเดินทาง และประกอบอาชีพ ถึงวันออกพรรษาแต่ละหมู่บ้านนำเรือออกมาชำระล้างแล้วมาประดับประดาตกแต่งและทดลองพาย ฝึกซ้อมในตอนเย็น ในขณะที่เดียวกันก็มีการร้องแข่งส่วงเฮือ อย่างสนุกสนาน สมัยนี้ในบางแขวงเป็นเจ้าของภาพนำจัดประเพณีแข่งบุญส่วงเฮือประติดประต่อกันอย่างจริงจัง โดยจัดในวันออกพรรษา หมู่บ้านใดเก่งก็ได้รับรางวัลเป็นเงินหรือของมีค่าอื่น ๆ การแข่งเรือสมัยนี้กลายเป็นกีฬาทางน้ำชนิดหนึ่ง ทั้งยังเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีแสดงออกถึงความสามัคคีอย่างญาติพี่น้อง (กิแดง พอนกะเลิมสุก. 2006 : 81)

สำหรับในแขวงสะหวันนะเขตเอง บนพื้นฐานสังคมกสิกรรม ภายใต้พุทธศาสนา ที่เติบโตมาพร้อม ๆ กันของกลุ่มตระกูล ไทย-ลาว การแข่งเรือ(ส่วงเฮือ) การส่วง หมายถึง การแข่ง

เฮือ หมายถึง เรือ ฉะนั้นการสว่างเฮือก็หมายถึง การแข่งเรือ ถือกำเนิดขึ้นเมื่อชุมชนที่รวมตัวกันบ่มเพาะเป็นสังคมที่ประกอบด้วยหมู่บ้าน การสว่างเฮือเป็นประเพณีประจำบ้าน แต่ละบ้านมีเรือ โดยชาวบ้านสมทบทุนเป็นปัจจัยฝึกซ้อมแข่งขัน แม้ขณะนี้ไม่มีเอารางวัล นัยยะที่ซ่อนอยู่ของการสว่างเฮือ ถ้าจะได้ชื่อเสียงก็เห็นจะเป็นชื่อเรื่องความขยันขันแข็งในการทำมาหากิน นั่นคือบ้านที่ทำอะไรทำนาเสร็จเร็วก็ลงซ้อม สว่างเฮือก่อน เมื่อซ้อมก่อน เร็วแรงดี จับจังหวะได้ โอกาสชนะก็มีสูง นอกจากนั้นยังเป็นการบูชาพญานาค แม่น้ำที่ปกปักษ์รักษาเขตน้ำแดนดินเมืองสระหว้านนะเขต ทุกวันนี้ ในขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 เป็นวันออกพรรษาชาวบ้านมีการทำบุญตักบาตรเชื่อกันว่าวันออกพรรษาเป็นวันพระและวันร่วมฉลองการ เสด็จกลับมายังโลกมนุษย์ของพระพุทธเจ้า ส่วนความเชื่อที่ว่าการทำบุญในวันออกพรรษาจะได้บุญกุศลมาก เพราะพระที่เข้าพรรษาเป็นพระที่มีความเพียรปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ยึดมั่นในธรรม มั่นคงในคำสอน อันนี้หากพระได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบก็ถือเป็นเนื่อนาบุญได้ แต่หากตรงกันข้ามแม้จะอยู่จำพรรษาจนครบไตรมาสก็ไม่เป็นหลักประกันในเรื่องบุญมากแต่อย่างไร การจะได้บุญมากหรือน้อยจึงอยู่ที่หลัก 3 ประการ และอยู่ที่ตัวเรา เป็นสำคัญด้วยการบริสุทธ์พระก็เป็นส่วนของพระได้แก่พระ แต่อาจส่งผลแก่ผู้มาทำบุญเพียงเล็กน้อย แท้จริงแล้วทั้งมวลจะอยู่จิต ปัจจัย องค์รวมและศรัทธาของผู้ที่ทำบุญเป็นที่ตั้ง และความเชื่อที่หันเหออกจากสาระหลักคำสอนของศาสนา ก็ควรสืบสานต่อไป

มูลเหตุที่จะมีบุญออกพรรษาถือเป็นอิติที่เคยปฏิบัติกันมา คงเนื่องจากพระภิกษุสามเณร ได้มารวมกันอยู่ที่วัดใดหนึ่งโดยพร้อมเพรียงกัน ซึ่งจะ ไปค้างคืนหรือจำที่วัดที่อื่น ไม่ได้เป็นเวลาสามเดือนพอดี พระสงฆ์จึงได้ทำพิธีออกวัสสาปวารณาดังกล่าวทั้งภายหลังออกพรรษาแล้ว พระภิกษุสามเณรส่วนมากมักจะแยกกันไปในที่ต่าง ๆ ได้ตามใจชอบและพระภิกษุสามเณรบางรูปอาจลาสิกขาบท เมื่อถึงวันก่อนที่พระภิกษุสามเณรจะแยกย้ายกันไปเช่นนี้ ชาวบ้านจึงถือเป็นวันสำคัญถือโอกาสทำบุญถวายภัตตาหารและบริวารต่าง ๆ แต่พระภิกษุสามเณรที่วัดเป็นพิเศษ เพราะภายหลังวันออกพรรษาแล้วจะหาโอกาสที่พระภิกษุสามเณรอยู่พร้อมเพรียงกันเช่นนี้ยาก และในวันออกพรรษานี้ อากาศเริ่มสดชื่นเย็นสบายเนื่องจากฝนเริ่มตกน้อยลง อากาศก็จวนเริ่มเข้าฤดูหนาว การคราดไถนาตกกล้าหว่านดำนาของชาวบ้านก็เสร็จแล้ว ชาวบ้านจึงหมกภาระในการทำไร่ทำนาไปตอนหนึ่ง ทั้งข้าวในนากำลังเขียวชอุ่มและเริ่มออกรวง ประกอบกับอากาศแจ่มใส ทำให้ชาวบ้านรู้สึกมีความสุขสบายกายสบายใจ จึงถือโอกาสทำบุญในวันออกพรรษานี้โดยพร้อมเพรียงกันในวันออกพรรษามักจะมีพิธีอื่น ๆ ประกอบอีก คือ

1. การถวายต้นดอกฝิ่งหรือปราสาทฝิ่ง การทำต้นดอกฝิ่งชาวบ้านเอาไม้ไผ่มาจักตอกสานและทำเป็นรูปปราสาท แล้วเอาภาบกล้วยมาแทงหยวกเป็นลวดลายอย่างสวยงามปิดและมุงเอาจี๊ฝิ่งไปต้มให้เปื่อย นำพลมะละกอดิบ ตัดค้ำด้วยไม้ จุ่มลงในน้ำฝิ่งแล้วจุ่มลงในน้ำเย็น ทำเป็นรูปดอกไม้วึ่งเรียกว่า "ดอกฝิ่ง" ตรงกลางมีขมิ้นทำเป็นเกสร เอาไม้มาเสียบเกสรติดกับดอกฝิ่ง แล้วเอา

ไปเสียบติดกันกากกล้วยที่ต้นปราสาทจระเข้ห่างอย่างสวยงาม ช้างในหอปราสาทมีขนมห้าวต้มกล้วยอ้อย เลือหมอน ฯลฯ ช้างนอกแฉวนและประดับประดาด้วยผ้าแพร กระดาษดินสอด ไม้ขีด ฝ้ายไหม ฯลฯ พร้อมปัจจัย ตอนเย็นหรือค่ำก็แห่กันอย่างสนุกสนานครึกครื้นไปที่วัด เวียนรอบศาลา แล้วนำไปถวายพระภิกษุสงฆ์ เพื่อบูชาพระรัตนตรัยและอุทิศส่วนกุศลให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อทำพิธีถวายเสร็จแล้ว มีการฟังเทศน์ฉลองต้นฝิ่งและพระกล่าวคำอนุโมทนาให้พรเป็นเสร็จพิธี การทำต้นฝิ่งส่วนมากชาวบ้านรวมกันทำเป็นกลุ่ม ๆ แล้วแต่ศรัทธา วัดหนึ่ง ๆ มักมีการถวายต้นดอกฝิ่งจำนวนหลาย ๆ ต้น เหตุที่จะมีการถวายต้นดอกฝิ่ง มีเรื่องเล่าว่า เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวันมีช้างและลิงเป็นผู้อุปฐาก ช้างเป็นผู้มีหน้าที่ตักน้ำและต้มน้ำถวาย ส่วนลิงทำหน้าที่หาผลไม้ รวงผึ้งและน้ำผึ้งมาถวายรวงผึ้งที่คั้นเอาน้ำผึ้งถวายพระพุทธเจ้าฉันแล้ว เหลือแต่จีผึ้งมีผู้เห็นประโยชน์จึงนำไปทำเทียนมาถวายและได้ทำเป็นต้นตอกแต่งประดับประดาให้สวยงามแล้วแห่ไปถวาย ซึ่งกลายเป็นต้นปราสาทฝิ่ง การถวายต้นดอกฝิ่งหรือปราสาทฝิ่งจึงเป็นประเพณีสืบทอดกันมาช้านาน จนกระทั่งทุกวันนี้ ในบางหมู่บ้านก็ถือโอกาสทำบุญในวันออกพรรษาแล้วยังมีพิธีเล่นยศ ยกย่องพระที่อยู่ในวัดมีการตั้งกองบุญ (เครื่องไทยทาน ประกอบไปด้วย หมอน ผ้าสบง จีวร เครื่องใช้ต่างๆ) ที่จำเป็นของพระสงฆ์ ประมาณ 42 อย่าง) เพื่อถวายแด่พระสงฆ์และเป็นการอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับและบางครั้งชาวบ้านตั้งกองหุด(กองสด)ขึ้นเพื่อยกย่องพระรูปใดรูปหนึ่งที่อยู่ในวัดที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เข้าพิธีหุดหรือรดน้ำ ชาระร่างกายอันบริสุทธิ์ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เป็นยาชา ซึ่งชาวบ้านถือว่าให้เกียรติ ยกย่อง ซึ่งถือเป็นประเพณีสืบทอดกันมาแต่โบราณ จะมีการตั้งกองบุญในงานบุญที่สำคัญเช่น ออกพรรษา สงกรานต์ เป็นต้น (บัวเลียน สุนทรารักษ์. 2550 : สัมภาษณ์)

2. การสว่างเฮือ หมายถึง การนำเรือมาแข่งกันด้วยฝีพาย กำหนดแข่งเรือกันในวันใดวันหนึ่ง นิยมจัดแข่งขันกัน หลังจากมีการทำบุญในวันออกพรรษาเรียบร้อยแล้วจึงมีการจัดแข่งเรือในวันต่อมาคือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 วัดใดหรือหมู่บ้านใดที่อยู่ใกล้แม่น้ำโขงหรือเซ(แม่น้ำ)ต่างๆเช่น เซบั้งไฟ เซบั้งเฮียง เซโปน เซจำพอน เป็นต้นมักมีการเรือถึงวันแข่งชาวบ้านจะประกาศหรือนัดให้คนในหมู่บ้านอื่นที่มีเรือแข่งมา "สว่างเฮือ" กันเป็นประเพณีที่ทำให้ผู้มาร่วมงานสนุกสนาน ได้มีโอกาสพบปะวิสาสะกันนิยมจัดในหมู่บ้านที่อยู่ริมฝั่งโขง เช่นบ้านนาสะโน บ้านนาแก และเมืองโกสพนมวิหานเองก็เช่นเดียวกัน ต่อมาทางแขวงจัดให้มีการแข่งขัน โดยให้นำเรือจากหมู่บ้านต่างๆ มาแข่งกันก่อนถึงวันงานทั้งเรือแข่งและขบวนพ็อนประเพณี จากนั้นนำตัวแทนที่ชนะหรือเข้ารอบมาแข่งกันอีกครั้งหนึ่งในวันงาน งานบุญประเพณีสว่างเฮือออกพรรษาของแขวงสะหวันนะเขตได้จัดให้มีการแข่งเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศไทยหลังจากมีการปลดปล่อย เมื่อปี พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นบ้านที่เมืองนองมีการส่งตัวแทนเรือที่ชนะเลิศหรือเรือที่คัดเลือกมาร่วมแข่งเรือมิตรภาพไทย-ลาว ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2531สมัยท่านบุญยัง วอลละจิด เป็นเจ้าแขวงในขณะนั้น ต่อมาก็ได้มีการสืบทอด

บุญประเพณีนี้จวบปัจจุบัน มีการจัดงาน 4 วัน วันสุดท้ายเป็นวันชิงชนะเลิศ และฝั่งไทยเดินทางมาร่วมพิธีเปิดซึ่งกำหนดวันไม่ให้ตรงกันเพื่อแต่ละฝ่ายจะได้เดินทางไปร่วมโดยสะดวก(ท่านคำปง มังสุพาท. 2550 : สัมภาษณ์)ก่อนแข่งขันผู้เข้าแข่งขันแต่ละหมู่บ้านต้องมีการบวงสรวงสักการะพระแม่คงคาโดยมีกะจำพาทำพิธี เครื่องสักการะประกอบด้วยขัน 5 หมากพลู ยาสูบ หมากพร้าว เหล้า ดอกไม้รูปเทียน จากนั้นไปสักการะมเหสีหลักเมืองที่หอมเหล็ก เมืองโกสอนพมวิหาน ซึ่งชาวบ้านถือว่าศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมือง ช่วยปกป้องรักษาให้มีชัยและอยู่รอดปลอดภัย

ภาพประกอบ 31 การตั้งกองบุญ และพิธีทางศาสนา ก่อนวันแข่งเรือ

2.1 พิธีกรรมเกี่ยวกับเรือ แขวงสะหวันนะเขต

2.1.1 อุปกรณ์เกี่ยวกับพิธีกรรม

ในพิธีกรรมในประเพณีการแข่งเรือประจำปีแขวงสะหวันนะเขตเป็นการครอบบอกกล่าวให้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองคือหอมเหล็กหลักเมืองซึ่งชาวแขวงสะหวันนะเขตเคารพเชื่อถือช่วยปกป้องรักษาให้ผู้เข้าแข่งขันมีชัยชนะและปลอดภัยในการแข่งขันจึงไม่มีอุปกรณ์ในการสักการะมาก ประกอบด้วยเครื่องบูชาดังนี้

- 1) ขัน 5 ซึ่งมีดอกไม้สีขาว 5 คู่ เทียน 5 คู่ และขัน 8 มีดอกไม้ 8 คู่ เทียน 8 คู่
- 2) เงิน 22 กีบ
- 3) เหล้า 1 แก้ว
- 4) เสื้อผ้า (เครื่องนุ่งประกอบด้วย เสื้อคลุมตัวใหญ่และผ้าถุงเป็นผ้าเงิน)ใช้ในให้กวนจำ(กะจำ)เปลี่ยนก่อนประกอบพิธี

5) ดอกไม้ รูปเทียน เพื่อเป็นเครื่องประกอบเพื่อสักการะองค์มหัศจรรย์
หลักเมือง

6) ผู้เข้าแข่งขันบางทีมักจะมี น้ำมะพร้าว หมากพลู ยาสูบ
(ผาไล ไชยะวงศา. 2550 : สัมภาษณ์)

2.1.2 ขั้นตอนของพิธีกรรมแขวงสะหวันนะเขต

พิธีกรรมการสว่างเชื้อของแขวงสะหวันนะเขตมีรายละเอียดดังนี้ ก่อนทำการแข่ง 2
วัน มีการครอบห่อเรือที่เก็บไว้ในวัดด้วยการแต่ง พาทวานประกอบด้วยของหวานเช่นข้าวต้มมัด รอด
ช่อง ขนมชั้น เป็นต้น ชั้น 5 กอกยา (บุหรี) คำหมาก (หมากพลู) เพื่อบอกกล่าวห่อเรือและนำเรือลง
น้ำเพื่อไปตกแต่งในแต่ละทีม เพื่อนำมาแข่งขัน

ถึงวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 หลังจากทำพิธีทางศาสนาเสร็จ มีพิธีเบิกน่านน้ำ โดยกวน
จ้ำ(กะจ้ำ)ต้องเป็นผู้ที่เคยประกอบพิธีซึ่งอยู่ที่บ้าน โพนสิม (บ้านเดิมที่ตั้งเมืองสะหวันนะเขต) ปัจจุบัน
คือ ท่านจางม บ้าน โพนสิม และท่านต้องเป็นผู้ประกอบพิธีครอบ องค์มหัศจรรย์หลักเมืองทุกครั้งที่มี
พิธีเลี้ยงห่อซึ่งจัดขึ้นปีละ 2 ครั้งในเดือนเจียง(เดือนอ้าย)และเดือน 6 ของทุกปี ในงานต่าง ๆ ที่สำคัญ
เช่น บุญสว่างเรือ บุญบั้งไฟ บุญปีใหม่(บุญสงกรานต์)ต้องมีการครอบชาวบ้านมีความเชื่อในครอบถ้ำ
ไม่ทำพิธีครอบอาจมีเหตุร้ายเกิดขึ้น งานบุญสว่างเชื้อเช่นกัน เมื่อทำพิธีครอบและพิธีเบิกน่านน้ำแล้ว
จะไม่มีเหตุร้ายเกิดขึ้นในงาน เรือแข่งทุกทีมที่จะเข้าแข่งขันต้องมาครอบมากล่าวบอกท่านก่อนจึงลง
ไปแข่งขันเพื่อให้มีชัยชนะ ปลอดภัยต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้น

พิธีเบิกน่านน้ำเริ่มจากกวนจ้ำ (ลำหรือตัวแทนร่างทรง) มาถึงบริเวณหอมมหัศจรรย์แล้ว
ขึ้นไปประกอบพิธีประทับร่างทรง กวนจ้ำแต่งขัน 5 ชั้น 8 เหล้า คาย(เงิน) 22 กีบ เทียน นุ่งผ้า
สวมเสื้อที่เตรียมไว้มาครอบองค์มหัศจรรย์ แล้วลงนั่งบนหัวเรือ ลูกเรือที่พายส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงสวม
เสื้อแดง และมีนายท้ายเรือเป็นชาย พายเลาะสุดเขตเพื่อเบิกน่านน้ำ บอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ใน
น่านน้ำให้การจัดงานแข่งเรือมีความราบรื่น ปลอดภัยมีโชคชัย พายไปจนถึงเขตแข่งขัน
หลังจากนั้นกลับลงมายังท่าที่หอมมหัศจรรย์ เสร็จพิธีเบิกน่านน้ำ เชิญกวนจ้ำลงจากเรือ เป็นอันเสร็จพิธี
(ท่านผาไล ไชยะวงศา. 2550 : สัมภาษณ์)

กิจกรรมในงานบุญสว่างเชื้อก่อนถึงวันแข่งเรือมีดังนี้ ก่อนถึงวันแข่งจริงคือวันแรม 1
ค่ำเดือน 11 จะมีกิจกรรมการแข่งขัน(ตั้ง)แบ่งเป็น 3 กิจกรรมคือ

1. กิจกรรมการประกวดบทพ็อน ลำ 4 จังหวะได้แก่ ลำคอนสะหวัน ลำบ้าน
ชอก ลำตั้งหวาย ลำภูไท ลำ 4 จังหวะนี้เป็นศิลปะพื้นบ้านประจำแขวงสะหวันนะเขตที่เป็น
เอกลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุด นิยมนำมาแสดงในงานบุญสว่างเชื้อหรืองานบุญที่สำคัญของแขวงสะหวัน
นะเขต การประกวดบทพ็อนลำ 4 จังหวะเป็น การประกวดการแสดงขบวนแห่ที่ใช้ในงานแข่งเรือ

เพื่อนำมาแสดงในวันเปิดงานแข่งเรือมิตรภาพไทย-ลาว ในการคัดเลือกแต่ละหมู่บ้านจะส่งบทพ็อนก่อนล่วงหน้าหลังจากนั้นคณะกรรมการจะตามไปชมการแสดงของแต่ละคณะในสถานที่ที่หมู่บ้านกำหนดเช่น โรงเรียนหรือวัดแล้วแต่ความเหมาะสม คณะกรรมการให้คะแนนแต่ละคณะเรียบร้อย จัดลำดับคะแนนแล้ว แจ้งให้คณะที่เข้ารอบคัดเลือกมาแข่งในวันแรกของงานแข่งเรือก่อนวันแรม 1 ค่ำเมื่อได้คณะที่ชนะเลิศแต่ละจังหวัด คณะที่จะชนะเลิศต้องผ่านตามเกณฑ์ดังนี้ บทพ็อนต้องมีเนื้อร้อง ทำนอง ที่แสดงถึงวิถีชีวิตหรืออาชีพการทำมาหากินของชาวบ้าน เช่นหาปลา ห่อนค้า(ร่อนหาทองคำ) ช่อมคราม เป็นต้น แต่ละอาชีพต้องแสดงถึงรายละเอียดของอาชีพนั้นตั้งแต่ต้นจนได้ผลผลิต มีความคิดสร้างสรรค์ มีอุปกรณ์ประกอบการแสดง จึงจะชนะเลิศและได้รับรางวัลให้นำคณะที่ชนะเลิศแต่ละจังหวัดมาแสดงโชว์ในวันสุดท้ายของงานหรือวันแข่งเรือมิตรภาพไทย-ลาว คณะพ็อนที่มักชนะเลิศเกือบทุกปีได้แก่ คณะบ้านสุนันทาแสดงโดยนักเรียนโรงเรียนมัธยมสุนันทา (ท่านคำซิด พมมะจัน. 2551 : สัมภาษณ์)

2. การเส็งร้องเพลง(ประกวดร้องเพลง)แบ่งเป็น2 ประเภทคือ

2.1 ลำพื้นบ้านได้แก่ ลำเดิน ลำเพลิน ลำเต้ย ลำประยุกต์ทั้งหลายจัดอยู่ในประเภทลำ

2.2 ประเภทเพลงได้แก่เพลงสตริง เพลงลูกทุ่ง มีการประกวดร้องเพลงในภาคกลางคืนของเยาวชนหรือประชาชนที่มาร่วมงานบางครั้งมีการสมัคร ก่อนล่วงหน้าแต่บางครั้งก็สมัครแล้วประกวดเลย

3. การแข่งเรือ รุ่นต่างๆ 3 รุ่นคือรุ่นเล็ก(รุ่นน้อย)ขนาด 9- 12 ฝีพาย ขนาดกลาง 15-25 ฝีพาย และขนาดใหญ่ 30 – 50 ฝีพาย แข่งขันรอบคัดเลือกทุกวัน เป็นเวลา 3 วันและวันที่ 4 จึงชนะเลิศแต่ละประเภทและรับรางวัลในวันสุดท้าย เรือรุ่นใหญ่ที่ชนะเลิศ จะเป็นตัวแทนแข่งกับเรือไทย(มุกดาหาร)ในการแข่งเรือมิตรภาพ เป็นประจำทุกปี

นอกจากการจัดกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรมในแล้วยัง มีการจำหน่ายสินค้าและอาหารบนถนนริมโขง มีการแสดงมหรสพสมโภชทุกคืนเช่น วงดนตรี หมอลำ ร้านจำหน่ายอาหารกินดื่มตามความเหมาะสม โดยอยู่ในกรอบประเพณี และกฎหมาย

ภาพประกอบ 32 กิจกรรมวันงานประเพณีแข่งเรือ แขวงสะหวันนะเขต

กิจกรรมเป็นวันสุดท้ายของงาน วันที่ 27 ตุลาคม 2550ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11ซึ่งเป็นวันที่ชิงชนะเลิศเรือทุกประเภท และมอบรางวัล และในปีนี้ไทยได้นำเรือมาแข่งเรือประเพณี เรือยาวประเภทต่าง ๆ ชาวไทยนับหมื่นคนเดินทางมาร่วมงาน บุญสว่างเฮือ นำโดย นายประณีต บุญมี ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร นำหัวหน้าส่วนราชการพี่น้องประชาชน เรือแข่งเรือประเพณีประเภทต่างๆ รวมทั้งขบวนแห่จากชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร ประมาณ 1 หมื่นคน เข้าร่วมพิธีเปิดงานบุญประเพณีแข่งเรือออกพรรษาลาว-ไทย 2550 ("บุญสว่างเฮือ") ที่แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีนายวิไลวัน พมเข เจ้าแขวงสะหวันนะเขต พร้อมด้วยท่านราหูน มาผางวง เจ้าเมืองโกสอนพมวิหาน พร้อมด้วยนายอภิชาติ เพ็ชรรัตน์ กงสุลใหญ่ สถานกงสุลไทย ประจำแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ให้การต้อนรับ นำนมัสการพระธาตุอิงฮัง หลังจากนั้นวางช่อดอกไม้ที่อนุสาวรีย์โกสอนพมวิหาน ณ แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพประกอบ 33 ภาพบรรยากาศงานประเพณีแข่งเรือ แขวงสะทอนเขต

ภาพประกอบ 34 นายประณีต บุญมี ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหารและคณะเข้าร่วม
ในงานแข่งเรือที่แขวงสะหวันนะเขต 27 ตุลาคม 2550

สรุปประวัติความเป็นมาประเพณีแข่งเรือแขวงสะหวันนะเขตและกิจกรรมวันงาน แขวงสะหวันนะเขต ความเป็นมาในอดีตผู้คนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งโขงเมื่อเสร็จจากการทำไร่ นาฤดูน้ำหลาก ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านนัดกันนำเรือออกมาแข่งในวันออกพรรษา เดือน 11 ของทุกปีกิจกรรมที่ทำเป็นประจำทุกปีมีดังนี้ เนื่องจากวันงานตรงกับวันออกพรรษาจึงมีการทำบุญตักบาตรหรือพิธีทางศาสนาเสร็จจึงมีกิจกรรมแข่งเรือ(สว่างเฮือ)ก่อนทำการแข่งเรือมีพิธีเบิกน่าน้ำ สักการะบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งบนบกและในน้ำ จากนั้นแข่งเรือประเภทต่างๆรอบคัดเลือกเพื่อหาตัวแทนแข่งขันในวันสุดท้าย ยังมีกิจกรรมประกวด(เส็ง)ร้องเพลง การฟ้อน ด่า 4 จังหวะซึ่งเป็นการแสดงเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของงานแข่งเรือแขวงสะหวันนะเขตและการแสดงศิลปะพื้นบ้านด่า 4 จังหวะคือด่าคอนสะหวัน ด่าบ้านชอก ด่าตั้งหวายและด่าภูไท ถือว่าเป็นการแสดงที่โด่งดังระดับโลกซึ่งเป็นที่ค้นพบใหม่ในกิจกรรมงานบุญสว่างเฮือของแขวงสะหวันนะเขต กลางคืนมีมหรสพสมโภช ในวันสุดท้ายของงานมี

พิธีเปิดการแข่งขันเรือมิตรภาพลาว-ไทย โดยมีตัวแทนฝ่ายไทยและประชาชนชาวมุกดาหารเดินทางมาร่วมงาน นับว่าเป็นจุดเด่นของวันงานที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเที่ยวในแขวงสะหวันนะเขตเป็นจำนวนมาก เช่นกัน

ลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการอธิบายไว้ 5 ด้าน ในด้านการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง ได้แก่ การบริหารจัดการด้านนโยบายภาครัฐ/จังหวัด ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม ด้านความปลอดภัย ด้านการให้บริการ และด้านศิลปะการแสดง

ลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านนโยบาย จำนวน 3 คน พบว่า การบริหารจัดการด้านนโยบายในงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงในอดีตความสัมพันธ์ของชาวบ้าน ทั้งสองฝั่งเป็นเหมือนญาติพี่น้อง การไปมาหาสู่กันเป็นเรื่องปกติ เช่น การค้าขาย การประกอบอาชีพ ตลอดจนงานบุญประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ ถือว่า ฝั่งใดมีบุญก็ข้ามมาร่วมทำบุญ โดยสะดวก เนื่องจากมีฮีตที่เหมือนกัน เช่น บุญเดือนสี่ บุญแหวด ชาวบ้าน วัด และฝ่ายปกครองบ้านเมืองร่วมกันทำบุญ มีการบอกกล่าวกันทั้งสองฝั่ง ด้วยบุคคลเหล่านี้ต่างมีจิตใจเคารพเชื่อถือในพุทธศาสนา เป็นผลสะท้อนให้ทราบว่าในอดีตกาลไปมาหาสู่กันเชื่อมโยงกันด้วยจิตใจ

1. ด้านนโยบายของบ้านเมืองกึ่งอนุญาตให้ผู้คนสองฝั่งร่วมกันประกอบพิธีกรรมแสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงาม โดยเฉพาะผู้นำฝ่ายสงฆ์จะมีบทบาทมากต่อการเคารพเชื่อฟังของบุคคลในชุมชนทั้งสองฝั่งข้ามมายังบุญประเพณีออกพรรษา เริ่มตั้งแต่นั้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันทำบุญออกพรรษา มีการประกอบพิธีทั้งสองฝั่ง หลังจากพิธีทางศาสนาเสร็จชาวบ้านทั้งสองก็จัดแข่งเรือ เพื่อการระลึกถึงศีลธิ์ในแม่น้ำโขง ฝ่ายปกครองบ้านเมืองกึ่งอนุญาต สามารถดำเนินการได้ด้วยเหตุผลอันดีแห่งบุญบารมีทางพุทธศาสนาสะท้อนให้เห็นว่า การปกครองมีการยึดหยุ่นผ่อนผันผ่อนยาว ไม่ใช้อำนาจเผด็จการทำให้เกิดสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกัน (กร พรหมดี. 2550 : สัมภาษณ์)

ในปัจจุบันการบริหารจัดการด้านนโยบายจังหวัดมุกดาหาร ร่วมกับ แขวงสะหวันนะเขต ได้ทำข้อตกลงร่วมกัน โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์จังหวัด ด้านความสัมพันธ์ที่ดี ด้านเศรษฐกิจและสังคม กับประเทศเพื่อนบ้านให้มีการพัฒนาและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความร่วมมือ ด้านการศึกษา สาธารณสุข และวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน จังหวัดมุกดาหารได้สถาปนาความสัมพันธ์เป็นเมืองคู่แฝด ซึ่งได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2547 ในเรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อย การอำนวยความสะดวก ในการค้าขาย การลงทุน

การอุตสาหกรรม และการเกษตร การเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่ง การท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แรงงาน กีฬาและศิลปวัฒนธรรม (พร้อมพงษ์ มาพงษ์. 2550 : สัมภาษณ์)

ในอนาคต ด้านนโยบายของจังหวัด ร่วมกับ แขวงสะหวันนะเขต ด้านการบริหารจัดการที่ดี มุ่งที่จะพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ เพิ่มสมรรถนะและปรับกระบวนการทำงาน หน่วยงานภาครัฐ พัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ เทคโนโลยี วิทยาการสมัยใหม่ พัฒนาการให้บริการภาครัฐผ่านอิเล็กทรอนิกส์ มีการแลกเปลี่ยนบุคลากร

ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ โดย พาร์สันส์ ได้กล่าวถึงระบบการติดต่อที่มีภาษาเป็นสิ่งสำคัญทำให้เกิดการกระทำระหว่างกัน เช่น ชาวสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับ ชาวมุกดาหาร ที่ใช้ภาษาเดียวกัน เกิดระบบเกื้อกูลซึ่งกันและกันทั้งด้านความเชื่อ ซึมซาบเข้ามาในบุคคลที่อยู่ในสังคม ทำให้มีการบูรณาการรวมหน่วยระหว่างบุคคลิกภาพและวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ และเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีการกระทำที่สมัครใจ มีแนวทางเป้าหมายเดียวกันคือ มุ่งมั่นที่จะชำระพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่สังคม อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อและค่านิยมในการแข่งเรือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพระแม่คงคาช่วยให้บุคคลในสังคมอยู่อย่างสงบสุขและร่มเย็น

สรุป ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ลักษณะการบริหารจัดการด้านนโยบายมีมานานแล้ว ทั้งสองฝั่ง โดยมีการติดต่อกลางระหว่างกันเป็นเวลานานด้วยพื้นฐานของประเพณี วัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน ความผูกพันที่มีมาแต่อดีต ภายใต้บุญบารมีแห่งพระพุทธศาสนา ทำให้ชาวไทยจังหวัดมุกดาหาร และชาวแขวงสะหวันนะเขตที่เคยไปมาหาสู่กัน มีความผูกพันกันมา ทำให้ง่ายต่อการวางนโยบายร่วมกัน เพื่อดำรงไว้ซึ่งประเพณีที่ดีงามของทั้งสองฝั่งเผยแพร่ให้ลูกหลานได้ชื่นชมและสืบทอดต่อไป

2. ด้านสุขอนามัย สิ่งแวดล้อม หมายถึง ด้านความสะอาด ความสะอาด ความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อม ในการบริหารจัดการในอดีต จากการสัมภาษณ์พบว่า สมัยก่อนการคมนาคมที่สะดวกที่สุดคือทางน้ำ สำหรับหมู่บ้านที่อยู่ริมแม่น้ำโขง ด้านสุขอนามัย สิ่งแวดล้อม สืบเนื่องจากผู้คนยังมีไม่มาก ความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย การไปมาหาสู่กันจะอาศัยวัดเป็นแหล่งพักนอนค้างคืน อาหารการกินจะเกิดจากการมีน้ำใจซึ่งกันและกัน ชาวบ้านจะมีการรักษาอนามัยของตนเองโดยใช้การชะล้างเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต ด้านการรักษาอนามัยและสิ่งแวดล้อม เช่น ก่อนนอนให้ล้างมือ ล้างเท้า ไม่เช่นนั้นจะชะล้าง คงเป็นเพราะเหตุผลเชื้อโรคจะเข้าเท้าและมือ ทำให้เข้าสู่ร่างกายโดยง่าย การตีตะปูหรือเคาะไม้ในเวลากลางคืนจะทำให้ชะล้าง เนื่องจากการทำงานกลางคืนจะไม่ปลอดภัย (สุรจิตต์ จันทสาขา. 2550 : สัมภาษณ์)

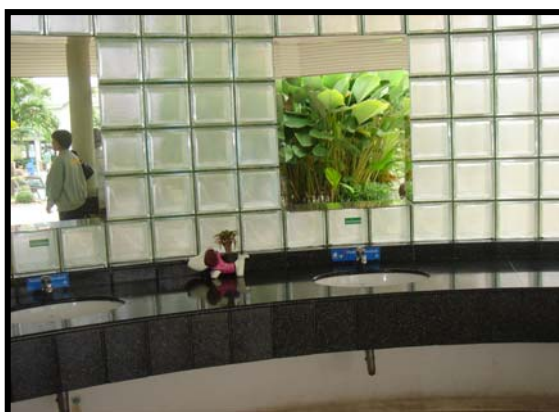

ภาพประกอบ 35 ภาพการจัดสภาพห้องน้ำที่ได้รับมาตรฐาน

โดยเฉพาะด้านการสาธารณสุข มีการประชุมวางแผนเพื่อเฝ้าระวังโรคระบาดเขตลุ่มน้ำโขง ระหว่างจังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขต เพื่อเฝ้าระวังโรคติดต่อที่อาจเกิดขึ้นในงาน ประเพณีต่าง ๆ (เอกราช มณีกรรณ. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบันการบริหารจัดการด้านสุขอนามัย ความสะอาด ความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมและวางแผนรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาในงาน ประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง ตั้งแต่ระบบจราจร อำนวยความสะดวกด้านการจอดรถ ช่องทางการเดินรถ ปิดถนนบางสายเพื่อความปลอดภัยสำหรับผู้มาเที่ยวงานบุญประเพณี ด้านบริการประชาสัมพันธ์ สถานที่ มีป้ายบอกทางชัดเจน สถานที่ท่องเที่ยวมีการเตรียมพร้อม ห้องสุขามีความเพียงพอ จัดสถานที่บริการห้องน้ำในทุกจุด เช่น สถานีขนส่ง ปิมน้ำมัน ร้านอาหาร และจุดบริการห้องสุขาของเทศบาลเมืองมุกดาหาร ตลอดจนภายในบริเวณตลาดอินโดจีน แต่ยังคงขาดเรื่องความสะดวก ในอนาคตต้องมียุทธศาสตร์จังหวัดเรื่องของความสะอาดของห้องน้ำ หรือสร้างจุดบริการห้องน้ำสาธารณะที่ได้มาตรฐานสากล

ภาพประกอบ 36 ภาพการจัดสภาพห้องน้ำที่ได้รับมาตรฐาน สะอาด สวยงาม

นอกจากนั้นมีการกำจัดขยะที่ได้มาตรฐาน มีการกำจัดสิ่งปฏิกูล และระบบบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้งลงแม่น้ำลำคลอง ซึ่งปัจจุบันมีการก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแต่ยังไม่ได้ใช้ คือ บ่อบำบัดน้ำเสียของเทศบาลเมืองมุกดาหาร อีกประการหนึ่งที่สำคัญในการวางผังเมือง ควรกำหนดโซนของโรงงานอุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยให้ชัดเจนเพื่ออนาคตมีความหนาแน่นของประชากรมากขึ้นจะทำให้ไม่กระทบต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว คือการสาธารณสุข ตั้งแต่ปี 2534 ทั้งสองประเทศมีความร่วมมือกันด้านสาธารณสุขไทย-ลาว ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับมาตรฐานด้านสาธารณสุขของลาว ส่งเสริมความร่วมมือในการควบคุมและป้องกันโรคระบาดตามบริเวณชายแดนไทย-ลาว และปัจจุบันมีประชาชนลาวเข้ามารับการรักษาในโรงพยาบาลไทยเป็นจำนวนมาก

ปัญหาที่พบปัจจุบัน ในงานประเพณีแข่งเรือ คือ เรื่องของการกำจัดขยะภายในบริเวณงาน และความสะอาดของห้องน้ำ

3. ด้านความปลอดภัย หมายถึง ความปลอดภัยด้านการจราจร ด้านการเดินทาง ด้านทรัพย์สิน เนื่องจากจังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขตเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวเป็นจำนวนมาก จึงต้องมีการวางแผนบริหารจัดการด้านความปลอดภัยเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นจะทำให้เกิดผลกระทบต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวและมีผลกระทบทางเศรษฐกิจ ในฝั่งไทยในอดีตสืบเนื่องจากผู้คนยังมีน้อย มีการปลูกฝิ่นในครอบครัว เรื่องการไม่ลักเล็กขโมยน้อย หรือห้ามลักทรัพย์ ซึ่งอยู่ในคำสอนของศาสนาที่เรียกว่า ศีล 5 ที่คนไทยตั้งแต่อดีตและปัจจุบันได้สืบทอดกันมาแต่โบราณ อีกทั้งในงานประเพณีแข่งเรือของทั้งสองฝั่ง ก็มีการคำนึงถึงเรื่องนี้โดยตลอด ความปลอดภัยด้านการเดินทาง การเดินทางส่วนมากเดินทางโดยทางเรือ คนที่พายเรือเป็นหรือผู้ที่นั่งมาในเรือส่วนใหญ่ก็เป็นผู้คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำซึ่งจะมีชีวิตผูกพันกับสายน้ำ ตั้งแต่สมัยยังเด็กก็ลงเล่นน้ำ ว่ายน้ำเป็นเกือบทุกคน การเกิดอุบัติเหตุทางน้ำในอดีตไม่ค่อยปรากฏ นอกจากจะมีพายูฝนฟ้าคะนองแล้วทำให้เรือล่ม อาจมีการจมน้ำเสียชีวิตก็มีบ้างแต่น้อย (สุรจิตต์ จันทรสชา. 2550 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 37 ภาพเรือปัก (เรือแพขนานยนต์)

ด้านความปลอดภัย มีลักษณะการบริหารจัดการดังนี้ เพื่อคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของการแข่งเรือ จึงมีการเดินทางไปมาหาสู่กันด้วยเรือ เดิมผู้คนที่เดินทางไปร่วมงานมีจำนวนน้อยจึงใช้เรือลำเล็กหรือเรือโดยสารในการข้าม แต่ปัจจุบันมีการประชาสัมพันธ์ขยายงานออกไปยังจังหวัดต่าง ๆ จึงมีผู้เดินทางข้ามไปเที่ยวงานหรือไปร่วมงานเป็นจำนวนมากหลายหมื่นคนจึงจำเป็นต้องใช้เรือบั๊กหรือแพขนานยนต์ เพื่อบรรจุคนได้มากครั้งละประมาณ 1,000 - 1,500 คนต่อเที่ยว ทางคณะผู้จัดงานจึงจัดเตรียมเจ้าหน้าที่ตำรวจคอยควบคุมดูแลเรือที่ข้ามฟากไปในแต่ละเที่ยว โดยมีเรือของ นปช. และเรือตำรวจนำ ติดตาม ดูแล ความปลอดภัยในการข้ามทุกครั้ง อีกทั้งค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายบัตรข้ามไปร่วมงานกับแขวงสะพานนะเขตราคา 100 บาท ประกอบด้วยค่าเรือ ค่าเหยียบค่าประกันชีวิต ฉะนั้นการป้องกันความปลอดภัยทางผู้จัดงานคำนึงถึงจุดนี้เสมอ ผู้ที่เข้าร่วมงานหรือท่องเที่ยวมีบัตรที่แตกต่างกัน เช่น บัตรของประชาชนที่ซื้อบัตรจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปจากผู้ที่เป็นแขกรับเชิญเข้าร่วมงาน เพื่อความปลอดภัยในการเที่ยวงานให้มีสัญลักษณ์ให้เจ้าหน้าที่แต่ละฝั่งเข้าใจและแยกเพื่อการกำกับดูแลความปลอดภัยเป็นพิเศษ มีการกำหนดทำขึ้นลงเพื่อดูแลและป้องกันคนลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ด้านความปลอดภัยของผู้ที่ร่วมงานของตัวแทนเรือประเพณีให้มีการลากเรือที่ใช้ร่วมพิธีโดยให้ฝีพายที่เป็นลูกเรือไปโดยสารก่อนแล้วให้มีเรือชักลากเรือลำที่ใช้เข้าร่วมพิธีไปทีหลัง เพื่อความปลอดภัย (แสวง สบายใจ. 2550 : สัมภาษณ์)

ในปัจจุบัน (ฝั่งไทย) ได้เห็นความสำคัญของความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในงาน มีการเข้มงวดในการรักษาความปลอดภัยในด้านต่าง ๆ เช่น การจราจร การเดินทางมาและกลับของนักท่องเที่ยว ปัญหาที่พบ เช่น ในภาพ คือ ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวหรือประชาชนที่ข้ามโดยเรือบั๊กหรือแพขนานยนต์มีการบรรทุกเกินอัตรา ทำให้ไม่ปลอดภัย ควรมีการแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน ที่จอดรถ เพิ่มเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ อีกทั้งเพิ่มความปลอดภัยด้านอาหาร ได้มีการจัดอบรมให้ความรู้ ชมรมผู้ประกอบการด้านอาหารทั้งในตลาดสด ร้านอาหาร แผงลอยจำหน่ายอาหาร นำตัวแทนผู้ประกอบการศึกษาดูงานเพื่อยกระดับมาตรฐานตลาดสดนำชื่อ ร้านอาหารแผงลอยตามมาตรฐาน Clean Food Good Taste จัดหาเครื่องชั่งกลาง พร้อมชุดติดตั้งในตลาดสด จัดทำบ่อตกไขมัน (คูใหญ่ หล่มโตประเสริฐ. 2550 : สัมภาษณ์)

ในอนาคตมีโครงการเสริมสร้างคนเมืองมุกแข็งแรง เมืองมุกอาหารแข็งแรง เพื่อก้าวสู่การเป็น “เมืองการค้า และการท่องเที่ยวชายโขง ณ ประจวบวันออกสู่อินโดจีน” เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมูลค่าผลผลิตภาคการเกษตร การท่องเที่ยว ขยายตัวภาคอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่องและมั่นคงตลอดจนธุรกิจการท่องเที่ยว การบริการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สร้างงาน สร้างรายได้ กระจายรายได้สู่ชุมชน ยกยกระดับการให้บริการด้านต่าง ๆ เร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน การศึกษา แหล่งท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ (เชษฐา สังฆรักษ์. 2550 : สัมภาษณ์)

ด้านความปลอดภัย (ฝั่งลาว) ในงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง ฝั่งสาธารณรัฐประชาชนลาว ได้วางมาตรการความปลอดภัยทั้งทางน้ำ ทางบก ได้จัดเรือป้องกันน้ำนํ้ารักษาความปลอดภัย อีกทั้งยังนำส่งนักท่องเที่ยวจนถึงกำหนดเวลาที่ข้อตกลงระหว่าง 2 ฝั่ง นอกจากนั้นความปลอดภัยด้านที่พัก แหล่งท่องเที่ยว ใช้วิธีเพิ่มเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว เพื่อดูแลนักท่องเที่ยวที่ติดค้างกลับไม่ทันตามกำหนด หรือผู้ที่มีความประสงค์จะพักค้างคืนก็เพิ่มหน่วยรักษาความปลอดภัย ตลอดจนได้ให้นายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ประกาศประชุมชาวบ้านช่วยกันดูแล ญาติพี่น้องที่มาเยี่ยมเยือน ด้านประชาชนของฝั่งลาวเองก็ให้ยึดประเพณีเป็นหลัก เมาแล้วไม่ขับเหมือนกฎหมายฝั่งไทย เมาแล้วไม่ยกพวกตีกันเนื่องจากกฎหมายของเรามีโทษหนัก วัยรุ่นหรือชาวบ้านจึงกลัวกฎหมายบ้านเมืองมาก ดื่มสุราก็มีบ้าง (ท่านอำนวยการนิเวศ. 2550 : สัมภาษณ์)

สรุป ด้านความปลอดภัย มีการวางแผนป้องกันด้านความปลอดภัย ได้แก่ ความปลอดภัยในการเดินทางทางบก การเดินทางทางน้ำ การจราจร ความปลอดภัยในการเที่ยวงานด้านอาหาร ความปลอดภัยในการพักค้างคืนสำหรับผู้ที่พักค้างหรือกลับไม่ทัน ปัญหาที่พบในด้านนี้ คือ ความปลอดภัยในการเดินทางทั้งไปและกลับของผู้คนทั้งสองฝั่ง

4. ด้านการให้บริการ ในงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง มีการบริหารจัดการ ดังนี้

ในอดีตผู้คนที่มาเที่ยวงานบุญสว่างไส้ออกพรรษา มีการเดินทางโดยเรือ มีการบริการด้านที่พักค้างคืน คือที่วัด การรับประทานอาหารก็ประกอบเอง โดยมีแต่อุปกรณ์หาลาให้ ฝ่ายชายก็ทอดแห จับปลา เพื่อนำมาประกอบอาหาร ชาวบ้านที่ให้การต้อนรับก็นำข้าว ปลา ร้า ผัก ผัก ที่ปลูกในครัวเรือนมารวมกันประกอบอาหารเลี้ยงแขกที่มาเยือน (สุรจิตต์ จันทรสชา. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบันในงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงมีลักษณะการให้บริการที่เป็นเชิงธุรกิจ และนโยบายรัฐบาลและจังหวัดก็ให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายที่จะต้องรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง ส่งเสริมโดยการจัดให้มีการแข่งขัน มีขบวนแห่เพื่ออนุรักษ์สืบสานประเพณี โดยจังหวัดมุกดาหารร่วมกับเทศบาลเมืองมุกดาหาร เป็นเจ้าภาพในการวางแผนและจัดงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงเป็นประจำทุกปี มีการเดินทางเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประชาชนสองฝั่ง เดินทางเยี่ยมชมงานประเพณีของแต่ละฝั่ง โดยฝั่งไทยพิธีเปิดวันแรกเปิดให้ประชาชนฝั่งลาวมาเที่ยวและเข้าร่วมแข่งเรือ และร่วมส่งเรือประเพณีเข้าร่วมในงานเปิดงาน

ส่วนด้านฝั่งลาวท่านอำนวยการนิเวศ กล่าวไว้ว่า คนลาวที่ข้ามฝั่งมาเที่ยวที่ฝั่งมุกดาหาร นำเงินติดตัวมาใช้จ่ายซื้อของเครื่องใช้ของน้อย ตกคนละ 500 บาทเป็นอย่างต่ำ ฉะนั้นคนลาวที่มาจากเที่ยวเมืองมุกดาหารก็เป็นโอกาสที่ได้มาเยี่ยมญาติพี่น้องไปในตัวด้วย เพื่อความสัมพันธ์อันดี (ท่านอำนวยการนิเวศ. 2550 : สัมภาษณ์)

ขอบเขตการเที่ยวงานประเพณีแข่งเรือ (ฝั่งลาว) ได้มีการกำหนดขอบเขตการเที่ยวงาน 25 กิโลเมตร จากตัวเมืองไคสอนพรมิหาน (สะหวันนะเขต) การจราจรให้มีการรัดกุม เพิ่มเจ้าหน้าที่ทั้งในและนอกเรือแบบ ทหาร ตำรวจ ซึ่งทางการได้ออกระเบียบ มีการกำหนดเวลามีบุญหรืองานปกติ 11.30 (ห้าทุ่มครึ่ง) แต่ในการจัดงานบุญปีนี้กำหนดดีหนึ่งครั้งขยายเวลาออกไปในการปิดบริการ (ท่านสิง ไชยบัวสี. 2550 : สัมภาษณ์)

ก่อนวันงานมีการประชาสัมพันธ์ตามสถานีวิทยุ โทรทัศน์ประจำท้องถิ่นหรือสถานีโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์ โดยหน่วยงานประชาสัมพันธ์จังหวัดส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ภายในจังหวัด ต่างจังหวัด และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในบางปี และมีการถ่ายทอดสดตลอดงาน ในการบริหารจัดการเรื่องการบริการนักท่องเที่ยว มีทั้งการจัดทำแผ่นพับ ป้ายโฆษณา (สถิต กาลจักร. 2550 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 38 ภาพการประชาสัมพันธ์การจัดงานแข่งเรือ

ด้านหน่วยงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดมุกดาหาร มีเจ้าหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานประเพณีแข่งเรือไปยังการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เขต 4 นครพนม เพื่อเผยแพร่ไปยังจังหวัดต่าง ๆ อีกทั้งหน่วยงานของหอการค้าจังหวัด มีการวางแผนจัดทำข้อมูลร้านอาหาร โรงแรมที่พัก สถานบริการน้ำมันต่าง ๆ ลงในอินเทอร์เน็ตเผยแพร่ในเว็บไซต์ของการท่องเที่ยวด้วย (รัชต์ สำราญชลาธิภย์. 2550 : สัมภาษณ์)

สรุป ด้านการบริหารจัดการด้านการบริการ ดังนี้ ฝั่งไทยมีการประชาสัมพันธ์งานทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด วางแผนการบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ในเรื่องที่พัก โรงแรม

ร้านอาหาร ฟังลาว มีการวางแผนการบริการ เช่น การประชาสัมพันธ์งาน การบริการที่พัก
ร้านอาหาร สำหรับนักท่องเที่ยว

5. ด้านศิลปะการแสดง ในงานประเพณีด้านศิลปะการแสดง

ในอดีต (ฝั่งไทย) ในงานประเพณีแข่งเรือมีกิจกรรมการแสดงในตอนหลังจากแข่งขัน
เสร็จสิ้น ก็จะมีการแข่งสงกรานต์ แต่โบราณมีการแข่งบนเรือ ซึ่งจะมีการแข่งสงกรานต์เพื่อแสดงความยินดี
ที่ชนะเลิศ มีการร่ายรำบนเรือที่สวยงามจะร้องแข่งสงกรานต์ในขณะที่นำเรือไปยังจุดแข่งขันทำให้เกิด
ความสนุกสนาน (กร พรมดี. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบันด้านศิลปะการแสดงมีทั้งกลางวัน กลางคืน กลางวันในพิธีเปิดงานประเพณี
แข่งเรือสองฝั่งโขงมีการประกวดขบวนแห่ ความพร้อมเพรียง ความสวยงามของขบวน การประดับ
ตกแต่ง ของคุ้มต่าง ๆ บางปีจะมีอำเภอต่าง ๆ เข้าร่วมจัดขบวนแห่ด้วย นอกจากขบวนแห่แล้วยังมีการ
ประกวดการแข่งประเพณี การประกวดบทร้อง (คำแข่ง) ขณะพายเรือทวนน้ำ และประกวดบนบก
ภาคกลางคืนมีการแสดงของชาวบ้านคุ้มต่าง ๆ นักเรียน เยาวชน เช่น การฟ้อนรำ การแสดงดนตรี
พื้นเมือง และในปีนี้มีมีการแสดงของนักเรียนนักศึกษาจากแขวงสะหวันนะเขตมาร่วมด้วย

ส่วนลักษณะการบริหารจัดการประเพณีของฝั่งลาว เรื่องของการแสดง
ศิลปะวัฒนธรรมของฝั่งแขวงสะหวันนะเขตในอดีตที่ผ่านมา ประชาชนฝั่งสะหวันนะเขตก็จัด
ประเพณีแข่งเรือและมีการประกวดบทร้อง 4 จังหวัดเป็นศิลปะประจำท้องถิ่นของแขวง
สะหวันนะเขตที่มีชื่อเสียงมานาน การล่า 4 จังหวัด ได้แก่

1) ลำคอนสะหวัน เดิมมาจากคำว่า ลำน้ำคอนสะหวัน มีกำเนิดอยู่แถวเมืองคัน
ทะบุลีและเมืองจำพอน แขวงสะหวันนะเขต เป็นการพัฒนาจากการอ่านตำนาน นิทานในโบราณ
ต่อมาได้มีการล่าประกอบแคน ระยะเวลา นั่งฟ้อน คำร้องจะเป็นบทชมธรรมชาติ อาลัยรักบ้านเกิด
รักชาติ ต่อมา มีการพัฒนาให้มีการร้องบทเกี่ยวพาราสิได้ตอบกัน

2) ลำบ้านซอก มีกำเนิดคล้ายลำคอนสะหวันแต่ลำทำนองที่เย็น(ช้า)เนื้อหาจาก
โบราณลำทำนองผญาข่อย เกี่ยวพาราสิของบ่าวสาว นิยมมากแถวบ้านโพนสิม บ้านซอกจึงเรียกว่าลำ
บ้านซอก

3) ลำตั้งหวาย ชนเผ่าลาวเทิงมีความเห็นว่ามีกำเนิดจากชนเผ่าลาวเทิง เกิดจาก
การรักษาคณไข่ เวทมนต์คาถาทางไสยศาสตร์ การอ่อนวอนผีพ่อผีแม่ให้ช่วยชีวิต จึงมีเสียงที่
โหยหวน ดนตรีประกอบคือไม้ไผ่กระทู้(ทั้งบั้ง) นิยมมากคือเผ่า กะตาง เมืองชนบุลี เมืองพิน

4) ลำภูไท มีความเป็นมาจากการลำรักษาคณป่วยต่อมา มีการพัฒนาเรื่อยจนเป็น
ทำนองที่เร้าใจมีทำรำที่อ่อนช้อยสวยงาม (ท่านสุลิตพน อุ่นจัน. 2551 : สัมภาษณ์)

จากประวัติความเป็นมาดังกล่าว 4 เป็นที่นิยมแสดงในงานสำคัญต่างๆ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง งานบุญสงกรานต์ จึงต้องมีการอนุรักษ์ประเพณีและการฟ้อนนี้ไว้ให้ลูกหลานได้สืบทอด

(ท่านคำซิด พมมะจัน.2551 : สัมภาษณ์) ในงานประเพณีบุญสว่างเดือนนี้จะมีการประกวดก่อนวันแข่งเรือคำวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 คณะใดชนะเลิศแต่ละจังหวัดจะได้มาโชว์ในงานแต่บางปีที่ไม่มีการประกวดก็จะคัดเลือกจากคณะที่เคยชนะเลิศปีก่อนมาแสดงในงานแข่งเรือมิตรภาพ เช่นคณะโรงเรียนมัธยมสุนันทามีการทอผ้าที่แปลกใหม่ตลอดในแต่ละปีโดยบทร้องบทคำใช้หมอลำที่มีชื่อเสียงมีประสบการณ์สูง ครูผู้ฝึกมีความคิดสร้างสรรค์จึงทำให้ชนะเลิศเกือบทุกปี (ท่านสุลีพน อุ่นจัน. 2551 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 39 ภาพขบวนฟ้อนสี่จังหวัดที่ได้รับการคัดเลือกจากชนเผ่าต่าง ๆ

สรุป ด้านศิลปะการแสดง ได้มีการจัดการแสดง เพื่อการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละฝั่งคล้ายคลึงกัน เช่น การฟ้อนประเพณี 4 จังหวัดของฝั่งสะพานนเขตซึ่งเป็นศิลปะพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงของแขวงสะพานนเขต และการฟ้อนประเพณีการประกวดคำแข่งของฝั่งมุกดาหารการแสดงของนักเรียน นักศึกษา มหรสพ ซึ่งในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงบ้างจากอดีตเนื่องจากการพัฒนาที่น่าสนใจ เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางหนึ่งด้วยของฝั่งมุกดาหารใน

อนาคตแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งจะมุ่งส่งเสริมทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากนารายได้ให้กับทั้งสองประเทศอย่างมหาศาล แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

แนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ 5 ด้านดังนี้

1. ด้านนโยบายระดับชาติ จากการศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 10 (2550-2554) ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทำให้มีความสอดคล้องกับการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการ ด้านนโยบาย เชื่อมโยงมาใช้ปรัชญาศาสตร์จังหวัด เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเป็นเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้การสร้างมูลค่าเพิ่มจากสิ่งที่มีอยู่แล้วคือภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับเทคโนโลยี วัฒนธรรม มีสินค้าใหม่หรือองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นจุดแข็งของท้องถิ่นมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุจิตต์ วงษ์เทศ (2538 : 9) ได้กล่าวถึงจังหวัดมุกดาหารว่า มุกดาหารเป็นเมืองเก่ามาแต่ครั้งกรุงธนบุรีมีความสำคัญมาแต่โบราณ เพราะเป็นเมืองหน้าด่านที่จะต้องรับศึกภายนอก แต่ในปัจจุบันกลับตรงข้าม เป็นเมืองที่มีเส้นทางเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว เวียดนาม ล้วนแล้วเชื่อมโยงเมืองท่าสำคัญของแต่ละประเทศ เช่น สะหวันนะเขตของลาวเป็นเมืองที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รองจากเวียงจันทน์และประเทศเวียดนามก็มีเมืองคานังซึ่งเป็นเมืองท่าที่สำคัญของประเทศ ฉะนั้นจังหวัดมุกดาหารจึงเป็นจุดผ่านที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอย่างมาก หากมีการกำหนดนโยบายที่ทำให้เพิ่มศักยภาพของประชาชนหรือการคมนาคมที่ดีประตูสู่อินโดจีนคือเมืองมุกดาหาร เกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็ว

จุดอ่อน ด้านนโยบาย คือการตกลงการร่วมมือระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับตัวแทนประเทศไทย คือ จังหวัดมุกดาหารที่ตกลงร่วมกันบางอย่างไม่สะดวกต่อการติดต่อ หรือตัดสินใจ เพราะลาวต้องนำเรื่องต่าง ๆ ที่ทางการตกลงไปปรึกษาเจ้าหน้าที่ในระดับสูงขึ้นก่อนจึงจะตัดสินใจได้ จึงทำให้ข้อตกลงต่าง ๆ เป็นไปอย่างล่าช้า เช่น การแดนหรือการเดินทาง

การเก็บค่าเหยียบแผ่นดินในอัตราที่สูง ยิ่งในวันหยุดมีราคาสูงเพราะต้องมีการเก็บค่าล่วงเวลา ทำให้คนไทยที่เข้าไปท่องเที่ยวต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ประมาณคนละ 300 บาทเป็นอย่างต่ำ (เฉพาะค่าผ่านด่านศุลกากร) และค่าเข้าไปท่องเที่ยวในลาว บริษัทท่องเที่ยวของลาวต้องเก็บค่าท่องเที่ยวรายละประมาณ 200 บาท ต่อคน เมื่อมีการทำหนังสือผ่านเป็นคณะทัวร์ ด้านการบริการยังไม่สะดวกสบาย เช่น ปั่นน้ำมัน ร้านอาหาร ยังไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว ซึ่งจุดอ่อนดังกล่าว

สมควรได้รับการแก้ไขโดยการเก็บเงินค่าเดินทางข้ามไปยังแขวงสะหวันนะเขตควรมีการลดอัตราเท่ากับไทย

จุดแข็ง ด้านนโยบาย ได้มีการตกลงบันทึกความเข้าใจ (MOU) เรื่องการสถาปนาความสัมพันธ์เป็นเมืองคู่แฝด ได้อำนวยความสะดวกในเรื่องการค้าขาย การลงทุน การอุตสาหกรรม และการเกษตร การขนส่ง การท่องเที่ยว ทำให้เกิดผลดีกับคนไทยที่ไปลงทุนมีความเชื่อมั่นสูง และปัจจุบันมีการยืดหยุ่นเรื่องของการปกครอง ทำให้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้รับส่งเสริมซึ่งเป็นจุดเด่น ทางการท่องเที่ยวลาวที่มีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่คงสภาพและโดดเด่น เช่น การแต่งกาย ภาษา ปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนาได้อย่างเคร่งครัด ดังนั้นในส่วนที่เป็นการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดีเอาไว้เป็นแบบอย่างให้กับลูกหลานต่อไป

2. ด้านสุขอนามัย จากการสังเกตและการสัมภาษณ์แนวทางการบริหารด้านสุขอนามัย แบ่งเป็นด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม ความสะอาดบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ทั้งฝั่งจังหวัดมุกดาหารและแหล่งท่องเที่ยวในแขวงสะหวันนะเขต จากลักษณะบริหารจัดการด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมได้พบจุดอ่อนและจุดแข็งของการบริหารจัดการดังนี้

จุดอ่อน (ฝั่งลาว) ในฝั่งสะหวันนะเขตเอง ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม มีจุดอ่อนในเรื่องของความสะอาด การกำจัดขยะ ไม่มีถังขยะที่เพียงพอ สถานบริการ ป้อน้ำมัน มีห้องน้ำไม่เพียงพอร้านค้าริมถนนสายริมโขงที่จำหน่ายอาหารในบริเวณงานภาษาชะใ้อาหารยังไม่สะอาด ห้องน้ำสุขาในบริเวณงานยังไม่เพียงพอถึงขยะที่รองรับขยะไม่เพียงพอในบางที่ไม่มี จึงทำให้ขยะเกลื่อนทั่วบริเวณงาน

จุดแข็ง (ฝั่งไทย) มีบริการสถานพยาบาลเบื้องต้น อยู่ภายในงานมีรถพยาบาลเตรียมพร้อมเพื่อรองรับอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้น มีการป้องกันโรคระบาด เช่น ไข้หวัดนกมีการฉีดพ่นยามาเชื้อโรคทั้ง 2 ฝั่งคือฝั่งไทยและลาวบริเวณด้านศุลกากร

จุดแข็ง (ฝั่งลาว) ในบริเวณงานมีจุดบริการปฐมพยาบาลของโรงพยาบาลมาประจำเพื่อป้องกันเหตุร้ายหรือปฐมพยาบาลบริการผู้ป่วยเบื้องต้น มีรถพยาบาลประจำรองรับการเกิดอุบัติเหตุ มีการฉีดน้ำยามาเชื้อโรค เพื่อป้องกันโรคระบาดบริเวณด้านศุลกากร ฉีดพ่นรถที่จะเข้าไปในประเทศหรือผ่านแดน มีการพัฒนาการสาธารณสุข โรงพยาบาลให้ได้มาตรฐานสากล

จากจุดอ่อนและจุดแข็งที่พบทั้งฝั่งไทยและลาวในลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงมีดังนี้คือจุดอ่อน (ฝั่งไทย) คือ ในการจัดงานประเพณีแข่งเรือ เนื่องจากมีคนมาเที่ยวเป็นจำนวนมากทั้งชาวมุกดาหารเอง ชาวต่างจังหวัด อีกทั้งนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในแต่ละปีการบริหารจัดการด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมยังเป็นจุดอ่อน เช่น ความสะอาดของบริเวณงาน สถานีขนส่ง ป้อน้ำมัน ร้านอาหาร ที่พัก จุดบริการห้องสุขา มีไม่เพียงพอ ยังไม่สะอาดเท่าที่ควร

มีการบริหารจัดการด้านการให้บริการ การเตรียมพร้อมด้านสถานบริการ เช่น โรงพยาบาลทั้งภาครัฐและเอกชน คลินิก สถานพยาบาล โดยจังหวัดได้มอบหมายให้นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดกำกับดูแล เตรียมความพร้อมด้านการบริการ ทั้งนักท่องเที่ยวและเตรียมพร้อมอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในงาน แต่ภายในงานฝั่งไทยมีสถานปฐมพยาบาลมีแค่จุดเดียว ควรมีการจัดจุดเพิ่มเป็น 2 จุด ภายในงาน

ด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะมูลฝอย จากการสังเกตมีขยะมากมายในวันงาน ควรมีการบริหารจัดการขยะ โดยวิธีการเพิ่มปริมาณถังใส่ขยะมากขึ้นเป็น 2 เท่าของที่มีอยู่ และพนักงานในการจัดเก็บเพิ่ม โดยบริหารจัดการด้านงบประมาณ การจ้างพนักงานนอกเวลาเพิ่มเพื่อขยะจะลดปริมาณลงได้ การบริหารจัดการด้านห้องน้ำ จากสภาพปัจจุบัน การบริการห้องสุขามีไม่เพียงพอ ควรมีจุดบริการเพิ่มขึ้น อาจมีการจัดงบประมาณของเทศบาลทำห้องน้ำเพิ่มอีกเท่าตัว และไม่ควรอยู่ห่างจากจุดของงานมากนัก จากการสังเกตห้องน้ำในบริเวณงานไม่สะอาดเท่าที่ควรที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวให้ประทับใจ นอกจากตามสถานบริการปั้มน้ำมันที่สะอาดในระดับหนึ่ง ควรมีการบริหารจัดการ หาแนวทางรณรงค์ขอความร่วมมือสถานบริการ เช่น ร้านอาหาร โรงแรม ที่พัก รักษาความสะอาด โดยวิธีการเพิ่มระยะเวลาทำความสะอาดให้บ่อยขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้บริการประทับใจ

3. ด้านความปลอดภัย ในลักษณะการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยในปัจจุบัน ได้พบจุดอ่อนและจุดแข็งของทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาวดังนี้

จุดอ่อน (ฝั่งไทย) ในงานประเพณีมีการดื่มเหล้า ส่วนมากวัยรุ่นเมาแล้วกพวกตีกัน ทำให้ผู้ที่มาร่วมงานไม่ปลอดภัย กลัวโดนลูกหลง อีกประการหนึ่งที่เป็นจุดอ่อนด้านความปลอดภัย คือ เรื่องการเดินทางข้ามไปมาระหว่างไทยและสหัสวันนะเขต เนื่องจากมีผู้คนเดินทางข้ามไปฝั่งลาวเป็นจำนวนมาก ประมาณหมื่นคนเศษในปีนี้ นอกจากทางขนส่งจังหวัดจัตราประจําทางเพิ่มเที่ยวไปกลับขึ้นก็ยังไม่เพียงพอ ทางเทศบาลเมืองมุกดาหารร่วมกับสำนักงานจังหวัดมุกดาหาร ได้จัดเรือบั๊ก (เรือแพขนานยนต์) ซึ่งบรรทุกได้เป็นจำนวนมากจึงทำให้ไม่ปลอดภัยซึ่งเรือชนิดนี้ ไม่มีระบบรักษาความปลอดภัย ไม่มีเสื้อชูชีพให้ จึงเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุอย่างมาก

จุดอ่อน (ฝั่งลาว) เรือโดยสารบรรทุกเกิดขนาด ชูชีพไม่เพียงพอ เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุทางน้ำได้ง่าย

จุดแข็ง (ฝั่งไทย) ด้านความปลอดภัยทางทรัพย์สิน มีการเตรียมเพิ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตำรวจน้ำ อพปร. อส. เพิ่มในจุดสำคัญต่าง ๆ ในบริเวณงาน เพิ่มจุดบริการประชาชน

จุดแข็ง (ฝั่งลาว) กลุ่มวัยรุ่นในลาวกลัวกฎหมายมากจึงไม่ค่อยกระทำความผิดามีเหตุก็เพียงเล็กน้อยไม่ถึงขั้นรุนแรง

สรุปจากจุดอ่อนและจุดแข็งที่พบดังกล่าวจึงเสนอแนวทางการบริหารจัดการในส่วนที่เป็นจุดอ่อนและเพิ่มเติมสิ่งที่ดีในจุดแข็งเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1) ความปลอดภัยด้านทรัพย์สิน ได้แก่ การรักษาความปลอดภัย โดยการเพิ่มความปลอดภัย ให้กับนักท่องเที่ยวควรมีจุดบริการประชาชนที่มาเที่ยวงาน เพิ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งในและนอกเครื่องแบบ ตามจุดที่มีผู้คนมากหรือจุดที่เป็นอันตรายโดยกำหนดจุด(ระยะทาง)ในการเที่ยวงาน ในวันที่ชาวไทยเดินทางไปเที่ยวไม่เกิน 25 กิโลเมตร จากจุดบริเวณจัดงานและในหมู่บ้านเอง มอบหมายให้นายบ้านดูแล มีการเพิ่มกำลังตำรวจ รักษาความปลอดภัยเป็น 2 เท่า ทั้งนอกและในเครื่องแบบ มีเรือทหารคอยรักษาความปลอดภัยในการขนส่งผู้โดยสาร (ท่านอำนวยวิมว. 2550 : สัมภาษณ์)

2) ความปลอดภัยด้านอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นทั้งทางบกและทางน้ำ ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่เดินทางข้ามโดยเรือ ควรมีระบบรักษาความปลอดภัยให้มากกว่านี้ โดยไม่ให้มีการบรรทุกเกินอัตราควรมีการตรวจนับจำนวนคนที่ขึ้นเรือไม่ควรบรรทุกมากเกินไปซึ่งเรือบั๊ก (แพขนานยนต์) ใช้สำหรับบรรทุกรถยนต์ที่ใช้ข้ามแม่น้ำโขงแต่นำมาบรรทุกทุกคนเพื่อข้ามไปมาระหว่างสองฝั่ง จึงควรมีระบบการรักษาความปลอดภัยมากกว่านี้ อาจใช้วิธีลดจำนวนผู้โดยสาร มีเรือเร็วของเทศบาลวิ่งขนานข้างเพื่อรักษาความปลอดภัยทั้งไปและกลับ

อีกปัจจัยหนึ่ง คือ ขณะนี้มีสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 แล้ว ควรเปลี่ยนเส้นทางเป็นบริการทางสะพานโดยใช้รถโดยสารประจำทางมุกดาหาร – สะหวันนะเขต แทนการเดินทางข้ามโดยเรือ ซึ่งการบริการลักษณะเดียวกับเรือค่าใช้จ่ายในการเหมาเรืออาจมีค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าแต่ความปลอดภัยมีมากกว่ากัน และนอกจากนี้ควรมีการเพิ่มหน่วยกู้ภัย ต้องมีการฝึกซ้อมการกู้ภัยเพื่อให้นักท่องเที่ยวสบายใจ แต่คณะผู้จัดงานบอกว่าการเดินทางโดยเรือเป็นเอกลักษณ์ของงานแข่งเรือ

4. ด้านการให้บริการ ในลักษณะการบริหารจัดการด้านการให้บริการในปัจจุบัน ได้พบจุดอ่อนและจุดแข็งของทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาวคือ

จุดอ่อน(ฝั่งไทย)ขาดการประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยวต่างจังหวัด หรือชาวต่างชาติ ให้มาท่องเที่ยวได้เห็นประเพณีอันดีงาม วัฒนธรรมสองฝั่งโขงที่มีความสัมพันธ์กันนี้

จุดอ่อน(ฝั่งลาว)ด้านการบริการร้านอาหาร ที่พักไม่เพียงพอกับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในวันสุดท้ายของงาน คือ วันที่ 27 ตุลาคม 2550 เฉพาะคนไทยประมาณหมื่นคน และยังคงคนลาวอีกที่มาจากต่างเมือง ใกล้เคียงกับสะหวันนะเขต ทำให้ร้านจำหน่ายอาหารและจุดพักผ่อนไม่เพียงพอ จะสังเกตจากภายในวัดไชยะพุมมีผู้คนหนาแน่นเนื่องจากมีแคร์ร่อน ภายในวัดร่มรื่นจึงมีผู้คนหนาแน่น

จุดแข็ง (ฝั่งไทย) มีการเตรียมพร้อมของสถานบริการ เช่น ร้านอาหาร บัม น้ำมัน ที่พัก โรงแรม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงานประเพณีแข่งเรือ ในการจัดงานแข่งเรือยังมีการส่งเสริมการประกวดคำแข่งเรือ ซึ่งลูกหลานมักไม่เคยพบ และปีนี้เป็นปีพิเศษผู้จัดงานได้นำเรือมณฑล ซึ่งเป็นเรือโบราณนำมาเข้าร่วมพิธีในปีนี้ด้วย ซึ่งผ่านการซ่อมแซมเพื่อให้ใช้ได้

จุดแข็ง (ฝั่งลาว) มีการกำหนดเวลา ปกติมีงานบุญจะต้องเลิกประมาณ 11.30 โมง (ห้าทุ่มครึ่ง) แต่ในงานแข่งเรือปีนี้เลื่อนเป็น 01.30 โมง (ตีหนึ่งครึ่ง) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวขยายเวลาให้ประชาชนได้สนุกสนาน(ท่านคำปง มังสุภาพ. 2550 : สัมภาษณ์)

จากจุดอ่อนและจุดแข็งที่พบทำให้ได้แนวทางการบริหารจัดการด้านการให้บริการ ดังนี้บริการ ด้านการ ประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้ควรมีการรณรงค์เรื่องเชิญชวนเที่ยวงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงโดยเน้นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมสองฝั่งโขงและการข้ามไปเที่ยวฝั่งสะหวันนะเขต ส่วนด้านการบริการด้าน ที่พัก ร้านอาหาร สถานบริการบัม น้ำมัน ควรให้เพียงพอ โดยจังหวัดหรือเทศบาลควรมีการประสานงานกับหอการค้าจังหวัด ควรมีการประชุมสมาคมพ่อค้า นักธุรกิจ กำกับดูแลเป็นพิเศษเพื่อให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติประทับใจ ทางฝั่งสะหวันนะเขตเองก็เตรียมความพร้อมด้านข้อมูลการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ บริการที่พัก (เฮือนพัก) ร้านอาหารอย่างเพียงพอเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในวันงาน มีการถ่ายทอดสดออกอากาศทั่วประเทศในส่วนของแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (บุญมี จันตวง. 2550 : สัมภาษณ์)

5. ด้านศิลปะการแสดง ในลักษณะการบริหารจัดการด้านศิลปะการแสดงได้พบจุดอ่อนและจุดแข็งของทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาวดังนี้

จุดอ่อน (ฝั่งไทย) ด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรม ปัจจุบันในการแสดงฟ้อนประเพณีมีการประยุกต์มากขึ้นไป ทั้งเครื่องแต่งกาย ท่าฟ้อน ตลอดจนคำแข่ง การแสดงภาคกลางคืน จะเป็นการแสดงของนักเรียน นักศึกษา เช่น วงดนตรีพื้นบ้าน มีผู้ชมสนใจน้อย การแสดงโชว์ การฟ้อนประเพณีบนศาลารักษ์มุกดาหาร สถานที่คับแคบไม่เหมาะสม

จุดอ่อน (ฝั่งลาว) ลาวแทบจะไม่มีเลย เป็นศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม มีการเตรียมการที่ดี เป็นการแสดงฟ้อน 4 จังหวะ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของประเพณีแข่งเรือ หรือของแขวงสะหวันนะเขต แสดงเป็นที่ประทับใจผู้ที่มาชมงานเป็นอย่างยิ่ง มีการแต่งกายที่สวยงามของแต่ละชนเผ่าที่แปลกตา งดงาม

จุดแข็ง (ฝั่งไทย) เนื่องจากฝั่งไทยได้เชิญประเทศ คือ ฝั่งสะหวันนะเขตส่งการแสดงมาร่วมด้วย จึงทำให้นักท่องเที่ยว ตื่นเต้น กับการแสดงที่ไม่ค่อยได้พบในบ้านเรา และในวันแข่งเรือมีชาวบ้านชุมชนต่าง ๆ แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีสีสันสดใส สวยงาม เพื่อลงเรือประเพณีส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ ที่เป็นตัวแทนแม่ย่านางให้ลงเรือ เพื่อเอาฤกษ์เอาชัยในการแข่งขัน

จุดแข็ง (ฝั่งลาว) มีการแสดงในวันเปิดงานด้วยการฟ้อนประกอบการลำ 4 จังหวะ ของคณะชนะเลิศแต่ละจังหวัดและมีการแต่งกาย ของชนเผ่า เช่น เผ่ากะตาง เผ่าลาวลุ่ม เผ่าลาวเทิง เผ่าตะไอ้อ เป็นต้น ซึ่งเป็นความหลากหลายวัฒนธรรมชนเผ่าให้เราเห็นความงดงามได้ชัดเจนและ ตอนกลางคืน ด้วยวัฒนธรรมที่ชาวสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีวัฒนธรรมการแต่งกาย ที่สุภาพสวยงาม หญิงสาวสวมผ้าซิ่น ชุดนี้ใช้แสดงไม่ว่าจะเป็นวงดนตรี หรือนักร้องนักเต้น จะแต่ง กายสุภาพมองดูงามตาเป็นเอกลักษณ์ การแต่งกายที่โดดเด่น โดยเฉพาะวัยรุ่นหนุ่มสาวก็จะมี การแต่ง กายนุ่งผ้าซิ่นเข้าวัดในวันบุญ บ่งบอกถึงการมีวัฒนธรรมการแต่งกายที่เข้มแข็งเป็นส่วนใหญ่

จากจุดอ่อนและจุดแข็งที่พบผู้วิจัยจึงขอ แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมโดยเฉพาะด้าน การฟ้อนประเพณี การแต่งกาย การส่งเสริมการประกวดลำแข่งเพื่อเป็น การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามให้คงไว้ให้ลูกหลานได้สืบทอด เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของ แต่ละหมู่บ้านหรือชุมชน ปลูกฝังให้ซึมซับสิ่งที่ดีงาม ด้วยการถ่ายทอดให้เยาวชนเป็นผู้แสดงเอง เพื่อที่จะให้เกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งที่เป็ นศิลปะของท้องถิ่นของตนเอง ภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ของตนที่มีส่วนร่วมในการรักษาประเพณีอันดีงามไว้

ในด้านการจัดการแสดงแต่ละฝั่งมีจุดที่คล้ายคลึงกันในเรื่องการอนุรักษ์ ส่งเสริมประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์ของตน ต้องการที่จะแสดงออกเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมอันดีงามให้ผู้ที่มาชมพึง พอใจของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงาน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สรุปผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมาของประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง
2. เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

สรุปผล

ประวัติความเป็นมาของประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง

ในอดีตหัวเมืองน้อยใหญ่แถบลุ่มน้ำโขงมีการเดินทาง ด้วยเรือเพื่อเข้าร่วมพิธี เพื่อประกอบพิธีค้ำน้ำพิพัฒน์สัตยา วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี โดยเจ้าเมืองต่าง ๆ ทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงต่างพากันจัดประดับตกแต่งเรือให้มีความสวยงามแล้วมุ่งมาร่วมกัน เพื่อกระทำพิธีที่สำคัญดังกล่าว เมื่อขบวนเรือมารวมกันเป็นจำนวนมาก จึงเกิดความคิดให้มีการประกวดแข่งขัน การแข่งเรือของเมืองมุกดาหารจึงได้กำหนดขึ้นและถือปฏิบัติเป็นประเพณีสืบทอดต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ในการจัดงานประเพณีแข่งเรือจังหวัดมุกดาหารมีกิจกรรมสำคัญดังนี้ กิจกรรมเกี่ยวกับเรือได้แก่ การบายศรีสู่ขวัญเรือ พิธีบวงสรวงสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง พิธีอัญเชิญถ้วยพระราชทานสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารีทั้งทางบกจัดขบวนแห่เรือประเพณี พิธีเบิกน่านน้ำ พิธีพาหเรศเรือ พิธีตีฆ้องน้ำนอง การแข่งเรือรุ่นเล็ก รุ่นกลาง รุ่นใหญ่ การประกวด การแข่งส่วงเฮือ ภาคกลางคืนมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมของเยาวชน การจัดงานทุกปีจัดตรงกับช่วง

วันออกพรรษาเป็นเวลา 4 วัน วันสุดท้ายเป็นเดินทางข้ามไปร่วมแข่งเรือที่แขวงสะหวันนะเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างบ้านพี่เมืองน้องเป็นประจำทุกปี

ประเพณีแข่งเรือแขวงสะหวันนะเขตมีประวัติความเป็นมาดังนี้

ในสมัยโบราณผู้คนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงส่วนใหญ่จะใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางและประกอบอาชีพ ถึงฤดูน้ำหลาก ในวันออกพรรษา ในเดือน 11 แต่ละหมู่บ้านประกาศนัดกันมาแข่งเรือ(ส่วงเฮือ)โดยจะนำเรือมาประดับตกแต่งและทำการแข่งขัน นอกจากนี้ยังเป็นการบูชาพญานาคและสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองช่วยปกป้องรักษาให้มีชัยและอยู่รอดปลอดภัย

กิจกรรมในงานแข่งเรือแขวงสะหวันนะเขตมีดังนี้ พิธีกรรมเกี่ยวกับเรือ ก่อนนำเรือลงมาตกแต่ง หรือแข่งขันมีการครอบ บอกกล่าวห่อเรือ จึงนำเรือมาตกแต่งถึงวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 หลังจากทำพิธีทางศาสนาเสร็จถึงวันแรม 1 ค่ำเดือน 11จึงเริ่มแข่งเรือมีพิธีครอบ(บอกกล่าว) องค์มเหสี กวนจี้ (กะจี้) ที่เชิญมาจากบ้าน โพนสิมประกอบพิธีเบิกน่านน้ำหลังจากนั้นจึงเริ่มทำการแข่งขัน ในบุญส่วงเฮือของแขวงสะหวันนะเขตมีการจัด 4 วัน

โดยสรุปประวัติความเป็นมาของประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงมีความคล้ายคลึงกันทั้งด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือ กิจกรรมในงาน การแสดงศิลปวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นกิจกรรมที่สำคัญนอกเหนือจากการแข่งเรือแล้วยังมีการเดินทางไปร่วมงานประเพณีของแต่ละฝั่งเพื่อเยี่ยมชมซึ่งกันและกันตามกำหนดของแต่ละเมืองระหว่างจังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขตเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีและดำรงไว้ซึ่งความผูกพันที่มีมาแต่อดีตให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นเพื่อความเจริญก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศสืบไป

ลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง

ลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงทั้งฝั่งแขวงสะหวันนะเขตและฝั่งมุกดาหารสรุปได้ 5 ด้านดังนี้

1. ด้านนโยบายในปี2547จังหวัดมุกดาหารร่วมกับแขวงสะหวันนะเขตได้ทำข้อตกลงร่วมกัน โดยกำหนดยุทธศาสตร์จังหวัดด้านความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันหลายด้าน เช่นด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณะสุข วัฒนธรรมประเพณีและการท่องเที่ยว ในการจัดงานงานประเพณีแข่งเรือของจังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขตมีการวางแผนร่วมกันทั้งสองฝ่าย

2. ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม ทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาวเรื่องสุขอนามัยมีการเตรียมการด้านสุขอนามัย ความสะอาดของสถานที่ในการจัดงานการจำกัดขยะในบริเวณงาน การรักษาพยาบาลมีการเตรียมพร้อมในการรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยในบริเวณงานและอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้น โดยทั้งสองฝ่ายได้จัดเตรียมรถพยาบาลเตรียมจุดบริการห้องน้ำสาธารณะ

3. ด้านความปลอดภัยทั้งฝั่งไทยฝั่งลาวมีการวางแผนเรื่องความปลอดภัยไว้ดังนี้ ความปลอดภัยด้านชีวิตและทรัพย์สินแต่ละฝ่ายมีการป้องกันในเรื่องของอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นทั้งทางบก และทางน้ำ

4. ด้านการบริการ ทั้งฝั่งไทยและลาวมีการบริการที่คล้ายคลึงกันคือมีการ ประชาสัมพันธ์งานทั้งป้ายโฆษณา ประกาศตามสถานีวิทยุ โทรทัศน์ ลงโฆษณาในอินเทอร์เน็ต มีการบริการในการเตรียม

สถานที่ท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร สถานบริการน้ำมัน สถานที่ท่องเที่ยว

5. ด้านศิลปะการแสดงมีการบริหารจัดการทั้งสองฝั่งที่มีความเหมือนกันคือมีการจัด เตรียมการแสดงการฟ้อนประเพณี การแสดงการแข่งส่วงเฮือ การแสดงหมอลำ ลำพญา ที่แตกต่างกันคือฝั่งลาวมีการแสดงลำ 4 จังหวะซึ่งเป็นการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของแขวงสะหวันนะเขต

2. แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม แนวทางการบริหารจัดการมีดังนี้

2.1 การปรับปรุงภูมิทัศน์จัดสภาพแวดล้อม ภายในเขตเทศบาล และแหล่งท่องเที่ยว ที่สำคัญ ตกแต่งพื้นที่บริเวณทางเดินเท้า มุมซุ้มประตูเมือง บริเวณเกาะกลางถนนให้มีดอกไม้สวยงาม ไม่บังทัศนียภาพข้างทางอาจทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ ตกแต่งพื้นที่ชุมชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำโขงโดยการ ทำความสะอาดบ้านเรือนมีการส่งเสริมสนับสนุนจากเทศบาลเมืองมุกดาหาร ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น ปลูกดอกไม้ประดับประดาสีสันสดใสสวยงาม จัดตกแต่งบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญให้มีความ ร่มรื่น

2.2 การประชาสัมพันธ์การจัดงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.)ควรมีการส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัดให้มี ชื่อเสียงโด่งดังระดับประเทศและระดับโลกต่อไปจากข้อมูลของสำนักงานจังหวัดมุกดาหารในแต่ละปี มีการจำหน่ายบัตรที่ใช้ผ่านแดนชั่วคราวเฉพาะงานแข่งเรือมีเป็นจำนวน 1 หมื่นใบจำหน่ายในราคา 100 บาทต่อ 1 คน เฉพาะในวันงานเท่านั้นจำหน่ายหมดแสดงว่าวันงานมีคนเดินทางไปเที่ยวแขวง สะหวันนะเขตประมาณ 1 หมื่นคนเป็นอย่างน้อยได้มีการประชาสัมพันธ์ตามสถานีวิทยุ โทรทัศน์ ประจำท้องถิ่นหรือสถานีโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์

2.3 ความปลอดภัยเรื่องการเดินทางไปมาของผู้ที่เดินทางโดยแพขนานยนต์ควรมีระบบ ป้องกันความอันตรายที่จะเกิดขึ้น ควรมีการอัตรการบรรทุกคน ตรวจสอบจำนวนคนที่จะขึ้นเรือบัก เจ้าของเรือควรมีการทำราวกันป้องกันการตก ควรให้ผู้โดยสารสวมชูชีพก่อนขึ้นเรือหรือ ทางผู้จัด ควรเปลี่ยนวิธีการเดินทางไปโดยรถโดยสารประจำทางมุกดาหาร-สะหวันนะเขตซึ่งวิ่งประจำทางอยู่ แล้วโดยผ่านทางด่านศุลกากรแทนทางเรือและอาจเก็บค่าบัตรผ่านแดนเพิ่มขึ้นน่าจะเป็นทางออกที่ดี

2.4 การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำเนื่องจากจังหวัดมุกดาหารมีการเจริญเติบโตอย่างก้าวกระโดดทุกด้านจึงทำให้มีผู้คนสนใจมาเที่ยวที่จังหวัดมุกดาหารเป็นจำนวนมากควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำเช่น ล่องแพชมธรรมชาติสองฝั่งโขง พร้อมล่องกระทงในวันออกพรรษา การจัดตลาดน้ำโดยมีการจำหน่ายอาหารทางเรือ เพื่อเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

2.5 การจัดให้มีตลาดในตอนกลางคืนลักษณะคล้ายตลาดไนท์บาร์ชาที่เชียงใหม่หรือตลาดมืดที่หลวงพระบาง โดยมีการจำหน่ายสินค้า OTOP เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้ อาจจัดให้มีบริเวณที่มีผู้คนที่มาเที่ยวอยากซื้อสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่นในทุกอำเภอมาจำหน่ายในวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ผู้มาเที่ยวจังหวัดมุกดาหารไม่ต้องเดินทางเข้าไปในหมู่บ้าน เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอีกด้วย

2.6 การท่องเที่ยวแบบ “ท่องเที่ยวท่องเที่ยวชมงานวันออกพรรษาสองฝั่งโขง” นอกจากจะมีการจัดงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงแล้ว ควรมีทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวทางธรรมะหรือเรียกว่า การท่องเที่ยวทางธรรม ทางศาสนาเป็นทางเลือกของผู้ที่ชอบทำบุญเนื่องในวันออกพรรษา ซึ่งเป็นการจัดทั่วธรรมชาติ สถานที่พักคือวัดที่เงียบสงบสามารถนั่งวิปัสสนา นั่งสมาธิเพื่อให้จิตใจสะอาด บริสุทธิ์รับวันออกพรรษา

อภิปรายผล

ผู้วิจัยขออภิปรายผลดังนี้

1. การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือผู้วิจัยค้นพบในส่วนที่เป็นประวัติความเป็นมาของการแข่งเรือทั้งสองฝั่งมีความคล้ายคลึงกันเรื่องความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือคือการเบิกน่านน้ำเป็นการบอกกล่าว สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในน่านน้ำก่อนทำการแข่งขันทุกปีโดยในฝั่งจังหวัดมุกดาหารต้องทำพิธีอัญเชิญเจ้าฟ้าเมืองและเจ้าแม่สองนางพี่น้องลงประทับเรือแล้วทำพิธีเบิกน่านน้ำก่อนที่เรือลำอื่นๆหรือเรือที่จะทำการแข่งขัน และในฝั่งสะหวันนะเขตเองก็มีพิธีเบิกน่านน้ำเช่นกันซึ่งถือว่าเป็นพิธีสำคัญที่ขาดไม่ได้โดยมีการครอบ บอกล่าวและอัญเชิญของคัมหม์เหล็ก ที่อยู่หอมเหล็กหลักเมืองลงประทับเรือโดยกวนจ้ำ (กะจ้ำ) ที่มาจากเมืองโพนสิม เท่านั้นเป็นผู้ทำพิธีหรือชาวบ้านเรียกว่าร่างทรง เมื่อสวมเสื้อใหญ่ นุ่งผ้าเงินแล้วลงนั่งบนหัวเรือจากนั้นชาวบ้านแต่งกายด้วยเสื้อสีแดงซึ่งนั่งรอในเรือ เมื่อท่านกวนจ้ำนั่งแล้วเรือก็ออกจากท่าเพื่อบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในน่านน้ำ ให้ปกป้องรักษา คุ้มครองลูกหลาน ปลอดภัย ประสบความสำเร็จในการแข่งขัน ซึ่งชาวบ้านทั้งสองฝั่งเชื่อว่าถ้าปีใดไม่ได้ประกอบพิธีดังกล่าว บางปีมีคนหายไปโดยไม่ทราบสาเหตุหรือบางครั้งเกิดอุบัติเหตุถึงกับมีผู้เสียชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กริธา โมระมัด (2543 : บทคัดย่อ)

ที่กล่าวไว้เกี่ยวกับพิธีกรรมในชั้นตอนเชิญแม่ย่านางหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพบูชาเข้าประทับเรือ เมื่อได้ฤกษ์ยามยามดี ด้วยเครื่องสังเวทตามพิธีทางไสยศาสตร์ เพื่อเป็นสิริมงคลมาให้ ฝิพายเรือทั้งหลายจะต้องให้การสักการะ และเมื่อเสร็จการแข่งขันแล้วจะถอดเก็บรักษาไว้ในที่อันควร เมื่อตกแต่งเรือและอันเชิญแม่ย่านางเข้าประทับเรือเรียบร้อยแล้ว ก็จะเชิญเรือลงน้ำตามฤกษ์ยามที่กำหนด ตรวจสอบความเรียบร้อย ความสวยงามและความสว่างของเรือ ฝิพายก็ลงทำการพายเสร็จ พิธีก็นำเรือไปเก็บที่วัดรอกำหนดการลงพายต่อไป เมื่อถึงเวลาที่จะทำการพายแข่งขัน ก็จะต้องทำพิธีอัญเชิญแม่ย่านางเรืออีกครั้งหนึ่ง บรรดาฝิพายเรือ จุฑาของมาต่อแม่ย่านางเรือ จะนำเรือลงน้ำเฉย ๆ ไม่ได้ เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้แม่ย่านางโกรธ อาจเป็นสาเหตุให้เรือแพ้ หรือเกิดอุบัติเหตุแก่ฝิพาย ได้สอดคล้องกับบทกวีใน บัณฑิต (2534 : 90 - 91) ได้กล่าวถึงการแข่งขันเรือทุกครั้งพิธีกรรมที่จะละเลยไม่ได้ก็คือ การบวงสรวงแม่ย่านางเรือ เป็นวันเวลาฤกษ์ดี ลูกเรือทุกคนจะต้องมาพร้อมกันที่เรือริมน้ำ เพื่อประกอบพิธีบวงสรวงแม่ย่านางเรือ พิธีบวงสรวงนี้จะเริ่มจากการเชิญขวัญแม่ย่านาง หรือผู้ประกอบพิธีกรรมคือผู้อาวุโสสูงสุดที่มีเรือแข่ง อัญเชิญขวัญแม่ย่านางเรือที่ร้อนรุ่มเนจรอยู่ห่างไกลกลับมาสถิตเป็นมิ่งขวัญแก่ลำเรือและลูกเรือทุกคน ขอให้มีความแข็งแรงไปสายน้ำดังพญาราชาสีห์ ให้ลูกเรือทุกคนกล่าวตามแล้วกราบลงที่เรือสามครั้ง ปิดท้ายด้วยการถวายเครื่องสังเวท จากนั้นก็ประพรมน้ำมนต์ของพระแม่ย่านางเรือให้ลูกเรือทุกคนได้รับชัยชนะในการแข่งขัน

สอดคล้องกับงานวิจัยของวิรุฑ ไซเพชร (2542 : 6 - 8) ที่ว่าประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางพี่น้องจังหวัดมุกดาหาร ในปีหนึ่ง ๆ ชาวมุกดาหารจะจัดพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าแม่สองนางพี่น้องในเดือน 6 และเดือน 11 คือ ในเดือน 6 ขึ้น 11 ค่ำ เป็นการบวงสรวงใหญ่ ส่วนในเดือน 11 ขึ้น 13 ค่ำ เป็นพิธีเบิกน่านน้ำ คือ พิธีแห่เจ้าแม่สองนางพี่น้องทั้งทางบกและทางน้ำก่อนที่จะมีการแข่งเรือออกพรรษา ซึ่งพิธีกรรมการบวงสรวง องค์ประกอบของพิธีกรรมและขั้นตอนของพิธีกรรมตลอดจนคติความเชื่อของชาวเมืองมุกดาหารที่มีต่อเจ้าแม่สองนางพี่น้องนั้น ทั้งนี้ด้วยแรงบันดาลใจที่ว่าเหตุใดในยุคโลกาภิวัตน์จึงถือได้ว่าเป็นยุคที่การศึกษาได้พัฒนามาถึงระดับหนึ่งแล้วแต่ทำไมประชาชนยังเชื่อถือยึดมั่นอยู่กับความเชื่อเหล่านี้ สามารถยืนยันโดยใช้ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ของ จอร์จ เฮร์เบิร์ต มิด (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2544 : 78-79 ; อ้างอิงมาจาก จอร์จ เฮร์เบิร์ต มิด. ม.ป.ป.) กล่าววามมนุษย์กับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกัน มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในสังคม และสังคมก็จำเป็นต้องมีมนุษย์ที่อาศัยและมีการกระทำต่อกัน ทั้งมนุษย์และสังคมจึงพึ่งพาอาศัยกัน และแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อความอยู่รอดของทั้งสองฝ่าย เพราะฉะนั้นกระบวนการของการกระทำระหว่างกันจึงมีความสำคัญมากได้เน้นถึงความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ที่มนุษย์ได้ใช้ร่วมกัน การรวมกลุ่มทางสังคมมิได้เกิดขึ้นจากการร่วมกัน การรวมกลุ่มทางสังคมมิได้เกิดขึ้นจากการร่วมกัน แต่มาจากความตั้งใจ การกระทำก็แสดงด้วยความตั้งใจ ทำทางที่แสดงออกจะเป็นไป ด้านภาษาสัญลักษณ์การสืบ

ทอดทิ้งที่ตีงามจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้อีกบุคคลหนึ่งแสดงโต้ตอบความหมายนั้น ๆ จนเกิดความสัมพันธ์กันขึ้น

2. การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง

การเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติจากสถิติข้อมูลที่ได้ศึกษาสรุปได้ว่า มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหารเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างที่ดีดึงดูดให้เป็นที่สนใจอีกประเด็นหนึ่งคือเมื่อมาจังหวัดมุกดาหารแล้วสามารถเดินทางเข้าไปเที่ยวยัง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นแขวงที่มีความเจริญรองจาก เวียงจันทน์ มีวัฒนธรรมที่โดดเด่น แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกเมืองหนึ่งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเฉพาะหลังการเปิดใช้สะพานมิตรภาพ 2 มุกดาหาร-สะหวันนะเขต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมหาธนุฤทธิ์ ดวงดี (2543 : 5-7) พบว่า ความสัมพันธ์ของชุมชนสองฝั่งโขงกับประเพณีฮิตสิบสองมีอิทธิพลต่อจิตใจ ทำให้ประชาชนมีความสามัคคีกัน มีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้น เกิดความเชื่อมั่น มีความสุขเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความจริงใจที่เกิดขึ้นของชุมชน ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ทำให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขึ้นในชุมชนทำรายได้ให้กับประเทศทั้งสองและส่งผลบวกต่อระบบเศรษฐกิจ ทำให้คุณภาพชีวิตของชุมชนดีขึ้น ดังนั้นจากผลการวิจัยจึงมีความสอดคล้องเรื่องของการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขต ทำให้ประชาชนมีรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมนำเอามาสร้างมูลค่าเพิ่มในกิจกรรมงานประเพณีเป็นแรงกระตุ้น เพื่อให้เกิดความสนใจ ได้ถ่ายทอด เผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมให้ชาติอื่นได้รับทราบและคนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ มีความสอดคล้องกับคณิศร วงเวียน (2543 : 137 - 138) พบว่าการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น เห็นได้ชัดเจน คือ ประเพณีแข่งเรือยาวมิตรภาพ ระหว่างจังหวัดหนองคายและเวียงจันทน์ ซึ่งการแข่งเรือยาวมิตรภาพหนองคายและเวียงจันทน์ การแข่งขันเรือยาวมิตรภาพ ประเพณีนี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามของท้องถิ่นในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น ทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นขึ้น นอกจากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ไทยและลาวตามชายแดนยังปรากฏในบริเวณอื่น ๆ อีกหลายจุดและหลายลักษณะ เพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานความเข้าใจอันดีต่อกันทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อไป เพื่อเป็นการกระชับมิตรภาพของประเทศ บนสองฝั่งแม่น้ำโขงให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการเสนอความก้าวหน้าด้านวิชาการในแขนงต่าง ๆ ของกลุ่มประเทศในลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อสร้างสรรค์สันติภาพให้เกิดขึ้นในภูมิภาคสองฝั่งแม่น้ำโขง สอดคล้องกับรัฐทิตยา หิรัญยาค (2544 : 15) พบว่าด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน ศาสนสถาน รวมถึงการเดินทางเพื่อชื่นชมวิถีชีวิต เทศกาลงานประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึง

ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลในชุมชน โดยให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด แต่ถ้าหากมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยก็สามารถทำได้แต่ต้องไม่ให้เสียรูปแบบดั้งเดิมหรือความหมายที่เป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งหากไม่รักษาไว้จะก่อให้เกิดการสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรมในที่สุด สอดคล้องกับระวีงเนตร โพธิ์แก้ว (อรุณกุล ร่มกลาง. 2547 : 42 ; อ้างอิงมาจาก ระวีงเนตร โพธิ์แก้ว. ม.ป.ป.) พบว่าการบริหารจัดการเพื่อพัฒนารายได้ของชุมชนต้องมีการวางแผน กำหนดแนวทางในการทำงานการจัดองค์กรหน่วยงาน การสั่งการ การกำหนดวิธีการทำงานรวมถึง การใช้อำนาจที่จะสั่งให้พนักงานปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอีกทั้งต้องมีการควบคุมให้มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศของ Hritz, Nancy (2006) พบว่า ความเจริญเติบโตทางด้าน การท่องเที่ยว มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยว ธุรกิจการท่องเที่ยว มีผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม ควรมีสันับสนุนการท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรม มีการวางแผนวางนโยบายเกี่ยวข้อง ควรจะติดตามคุณภาพชีวิต การเปลี่ยนแปลง การโฆษณา เพื่อดึงดูดความสนใจ กระตุ้นการท่องเที่ยวที่ให้บริการที่ประโยชน์แก่สังคมและชุมชน มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Buntan, Alexis (2006) พบว่า การท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมนั้นเหมาะแก่การรักษาไว้ กับชนเผ่าหรือชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของธุรกิจการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมท่องเที่ยวโดยตรง มีความแตกต่างจากบุญยสฤษฎ์ อเนกสุข (2544 : 8) พบว่า การลงทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษา ที่เกี่ยวข้องกับ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ การนำเทคโนโลยีมาการลงทุนกลายเป็นพื้นฐานสำคัญของการแห่เทียนพรรษา การเกิดอุดมการณ์ร่วมกันของคนในสังคม ความเชื่อของการทำบุญมีการเปลี่ยนแปลง การเกิดความสัมพันธ์รูปแบบอุปถัมภ์ในการจัดงาน และการเกิดค่านิยมใหม่ในการแห่เทียนพรรษา อย่างไรก็ตามสิ่งที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นบทบาทของกลุ่มราชการที่มีมากที่สุดในการจัดงาน พร้อมกับความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์กับกลุ่มเอกชน ขณะที่บทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดงานของกลุ่มประชาชนในจังหวัดยังมีไม่มากนัก ซึ่งแตกต่างจากงานประเพณีแข่งเรือของจังหวัดมุกดาหารยังเป็นการอนุรักษ์ประเพณีโดยหน่วยงานราชการและประชาชนในท้องถิ่นยังไม่ปรากฏการแทรกแซงของเอกชนหรือแบบอุปถัมภ์ของกลุ่มเอกชน สามารถยืนยันโดยใช้ทฤษฎีการแพร่กระจาย (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2540 : 14-18) ที่ว่าการติดต่อระหว่างชุมชน ระหว่างเมือง หรือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะชุมชนเมือง ประเทศที่ด้อยพัฒนาจะได้ประโยชน์จากชุมชนเมืองประเทศที่พัฒนาแล้วหรือเจริญกว่า ทั้งนี้เพราะการติดต่อเช่นนั้นทำให้เกิดการถ่ายทอด เรียนรู้ รับเอาความรู้ ความชำนาญการค้า เทคโนโลยีจากสังคมเจริญมาใช้หรือมาผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ สินค้าขึ้นมาในสังคมพัฒนา ทำให้สังคมด้อยพัฒนามีความเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย

3. ความร่วมมือด้านนโยบายระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ แขวงสะหวันนะเขต กับตัวแทนประเทศไทยจังหวัดมุกดาหาร ควรมีการตกลงการร่วมมือระหว่าง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน เรื่องการเดินทางผ่านแดนควรมีการบริหารจัดการเรื่องเวลาให้ รวดเร็วยิ่งขึ้นเนื่องจากเดิมดำเนินการล่าช้า เจ้าหน้าที่ควรศึกษาการทำงานของคนเข้าเมือง ของสะพานมิตรภาพ 1 จังหวัดหนองคายที่เปิดดำเนินการก่อนจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งด่านนี้ดำเนินการ ได้รวดเร็วทั้งฝั่งไทยและลาว เรื่องของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกิดปัญหาการเอาเปรียบ นักท่องเที่ยว จากปัญหาที่พบการท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้รับการ ยกเว้นวีซ่าตั้งนั้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศลาวก็ไม่ควรให้บริษัททัวร์จ่ายค่ารายหัว เพิ่มอีก นอกจากนี้ยังพบว่าการเดินทางเข้าไปในด่านตรวจคนเข้าเมืองของแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวถ้าตรงกับวันหยุดทำการ(เสาร์-อาทิตย์)ต้องจ่ายค่าล่วงเวลา เป็นสองเท่า มีสอดคล้องกับงานวิจัย พุทธรักษ์ พิจิตร (2545 : 79) พบว่าดัชนีได้เปรียบในการ ดึงดูดนักท่องเที่ยวของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของแปซิฟิกในตลาด การท่องเที่ยวสำคัญเนื่องจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังไม่มีความพร้อมในหลายด้าน เช่นการสาธารณสุข ปลอดภัย การขาดแคลนบุคลากรทางการท่องเที่ยว แต่มีแนวโน้มจะขยายตัวมากขึ้น ภายได้ปัญหาการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ปัญหาประชาชนไม่เข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวและ ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tim (1994) พบว่าความสัมพันธ์ที่เกิดกับ เศรษฐกิจและศาสนา ซึ่งทางเศรษฐกิจก็เป็นผลผลิตทางศาสนาเช่นเดียวกัน เศรษฐกิจก็มีผลต่อการ ดีความของศาสนาเมื่อถึงยุคโลกาภิวัตน์แพร่ขยายยิ่งขึ้นในโลกไม่ว่าจะได้โอกาสหรือบังคับให้ยอมรับ การยืนยันเรียกว่าทฤษฎีบท ประเทศที่นับถือศาสนาพุทธหลายประเทศได้ยอมรับเอาระบบทฤษฎีบทเป็น แบบองค์การทาง แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวที่นั่น จะต้องอยู่บนพื้นฐาน ธรรมชาติ วัฒนธรรมและชุมชน มีการจัดการที่ยั่งยืน ให้ความรู้และสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ และมุ่งเน้น ความสำคัญขององค์ประกอบการท่องเที่ยว 4 อย่าง คือ องค์ประกอบด้านพื้นที่องค์ประกอบ ด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมเชิงการศึกษา และองค์ประกอบมีส่วนร่วม ของประชาชน มีความแตกต่างผลการวิจัยของ ศรีสุพรรณ อุดมประเสริฐ (2540 : 15) พบว่า ผลกระทบจากการปฏิรูปเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก่อให้เกิดขึ้นก็คือ เกิดการกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง สวัสดิการที่ประชาชนได้รับลดลง ราคาสินค้าที่จำเป็นสำหรับการ บริโภคและอัตราเงินเพื่อเพิ่มขึ้น ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนเพิ่มขึ้น ดังนั้นจากลักษณะ การบริหารจัดการที่ดีมีคุณภาพ ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ต่อชุมชนอีกเหล่านี้ ทั้งยังสามารถยืนยันโดยใช้ ทฤษฎีความขัดแย้งของคาร์ล มาร์กซ์ (สุนทร โภชิสาร, 2549) ที่ว่าความขัดแย้งคือความเจริญ ขณะที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมมีลักษณะเป็นระบบ ความสัมพันธ์ทางสังคมเริ่มจะมีความขัดแย้งกับ

ผลประโยชน์ เช่นเดียวกับการติดต่อระหว่างข้อตกลงที่เป็นผลประโยชน์มักจะตกลงกันยากทำให้เกิดความล่าช้า เพราะอีกฝ่ายกลัวเสียผลประโยชน์

4. การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ควรมีการออกแบบตกแต่งพื้นที่ภายในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหารให้น่าอยู่ มีสถานที่พักผ่อนที่เพียงพอ ดกตกภูมิทัศน์ข้างทางให้ร่มรื่น สวยงาม สมกับเป็นเมืองหน้าด่านของภูมิภาคแถบนี้ เนื่องจากปัจจุบันเรื่องของสิ่งแวดล้อมบริเวณริมแม่น้ำโขงฝั่งจังหวัดมุกดาหาร ยังมีบ้านเรือนผู้คนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จนหนาแน่นเกินไปทำให้บรรยากาศของริมฝั่งแม่น้ำโขงฝั่งจังหวัดมุกดาหาร ไม่เป็นระเบียบ ชาวบ้านที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำยังไม่ช่วยกันรักษาความสะอาด เศษขยะกระจัดกระจายบริเวณริมขอบของแม่น้ำโขง อีกทั้งยังมีการระบายน้ำเสียลงในแม่น้ำโขง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เทศบาลเมืองมุกดาหารร่วมกับจังหวัดมุกดาหารควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ข้างริมแม่น้ำโขงให้ประชาชนทุกหลังคาเรือนพัฒนาเรื่องความสะอาดบ้านเรือนของตนเองเช่นปลูกต้นไม้เพื่อประดับประดับบ้านเรือนให้ร่มรื่น มีสีเขียว สวยงาม เหมือนกันทุกบ้านโดยทางเทศบาลจัดงบประมาณบางส่วนสนับสนุนโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทำให้อากาศจังหวัดมุกดาหารเป็นเมืองน่าอยู่ สะอาด สวยงาม คุณภาพชีวิตประชาชนดีขึ้นสอดคล้องกับโครงการของรัฐบาลให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขเพื่อรองรับความเจริญและการเติบโตทางการท่องเที่ยวในอันดับต้นๆของประเทศทำให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจและสังคม ในเวลาอันใกล้นี้ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ จันทรัตน์ (2541 : 9-11) ที่ว่าการท่องเที่ยวของคนไทยจะก้าวไปสู่ทศวรรษหน้าอย่างมีมาตรฐานและสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล ผู้บริหารจัดการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนตระหนักถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทุกส่วนล้วนมีความสำคัญ เช่นเดียวกับเรื่องการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหารต้องได้รับความร่วมมือกันทุกฝ่ายคือชุมชนเทศบาลและปกครองจังหวัดมุกดาหาร ทุกส่วนมีส่วนร่วมจึงทำให้ผลการพัฒนาเกิดความยั่งยืนสอดคล้องกับงานวิจัยของ สวนศรี (2541 : 22-23) พบว่า การจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นมิติของการพัฒนาแบบยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร รวมทั้งจัดให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทิศย์ อบอุ่น (2541 : 1) พบว่าควรเพิ่มความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นและผู้ประกอบการ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และส่งเสริมการรวมกลุ่ม/ชมรมท่องเที่ยว ในชุมชนเพื่อพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงการควบคุมดูแลการเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวในทิศทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับงานวิจัย ขวัญสุดา จันทร์วิทย์ (2541 : 15) พบว่า การจัดการด้านการอนุรักษ์และการจัดสรรเงินรายได้เพื่อการพัฒนาชุมชนขณะที่การจัดการแบบชุมชนดั้งเดิมให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากกว่าการจัดการแบบมูลนิธิในประเด็นการเข้าร่วมงานประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพื้นที่ การใช้ประโยชน์พื้นที่ ความเหมาะสมของกิจกรรม

ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม การจัดการแบบชุมชนดั้งเดิมให้ประโยชน์ในประเด็นสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากกว่าการจัดการแบบมูลนิธิ สอดคล้องกับงานวิจัยของ LU, Shiau – YUN (2006) พบว่าคนที่อยู่ในท้องถิ่น ทุกวันนี้มักเป็นเป้าหมาย และไม่ได้รับการปกป้องและเป็นจุดหมายของนักท่องเที่ยว เนื่องจากธรรมชาติที่สภาพแวดล้อมสวยงาม และวัฒนธรรมอันน่าพิศวง ด้วยเหตุนี้เป็นข้อขัดแย้งระหว่างคนท้องถิ่นและผู้สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีหลายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และมีอิทธิพลอำนาจ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล และคนท้องถิ่น การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ได้อย่างเข้มแข็งแต่พวกเขากำลังเผชิญหน้ากับนโยบายการอนุรักษ์ธรรมชาติและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวผลกระทบทั้งสามอย่าง ได้แก่ สิ่งแวดล้อมการอนุรักษ์ และภาพลักษณ์วัฒนธรรมของชาวยามิ ได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยว เพื่อว่าประเพณีและวัฒนธรรมของชาวล้านยุงอยู่อย่างยั่งยืนสามารถยืนยงโดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2544 : 68-73) ภายในสังคมจะมีส่วนหรือระบบย่อย ๆ ทำหน้าที่อย่างเป็นระเบียบระบบ เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมีระเบียบ

5. การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำ เนื่องจากจังหวัดมุกดาหารมีการเจริญเติบโตอย่างก้าวกระโดดการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มีการส่งเสริม การมีทรัพยากรทางธรรมชาติคือแม่น้ำโขงเปรียบเหมือนเส้นโลหิตใหญ่ของชาวอีสานอีกแห่งหนึ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิตประชากรในจังหวัดมุกดาหารและจังหวัดใกล้เคียง นำความอุดมสมบูรณ์มีแหล่งทำมาหากินที่อุดมสมบูรณ์ นำความเจริญรุ่งเรืองให้กับราษฎรที่อาศัยอยู่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้นการนำแม่น้ำโขงมาเป็นจุดขายโดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นทางเลือกหนึ่งที่ภาครัฐและภาคเอกชนร่วมมือกันส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำ เช่น จัดให้มีเรือท่องเที่ยวหรือแพขนาดบรรทุกคนประมาณ 20 คน ล่องชมธรรมชาติสองฝั่งแม่น้ำโขง ในขณะที่นั่งชมธรรมชาติอาจมีการรับประทานอาหารไปด้วย ส่งเสริมให้เกิดการสร้างงานทำให้ชาวบ้านมีอาชีพและมีรายได้ อีกประการหนึ่งที่มีการส่งเสริมให้มีตลาดน้ำ ที่มีการจำหน่ายสินค้าโดยเฉพาะประเภทอาหาร มีลักษณะคล้ายตลาดดอนหวาย จังหวัดนครปฐมหรือตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้จับจ่ายซื้อของอีกในบรรยากาศหนึ่งและเป็นการส่งเสริมให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังชุมชนและท้องถิ่นต่อไป มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญา นวลละออง (2545 : 23-29) ที่ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก เกิดการหมุนเวียนและการกระจายรายได้สู่ภูมิภาคมุ่งหวังที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้นจะต้องวางแผนการพัฒนาอย่างรอบคอบเนื่องจากมีส่วนสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชน ฉะนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำก็เช่นกันต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นเช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย การทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำโขง ดังนั้นควรมีการบริหารจัดการที่ดีไม่ให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติที่ยากต่อการสร้างขึ้นมาใหม่แทนได้ สอดคล้องกับปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐติ (2542 : 7)

พบว่า การท่องเที่ยวทางน้ำสิ่งที่จะต้องคำนึงถึง ได้แก่ การตัดสินใจวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องเห็นคุณค่าทางด้านกายภาพและวัฒนธรรมของพื้นที่ การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวภายใน ชุมชนศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในแง่ของกายภาพ ระบบการบริการต่าง ๆ และความ เปรียบางทางวัฒนธรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องยึดหลักความสมดุลทางวัฒนธรรม และวิถี ชุมชนเป็นหลักและต้องไม่ให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม และการดำเนิน ชีวิตของคนในชุมชน ประชาชนในชุมชนควรจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างเท่าเทียมกัน ผลประโยชน์ที่ได้รับอาจอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกัน คำนึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้ง ข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทางมาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดี ต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mayor, Leah Elizabeth (2006) พบว่านักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนา ปรับปรุง การท่องเที่ยว พอ ๆ กับเจ้าของบ้าน ตาม ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเหล่านี้มีความแตกต่างกัน และพวกเขาได้ให้ข้อมูลที่จะพัฒนา สรูป คือ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเติมเต็มการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง สามารถยืนยันโดยใช้ทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม Better Meagers (1954) กล่าวว่า แนวคิด เจริญนิเวศวิทยาก่อให้เกิดการพัฒนาทางวัฒนธรรมหรือการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม โดยตรง คนที่มีธรรมชาติทางระบบความคิดดี จะสามารถปรับสิ่งแวดล้อมให้มาเป็นวัฒนธรรมได้ดี ขณะเดียวกันสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดีจะส่งเสริมให้ความคิดของคนดีขึ้น และสามารถสร้าง วัฒนธรรมได้ดีขึ้นด้วย ทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมจึงเป็นความสัมพันธ์ ระหว่างคนกับ ธรรมชาติ

6. ความปลอดภัยเรื่องการเดินทางไปมาของนักท่องเที่ยวควรมีระบบป้องกันอุบัติเหตุ อันตรายที่จะเกิดขึ้น จากจุดอ่อนของการเดินทางโดยแพขนานยนต์ควรมีการอัตรการกำหนดการ บรรทุกคน ตรวจนับจำนวนคนที่ขึ้นแพขนานยนต์(เรือบั๊ก)เจ้าของเรือควรมีการทำราวกันป้องกัน การตกเรือ ควรให้ผู้โดยสารสวมชูชีพก่อนขึ้นเรือ ทางผู้จัดควรเปลี่ยนวิธีการเดินทางไปโดยรถ โดยสารประจำทางมุกดาหาร-สะหวันนะเขตซึ่งวิ่งประจำทางอยู่แล้วโดยผ่านทางด่านศุลกากรแทน ทางเรือและอาจเก็บค่าบัตรผ่านแดนราคาที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชงชัย อินทรพันธ์ (2545 : 2) พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวคือ การบริการความสะดวก ปลอดภัย ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญ ควรมีมาตรฐานของการบริการด้านอาหาร ที่พัก และบุคคลที่ ให้บริการ ตลอดจนการช่วยเหลือจากภาครัฐในการให้การสนับสนุน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็นการปลูกกระแสการอนุรักษ์ให้เกิดขึ้นในชุมชนต่อไป สอดคล้องกับ การท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2546 : 112) พบว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องการ จัดบริการในปัจจุบันและอนาคต โดยต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของชุมชน ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิตที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยวให้ประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียม

ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต มีส่วนร่วมต่อกระบวนการท่องเที่ยว ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน การพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลก เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับและเพื่อแก้ปัญหาความยากจน และเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเองเป็นการสร้างรากฐานความเข้มแข็งของสังคม ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในสังคมรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมให้คนมีงานทำ การปรับปรุงระบบการคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการส่งเสริมบทบาทครอบครัว องค์การทางศาสนา โรงเรียน ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน อาสาสมัคร และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา สามารถยืนยันทันโดยใช้แนวคิดการบริหารจัดการ (วรรณ วลัยวนิช. 2539 : 76-77) กล่าวไว้ว่า การจัดการเพื่อการท่องเที่ยวควรคำนึงถึงการบริการแก่ผู้มาเที่ยว การอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวโดยไม่ให้เกิดผลกระทบ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวพึงพอใจและเกิดความรู้สึกว่าปลอดภัยสบายใจในการมาท่องเที่ยวถือว่าเป็นผู้ที่มีการบริหารจัดการที่ดี

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิจัย

1. การบริหารจัดการให้มีการท่องเที่ยวชมธรรมชาติสองฝั่งโขงเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำอาจเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจคือการนั่งเรือสำราญชมทิวทัศน์สองฝั่งโขง ซึ่งปัจจุบันจังหวัดได้ดำเนินการใช้งบประมาณต่อเรือสำราญ “มุกดาหารปรีนเซส” ใช้งบประมาณ 20 ล้านบาท ถือเป็นงบประมาณที่มากพอสมควร เป็นเรือขนาดบรรจุผู้โดยสารประมาณ 200 คน เนื่องจากเป็นเรือที่มีขนาดใหญ่จึงทำให้เกิดปัญหาอยู่เรื่อย ๆ เช่น ปัญหาเครื่องปรับอากาศ ปัญหาเรื่องเครื่องยนต์บ้างขณะนี้ได้หยุดบริการเนื่องจากต้องซ่อมแซมในจุดที่มีปัญหา โดยทางจังหวัดได้มอบให้เทศบาลเมืองมุกดาหาร ปรับปรุง ดำเนินการบริหารจัดการและคาดว่าจะสามารถบริการนักท่องเที่ยวทันในเดือนเมษายน 2551 นี้ ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวควรใช้เรือโดยสารในปัจจุบันล่องชมธรรมชาติสองฝั่งโขง เนื่องจากมีความพร้อมอยู่แล้วแต่ยังขาดการบริหารจัดการ

2. การอนุรักษ์และส่งเสริมการแสดง ถ้า 4 จังหวัดเผยแพร่สู่สายตาชาวโลก ซึ่งผู้วิจัยค้นพบในส่วนที่เป็นประวัติความเป็นมาของการแข่งเรือแขวงสะหวันนะเขต จากกิจกรรมงานแข่งเรือหรือบุญสว่างเอื้อของแขวงสะหวันนะเขตซึ่งเป็นจุดเด่นของงานในวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 ของทุกปีถือว่าการแสดงถ้า 4 จังหวัดได้แก่ลำคอนสะหวัน ลำบ้านชอก ลำตังหวายและลำภูไท เป็นศิลปะประจำท้องถิ่นของแขวงสะหวันนะเขตที่มีชื่อเสียงมานาน นิยมแสดงในงานบุญที่สำคัญเช่นบุญสว่างเอื้อ

บุญบังไฟ เป็นที่นิยมแสดงในงานสำคัญต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานบุญสว่างเชื้อจึงต้องมีการอนุรักษ์ประเพณีและการฟ้อนนี้ไว้ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์เพิ่มความเป็นวัฒนธรรมให้ลูกหลานได้รับรู้และสืบทอดต่อไป

3. การท่องเที่ยวแบบ “ท่องเที่ยวท่องเที่ยวชมงานวันออกพรรษาสองฝั่งโขง” นอกจากจะมีการจัดงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงแล้ว การท่องเที่ยวทางธรรม ทางศาสนาเป็นทางเลือกของผู้ที่ชอบทำบุญเนื่องในวันออกพรรษา ซึ่งเป็นการจัดทัวร์ธรรมะ สถานที่พักคือวัดที่เงียบสงบสามารถนั่งวิปัสสนา นั่งสมาธิเพื่อให้จิตใจสะอาด บริสุทธิรับวันออกพรรษา สำหรับผู้ที่ปฏิบัติตนได้ ตามคำสอนสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยหลังจากที่ทำบุญในตอนเช้าเสร็จก็ข้ามฝั่งไปยังแขวงสะหวันนะเขตดินแดนแห่งความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งในแขวงสะหวันนะเขตมีวัดจำนวนมากมายที่มีประวัติที่สำคัญเกี่ยวกับองค์ศาสดาของพุทธศาสนาเช่น พระธาตุอิงฮัง เป็นต้น

4. การปล่อยกระทงสาย(ลอยก้านจู้)เป็นการลอยกระทงที่ทำจากกะลามะพร้าวใส่ทำด้วยจี๋เลื้อยผสมน้ำมันก๊าดซึ่งสมัยเมื่อ30ปีก่อนที่จังหวัดมุกดาหารเคยมีการลอยกระทงสายในวันออกพรรษาและในปีนี้มีคนนำกลับมาฟื้นฟูใหม่ เพื่อจัดให้มีกิจกรรมภาคกลางคืนที่น่าสนใจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวพักค้างคืนเพื่อชมและร่วมการลอยสายให้มีความยิ่งใหญ่อลังการคล้ายงานไหลเรือไฟ และมีการประกวดการประดิษฐ์กระทงสายรูปแบบต่างๆที่สวยงาม

โดยสรุปแนวทางการบริการจัดการตามแนวทางที่ผู้วิจัยได้เสนอไว้ที่ดี ส่งผลให้มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจตามมา โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่ในปัจจุบันเป็นรายได้หลักที่เป็นรายได้เข้าสู่ประเทศอย่างมหาศาล ทำให้จังหวัดมุกดาหารมีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างก้าวกระโดดอย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาที่ได้กล่าวมาเป็นลำดับนั้นสามารถนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยมาปรับใช้ดังนี้

1. ด้านนโยบาย ทั้งสองประเทศควรมีนโยบายที่ส่งเสริมการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นรายได้หลักของประเทศ ซึ่งปัจจุบัน ด้าน นโยบายยังไม่ชัดเจน ในส่วนการคมนาคม ขนส่ง นโยบาย ของกระทรวงการต่างประเทศ ในเรื่องการเดินทางไปมาหาสู่กัน เรื่องด่านศุลกากรหรือด่านตรวจคนเข้าเมือง ยังมีขั้นตอนที่ยุ่งยากไม่สะดวกรวดเร็วของการผ่านด่านของทั้งสองประเทศ ทั้งด่านเมืองมุกดาหาร ประเทศไทยและด่านแขวงสะหวันนะเขตประเทศ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ควรศึกษา การดำเนินงานของสะพานมิตรภาพไทย-ลาว จังหวัดหนองคายซึ่งเปิดดำเนินการก่อน

2. ควรมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ในจังหวัดมุกดาหาร โดยบรรจุลงในหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้สืบทอดประเพณีอันดีงามไว้สืบเนื่อง จากปัจจุบันประเพณีเก่าแก่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ส่วนมากปรับตามยุคสมัยของผู้นำท้องถิ่น และความนิยมที่นำความสนุกสนานที่เกิดจากประเพณีมาเป็นหลักเช่นประเพณีแข่งเรือปัจจุบันมุ่งเน้น ไปในการแข่งขันหรือการกีฬามากกว่าการอนุรักษ์ของดั้งเดิม มุ่งสนุกสนาน เช่นมีการดื่มสุราและ ร้องรำทำเพลงโดยใช้เครื่องเสียงหรือวงดนตรีมากกว่าการร้องเพลงเชิงเรือในสมัยก่อน ควรมีการสอน ศิลปะการแสดงท้องถิ่นเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ฝึกซ้อม การแสดงดนตรี ฟ้อนรำและเยาวชนที่ชอบ ทางด้านกีฬาที่ฝึกซ้อมเป็นฝายแล้วนำมาแข่งออกในงานเทศกาลจริง เกิดการบูรณาการความรู้ที่ได้ เรียนมาจะทำให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในตัวเองและกล้าแสดงออกถึงการถ่ายทอด ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเอง เป็นการซึมซับความเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นตัวน้อย ๆ ได้อย่าง มั่นใจอีกทั้งจะได้มีโอกาสถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังต่อไป

3. จัดตั้งให้มีหมู่บ้านวัฒนธรรม เนื่องจากจังหวัดมุกดาหารมีศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นเช่น วัฒนธรรมของชาวผู้ไทย ปัจจุบันมีที่อำเภอหนองสูง บ้านภู ซึ่งเป็นหมู่บ้านตัวอย่างที่น่า ประชยาศรัยธุรกิจพอเพียงมาใช้บริหารอย่างได้ผลและได้รับความสนใจจากผู้มาศึกษาดูงานจากหลาย จังหวัดทั้งในประเทศและต่างประเทศ จังหวัดควรมีการส่งเสริมให้มีหมู่บ้านวัฒนธรรม เพื่อ นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจด้านวัฒนธรรม มาอนพักค้างคืนหรือที่เรียกโฮมสเตย์ ที่บ้านภู ยังมีการ ส่งเสริมให้เป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ที่ทำรายได้เข้าหมู่บ้านประมาณหนึ่งล้านบาทต่อปี (รัชต์ ตำราญชลา รัชย์ . สัมภาษณ์ : 2549)มีการเลี้ยงอาหารพื้นบ้านและชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวผู้ ไทยในภาคกลางคืน ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เป็น การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งนำสิ่งที่มีค่า ภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษนำมาถ่ายทอด ให้อนุชนรุ่นหลังได้ซึมซับ โดยไม่รู้ตัวเนื่องจากเยาวชนปัจจุบันนี้ประพฤติตัวตามความเจริญด้านวัตถุ มากเกินไป ผู้ใหญ่ควรปลูกฝังสิ่งที่ดีงามให้กับลูกหลาน โดยการถ่ายทอด แนวความคิด ภูมิปัญญาดั้งเดิม ในการดำเนินชีวิตภายใต้เศรษฐกิจที่พอเพียง ควรมีการประกวดหมู่บ้านวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการ ท่องเที่ยว เพื่อที่จะมีการพัฒนาสู่มาตรฐานสากลต่อไป

4. การจัดให้มีตลาดมีดลักษณะคล้ายตลาดไนท์บาร์ซ่าที่เชียงใหม่หรือตลาดมีดที่ หลวงพระบาง โดยมีการจำหน่ายสินค้า OTOP เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้บริหารจัดการให้มี บริเวณที่มีผู้คนที่มาเที่ยวอยากซื้อสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่นในทุกอำเภอมำจำหน่ายในวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ผู้มาเที่ยวจังหวัดมุกดาหารไม่ต้องเดินทางเข้าไป ในหมู่บ้าน เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอีกด้วย

5. ส่งเสริมให้มี การประชาสัมพันธ์งานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงขยายเป็นวงกว้างในระดับประเทศ มีการประชาสัมพันธ์ ตามสถานีวิทยุ โทรทัศน์ประจำท้องถิ่นหรือสถานีโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์ โดยหน่วยงานประชาสัมพันธ์ควรมีการประชาสัมพันธ์ภายในจังหวัดต่างจังหวัด และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยเน้นจุดสนใจในการแลกเปลี่ยนกันชมการแข่งขันแข่งเรือทั้งสองฝั่งคือฝั่งมุกดาหารและฝั่งสะหวันนะเขต รมรณรงค์เรื่องการท่องเที่ยวสองฝั่งโขงเชื่อมโยงความสัมพันธ์พี่น้องไทย-ลาว ชมประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัฒนธรรมสองฝั่งโขง ตลอดจนเน้นเรื่องการเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวในวันที่ฝ่ายไทยเดินทางไปแข่งเรือมิตรภาพที่ฝั่งสะหวันนะเขตที่น้องชาวสะหวันนะเขตก็เดินทางมาท่องเที่ยวงานแข่งเรือในจังหวัดมุกดาหารตามวันเวลาที่กำหนดโดยมีการจำหน่ายบัตรผ่านแดนชั่วคราวของแต่ละฝ่ายทั้งไทยและลาว มีความสอดคล้องกับแนวความคิดของ พงนา สวนศรี (จรัลย์ อินทนนท์. 2539 : 26) กล่าวว่าการท่องเที่ยวเป็นการเผยแพร่เรื่องราววิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนนอกจากเผยแพร่แล้วยังก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนและคนในชุมชน ดังเช่นจังหวัดมุกดาหารและสะหวันนะเขตมีการเผยแพร่วัฒนธรรมให้ชุมชนอื่น ได้รู้จักสามารถสร้างรายได้ให้กับ จังหวัดมุกดาหารและสะหวันนะเขตอย่างมากมาย การแนะนำให้นักท่องเที่ยวมาชมงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงเป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของทั้งสองฝั่งให้คงไว้สืบไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการศึกษาในภาพรวมถึงการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและการสังเกต สัมภาษณ์จากกลุ่มผู้รู้จำนวนหนึ่งซึ่งยังมีประเด็นที่ควรนำไปขยายการศึกษาได้อีก ดังนี้

2.1 ศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเพณีแข่งเรือมุกดาหารกับประเพณีแข่งเรือแขวงสะหวันนะเขตว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร

2.2 ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขตซึ่งทั้งสองเมืองมีสิ่งใดบ้างที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวอย่างมากมายและทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็ว

2.3 ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในจังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยเชื่อว่าการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอาจทำให้เกิดความยั่งยืนในชุมชนและเป็นผลทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่หมู่บ้านและชุมชนอย่างทั่วถึง

2.4 ศึกษาผลกระทบหลังการเปิดสะพานมิตรภาพ 2 มุกดาหาร - สะหวันนะเขต โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาผลกระทบด้านต่างๆเช่น ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ ตลอดจนศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวเนื่องจาก

มีนักท่องเที่ยวดำเนินทางมาท่องเที่ยวและการติดต่อค้าขายโดยขนส่งผ่านเส้นทางสะพานมิตรภาพ 2
มุกดาหาร- สะหวันนะเขต เมื่อมีผู้คนเป็นจำนวนมากความเจริญด้านอื่นก็ตามมาย่อมมีผลกระทบ
เกิดขึ้นอย่างแน่นอนและมีทางออกหรือแก้ปัญหาอย่างไร

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยหวังว่าจะมีนักวิจัยอื่นได้ดำเนินการต่อไปในประเด็นที่ผู้วิจัยได้เสนอไว้
ซึ่งได้งานวิจัยเหล่านี้มาก็เป็นการต่อ ยอดความรู้ในด้าน แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือ
สองฝั่งโขงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อไปอีกและผลงานจะเป็นประโยชน์ต่อสังคม
ต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมทางหลวง. สะพานมิตรภาพ 2 ประคู้สู่อเอเชีย. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2549.
- . สะพานมิตรภาพ : Friendship Bridge 1. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- กระทรวงการต่างประเทศ. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว The lao People Democratic Republic. 2549. <<http://www.203.150.20.51/web/479.php?id=148>> 16 พฤศจิกายน 2549.
- กรมประชาสัมพันธ์. เปิดประตูสู่อินโดจีน สะพานมิตรภาพ 2 เชื่อมมิตรภาพสองฝั่งโขง ไทย – ลาว มุกดาหาร - สหวันนะเขต. อุบลราชธานี : ม.ป.พ., 2549.
- . การทำเรือ. 2550. <<http://thailongboat.com>> 7 กรกฎาคม 2550 ก.
- . การแข่งขันเรือ. 2550. <<http://www.thailongboat.com/his11.php>> 10 มิถุนายน 2550 ข.
- . การบริการ. 2549. <<http://www.nesdb.go.th>> 27 พฤษภาคม 2549.
- . ประเพณี. 2550. <<http://www.culture.go.th/>> 7 เมษายน 2550 ค.
- . ประวัติมุกดาหาร. 2550. <<http://www.mukweb.com/>> 7 เมษายน 2550 ง.
- . เรือยาวไทย. 2550. <<http://thailongboat.com>> 7 กรกฎาคม 2550 จ.
- . วิวัฒนาการของเรือ. 2550. <<http://www.thailongboat.com/his11.php>> 15 มิถุนายน 2550 ฉ.
- . สถิตินักท่องเที่ยว. 2550. <<http://www2.tat.or.th/stat/web/static>> 15 มิถุนายน 2550 ช.
- กระทรวงศึกษาธิการ. ประวัติการแข่งขันเรือจังหวัดมุกดาหาร. มุกดาหาร : ม.ป.พ., 2541.
- กรีธา โมระมัต. กว่าจะมาเป็นเรือยาว. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2543.
- กวี กรกวิน. แผนที่ความรู้ท้องถิ่นไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ : พัฒนาคุณภาพวิชาการ, 2547.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สินค้าทางการท่องเที่ยวด้านการพัฒนาบริการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.
- . เอกสารประกอบการเดินทางของคณะกรรมการการท่องเที่ยวสภาผู้แทนราษฎร ในการเดินทางไปเวียดนาม ระหว่างวันที่ 19-23 มิถุนายน พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2545.
- กิแดง พอนกะเสิมสุก. วัฒนธรรมลาว. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว : หอสมุดแห่งชาติ, 2549.

- ขวัญสุดา ชันชวิทย์. การเปรียบเทียบการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสองแห่งในเมืองเก่า
อุบลราชธานีผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาการจัดการรูปแบบชุมชนดั้งเดิม.
วิทยานิพนธ์ วท.ม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาส
พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. หนังสือเฉลิม
พระเกียรติ เรื่อง วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา
จังหวัดมุกดาหาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
- คณิงภรณ์ วงเวียน. ความสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวไทย-ลาว ศึกษากรณีสะพานมิตรภาพ
ไทย-ลาว. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. การพัฒนาการท่องเที่ยว. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับ
ลิชชิ่ง, 2540.
- . วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง,
2540.
- ชินภัทร อุ่นทะยา. ภูมิปัญญาไท-ลาว. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2543.
- ชัยณรงค์ โคะนนนท์. ประเพณีการแข่งขันเรือยาวของอำเภอท่าวาสุกรี. มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2525.
- จรงค์ อินทนต์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน
ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539.
- จุฑามาศ จันทรัตน์. “ปัจจัยจูงใจสู่ความร่วมมือด้านการตลาดกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย,”
วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 4(3) : 241-248 ;
กันยายน-ธันวาคม, 2541.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. ตำนานและพงศาวดารพวน : อุดมการณ์สามัคคีระหว่างเผ่าพันธุ์.
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2540.
- . คดีชาวบ้าน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2530.
- จังหวัดสกลนคร. การแข่งขันเรือ. สกลนคร : ม.ป.พ., 2538.
- ณัฐวี จัดแจ้ง. การส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหาร
ส่วนตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. การศึกษาอิสระ ศศ.ม. เชียงราย :
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2548.

- ดวงใจ หล่อชนวนิษฐ์ และคณะ. ประมวลผลงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
ช่วงปี พ.ศ.2529–2539. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- เดชา ไต้สูงเนิน. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร : กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง
อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.
- ดุษฎี ชุมสาย, หม่อมหลวง. ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
2527.
- ทนงศักดิ์ ต้นวงศ์. ประวัติและพัฒนนาการของการแข่งเรือยาวไทย. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม.
: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2535.
- ทรงคุณ จันทจร. การศึกษาและพัฒนนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม.
ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2549.
- เทศบาลเมืองมุกดาหาร. การแข่งขันเรือสองฝั่งโขง. มุกดาหาร : เทศบาลมุกดาหาร, 2549.
- เทอดชัย พันระไชย. แบบแผนทางวัฒนธรรมของกระบวนการค้าโคกระบือในภาคอีสาน.
วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- ธงชัย สันติวงษ์. หลักการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : ไทยพานิช, 2543.
- ธงชัย อินทรพันธ์. การจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบล
โพนาง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น. ปัญหาพิเศษ ปร.ม. ชลบุรี :
มหาวิทยาลัยบูรพา, 2545.
- ธวัชชัย พลอยเพชร. การจัดการท่องเที่ยว : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานการท่องเที่ยว จังหวัด
กาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.
- ธวัชชัย รัตนซ้อน. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- ธีระ รุจเจริญ. การบริหารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สถาบันบริหารหลักสูตรการบริหาร
การศึกษาแห่งประเทศไทย, 2532.
- ชันษา นวลละออง. แนวทางการพัฒนนาการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี.
วิทยานิพนธ์ กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. ท่องเที่ยวบุญบั้งไฟอีสาน : บุญบั้งไฟต้องรับใช้ชาวยโสธร ไม่ใช่ชาวยโสธรรับใช้
บุญบั้งไฟ. กรุงเทพฯ : พิษณุพนธ์รุ่งเรือง, 2536.
- นิธิดา ประยงค์. องค์กรท่องเที่ยวโลก. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2527.
- บุญชนะ อัดถาวร. การบริหารกับคอมพิวเตอร์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2515
- บุญณยสฤษดิ์ อเนกสุข. รัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีการแห่เทียนพรรษา จังหวัด
อุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544.

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. “ข้อควรพิจารณาในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์,” จุลสารการท่องเที่ยว. 22(3) : 9-11 ; กันยายน, 2546.
- บุรณศักดิ์ ฤกษ์สำรวจ. การประเมินผลนโยบายขององค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยว ในปีท่องเที่ยวไทย 2543 : ศึกษาเฉพาะสำนักงาน ททท. ภาคกลางเขต 5. การศึกษาปัญหาพิเศษ ปร.ม. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2544.
- ประภาศรี สีหะอำไพ. วัฒนธรรมทางภาษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ปราณี วงษ์เทศ. พิธีกรรมของชาวไทยภาคเหนือในพื้นที่บ้านพื้นเมือง. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา, 2532.
- ปราโมทย์ ทศนสุวรรณ. อีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.
- ปรีชา พิณทอง. ประเพณีโบราณอีสาน. อุบลราชธานี : ศิริธรรม, 2530.
- ปัญญา ปุยเปีย. ผู้นำการบริหาร. มหาสารคาม : วิทยาลัยครูมหาสารคาม, 2534.
- ปิติ แสนโคตร. การศึกษาเปรียบเทียบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามตามเส้นทางหมายเลข 9. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนษ์ลลิต. โครงการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียง. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2542.
- พจนา กริ่งไกร. การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม : กรณีศึกษาตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัย, 2545.
- พจนา ชัชวาล. การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- พจนา สวนศรี. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2547.
- . “การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน,” จุลสารการท่องเที่ยว. 17(2) : 12 – 24 ; เมษายน – มิถุนายน, 2541.
- พรชัย ศรีสารคาม. บุญเดือนสี่ บุญเดือนห้า ของอีสาน. มหาสารคาม : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏมหาสารคาม, 2538.
- พลาดิษฐ์ สิทธิชัยกิจ. “วัฒนธรรมไทย,” วารสารวิชาการ. 28(10) : 99 – 108 ; ตุลาคม, 2532.
- พะยอม วงศ์สารศรี. องค์กรและการจัดการ. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2538.

- พระมหาธนุฤทธิ์ ควงดี. ความสัมพันธ์ของชุมชนสองฝั่งโขงในประเพณีฮีตสิบสอง : กรณีชุมชนวัดมีชัย อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย กับชาวบ้านท่าม่วง เมืองหาดทรายทอง อำเภอเมืองหนองคาย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2543.
- พุทธรักษ์ พิจิตร. ศักยภาพการท่องเที่ยวในด้านการแข่งขันและเป็นตลาดท่องเที่ยวแห่งใหม่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- พิชญ์ เยาว์ภิรมย์. “เรื่องหางยาวสิ่งไทยควรภูมิใจ,” สารคดี. 4(45) : 112 – 115 ; พฤศจิกายน, 2531.
- พิสมัย แสงจันทร์เทศ. ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับเหศักดิ์ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2536.
- ไพฑูรย์ เครือแก้ว. ผู้นำในชนบท. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2531.
- ภารดี มหาจันทร์. พื้นฐานอารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2532.
- มณี พะยอมยงค์. ความเชื่อของคนไทยในวัฒนธรรมพื้นฐาน คติความเชื่อ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ยศ สันตสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- _____. รายงานการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2540.
- เขวภา เจริญรัตน์. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- ระวีง เนตรโพธิ์แก้ว. การบริหารเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : พัทธอักษร, 2535.
- ราชวดี งามสง่า. เรื่องไทยสมัยโบราณ ใน มรดกทางสายน้ำอันล้ำค่าของคนไทยตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ, 2535.
- ราณี วิศิษฐ์กุล. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระบบสารสนเทศ เพื่อการจัดการท่องเที่ยว หน่วยที่ 1–8. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.
- รัตนา บุญมีระยะและคณะ. การสำรวจสถานภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณลุ่มน้ำโขง กรณีสหภาพพม่า. ขอนแก่น : ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2547.

- รัฐทิติยา หิรัณยหาต. แนวทางเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาหมู่บ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.
- วรรณภา วงษ์วานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์, 2539.
- . ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- วาทิต ดันตราภรณ์. การศึกษาการดำเนินงานด้านการจัดการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- วินัย รอดจ่าย. เรือยาว. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2532.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. มรดกไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2521.
- วิวัฒน์ชัย บุญศักดิ์. “งานแข่งเรือ : ประเพณีที่ควรสืบทอด,” อนุสาร อ.ส.ท. 4(7) : 101 – 105 ; กันยายน, 2530.
- วิณา พันธุ์รัตน์. “แรงงานเด็ก,” วารสารไทย. 4(14) : 32-36 ; เมษายน-มิถุนายน, 2527.
- วิรัชทร ไชยเพชร. ประเพณีพิธีกรรมกับเจ้าแม่สองนางพี่น้องจังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.
- สมา ฌ ระนอง. การจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่นศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ศรีสุพรรณ อุดมประเสริฐ. การปฏิรูปเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. กาญจนบุรี : พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นบ้านหนองขาว, 2543.
- ศุภชัย ลิงหัยะบุษย์และคณะ. สะพานนะเขต สาละวิน เขกอง จำปาสัก และอัตตะปือ ห้าเขต แขวงแห่งลาวตอนล่าง. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544.
- สะพานนะเขต 25 ปี. วารสารเฉพาะกิจเนื่องในโอกาสครบรอบ 25 ปี ก่อตั้งแขวงสะพานนะเขต. กรุงเทพฯ : แขวงสะพานนะเขต, ม.ป.ป.
- สมบุรณ์ แสนวิเศษ และคณะ. “แข่งเรือมิตรภาพไทย – ลาว สานสัมพันธ์สองฝั่งโขง,” เคลวินส์. วันที่ 27 กันยายน 2543. หน้า 30

- สมประสงค์ น่วมบุญลือ. เอกสารการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.
- สมสมัย อ่อนคำ. การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ภาษาไทย แบบมุ่งประสบการณ์จริง เรื่อง เทียวงานแข่งเรือ ที่บ่อพันขัน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม : แนวความคิด วิธีวิทยา และทฤษฎี. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บัวทวน. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ในจังหวัดขอนแก่น : หมู่บ้านอัมพวัน และหมู่บ้านคำแก่นคูณ. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2527.
- ส่งศรี วงษ์เดช. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. กฎหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อักษรพิพัฒน์, 2546.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. การศึกษาเพื่อกำหนด แนวทางการพัฒนา และจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542.
- สวิง บุญเจิม. มรดกอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.
- เสกสรร ขวณิชย์ และคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น : ม.ป.พ., 2546.
- เสริม ผลเพิ่ม. ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับเฮือสว่างเมืองอุบล. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541.
- เสฐียร โกเศศ. ประเพณีพิธีกรรม. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520.
- สุกานดา ฟ่องชัย. การท่องเที่ยวในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2546.
- สุนทร โพธิสาร. ความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2549.
- _____. บทรายงานของคณะค้นคว้าประวัติและโบราณคดีที่แขวงหลวงพระบาง 27 กุมภาพันธ์ – 13 มีนาคม 2535 (นครหลวงเวียงจันทน์ คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคมลาว สถาบันประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และโบราณคดี. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2535.

- สุนทร โภชิตสาร. ประวัติศาสตร์แขวงสะหวันนะเขต. บทรายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่สโมสรของแขวงสะหวันนะเขต 21 – 22 กรกฎาคม 2550. แขวงสะหวันนะเขต. 2550.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. มุกดาหาร เมืองมุกแม่น้ำโขง. กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ 3, 2538.
- . มุกดาหารเมืองสองภู ประตูสู่อินโดจีน. กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ 3, 2538.
- สุจิตต์ จันทร์สาขา. ประวัติจังหวัดมุกดาหาร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2538.
- สุติมา ฮามคำไพ. มหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- สุทิศ อบอุ่น. ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาเส้นทางสายลำน้ำกก. วิทยานิพนธ์ พ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520.
- สุติเตด วันนะวงส์. การมีส่วนร่วมของประชาชนลาวในการดำเนินการวางแผนการใช้ที่ดินและมอบดินมอบป่า : กรณีศึกษาโครงการวางแผนการใช้ที่ดิน และมอบดินมอบป่า ในเขตเมืองหลวงพระบาง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- สุมาลี วงวิฑิต และรพีพรรณ ทองหล่อ. การท่องเที่ยวทางน้ำ : การพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า การบริการภายใต้ข้อตกลง GATS. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547.
- สุภางค์ วันทวานิช. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร. การดำเนินงาน การบริหารงานจังหวัดมุกดาหารแบบบูรณาการ จังหวัดมุกดาหาร ปี 2549. กรุงเทพฯ : ลีโอแลนเซ็ท. 2549.
- สำนักงานจังหวัดสกลนคร. ประเพณีแข่งเรือยาวสกลนคร 2538. สกลนคร : สำนักงานจังหวัดสกลนคร, 2538.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. วารสารเศรษฐกิจและสังคม ฉบับพิเศษ ประจำปี 2543. นนทบุรี : เพชรรุ่งการพิมพ์, 2543.
- . ผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2543. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544.

- อรวรรณ พันธุ์เนตร. การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. โลกทัศน์อีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : การพิมพ์, 2537.
- อภิชาติ อีทรพงษ์พันธ์. “ประเพณีการแข่งเรือในอดีตจนถึงปัจจุบัน,” วัฒนธรรมไทย. 29(12) : 35 – 36 ; พฤศจิกายน – ธันวาคม, 2532.
- อภิรัตน์ บัวหนักดี. “เจ้าแม่ทรายทอง นางพญาคำปลิว,” อนุสาร อ.ส.ท. 32(4) : 90 – 91 ; พฤศจิกายน, 2534.
- อุมารินทร์ ตูลารักษ์. บทบาทขวัญเรือและพิธีทำขวัญเรือของชาวดำ การสร้างสรรค์และการถ่ายทอด. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- อุรกุล ร่มกลาง. การบริหารจัดการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนารายได้ของเทศบาลนครปฐม จังหวัดนครปฐม. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- Barnard, Alan. Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology. London : Routledge, 1996.
- Bohannan, Paul and Mark, Glazer. High Points in Anthropology. New York : Alfred A. Knopf, 1973.
- Bunten, Alexisc. So, How Long Have you Neen : Self – COM modification in the Native – Owned Cultural Tourism Industry. California : University of California, Los Angeles, 2006.
- Cyr, Tim. A Study In Economics And Religion : The relationship Between Buddhism And Capitalism In Thailand. Canada : Dalhousie University (Canada), 1994
- Costa , M. Leeray. Developing Identities : The Production Of Gender, Culture And Modernity In A Northern Thai Non – Governmental Organization. Hawaii : University Hawaii, 2001.
- Daneil, Lerner. The Passing of Traditional Society. Glencoe III : The Free Press, 1958.
- Edward, Tylor. Researches into the Early History of Mankind and the Development of Civilization Paul Buchannan. Chicago : University of Chicago Press, 1964.
- Hritz, Nancy. Urban Host Community Perceptions of Tourism Market Segment Impacts : Evidence from Indianapolis (Indiana). Indiana : Indiana University, 2006.

- Kaplan, David and Robert A Manners. Culture Theory. Englewood Cliffs. New Jersey : Perntice-Hall, 1972.
- Mayor, Leah Elizabeth. We Come to Rebuild Ourselves : Tourists , Tourist Spaces, and Reconceptualizing Transformative Learning Theory. Cornell : Cornell University, 2006.
- Mc Intosh, W. Robert and Charles R. Goeldner. Tourism Principles, Practices, Philosophies. New York : Van Nostrand Reinhold, 1989.
- Sir Francis Bacon. Of Travel. 1625. <<http://www.literaturepage.com/read/francis-bacon-essays-35.html>> May 21, 2006.
- The World Tourism Organization. Blobal Tourism Forecasts to The Year 200 and Beyond-The World. Volume 1. Madrid : The World Tourism Organization, 1995.
- Sams, Bert F. Tradition and Modernity In A Lao Song Village of Central Thailand (Blak Tai). California : University of California, Los Angeles, 1987.
- Suntaree Komin. Jovial Development. Bangkok : NIDA, 1982.
- Weber, Max. Organization and Bureaucracy. Chicago : Aldine Publishing Company, 1968.
- White, K. White Cliffs Country Tourism Association. 2006. <<http://www.wccta.org.uk/>> 2006.
- Yang, Minkang. A Study of Music Tradition And Its Contemporary Chang of The Therava Buddhist Festival Ritual Performance of Dai Ethnic Nationality In Yunnan. Hong Kong : Chinese University of Hong Kong (People Republic of China), 2002.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- สุรจิตต์ จันทรสาขา. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 ถนนพุทธเจริญ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2550.
- เจ็ดศักดิ์ แสนวิเศษ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 7 ซอยศศิวงส์ 2 ถนนพิทักษ์สันติราษฎร์ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2550.
- สัมฤทธิ์ โภคสวัสดิ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลาเรารักมุกดาหาร ริมแม่น้ำโขง เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2550.
- สุใหญ่ หล้าโตประเสริฐ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2550.
- เอกราช มณีภรณ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการปกครองศาลากลางจังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2550.
- รัชต สาราญชาลักษณ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ สนามกีฬาากลางจังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2550.
- เทวัญ อนุอมพันธ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ สนามกีฬาากลางจังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2550.
- เมตตาศักดิ์ เดิมงาม. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ สนามกีฬาากลางจังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2550.
- กร พรหมดี. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 21/4 ตำบลบางทรายใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร.
- ขง ทองมหา. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 36/1 ตำบลบางทรายใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร.
- สมนึก คำขัน. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 17 ตำบลบางทรายใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร.
- สมคิด เคนตรี. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 154 หมู่ 1 ตำบลบางทรายใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร.

- ขวัญ เคนตรี. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 154 หมู่ 1 ตำบลบางทรายใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร.
- บุญธรรม ชันอาสา. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 157 หมู่ 1 ตำบลบางทรายใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร.
- ศักดิ์ อัครี. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 11 ตำบลมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร.
- ใส โทนแก้ว. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 11 ตำบลมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร.
- สุคนธ์ คำจันทร์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 122 ตำบลมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร.
- ประภากรณ์ อัครี. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 157 หมู่ 1 ตำบลบางทรายใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร.
- ปิมประภา ภาที. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 157 หมู่ 1 ตำบลบางทรายใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร.
- วุฒิพงษ์ ทองมหา. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลาเรารักมุกดาหาร ริมแม่น้ำโขง เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2550.
- ศราวุธ มุลพรม. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2550.
- พร้อมพงศ์ มาพงษ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร ศาลากลางจังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2550.
- พรพิมล โดัสัจจะ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 203 ถนนพิทักษ์พนมเขต ตำบลมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2550.
- แสวง สบายใจ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 79/38 ถนนชยางกูร ตำบลมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2550.
- อรวรรณ เชื้อหาญ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หอเจ้าแม่สองนางพี่น้อง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2551.
- กาญจนา แสนวิเศษ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 7 ซอยศศิวงศ์ 2 ถนนพิทักษ์สันติราษฎร์ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2551.

- ท่านอำนวย มณีวง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่ห้องว่าการเมืองสะพานนะเขต เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2550.
- ท่านสิง ไชยบัวสี. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่ห้องว่าการเมืองสะพานนะเขต เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2550.
- ท่านพอวิไล ทามะมิไชย. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ด่าน
ตรวจคนเข้าเมือง แขวงสะพานนะเขต เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2550.
- บุญมี ชันติวง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ห้องทำการศูนย์
ท่องเที่ยว แผนกการท่องเที่ยว ประจำแขวงสะพานนะเขต เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2550.
- ท่านบัวเดือน สุนทรารักษ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่ห้องว่าการเมือง แขวงสะพานนะเขต เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2550.
- เกศแก้ว พงสานุวงศ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, เมื่อวันที่
10 ธันวาคม 2550.
- แม่ขาวด่วน แสงพระจันทร์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วัดพระธาตุอิงฮัง เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2550.
- ทิพวลี อนุสิน. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ 24
ตุลาคม 2550.
- บุญเกิด แหวไถลา. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, เมื่อวันที่
25 ตุลาคม 2550.
- โนลา กองไชยศักดิ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ 26
ตุลาคม 2550.
- หนูเล็ก หนูทะนงเดช. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, เมื่อวันที่
26 ตุลาคม 2550.
- ช่าง ทองพูน. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ 26
ตุลาคม 2550.
- แก้วยา พรทิดา. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ 27
ตุลาคม 2550.
- ท้าวอั้ง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม
2550.
- เสริม. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม
2550.

ท่านคำปง มังสุพาย. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
วัฒนธรรมแขวงสะหวันนะเขต เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2550.

ท่านคำซิด พวงมะจัน. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่สำนักงานวัฒนธรรมแขวงสะหวันนะเขต เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2550.

ท่านสะเถียน ด้ายมนวง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่สำนักงานวัฒนธรรมแขวงสะหวันนะเขต เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2550.

ท่านจันตี เนานาคี. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียน
มัธยมต้นจอมแก้ว แขวงสะหวันนะเขต เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2550.

ท่านผาไล ไชยะวงสา. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่หอมเหล็กหลักเมือง แขวงสะหวันนะเขต เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2551.

ท่านสุลีพน อุ่นวัน. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียน
มัธยมสุนันทา แขวงสะหวันนะเขต เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2551.

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1

เรื่อง แนวทางการพัฒนาประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีแข่งเรือ ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวจังหวัดมุกดาหาร

วิธีใช้ ใช้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้รู้ในท้องถิ่น และผู้เข้าร่วมประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ.....อายุ.....ปี การศึกษา.....
อาชีพ.....จังหวัด.....ฐานะในการครอบครัว.....
ภรรยา/สามี ชื่อ.....สกุลเดิมของภรรยา.....
อาชีพ.....การศึกษา.....
อายุ.....ปี มีบุตร.....คน

2. ศาสนาที่นับถือ.....ศาสนาที่คนในท้องถิ่นนับถือ.....

3. เรื่องที่ให้ข้อมูล.....

4. บรรยากาศในขณะที่ให้ข้อมูล.....

5. วัน เดือน ปี ที่ให้ข้อมูล.....

6. อื่น ๆ.....

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและขั้นตอนของพิธีกรรมแข่งเรือ

1. ในหมู่บ้านของท่านมีเรือยาวกี่ลำ.....ชื่อเรืออะไรบ้าง.....
.....
2. เคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรือในสวนใดบ้าง.....
.....
3. การจัดหาเรือในหมู่บ้านมีวิธีการอย่างไรบ้าง.....
.....
4. การใช้เรือแข่งมีขั้นตอนอย่างไรบ้าง.....
.....
5. การจัดทำเรือแข่งมีขั้นตอนอย่างไรบ้าง.....
.....
6. นิยมนำต้นไม้ชนิดใดมาขุดเรือแข่ง.....
.....
7. ก่อนตัดต้นไม้ มีพิธีกรรมเกี่ยวข้องอะไรบ้าง.....
.....
8. การชักลากต้นไม้ มีวิธีอย่างไร.....
.....
9. วิธีคัดเลือกต้นไม้มาขุดเรือแข่ง มีวิธีเลือกอย่างไร.....
.....
10. การขุดเรือมีวิธีหรือขั้นตอนอย่างไร.....
และใช้สถานที่ใดทำการขุด.....
11. การนำเรือลงแข่งมีวิธีการอย่างไรบ้าง.....
.....
12. การคัดเลือกฝีพายมีวิธีการอย่างไร.....
นิยมนักเลือกชายตั้งแต่อายุเท่าใด.....
13. การฝึกซ้อมมีกติกาหรือวิธีการซ้อมอย่างไรบ้าง.....
.....
14. นิยมนำเรือที่มีความยาวเท่าใดลงแข่งขัน.....
และใช้ฝีพายจำนวนกี่คน.....

15. การตกแต่งเรือก่อนลงแข่งขันมีวิธีการอย่างไร.....
.....
16. มีรูปแบบการจัดเตรียมเรือในหมู่บ้านอย่างไร.....
.....
17. การตัดสินใจแพ้ชนะมีกติกาหรือเกณฑ์อย่างไรบ้าง.....
.....
18. อุปกรณ์ในการตกแต่งเรือก่อนลงแข่งขันมีอะไรบ้าง.....
.....
19. องค์ประกอบของเรือมีอะไรบ้าง.....
.....
20. ก่อนนำเรือลงแข่งมีพิธีกรรมอย่างไรบ้าง.....
และใช้ช่วงเวลาใด.....
21. เครื่องบูชาบวงสรวงที่เกี่ยวกับการแข่งเรือมีอะไรบ้าง.....
.....
22. เพราะเหตุใดจึงต้องมีพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือ.....
.....

ตอนที่ 3 ทดตีความเชื่อจากประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือ

1. ท่านมีคติความเชื่อในประเพณีแข่งเรือหรือไม่.....ถ้าเชื่อ เพราะเหตุใด.....
.....
2. การเลือกต้นไม้มาทำเรือมีพิธีกรรมอย่างไร.....
.....
3. การชักลากมีพิธีกรรมอย่างไร.....
.....
4. การนำไม้ที่ใช้ทำเรือเข้าสู่หมู่บ้านมีพิธีกรรมอย่างไร.....
เพราะอะไร.....
5. ก่อนทำการขุดเรือมีพิธีกรรมอย่างไร.....
เพราะอะไร.....
ใครเป็นช่างขุดเรือในชุมชนของท่าน.....
6. ขั้นตอนการขุดเรือมีวิธีการอย่างไรบ้าง โดยบอกเป็นขั้นตอน คือ.....
1).....
2).....
3).....
4).....
5).....
7. รูปแบบอุปกรณ์ประดับเรือแข่งในอดีตเป็นอย่างไร.....
.....
และในปัจจุบันเป็นอย่างไร.....
.....
8. เมื่อทำเรือเสร็จเรียบร้อยแล้วมีพิธีกรรมเกี่ยวข้องอย่างไรบ้าง.....
.....
และใครเป็นผู้เกี่ยวข้องในพิธีกรรม.....
9. การนำเรือลงน้ำแต่ละครั้งมีพิธีกรรมหรือไม่.....
และทำอย่างไร.....
10. ก่อนนำเรือไปแข่งขันมีพิธีกรรมอย่างไร.....
และใครเกี่ยวข้องในพิธีกรรมบ้าง.....
เพราะเหตุใด.....

11. ใครเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือ.....
.....
12. อุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมแต่ละชนิดมีอะไรบ้าง.....
.....
13. มีใครเข้าร่วมพิธีกรรม.....
และทำอะไร.....
14. การคัดเลือกเวลาในการประกอบพิธีกรรมเลือกอย่างไร.....
.....
15. ก่อนนำเรือไปแข่งขันนิยมเก็บรักษาไว้ที่ใด.....
เพราะเหตุใด.....
16. แม่นาง คือใคร.....
ท่านมีความเชื่อเกี่ยวกับแม่นางอย่างไร.....
.....
เชื่ออย่างไร.....
17. มีข้อกล่าวอะไรบ้างเกี่ยวกับเรือ.....
.....
18. พระสงฆ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรือหรือไม่.....และเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมหรือไม่.....
เพราะเหตุใด.....
.....
19. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับประเพณีการแข่งขันเรือ.....
.....
20. ประเพณีการแข่งขันเรือมีส่วนทำให้สังคมในท้องถิ่นของท่านเปลี่ยนแปลงอย่างไร.....
.....
.....
21. ประเพณีการแข่งขันเรือมีความจำเป็นกับชีวิตความเป็นอยู่ของท่านอย่างไร.....
.....
.....
22. ในชุมชนของท่านจัดประเพณีการแข่งขันเรือเป็นประจำทุกปีหรือไม่.....
เพราะอะไร.....
.....

23. ถ้าปีใดชุมชนของท่านไม่ได้จัดประเพณีการแข่งขันแข่งเรือจะเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นบ้าง.....
.....
24. กิจกรรมที่เกิดขึ้นในประเพณีการแข่งขันแข่งเรือที่ท่านพบเห็นมีอะไรบ้าง.....
.....
25. หมู่บ้านใกล้เคียงได้เข้าร่วมประเพณีการแข่งขันหรือไม่.....
เพราะเหตุใด.....
26. บุคคลภายนอกมีส่วนสนับสนุนประเพณีอย่างไร.....
.....
27. ผู้นำกิจกรรมการแข่งขันแข่งเรือ หรือประเพณีอื่น ๆ มีใครบ้าง.....
.....
28. ประเพณีการแข่งขันแข่งเรือทำให้เศรษฐกิจดีขึ้นอย่างไร.....
.....
29. ประเพณีการแข่งขันแข่งเรือมีส่วนพัฒนาสังคมอย่างไร.....
.....
30. ชุมชนของท่านใช้สถานที่ใดจัดกิจกรรมประเพณีแข่งขันแข่งเรือ.....
.....
31. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับประเพณีแข่งขันแข่งเรือในปัจจุบัน.....
.....

ตอนที่ 4 คติความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนชาวมุกดาหาร และชาวแขวง
สะหวันนะเขตกับประเพณีการแข่งขันเรือประจำปี

1. ในท้องถิ่นของท่าน ท่านเคารพและเชื่อใครมากที่สุด

1.....	2.....
3.....	4.....
5.....	6.....

2. เมื่อมีความทุกข์ร้อนท่านเคยปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากใคร

1.....	2.....
3.....	4.....
5.....	6.....

3. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนาในชุมชนอย่างไรบ้าง.....

.....

4. ท่านมีความเชื่อเรื่องอะไรบ้าง ในข้อต่อไปนี้ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

ภูตผีปีศาจ	นรกสวรรค์	ความฝัน
คนทรง	หมอดู	จิ้ง
หมอธรรม	บาปบุญคุณโทษ	ของขลัง

5. ท่านมีส่วนร่วมในประเพณีแข่งเรืออย่างไร.....

.....

6. ใครเป็นผู้กำหนด วัน เวลา ในการจัดกิจกรรมประเพณีแข่งเรือ.....

.....

7. ท่านรู้จักศาลปู่ตาหรือไม่.....คืออะไร.....

.....

8. ประเพณีการแข่งขันเรือเกี่ยวข้องกับศาลปู่ตาหรือไม่.....

เพราะเหตุใด.....

9. ท่านเชื่อเรื่องพญานาคเถนหรือไม่.....เพราะเหตุใด.....

.....

10. ประเพณีการแข่งขันเรือมีส่วนฟื้นฟูเศรษฐกิจในท้องถิ่นของท่านหรือไม่.....

และอย่างไร.....

11. ส่วนราชการในท้องถิ่นของท่านให้ความร่วมมือหรือสนใจประเพณีแข่งเรือหรือไม่.....
อย่างไร.....
12. ผลกระทบที่เกิดจากประเพณีการแข่งเรือในชุมชนของท่านมีอะไร.....
.....
.....
13. แหล่งน้ำธรรมชาติในชุมชนของท่านมีกี่แห่ง.....อะไรบ้าง.....
.....
14. ท่านได้ประโยชน์จากแหล่งน้ำธรรมชาติเหล่านี้ได้อย่างไร.....
เกิดผลดีอย่างไร.....
15. ประเพณีการแข่งเรือช่วยพัฒนาชุมชนในด้านใดบ้าง.....
.....
16. รางวัลที่ได้รับจากชัยชนะการแข่งขันเรือแต่ละครั้งมีค่าประมาณเท่าไร.....
และมีการปันให้ฝีพายอย่างไร.....
.....
17. ประเภทของเรือที่นำมาแข่งขันนั้นมีกี่ประเภท.....คือ.....
.....
18. เงินรางวัลและถ้วยรางวัลในการแข่งเรือแต่ละปีได้งบประมาณมาจากที่ใดบ้าง.....
.....
.....
19. ในวันจัดงานประเพณีทุกปี ครอบครัวของท่านเคยไปร่วมงานหรือไม่.....
ไปกันกี่คน.....และหนุ่มสาวในหมู่บ้านที่เดินทางไปต่างถิ่นกลับมาช่วยในงานประเพณีหรือไม่
.....เพราะอะไร.....
20. เสื้อผ้าที่ฝีพายใช้ตกแต่งร่างกายหรือสวมใสนั้นได้มาอย่างไร.....
ใครบริจาคให้.....เพราะอะไร.....
.....
21. ในเมืองมุกดาหารมีหมู่บ้านใดบ้างที่มีฝีพายเก่งในการแข่งเรือ.....
.....
.....

22. ท่านคิดว่าเพราะเหตุใดฝีพายของหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านจึงเก่งพายเรือ.....

.....

23. ฝีพายในการแข่งเรือมีจำนวนกี่คน.....

.....

24. องค์ประกอบที่อยู่บนเรือแข่งมีอะไรบ้าง.....

.....

25. ในการแข่งเรือมีกติกาอย่างไรบ้าง.....

.....

26. หมู่บ้านที่พายเรือเก่งในทัศนะของท่านคือบ้านใด.....

.....

27. ใครเป็นผู้ส่งเสริมชักชวนให้มีการแข่งเรือในหมู่บ้านหรือในจังหวัดมุกดาหาร.....

.....

28. ในสมัยก่อนนั้นประเพณีการแข่งเรือเป็นอย่างไรบ้าง.....

.....

และในปัจจุบันเป็นอย่างไร.....

.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ชุดที่ 1 สำหรับผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม (กลุ่มจัดการการท่องเที่ยว)

เรื่อง แนวทางการพัฒนาประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำในการจัดการ
2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ มีทั้งหมด 3 ส่วน ได้แก่
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์
 - ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร
 - ส่วนที่ 3 ลักษณะการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในอำเภอเมือง
จังหวัดมุกดาหาร

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (นาย/นาง/นางสาว).....

ตำแหน่งในกลุ่ม.....

อาชีพ.....อายุ.....ปี

การศึกษาสูงสุด.....

เวลาให้บริการ.....

งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการต่อปี.....บาท (ประมาณการ)

วันที่สัมภาษณ์...../...../..... เวลา.....น.

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

1. ประวัติความเป็นมา ตำนานแหล่งท่องเที่ยว (ผู้ก่อตั้ง/เหตุการณ์สำคัญ/จุดเด่นแหล่งท่องเที่ยว) มีความเป็นมาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

3. ลักษณะเด่นหรือความมีชื่อเสียงของอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. ใน 1 ปีที่ผ่านมาท่านให้บริการการท่องเที่ยว ในช่วงเวลาใดมากที่สุด

.....

.....

.....

.....

5. ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อวันกี่คน

.....

.....

.....

.....

6. ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกมีเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่

.....

.....

.....

.....

7. มีปัจจัยสนับสนุน ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (ร้านอาหาร ,
ผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นเมือง , โรงแรม , การแลกเปลี่ยนเงินตรา , การขายของที่ระลึก , สิ่งแวดล้อม ฯลฯ)
หรือไม่ อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 ลักษณะการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

1. ในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีการให้บริการ การอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หรือไม่ (ถ้ามีบริการอะไรบ้าง)

.....

.....

.....

.....

2. ในการจัดการการท่องเที่ยวเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่บ้างหรือไม่

.....

.....

.....

.....

3. การท่องเที่ยวอำเภอเมือง ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่น หรือเกิดผลประโยชน์ต่อสังคมรอบข้างหรือไม่

.....

.....

.....

.....

4. รูปแบบการประกอบการของชุมชนในปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. ในการบริการการจัดการการท่องเที่ยวในขณะนี้ มีหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล , เทศบาลเมือง , กลุ่มชาวบ้าน) เข้ามามีส่วนร่วมบ้างหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

6. ลักษณะของการบริหารการจัดการของแหล่งท่องเที่ยว ได้รับการขึ้นทะเบียนหรือรับรองจากหน่วยงานใดหรือไม่

.....

.....

.....

.....

7. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ต้องการเพิ่มเติม มีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

8. มีการให้บริการที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่ (ระบุแหล่งที่พัก)

.....

.....

.....

.....

9. มีมาตรการทะนุบำรุง อนุรักษ์ ดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวอย่างไร

.....

.....

.....

.....

10. ในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ พบปัญหาใดบ้างและท่านมีความต้องการพัฒนาในเรื่องใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

11. เงินทุนในการดำเนินงาน/บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากที่ใด

.....

.....

.....

.....

12. ในการดำเนินงานที่ผ่านมามีปัญหาขาดเงินทุนหมุนเวียนหรือไม่

.....

.....

.....

.....

13. แนวทางการแก้ปัญหาด้านเงินทุนหมุนเวียนแก้ด้วยวิธีการใด

.....

.....

.....

.....

14. เส้นทางคมนาคมสู่แหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกหรือไม่

.....

.....

.....

.....

15. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวประเภทใด

.....

.....

.....

.....

16. ท่านมีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐหรือจากชุมชน ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเมือง บ้างหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

หมายเหตุ

ข้อมูลในแบบสอบถามนี้เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่องแนวทางการพัฒนาประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาแนวความคิด และรูปแบบที่จะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารได้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการกรอกข้อมูลและให้สัมภาษณ์เป็นอย่างดี

นางดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี
ผู้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
ชุดที่ 2 สำหรับบุคคลที่เป็นผู้รู้ ผู้นำในชุมชน

เรื่อง แนวทางการพัฒนาประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาแนวทางการพัฒนาประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรณาดตอบแบบสอบถาม เพื่อจะนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ต่อไป

แบบสอบถามนี้ที่ 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ข้อคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน และความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดียิ่ง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (นาย/นาง/นางสาว).....
 อาชีพ..... อายุ.....ปี
 การศึกษาสูงสุด.....
 บ้านเลขที่.....บ้าน.....ตำบล.....
 อำเภอ.....จังหวัด.....
 วันที่สัมภาษณ์...../...../..... เวลา.....น.
 ชื่อผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 ข้อคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนและ ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

1. ท่านมีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือไม่

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร จากการปลูกฝังจิตสำนึกคนในชุมชนให้นุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และวิถี
 ชีวิตดั้งเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด

.....

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

.....

4. ท่านมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอำเภอเมืองอย่างไร

.....

5. ท่านต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอำเภอเมืองหรือไม่

.....

.....

.....

6. ปัจจุบันท่านมองว่านักท่องเที่ยวที่เข้าเที่ยวอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารประสบปัญหาด้านใดมากที่สุด

.....

.....

.....

7. ท่านทราบหรือไม่ว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในอำเภอเมืองส่วนใหญ่มีความต้องการด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

8. ถ้าท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอเมือง ท่านอยากจะพัฒนาอะไรเป็นการเร่งด่วนที่สุด

.....

.....

.....

9. ปัญหาที่ท่านพบในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอเมือง มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

10. ท่านต้องการให้มีการจัดกิจกรรมใดเพิ่มจากการแข่งเรือสองฝั่งโขงหรือไม่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว (ถ้ามีอยากได้ในลักษณะใด)

.....

.....

.....

11. ท่านคิดว่าจากสภาพปัจจุบัน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีความเหมาะสมที่เอื้อประโยชน์ต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนได้หรือไม่

.....

.....

12. ความคาดหวังของท่าน ท่านต้องการอยากจะทำให้มีการพัฒนาชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนหรือไม่

.....

.....

.....

13. ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต อาชีพดั้งเดิมของหมู่บ้านของท่านหรือไม่

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

1. ท่านมีข้อเสนอแนะในการจัดการ โครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

.....

2. ท่านต้องการให้มีการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

.....

3. ด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัย ควรมีรูปแบบและลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

4. ด้านการบริหารจัดการควรมีรูปแบบหรือลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

5. สิ่งที่ท่านต้องการอยากให้มีการพัฒนา หรือจัดการอย่างเร่งด่วนคืออะไร

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ท่านให้ข้อมูล

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
ชุดที่ 3 สำหรับผู้สังเกตการณ์จากนักท่องเที่ยว

เรื่อง แนวทางการพัฒนาประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จังหวัดมุกดาหาร

ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากท่านกรุณาตอบแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหารต่อไป

แบบสอบถามฉบับนี้มี 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของท่องเที่ยวและแบบแผนการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดียิ่ง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (นาย/นาง/นางสาว).....
 อาชีพ..... อายุ.....ปี
 ระดับการศึกษา.....
 อาชีพปัจจุบัน.....
 รายได้ต่อเดือน.....
 ภูมิลำเนาปัจจุบัน.....
 สถานภาพ.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และแบบแผนการท่องเที่ยว

1. วัตถุประสงค์ของการเดินทางมายังจังหวัดมุกดาหารของท่านในครั้งนี้

2. ท่านเดินทางมาด้วยวิธีใด

3. จำนวนผู้ร่วมเดินทางของท่านในครั้งนี้มีกี่คน

4. ลักษณะการเดินทางของท่านในครั้งนี้ มีลักษณะอย่างไร

5. พาหนะที่ท่านใช้เดินทางครั้งนี้ คือ

6. ค่าใช้จ่ายโดยประมาณของท่านในการเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้ประมาณเท่าใด

7. เส้นทางการเดินทางของท่านในครั้งนี้อยู่เริ่มต้นจากที่ใด และจะสิ้นสุดที่ใด

.....

.....

8. ความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยวของท่านในหนึ่งปี (โดยเฉลี่ย)

.....

.....

9. สาเหตุที่ท่านเดินทางเข้ามาเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

.....

.....

10. ท่านทราบหรือไม่ว่าอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร สามารถที่จะพัฒนาและจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้

.....

.....

11. ป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมาย เหมาะสม เข้าใจง่ายและเพียงพอหรือไม่

.....

.....

12. สภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

13. ทางเดินเท้า หรือทางเดินเชื่อเหมาะสมหรือไม่

.....

.....

14. การให้บริการร้านอาหาร/เครื่องดื่ม มีบริการเพียงพอหรือไม่

.....

.....

15. การให้บริการร้านอาหารพื้นเมือง ร้านข้าวแกง อาหารจานเดียว ร้านก๋วยเตี๋ยว กัฏตาการประเภทสวนอาหาร ร้านอาหาร Fast Food แบบตะวันตก มีบริการเพียงพอและสะอาดถูกหลักอนามัยหรือไม่

.....

.....

16. การบริการโทรศัพท์สาธารณะมีบริการเพียงพอและสามารถใช้งานได้ดีหรือไม่

.....

.....

17. การบริการห้องน้ำ / ห้องสุขา สะอาดและเพียงพอหรือไม่

.....

.....

18. การบริการน้ำดื่ม / น้ำใช้มีเพียงพอหรือไม่

.....

.....

19. ท่านต้องการกิจกรรมในแหล่งชุมชนบริเวณพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร หรือไม่

.....

.....

20. ท่านต้องการผู้นำเที่ยว (มัคคุเทศก์หรือไม่)

.....

.....

21. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับคุณภาพของผู้นำเที่ยวในท้องถิ่น

.....

.....

22. มัคคุเทศก์ในท้องถิ่นเพียงพอหรือไม่

.....

.....

23. ท่านสนใจในการใช้บริการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพียงไร

.....

.....

24. ท่านต้องการความรู้ ข้อมูลประวัติของแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

.....

.....

25. มัคคุเทศก์มีความรอบรู้ในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือไม่

.....

.....

26. ท่านมีความปลอดภัยในการเยี่ยมชมและใช้สถานที่หรือไม่

.....

27. ท่านคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินหรือไม่ในขณะที่มาท่องเที่ยว

.....

28. ท่านคำนึงถึงความปลอดภัยด้านสุขอนามัยในขณะที่ท่องเที่ยวหรือไม่ (ด้านอาหารและสาธารณสุขมูลฐาน)

.....

29. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในเรื่องการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

.....

30. ท่านคิดว่ากฎ ระเบียบ ข้อบังคับ / ข้อกฎหมายที่ใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพียงพอหรือไม่

.....

31. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

.....

32. ท่านคิดว่าการจัดเก็บขยะมูลฝอย หรือถังขยะมีเพียงพอ และถูกสุขลักษณะหรือไม่

.....

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ท่านมีข้อเสนอแนะในการจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

.....

2. ท่านต้องการให้มีการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

.....

3. ด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัย ควรมีรูปแบบและลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

4. ด้านการบริหารจัดการควรมีรูปแบบหรือลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

5. สิ่งที่ท่านต้องการอยากให้มีการพัฒนา หรือจัดการอย่างเร่งด่วนคืออะไร

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ท่านตั้งใจให้ข้อมูล

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่องแนวทางการพัฒนาประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ชุดที่ 1 สำหรับผู้ดำเนินการจัดการ

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ดำเนินการจัดการ

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ส่วน ได้แก่

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

- ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ลักษณะการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เกี่ยวกับประเพณีแข่งขันเรือสองฝั่งโขง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่งปัจจุบัน.....

อาชีพ.....อายุ.....ปี

การศึกษาสูงสุด.....

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยว.....เลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

รหัสไปรษณีย์.....

หน่วยงานที่รับผิดชอบ.....สังกัด.....

ผู้บริหารหน่วยงาน.....โทรศัพท์.....

ช่วงเวลาให้บริการ.....

งบประมาณในการดำเนินการต่อปี.....บาท (ประมาณการ)

วันที่สัมภาษณ์...../...../..... เวลา.....น.

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

1. ท่านมีความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือไม่

.....

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดมุกดาหาร และ
แขวงสะหวันนะเขต

.....

.....

3. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง เป็นส่วนหนึ่งที่นำรายได้เข้าสู่ครอบครัว
ท่านใช่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

4. ท่านมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง และรูปแบบการท่องเที่ยวทาง
วัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

5. ท่านทราบหรือไม่ว่านักท่องเที่ยวมาเที่ยวงานประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงส่วนใหญ่มีความต้องการด้านใด

.....

.....

6. ปัญหาที่ท่านพบในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหารมีอะไรบ้าง

.....

.....

7. ความคาดหวังของท่าน ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหารหรือไม่

.....

.....

8. ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ประเพณีการแข่งเรือสองฝั่งโขงหรือไม่

.....

.....

9. ท่านมีข้อเสนอแนะในการพัฒนากิจกรรมในประเพณีแข่งเรือ เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....
.....
.....

10. สิ่งที่ท่านต้องการอยากให้มีการพัฒนา หรือจัดการอย่างเร่งด่วนคือเรื่องใด

.....
.....
.....

ขอขอบพระคุณที่ท่านตั้งใจให้ข้อมูลอย่างจริงจัง

นางดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี
ผู้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง แนวทางการพัฒนาประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ชุดที่ 2 สำหรับนักท่องเที่ยว

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาแนวทางการพัฒนาประเพณีแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ท่านได้กรุณาตอบแบบสอบถามเพื่อใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลเป็นแนวทางการพัฒนาประเพณีแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

แบบสอบถามนี้มี 2 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์
- ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และแบบแผนการท่องเที่ยว

ข. ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดมุกดาหาร และแขวง
สะหวันนะเขต สปป.ลาว

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
 เพศ..... อายุ.....ปี
 ระดับการศึกษา.....
 อาชีพปัจจุบัน.....
 รายได้ต่อเดือน.....
 ภูมิลำเนาปัจจุบัน.....
 สถานภาพของท่าน.....

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และแบบแผนการท่องเที่ยว

1. วัตถุประสงค์ของการเดินทางมายังจังหวัดมุกดาหารของท่านในครั้งนี้

.....

2. ท่านเดินทางมาด้วยวิธีใด

.....

3. จำนวนผู้ร่วมเดินทางของท่านในครั้งนี้มีกี่คน

.....

4. ลักษณะการเดินทางของท่านในครั้งนี้ มีลักษณะอย่างไร

.....

5. พาหนะที่ท่านใช้เดินทางครั้งนี้ คือ

.....

6. ค่าใช้จ่ายโดยประมาณของท่านในการเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้ประมาณเท่าใด

.....

7. เส้นทางการเดินทางของท่านในครั้งนี้อยู่เริ่มต้นจากที่ใด และจะสิ้นสุดที่ใด

.....
.....

8. ความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยวของท่านในหนึ่งปี (โดยเฉลี่ย)

.....
.....

9. สาเหตุที่ท่านเดินทางเข้ามาเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

.....
.....

10. ท่านต้องการข้อมูลอะไรบ้างในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมครั้งนี้

.....
.....

11. การให้บริการร้านอาหาร ชื่อสินค้า โรงแรมที่พักเพียงพอหรือไม่

.....
.....

12. การบริการห้องน้ำ / ห้องสุขา สะอาดเพียงพอหรือไม่

.....
.....

13. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณจัดงาน และแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดมุกดาหาร

.....
.....

14. ท่านคิดว่ากฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกฎหมาย ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพียงพอหรือไม่

.....
.....

15. ท่านมีความมั่นใจในความปลอดภัย ในการท่องเที่ยวครั้งนี้หรือไม่

.....
.....

16. ท่านมีความประทับใจในการท่องเที่ยวชมประเพณีการแข่งขันเรือและแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมุกดาหาร และแขวงสะหวันนะเขตมากน้อยเพียงใด

.....

.....

ข. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดมุกดาหาร

1. ท่านมีข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

.....

2. ท่านต้องการให้มีการพัฒนาด้านกิจกรรมประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

.....

3. ท่านต้องการให้มีการพัฒนา หรือการจัดการอย่างเร่งด่วน คือเรื่องใด

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ท่านตั้งใจให้ข้อมูลอย่างจริงจัง

นางดวงมณี เพชรสุวรรณรัมย์
ผู้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง แนวทางการพัฒนาประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ชุดที่ 2 สำหรับนักท่องเที่ยว

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาแนวทางการพัฒนาประเพณีแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ท่านได้กรุณาตอบแบบสอบถามเพื่อใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลเป็นแนวทางการพัฒนาประเพณีแข่งขันเรือสองฝั่งโขง เพื่อการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

แบบสอบถามนี้มี 2 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้สัมภาษณ์
- ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์
 - ก. เกี่ยวกับแนวคิด และรูปแบบในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
 - ข. แนวทางการพัฒนาประเพณีแข่งขันเรือสองฝั่งโขง
 - ค. สภาพปัญหา และอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
 เพศ..... อายุ..... ปี
 ระดับการศึกษา.....
 อาชีพปัจจุบัน.....
 รายได้ต่อเดือน.....
 ภูมิลำเนาปัจจุบัน.....
 สถานภาพของท่าน.....

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. เกี่ยวกับแนวคิด และรูปแบบในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในความคิดของท่านเป็นอย่างไร

.....

2. ความรู้ความเข้าใจของท่านด้านการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง

.....

3. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควรมีรูปแบบอย่างไร

.....

ข. แนวทางการพัฒนาประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขง

1. ท่านมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาประเพณีการแข่งขันเรือสองฝั่งโขงอย่างไร เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการนักท่องเที่ยว

.....

3. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรให้นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญของประเพณี และคุณค่าของ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

.....

.....

ค. สภาพปัญหา และอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ปัญหา อุปสรรคด้านกายภาพที่พบเห็นคืออะไร

.....

.....

2. ท่านคิดว่าสภาพทำเลที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหารมีความเหมาะสมหรือไม่

.....

.....

3. อาคาร สิ่งก่อสร้าง ป้ายโฆษณา ก่อให้เกิดการบดบังทัศนียภาพหรือไม่

.....

.....

4. ปัญหาอุปสรรคในด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ เช่น ที่จอดรถ เหมาะสมเพียงพอหรือไม่

.....

.....

5. ปัญหาอุปสรรคด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะ และสิ่งปฏิกูล ความสะอาด- สกปรก มีความเป็นระเบียบ เรียบร้อยหรือไม่ และควรมีวิธีการในการดูแลรักษาอย่างไร

.....

.....

6. ท่านเคยพบอุปสรรค ด้านสวัสดิภาพของนักท่องเที่ยว เช่น ความปลอดภัย ในทรัพย์สินในการท่องเที่ยว หรือไม่

.....

.....

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางดวงมณี เพชรสุวรรณรัมย์
วันเกิด	วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2505
สถานที่เกิด	อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 28/28 ถนนตาตแค้น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครูชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนมุกดาวิทยานุกูล อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2522	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเชียงยืนพิทยาคม อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
พ.ศ. 2524	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ปกศ.) วิทยาลัยครูมหาสารคาม
พ.ศ. 2526	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (ป.กศ. ชั้นสูง) วิทยาลัยครูอุดรธานี
พ.ศ. 2529	ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิทยาลัยครูอุดรธานี
พ.ศ. 2551	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

